

การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้

นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

A PROPOSED ALTERNATIVE STRATEGIES FOR SCHOOL MANAGEMENT TO DEVELOP
STUDENT'S LIFE SKILLS BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY
AND CAREER EDUCATION APPROACH USING KNOWLEDGE MANAGEMENT PROCESS

MR. ITTIPAAT SUWATHANPORNKUL

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Educational Research Methodology

Department of Educational Research and Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้

โดย

นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล

สาขาวิชา

วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธ์ สุวรรณมรรคา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธ์ สุวรรณมรรคา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ์ แกมเกตุ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญาพิมพ์ อูสาโท)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า)

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล : การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้. (A PROPOSED ALTERNATIVE STRATEGIES FOR SCHOOL MANAGEMENT TO DEVELOP STUDENT'S LIFE SKILLS BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY AND CAREER EDUCATION APPROACH USING KNOWLEDGE MANAGEMENT PROCESS). อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ,อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : รศ.ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 321 หน้า.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 2) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือก ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้เป็นแบบพหุกรณีศึกษาด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี 8 แห่ง จากนั้นกำหนดและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ด้วยการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารและครู จำนวน 7 คน และ 2) กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษา จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือคู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามและการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผู้บริหารมีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดย 1) มีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่แนวคิดและแนวปฏิบัติของสถานศึกษา 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ 3) ใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ 4) สร้างและใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 5) สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน 6) ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ครูมีการจัดการเรียนรู้โดย 1) ใช้โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2) เน้นการฝึกปฏิบัติจริง 3) บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ใช้ประสบการณ์/ทักษะในการถ่ายทอดความรู้ความสำเร็จที่ปรากฏขึ้นกับนักเรียน คือ 1) มีพื้นฐานทักษะชีวิตและทักษะอาชีพในท้องถิ่น/ชุมชน 2) ตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตท้องถิ่นของตนเอง 3) ช่วยเหลือครอบครัวเพราะมีรายได้ระหว่างเรียน นอกจากนี้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความเข้าใจ รู้คุณค่า ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง *ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา* ให้มีความสำคัญกับ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบาย 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 4) การใช้ค่าย/กิจกรรม/โครงการพัฒนาผู้เรียน 5) การเชื่อมโยงบริบทวิถีชุมชนท้องถิ่น 6) การใช้แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 7) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก 8) การส่งเสริมและพัฒนานุเคราะห์ 9) การสร้างความร่วมมือในการทำงาน 10) การปลูกฝัง/เน้นการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียน

2. กลยุทธ์ทางเลือกที่กำหนดขึ้น มี 4 รูปแบบ คือ 1) กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ 2) กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) กลยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน และ 4) กลยุทธ์เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน

3. ผลการประเมินกลยุทธ์ทางเลือก พบว่า แต่ละกลยุทธ์ทางเลือกมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยอยู่บนเงื่อนไขบางประการ ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่จะนำนักเรียนไปสู่การมีทักษะการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การมีทักษะอาชีพ ผู้การมีทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาควิชา วิจัยและจิตวิทยาการศึกษาลายมือชื่อ.....
 สาขาวิชา วิทยวิทยาการวิจัยการศึกษาลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
 ปีการศึกษา 2554ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

5284275727: MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH METHODOLOGY

KEYWORDS : LIFE SKILLS / PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY / CAREER EDUCATION / ALTERNATIVE STRATEGIES

ITTIPAAT SUWATHANPORNKUL: A PROPOSED ALTERNATIVE STRATEGIES FOR SCHOOL MANAGEMENT TO DEVELOP STUDENT'S LIFE SKILLS BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY AND CAREER EDUCATION APPROACH USING KNOWLEDGE MANAGEMENT PROCESS. ADVISOR: ASSOC. PROF. DR. SIRIPAARN SUWANMONKHA, CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. DR. DUANGKAMOL TRAIWICHITKUN, 321 pp.

The research objectives were 1) to study states and characteristics of school management to develop students' life skills based on the philosophy of sufficiency economy and career education approach, 2) to set alternative strategies of school management to develop students' life skills based on the philosophy of sufficiency economy and career education approach, and, 3) to verify appropriateness of the alternatives strategies. The research methodology was a multi-case study using qualitative approach in studying 8 good practice schools from various contexts. The verification of the alternative strategies was done through used 2 focus group discussions: 1) 7 principals and teachers and 2) 7 educators. The research instruments were a field data collection manual and a focus group guideline based on knowledge management process. The data were analyzed by using content analysis and analytic induction. The research finding were as follows:

1. The principals managed their schools by 1) synergizing the philosophy of sufficiency economy into policies and performances of schools, 2) developing school curriculum with inclusion of career education, 3) using local context in teaching and learning, 4) creating schools learning resources, 5) emphasizing team work culture, 6) collaborating with external organizations. Teachers taught by 1) using projects and activities for students' development, 2) focusing on working practice, 3) integrating the philosophy of sufficiency economy in their lesson plans, 4) sharing experiences and skills to transfer knowledge. The students' success were reflected through; 1) having life skills and local career basic skills, 2) recognizing values of local way of life, 3) earning money for their families while in schools. In addition, principals, teachers, and, students understood, behaved, and were appreciated value of the philosophy of sufficiency economy. The schools management were characterized by; 1) setting of visions and policies 2) developing of school curriculum and learning management, 3) developing and using lesson plans, 4) developing students through various activities, projects, and camps, 5) connecting to local contexts, 6) using learning resources and school environment, 7) cooperating with communities and enterprises, 8) human resource development, 9) supporting cooperative team works, and, 10) seeding the good living in students' way of life in schools.

2. Four alternative strategies for school management were developed to support development of students' life skills based on the philosophy of sufficiency economy and career education approach were; 1) academic development strategy, 2) agriculture and local wisdom based strategy, 3) learning resources based strategy, and, 4) practice and training based strategy.

3. The verification of alternative strategies were verified to be suitable based on appropriate selecting of teaching and learning processes for students development in practical learning skills, working skills, and life skills based on the philosophy of sufficiency economy.

Department : Education Research and Psychology Student's Signature

Field of Study : Educational Research Methodology Advisor's Signature

Academic Year : 2011 Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรัก และความเมตตาอย่างสูงจากการดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้สละเวลาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และแนวคิดที่เป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช รองศาสตราจารย์ ดร. วรณีย์ แกมเกตุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญาพิมพ์ อุสาโห และดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า ประธานและกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาตรวจสอบ ปรับปรุง และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการ ปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และทักษะอันมีคุณค่ายิ่ง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาควิชาวิจัยและ จิตวิทยาการศึกษาและเจ้าหน้าที่ของคณะครุศาสตร์ทุกท่านที่ช่วยเหลือและดูแลผู้วิจัยอย่างเป็น กัลยาณมิตรด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณโรงเรียนกรณีศึกษาทุกแห่ง ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้อำนวยการ ครู นักเรียน รวมถึง ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาส่วนตัวอันมีค่าในการให้ความ ร่วมมืออย่างดียิ่งในการให้ข้อมูลสำคัญ ให้ข้อคิดที่มีคุณค่า เปรียบเสมือนเป็นครูให้กับผู้วิจัยได้ข้อ ค้นพบองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณวารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว ที่ให้ความอนุเคราะห์ใน การตีพิมพ์บทความวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และข้อค้นพบที่มีค่าอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้องในสาขาวิชาวิจัยการศึกษาที่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งทาง วิชาการและการอำนวยความสะดวกระหว่างการทำวิจัยเป็นอย่างดีให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้วิจัยและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครูลัดดา สงวนสัตย์ ครูผู้ส่งเสริมและวางรากฐานวิธีคิดวิธีปฏิบัติในการใช้ชีวิต ตลอดมา และคุณจักรกฤษณ์ เจริญสิทธิ์เพื่อนผู้เป็นกำลังใจสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

สุดท้ายขอขอบคุณครอบครัว ได้แก่ คุณพ่อเรวัตร์ คุณแม่ปริญญา และพี่ชัชววรรณ สุวทันพรกุล ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา ให้การสนับสนุนและกำลังใจตลอดระยะเวลา การศึกษา รวมถึงญาติพี่น้อง และผู้คนรอบข้างที่ได้กล่าววามในที่นี้ที่เป็นกำลังใจและให้ความ ช่วยเหลือผู้วิจัยสู่ความสำเร็จในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ตอนที่ 1 มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต	10
ตอนที่ 2 มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	50
ตอนที่ 3 มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ.....	58
ตอนที่ 4 มโนทัศน์การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคกระบวนการจัดการ ความรู้	71
ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	80
3 วิธีดำเนินการวิจัย	81
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการ สถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการ ประกอบอาชีพจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี	83

	ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัด การศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิต ของนักเรียน	96
	ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหาร จัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนา ทักษะชีวิตของนักเรียน.....	96
4	ผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนา ทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	103
	กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสวนส้ม	103
	กรณีศึกษาโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์	118
	กรณีศึกษาโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	130
	กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์	143
	กรณีศึกษาโรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี	153
	กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี	167
	กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา	188
	กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสดำ	201
5	การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพ.....	221
	ตอนที่ 1 การวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนา ทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจากกรณีศึกษาที่มีการ ปฏิบัติที่ดี	221
	ตอนที่ 2 การกำหนดและประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	228

	หน้า
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	247
สรุปผลการวิจัย.....	247
อภิปรายผลการวิจัย	249
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	254
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	254
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	255
รายการอ้างอิง	257
ภาคผนวก	269
ภาคผนวก ก ชื่อโรงเรียนกรณีศึกษา	270
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม	272
ภาคผนวก ค หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและการสนทนากลุ่ม	275
ภาคผนวก ง คู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้	278
ภาคผนวก จ ตัวอย่างเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม	316
ภาคผนวก ฉ ภาพการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้	318
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	321

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่	หน้า
2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิต	27
2.2 การวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในประเทศไทย พ.ศ. 2544-2553	31
2.3 ตัวอย่างแบบวัดระดับทักษะชีวิตของ Children's administration division of children and family services	43
2.4 ตัวอย่างแบบวัดทักษะชีวิตของ Dorothy Ansell and Joan Morse	44
2.5 การประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในการวิจัย	77
3.1 ขั้นตอนและผลลัพธ์ในการดำเนินการวิจัย	82
3.2 ภูมิหลังของโรงเรียนกรณีศึกษา	87
3.3 แผนการศึกษาภาคสนาม	88
3.4 ระยะเวลาและแหล่งข้อมูลในการดำเนินการศึกษา	89
3.5 การใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในการศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา	93
3.6 กิจกรรม เป้าหมาย ผลลัพธ์การสนทนากลุ่มตามแนวคิดการจัดการความรู้	101
4.1 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนวัดสวนส้ม	117
4.2 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนคลอง-พิทยาลงกรณ์	129
4.3 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	142
4.4 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์	152
4.5 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี	166
4.6 รายวิชาหลักสูตรวิชาชีพตามโครงสร้างสาขาคุณธรรม โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี	173
4.7 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี	187
4.8 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา	200
4.9 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านสดำ	210

ตารางที่	หน้า
4.10 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการ สถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : บริบท	211
4.11 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการ สถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : สภาพความสำเร็จ	214
4.12 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการการบริหารจัดการ สถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : ลักษณะกลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้	216
4.13 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการ สถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : เงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท	218
5.1 กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียน กรณีศึกษา	225
5.2 การเปรียบเทียบกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ ชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพ	240
5.3 กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของ นักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพจากกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี	243

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
1.1	เป้าหมายคุณลักษณะของผู้เรียนตามแนวการศึกษา	3
1.2	ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	4
2.1	องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย	28
2.2	จำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะชีวิตในประเทศไทย จำแนกตามกลุ่มที่ ทำการศึกษา ประเภทการวิจัย กลุ่มเนื้อหา และตัวแปรที่ศึกษา	34
2.3	รูปแบบการศึกษาอาชีพของรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา	61
2.4	ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการมีงานทำและศักยภาพในการแข่งขัน	66
2.5	วิธีการจัดการความรู้	73
2.6	การเปลี่ยนรูปแบบความรู้	74
2.7	กรอบแนวคิดในการวิจัย	80
3.1	ขั้นตอนการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้	99
4.1	วีดิทัศน์แห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดสวนส้ม	112
4.2	แหล่งเรียนรู้ห้องศิลปศึกษา	113
4.3	แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	115
4.4	ความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกโรงเรียนวัดสวนส้ม	116
4.5	สภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์	120
4.6	แหล่งเรียนรู้ตามสภาพวิถีชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์	124
4.7	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และโครงการของโรงเรียน	126
4.8	ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	132
4.9	ฐานการเรียนรู้ภายในโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	138
4.10	แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์	146
4.11	แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนสตรี มารดาพิทักษ์	149
4.12	โครงการและโครงการงานอาชีพของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์	150
4.13	การประชุมเพื่อพัฒนานุเคราะห์โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์	151
4.14	รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียน จุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี	155

แผนภาพที่	หน้า
4.15 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เพชรบุรี	162
4.16 เอกสารค่ายวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เพชรบุรี	164
4.17 ร้านกาแฟของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี	176
4.18 กระบวนการและผลงานการชงกาแฟของนักเรียน	176
4.19 กระบวนการจัดทำบัญชีร้านกาแฟของโรงเรียน	177
4.20 งานคหกรรมเย็บปักถักร้อย	177
4.21 งานคหกรรมประดิษฐ์	177
4.22 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศบริเวณรอบโรงเรียน	180
4.23 ห้องคหกรรมของโรงเรียน	181
4.24 แปลงเกษตรของโรงเรียน	182
4.25 เรือนภูมิปัญญาบรรพชน	182
4.26 ร้านเสริมสวยของกิจกรรมชุมนุมโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา	196
4.27 หอศิลป์โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา	197
4.28 แหล่งเรียนรู้การเกษตรโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา	198
4.29 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของ โรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียน	220

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสู่สังคมฐานเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ความเสื่อมของวัฒนธรรมและศีลธรรม ระบบการศึกษาที่มีในปัจจุบันขาดบทบาทเพียงพอในการเตรียมคนและพัฒนาศักยภาพของคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเศรษฐกิจได้ ประชากรขาดทักษะในการคิดและไม่สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตั้งแต่ปัญหาส่วนตัวไปจนถึงครอบครัว ชุมชน และประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีระดับธรรมดาไปจนถึงขั้นซับซ้อน ทั้งนี้การพัฒนาประชากรนั้นจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความคิด ทักษะจากหลายสาขามาช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

จากการศึกษาทักษะชีวิตทั้งงานวิจัยของหน่วยงาน วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ในสาขาการศึกษานั้น ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ แนวคิด แนวปฏิบัติมากกว่าสองทศวรรษ โดยทักษะชีวิตในปัจจุบันนั้นยังคงอยู่ในกระแสของการศึกษาวิจัยทั้งในแง่ของการแก้ไขและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประเด็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับทักษะชีวิตมีความหลากหลายทั้งกลุ่มที่ศึกษา วิธีการศึกษารวมถึงตัวแปรที่ศึกษา โดยในแต่ละมิติของการศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับสภาพของแต่ละสังคมที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยเฉพาะนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร ที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตและมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมในแต่ละช่วงเวลา

การริเริ่มการพัฒนาและการนำการจัดการศึกษาทักษะชีวิตเข้าสู่โรงเรียนนั้นได้นำไปใช้ในหลายประเทศทั่วโลก โดยความต้องการจำเป็นของการจัดการศึกษานั้นเป็นไปเพื่อการเผชิญความท้าทายในชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาโรคเอดส์ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ความรุนแรง เป็นต้น ในหลายประเทศได้มีการพิจารณาการพัฒนาการจัดการศึกษาทักษะชีวิตในการปฏิรูปการศึกษาโดยสนองต่อสังคมสมัยใหม่และชีวิตยุคเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนั้นได้ออกแบบเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติและได้มีการเสริมแรงทักษะทางจิตวิทยาในวิถีทางวัฒนธรรมและด้านการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามบริบท โดยมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคคลและสังคม การป้องกันสุขภาพของตนเองและปัญหาทางสังคมและการปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมบุคคลเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งในบ้าน ชุมชน และสถานที่ทำงาน โดยใช้

หลักการเรียนรู้ให้รู้ (learning to know) เรียนรู้ที่จะทำ (learning to do) และเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่น (learning to live together and with others) (WHO, 1997; UNESCO, 2005)

ในช่วงที่ผ่านมาในระบบการศึกษาไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเหมาะสมกับการพัฒนาสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่สามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนอย่างเต็มที่ ปลุกฝังให้มีนิสัยรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหา มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักฟังตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่ดีเพื่อการดำเนินชีวิต สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สิ่งเหล่านี้อาจกล่าวโดยรวมได้ว่าเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตในการอยู่ในสังคมอย่างสมบูรณ์ และในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองนี้ (พ.ศ. 2552-2561) ได้มีการกำหนดทักษะชีวิตในด้านความสามารถ และทักษะตามจุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นการต่อยอดถึงการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนอย่างชัดเจนและมีทิศทางมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551; กระทรวงศึกษาธิการ, 2548; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

การปฏิรูปศึกษานั้นได้มีการพัฒนาไปสู่รูปแบบการเปลี่ยนผ่านการศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีศักยภาพ เป็นทรัพยากรบุคคลที่เน้นความรู้ คุณธรรมและความพอเพียง รวมทั้งมีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นแนวคิดในการนำความรู้มาสร้างเป็นผลผลิตที่พัฒนาขึ้นโดยเกิดจากความรู้เป็นฐานหลัก (ไพฑูริย์ สินลาธรัตน์, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ที่ได้กล่าวถึงสังคมในปัจจุบันและในอนาคตว่าสภาพสังคมไทยนั้นมีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของโลก เป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้โดยมีการเรียนรู้ ความรู้ และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา โดยแผนการศึกษาแห่งชาติมีสาระหลักในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ของแผนฯ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักการแห่งกรอบแนวคิดด้านการบูรณาการนั้นได้คำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งต้องเป็นการศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีทักษะอาชีพ พัฒนาสมรรถนะเพื่อการแข่งขันและรู้ทันโลก รวมทั้งศึกษาตลอดชีวิตเพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์เอกสารหลักทางการศึกษาอันได้แก่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2552) พบว่า เป้าหมายคุณลักษณะของผู้เรียนตามแนวทางการศึกษามีความสอดคล้องกันโดยมีจุดเน้นในเรื่องของการมีทักษะชีวิตอย่างสมบูรณ์ในประเด็นของ 1) เรื่องราวของตนเอง ชุมชน ท้องถิ่น สังคม 2) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม 3) ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) คุณธรรม จริยธรรม 5) ทักษะการคิด 6) ความรู้ตามหลักสูตรการศึกษา 7) การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง และ 8) ทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งทักษะในการประกอบอาชีพนั้นนับเป็นปลายทางของคุณลักษณะของผู้เรียนในการนำความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นไปใช้จริงในชีวิตประจำวันเพื่อให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพดังแผนภาพที่ 1.1

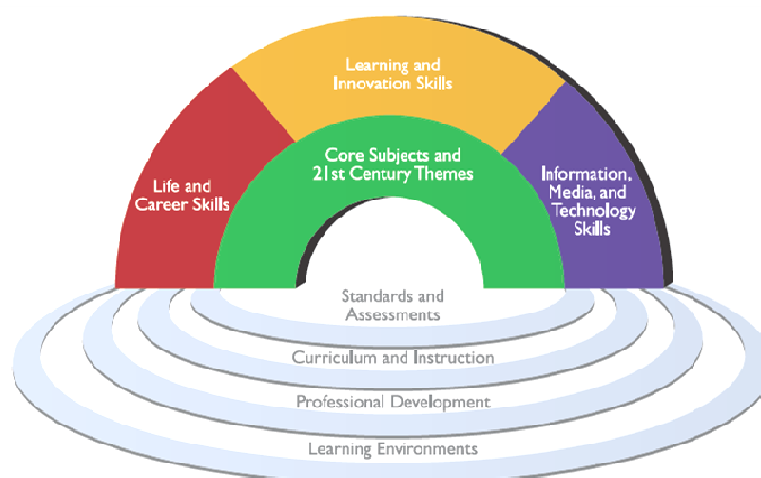


แผนภาพที่ 1.1 เป้าหมายคุณลักษณะของผู้เรียนตามแนวทางการศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542; กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2552)

หากพิจารณาทักษะสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แล้ว enGauges (2003) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตเพื่อการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่า โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่การรู้หนังสือในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (digital-age literacy) การคิดอย่างสร้างสรรค์ (inventive thinking) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) การมีผลิตภาพที่สูง (high productivity) ส่วน Partner for 21st century skills (2009) ได้พัฒนากรอบแนวคิดของวิสัยทัศน์ความสำเร็จและผลลัพธ์การ

เรียนรู้ของผู้เรียนในโลกฐานเศรษฐกิจ โดยเน้นทักษะ ความรู้ ทักษะเฉพาะ ความเชี่ยวชาญ ชำนาญ และความรู้หนังสือ โดยมีการพัฒนาเนื้อหาความรู้แกนทางวิชาการมีการพัฒนาความรู้ทาง วิชาการจนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบ ของทักษะชีวิตและอาชีพ (life and career skills) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning and innovation skills) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information, media, and technology skills) ทั้งนี้โรงเรียนมีความจำเป็นในการสนับสนุนด้านมาตรฐานและการประเมิน (standards and assessments) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (curriculum and instruction) การพัฒนา วิชาชีพ (professional development) และ บรรยากาศในการเรียนรู้ (learning environment) ดัง แผนภาพที่ 1.2



แผนภาพที่ 1.2 ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ที่มา Partner for 21st century skills (2009)

ในมิติด้านทักษะชีวิตและอาชีพนั้น Partner for 21st century skills (2009) ได้กล่าวว่า ชีวิตและสภาพแวดล้อมการทำงานในทุกวันนี้ต้องไปไกลกว่าทักษะการคิดและความรู้ในเนื้อหา โดยความสามารถที่จะนำทางชีวิตที่ซับซ้อนและสภาพแวดล้อมในการทำงานในยุคข้อมูลข่าวสารที่มีการแข่งขันทั่วโลกทำให้ผู้เรียนนั้นต้องการพัฒนาชีวิตที่เพียงพอและทักษะในการทำงาน การมี ทักษะชีวิตและทักษะอาชีพที่ดีนั้นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ (flexibility and adaptability) มีการคิดริเริ่มและการกำกับตนเอง (initiative and self-direction) มีทักษะทาง สังคมข้ามวัฒนธรรม (social and cross cultural skills) มีการสร้างผลผลิตและมีความรับผิดชอบ (productivity and accountability) มีความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) จากผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นนอกจากทักษะชีวิต (life skills) ที่ผู้เรียนพึงมีแล้วนั้นทักษะอาชีพ (career skills) เป็นทักษะหนึ่งที่ต้องส่งเสริมผู้เรียนเพื่อ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (career education) เป็นอีกกรอบความคิดหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542; กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2552) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน สังสมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจการก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งระยะเวลาที่ได้ศึกษาหาความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอันดีผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จะตัดสินใจในการศึกษาต่อ และการทำงานต่อไปได้ในอนาคต

จากความสำคัญและความเชื่อมโยงของทักษะชีวิตและการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดทางเลือกหนึ่งเพื่อการดำเนินไปในทางสายกลางให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรเมื่อมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (วิจารณ์ พานิช, 2554; สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ , 2553; คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญช พินุลสรวาฐ, 2552)

การศึกษาเรื่องทักษะชีวิตไม่ว่าจะมองในแง่มุมใดหรือมิติใดก็ตาม เป้าหมายหลักที่เป็นจุดร่วมที่เป็นสากลของทุกนิยามความหมายก็คือ การส่งเสริม แก่ไข หรือพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่พึงประสงค์ สามารถใช้ชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปลอดภัย มีคุณค่า ด้วยรูปแบบและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม หรือกรอบทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดเป็นผลผลิตทางองค์ความรู้จากงานวิจัยทั้งในระดับสากลและระดับประเทศที่มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป (WHO, 1997; UNICEF, 2004; สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2543; กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2548; กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) และ

การศึกษาทักษะชีวิตนั้นยังคงมีแนวโน้มในการศึกษาอย่างต่อเนื่องต่อไป และเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมนุษย์ยังต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและสังคมมีลักษณะเป็นพลวัตรปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ มนุษย์จึงต้องมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกันตนเองอยู่ตลอดเวลา

การจัดการความรู้ (knowledge management) นั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายในลักษณะของการบรรลุงาน การพัฒนาคนและพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้โลกในยุคปัจจุบันนั้นเป็นโลกยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based society) ทุกสังคมจะต้องมีความสามารถในการนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมสำหรับใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนและพัฒนาสังคม ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างขึ้นนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างทั่วถึงและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันและเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมดุล (วิจารณ์ พานิช, 2554.; สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2554) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการจัดการความรู้นั้นเป็นเทคนิคเน้นการนำความรู้มาจัดการอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่เน้นความรู้ในสองลักษณะ คือ ความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) และความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในคน (tacit knowledge) โดยมีลักษณะเป็นวงจรความรู้ (knowledge spiral : SECI Model) กล่าวคือ การแบ่งปันและสร้างความรู้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงของผู้ที่สื่อสารระหว่างกัน (socialization) การแบ่งปันและสร้างความรู้จากการแปลงโดยเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร (externalization) การแบ่งปันและสร้างความรู้จาก explicit knowledge มาสร้างเป็นความรู้ประเภท explicit knowledge ใหม่ ๆ (combination) และการแบ่งปันและสร้างความรู้จาก explicit knowledge สู่อะ tacit knowledge โดยมักจะเกิดจากการนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ในการปฏิบัติจริง ซึ่งเทคนิควิธีการของการจัดการความรู้นั้นมีหลากหลายประเภทขึ้นอยู่กับการเลือกและนำไปใช้ได้ถูกต้องตามเป้าหมายและบริบท เทคนิควิธีการเหล่านี้จะทำให้ได้ข้อมูลอย่างมีกระบวนการ มีความถูกต้อง ลึกซึ้ง ชัดเจนและมีความหมายมากขึ้น

จากแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับทักษะชีวิตที่ได้กล่าวในข้างต้นนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนสู่การปฏิบัติในชีวิตจริงซึ่งสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตน โดยกลุ่มเป้าหมายคือผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นกลุ่มผู้เรียนกลุ่มหลักของประเทศ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เหมาะสมในการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงสู่การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยตรง ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาโดยศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการจัดการความรู้ เนื่องจากตัวแปรทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นค่อนข้างมีความเป็นนามธรรมสูงและแปรเปลี่ยนไปตามสภาพ

บริบท การใช้เทคนิควิธีวิทยาการวิจัยโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้จะทำให้ได้ผลการวิจัยที่มีความครบถ้วนถูกต้องชัดเจนทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกในลักษณะที่เป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามของการวิจัย

1. สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีเป็นอย่างไร
2. กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนมีลักษณะอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง
3. กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่กำหนดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี
2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรหลักในการศึกษาคำนี้ ได้แก่ กลยุทธ์ทางเลือกในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
2. กรอบองค์ประกอบของทักษะชีวิตในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ตามการกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และ

เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาทักษะชีวิตของนักเรียนผ่านการรับรู้ของผู้บริหาร ครู นักเรียน และข้อมูลเชิงประจักษ์ของโรงเรียน

แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ประกอบด้วย 1) ความพอประมาณ หมายถึง การมีความพอดีพอเหมาะ พอควรต่อความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรม 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม และ 3) การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้าน ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ภายใต้ง่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ โดยมีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจและด้านการกระทำ

แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ หมายถึง วิธี รูปแบบ ลักษณะ หรือแนวทางในการพัฒนาความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้เรียนตามลำดับขั้นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ได้แก่ ความตระหนักต่ออาชีพ (career awareness) ความเข้าใจต่ออาชีพ (career orientation) การสำรวจอาชีพ (career exploration) และการเตรียมสู่อาชีพ (career preparation)

สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริง ความสำเร็จเชิงประจักษ์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่ได้จากการบริหารจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง วิธีการและเทคนิคในการบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียนโดยผู้บริหารและครู ทั้งในเรื่องหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้อย่างในและนอก หลักสูตร รวมถึงปัจจัยสนับสนุนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่ใช้ในการ บริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยเน้นความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน มี ความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) ลักษณะโรงเรียนที่ เหมาะสม 2) การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ 3) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) การพัฒนาบุคลากร 5) การใช้แหล่งเรียนรู้ และ 6) การสร้างความร่วมมือจากภายนอกโรงเรียน

การจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายในลักษณะของการพัฒนา คนและพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยเป็นเทคนิคเน้นการนำความรู้มาจัดการอย่าง เป็นระบบตามแนวคิดของ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่เน้นความรู้ในสองลักษณะ คือ ความรู้ที่ ชัดแจ้ง (explicit knowledge) และความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในคน (tacit knowledge) ทำให้ได้ข้อมูลที่ ได้มาอย่างมีกระบวนการ มีความถูกต้อง ลึกซึ้ง ชัดเจนและมีความหมายมากขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้กลยุทธ์ทางเลือกที่ประกอบด้วยหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติทางเลือกในการ บริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
2. ผลการวิจัยจากวิทยานิพนธ์นี้ให้สารสนเทศที่นำไปสู่การสร้างโอกาสให้นักเรียนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประโยชน์ในการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกลยุทธ์ทางเลือกในการบริหาร จัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพ และสร้างโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมเรียนรู้และร่วมพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ใช้กระบวนการการจัดการความรู้ทำเพื่อเป็นแนวทางใหม่ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลในการหาข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะในบริบทเฉพาะกับข้อมูลที่มีความเป็น นามธรรมสูงสู่ความเป็นรูปธรรมและแนวกลยุทธ์การปฏิบัติที่ชัดเจนที่มีประสิทธิภาพและได้ผลตรง ตามความคิดเห็นและทัศนะของผู้ให้ข้อมูลมากยิ่งขึ้น
4. ได้แนวทางที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและการสนทนากลุ่มตามแนวคิด การจัดการความรู้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต 2) มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 4) มโนทัศน์การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคกระบวนการจัดการความรู้ และ 5) กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแต่ละตอนมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) ความหมายและคำจำกัดความของทักษะชีวิต 2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต 3) องค์ประกอบของทักษะชีวิต 4) การวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต และ 5) เครื่องมือที่ใช้วัดประเมินตัวแปรทักษะชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายของทักษะชีวิต

จากการศึกษาความหมายของทักษะชีวิตนั้น พบว่า ความหมายของทักษะชีวิตได้มีการนำเสนอไว้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และจุดเน้นขององค์กร หน่วยงาน หรือการศึกษาวิจัยในเรื่องต่าง ๆ กล่าวคือ ความหมายและนิยามของทักษะชีวิตจะมีความแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของการศึกษา หากศึกษาเด็กและเยาวชนนิยมมุ่งไปที่ทักษะชีวิตในวัยเรียน หากศึกษาผู้ใหญ่ นิยามเน้นไปที่ทักษะชีวิตในการทำงาน แต่ไม่ว่าจะมีการแปรเปลี่ยนในการศึกษาอย่างไร ความหมายโดยทั่วไปของทักษะชีวิตนั้น พบว่า ทั้งหน่วยงาน องค์กร ด้านการศึกษาและด้านสุขภาพได้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับทักษะไว้ว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของบุคคลในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตและสังคมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ (WHO, 1997; UNICEF, 2004; สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2543; กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2548; กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

หากพิจารณาความหมายของทักษะชีวิตเฉพาะของแต่ละหน่วยงานและองค์กรมี ดังนี้

WHO (1997) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่า หมายถึง ความสามารถในการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

UNICEF (2004) ได้กล่าวถึงทักษะชีวิตว่าเป็นกลุ่มใหญ่ของจิตวิทยาสังคมและทักษะระหว่างบุคคลซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจได้ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะการจัดการกับอารมณ์ สิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทักษะชีวิตอาจจะมีทิศทางจากการกระทำของบุคคลหรือของบุคคลอื่น ๆ เช่นเดียวกับการกระทำที่เปลี่ยนสภาพแวดล้อมทำให้นำมาซึ่งความสุขกายสบายใจ

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่า หมายถึง ความสามารถอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะจัดการปัญหารอบ ๆ ตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสารเสพติด บทบาทชายหญิง ชีวิตครอบครัว สุขภาพ อิทธิพลสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม ปัญหาสังคม ฯลฯ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของบุคคลที่จะคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาและปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องสามารถจัดการกับความต้องการ ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่ดี โดยอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการฝึกอบรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่าเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและการทำงาน รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดความหมายของทักษะชีวิตซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรและองค์การอนามัยโลกว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการปัญหาต่าง ๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

จากความหมายของทักษะชีวิตดังกล่าวมานี้สามารถสรุปได้ว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของบุคคลในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตและสังคมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตนั้นไม่มีทฤษฎีใดที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนั้นล้วนเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเด็ก วัยรุ่น รวมถึง

กลุ่มคนวัยต่าง ๆ นอกจากนี้รวมถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ โดยทฤษฎีเหล่านี้ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งแต่ทฤษฎีที่เหล่านี้ได้ส่วนสนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่ง Mangrulkar; Whitman; & Posner (2001) ได้นำเสนอไว้ 7 ทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น (child and adolescent development theory) 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) 3) ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (problem-behavior theory) 4) ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม (social influence theory) 5) ทฤษฎีการแก้ปัญหาทางด้านความคิด (cognitive-problem solving theory) 6) ทฤษฎีพหุปัญญา : รวมถึงความฉลาดทางอารมณ์ (multiple intelligence theory: including emotional intelligence) และ 7) ทฤษฎีความเสี่ยงและการฟื้นฟู (resilience and risk theory) โดยทฤษฎีทั้ง 7 มีรายละเอียดอย่างพอสังเขป ดังนี้

1.2.1 ทฤษฎีพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น (child and adolescent development theory)

การเข้าใจความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิด สังคม และร่างกายที่เกิดขึ้นจากระยะเด็กสู่ระยะวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแกนหลักของทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์โดยแบ่งออกเป็นด้าน ๆ ดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย (biological changes) การเปลี่ยนแปลงจากความเป็นเด็กสู่วัยรุ่นตอนต้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเจริญเติบโตเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์เมื่อฮอร์โมนที่ควบคุมพัฒนาการทางด้านร่างกายเริ่มทำงาน เด็กส่วนใหญ่จะมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจะมีพัฒนาการลักษณะทางเพศขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิก่อให้เกิดฮอร์โมนที่พร้อมจะสืบพันธุ์และการเพิ่มขึ้นของแรงขับทางเพศ วัยรุ่นบางคนอาจจะไม่ได้เตรียมตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกายที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความวิตกกังวลในบางครั้งและนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ (Eccles, 1999 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

2) พัฒนาการด้านความคิดทางสังคม (development of social cognition) กระบวนการการเข้าใจตนเอง บุคคลอื่น และสัมพันธภาพเป็นสิ่งสำคัญของการเจริญเติบโตจากวัยรุ่นไปสู่ผู้ใหญ่ ในช่วง 2 ปีแรกของเด็กนั้น เด็กจะรับรู้ในจินตนาการของตนเอง และประมาณ 8 ปีเด็กจะเริ่มสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถ และสิ่งที่เขาชอบและไม่ชอบ การตระหนักรู้ทางสังคมจะเปลี่ยนมุมมองจากการสนใจตนเองไปสู่ความสามารถต่อการเข้าใจ การทำนาย และการตอบสนองต่อมุมมองและความรู้สึกของบุคคลอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (Slaby, 1995 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001) ดังนั้นในระยะนี้ของชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาความเห็นใจและการมีมุมมองต่าง ๆ ต่อบุคคลอื่น ๆ การเรียนรู้ในการประเมินตนเองและความสามารถของตนเองอย่างแท้จริงเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในวัยเด็ก เด็กส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะมองตนเองเกี่ยวกับความสามารถของตนในแง่บวกมากเกินไป ในระยะวัยเด็ก

ตอนกลาง (7-10 ปี) จะเริ่มสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตนเอง และความเหมาะสมระหว่างความสำเร็จของตนเองต่อเป้าหมายภายในและมาตรฐานภายนอก ความกดดันเกี่ยวกับการแข่งขัน และความต้องการสำเร็จ

3) พัฒนาการด้านอารมณ์ (emotional development) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของพัฒนาการทางร่างกาย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นด้วยวัยรุ่นจะมีอารมณ์ไม่คงที่ รุนแรง และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การปรับตัวทางอารมณ์ของวัยรุ่นนับเป็นเรื่องยาก ซึ่งในบางครั้งการควบคุมอารมณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับช่วงวัยรุ่น

4) พัฒนาการทางความคิด (cognitive development) ความคิดสามารถนิยามได้ว่าเป็นกระบวนการของการจัดการและสร้างความหมายของประสบการณ์ โดยในวัยทารกจะเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยผ่านประสาทสัมผัสโดยตรง (direct sensory) ต่อมาในวัย 5-6 ปี เด็ก ๆ จะพัฒนาความซับซ้อนมากขึ้นสำหรับความเข้าใจในโลกโดยผ่านภาษา (language) การเลียนแบบ (imitation) การจินตนาการ (imagery) และการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ (symbolic play) ตลอดจนการวาดรูป (drawing) การเริ่มเปลี่ยนมาสู่วัยรุ่นตอนต้นจะเริ่มเพิ่มความเข้าใจในด้านของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและเหตุผล (Newman; & Newman, 1998 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

5) พัฒนาการทางสังคมและบริบทครอบครัว (social development and family context) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะกลายเป็นการเพิ่มความซับซ้อนของวัยเด็กที่กำลังจะเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เวลาส่วนใหญ่ของเด็กวัยรุ่นใช้เวลาพร้อมกับกลุ่มเพื่อน และจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเพิ่มขึ้น เด็กในช่วงวัย 7-11 ปี เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ ซึ่งจะเริ่มห่างเหินจากบ้านหรือครอบครัวและจะใช้เวลามากขึ้นกับกลุ่มเพื่อน โรงเรียน และกลุ่มชุมชน ในช่วงวัยนี้เป็นช่วงสำคัญช่วงหนึ่งของชีวิต เนื่องจากเด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับความสามารถหรือสร้างสรรค์ และรู้สึกด้อยได้ ตลอดจนผลที่จะเกิดขึ้นตามมาของพัฒนาการทั้งทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญา (Hansen; Nangle; & Kathryn, 1998 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001) ในขณะที่กลุ่มเพื่อน (peer group) ถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ และครอบครัวก็จะเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อเด็กและวัยรุ่นเช่นเดียวกันด้วย

6) เพศและพัฒนาการ (gender and development) จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาถึงความแตกต่างของกระบวนการพัฒนาของทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายยังเป็นสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ กล่าวได้ว่าเด็กผู้ชายจะมีความเสี่ยงทางด้านจิตใจมากกว่าเด็กผู้หญิงในชว่ตลอดเวลาของวัยเด็ก และเด็กผู้หญิงก็จะมีความเข้มแข็งและการฟื้นฟูทางด้านจิตใจมากกว่าเด็กผู้ชายในช่วงวัยเด็ก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความเสี่ยงอย่างมากในพัฒนาการของวัยรุ่น ต่อมา

เด็กผู้ชายจะมีการเผชิญกับความซึ่มเศร้า การพัฒนาการเรียนรู้ที่ผิดปกติ และการขาดการควบคุมตนเองมากกว่าเด็กผู้หญิง (Gilligan, 1997 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

7) พัฒนาการด้านศีลธรรม (moral development) พัฒนาการด้านศีลธรรมเป็นมิติสำคัญของพัฒนาการมนุษย์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า คุณค่าของพัฒนาการด้านศีลธรรมและกฎระเบียบของบุคคลจะใช้สำหรับการสร้างความสมดุลและการวินิจฉัย ตัดสินเกี่ยวกับความขัดแย้งของตนเองและบุคคลอื่น อย่างไรก็ตามมีมุมมองเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านศีลธรรมที่หลากหลาย เช่น จากมุมมองของนักพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่าพฤติกรรมด้านศีลธรรมนั้นก็มี ความเหมือนกับพฤติกรรมอื่น ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการของการวางเงื่อนไขและตัวแบบ (conditioning and modeling) ส่วนนักทฤษฎีด้านความคิดกลับมองอีกทางหนึ่งว่า การพัฒนาด้านศีลธรรมจะเป็นไปตามกระบวนการหรือขั้นตอนของการพัฒนาด้านความคิดของเด็ก สิ่งที่เด่นชัดมากขึ้นในการพัฒนาด้านศีลธรรมของผู้หญิงและผู้ชายต่อมุมมองของความมีเหตุผลในศีลธรรม กล่าวได้ว่าแนวความคิดในด้านศีลธรรมของผู้หญิงจะมุ่งประเด็นปัญหาสำคัญในเรื่อง ความรับผิดชอบและการดูแลเอาใจใส่ ในขณะที่ผู้ชายจะมุ่งประเด็นสำคัญในเรื่องของความถูกต้องและความยุติธรรม ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่าทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจะมีการพัฒนาในเหตุผลและศีลธรรมภายใต้บริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Eccles, 1999 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

สรุปได้ว่าจากพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างวัยเด็กตอนกลางสู่วัยรุ่นนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านสัมพันธภาพกับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว ตลอดจนความสามารถในการเจริญงอกงามสำหรับวัยรุ่นตอนต้นในการคิดอย่างเป็นนามธรรม การคิดพิจารณาถึงปัญหาในหลาย ๆ มิติ และการพิจารณาอย่างรอบคอบต่อตนเองและบุคคลอื่น ดังนั้นการที่เข้าใจถึงพัฒนาการเหล่านี้จะช่วยให้สามารถจัดทักษะชีวิตที่จำเป็นที่จะช่วยในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่เหมาะสมในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

1.2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory)

ผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ คือ Albert Bandura โดยเน้นที่รูปแบบการเรียนรู้ทางสังคมและความคิด (cognition-social learning theory) จากการศึกษาและวิจัยของแบนดูรา มีความเชื่อว่าเด็กเรียนรู้ในการแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสั่งสอนและจากการสังเกต อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมจะถูกเสริมแรงหรือปรับเปลี่ยนโดยผลของการกระทำหรือการตอบสนองของบุคคลอื่น ๆ ต่อพฤติกรรมของตนเอง เด็กมีการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสังเกตและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มากกว่าแค่ผ่านการพูดหรือการสั่งสอน ดังนั้นเด็กควรจะได้รับการสอนเกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ

โดยผ่านกระบวนการของการสั่งสอน (instruction) การฝึกซ้อม (rehearsal) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) มากกว่าที่จะเพียงแค่ใช้การสั่งสอนเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้แบนดูรายยังเน้นเกี่ยวกับความเชื่อในความสามารถแห่งตน (self-efficacy) โดยได้ให้ความหมายของความเชื่อในความสามารถแห่งตนไว้ว่า ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ความเชื่อในความสามารถแห่งตนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะใช้ในการเรียนรู้และรักษาพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเผชิญกับความกดดันทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีประเด็นสำคัญ 2 ประการที่มีอิทธิพลต่อโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม ประการที่ 1 การพิจารณาถึงความจำเป็นของการช่วยให้เด็กและวัยรุ่นเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือทักษะสำหรับการเผชิญกับลักษณะภายในตนเองของชีวิตทางสังคมที่ได้ดำเนินอยู่ เช่น การลดความเครียด (stress reduction) การควบคุมตนเอง (self control) และการสร้างการตัดสินใจ (decision-making) เป็นต้น ประเด็นที่ 2 ประสิทธิภาพของการจัดโปรแกรม โปรแกรมทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมจำเป็นที่จะต้องจัดขึ้นด้วยกระบวนการที่เป็นธรรมชาติที่จะให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งวิธีการส่วนใหญ่ที่ใช้ในการจัดโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมเพิ่มเติมนอกจากการใช้วิธีการสอน ได้แก่ การสังเกต การใช้บทบาทสมมติ และกลุ่มเพื่อน (Ladd; & Mize. 1983 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

1.2.3 ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (problem-behavior theory)

ผู้พัฒนาทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา คือ Donovan Jessor และ Costa (Jessor; Donovan; & Costa. 1991 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001) โดยทฤษฎีนี้รับรู้และเข้าใจในพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ของวัยรุ่น และพฤติกรรมเสี่ยง จากหลักการพื้นฐานของทฤษฎี อาจกล่าวได้ว่าการลดหรือการช่วยเหลือในพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ไม่สามารถใช้ตัวแปรเพียงตัวเดียวในการช่วยเหลือหรือเข้าใจพฤติกรรม แต่เป็นผลผลิตของการปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ด้านจิตสังคม (psychosocial variables) 3 ประเภท ได้แก่ 1) ระบบบุคลิกภาพ (personality system) ได้แก่ ค่านิยม ความคาดหวัง ความเชื่อ เจตคติ และทิศทางเกี่ยวกับตนเองและสังคม 2) การรับรู้ระบบของสิ่งแวดล้อม (perceived environment system) ได้แก่ การรับรู้ในเจตคติและพฤติกรรมของพ่อแม่และเพื่อน และ 3) ระบบพฤติกรรม (behavior system) พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา ได้แก่ การใช้แอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และการใช้ยาอื่น ๆ ซึ่งรวมไปถึงพฤติกรรมทางเพศของบุคคล

ระบบทางด้านจิตสังคมเหล่านี้จะเป็นตัวแปรที่จะกระตุ้นหรือควบคุมต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ถ้าตัวแปรกระตุ้นมีความเข้มแข็งก็จะมีแนวโน้มหรืออาจเป็นไปได้ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าตัวแปรกระตุ้นไม่เข้มแข็ง และตัวแปรควบคุมเข้มแข็งก็จะทำให้ช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้

ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ แต่สำหรับปัจจัยนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านการป้องกัน ส่วนระบบด้านสิ่งแวดล้อมก็จะใช้ในการระบุความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพฤติกรรมเสี่ยง เช่น ผลการเรียนต่ำ (poor school performance) จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นจากทฤษฎีดังกล่าว อาจใช้ในการเชื่อมโยงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและวัยรุ่น เช่น การทำความเข้าใจคุณค่าในค่านิยมของตนเอง (values clarification) (หมายถึง การเข้าใจในค่านิยมและความเชื่อของตนเองดีขึ้น) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) (หมายถึง การรับรู้และการวิเคราะห์ค่านิยมของสิ่งแวดล้อมทางสังคมต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน) เป็นต้น

1.2.4 ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม (social influence theory)

ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมนี้ก็ได้รับอิทธิพลมาจากแบนดูรา เปรียบทฤษฎีนี้ได้กับว่าเป็นการเพาะเชื้อทางด้านจิตใจ (psychological inoculation) ของมนุษย์ อิทธิพลทางสังคมเป็นที่ยอมรับว่าเด็กและวัยรุ่นอยู่ภายใต้ความกดดันที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ โดยความกดดันทางสังคมนี้รวมถึง ความกดดันจากกลุ่มเพื่อน ตัวแบบของพ่อแม่ที่สูบบุหรี่ สื่อต่าง ๆ จากสังคม เป็นต้น จากแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมนี้ การสร้างโปรแกรมการป้องกันและพัฒนา อาจกระทำโดยการคาดการณ์ถึงความกดดันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและวัยรุ่น ตลอดจนการสอนเกี่ยวกับทั้งสิ่งที่กดดันและวิธีการที่จะต่อต้านสิ่งเหล่านั้น ก่อนที่เด็กและวัยรุ่นจะถูกคุกคามจากความกดดันต่าง ๆ จากสังคม เช่น การสูบบุหรี่ การหนีเรียน การดื่มสุรา และการมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม วิธีการอื่น ๆ ที่ใช้ในการจัดโปรแกรมการป้องกันและการพัฒนา อาจมีการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ต่อผลที่จะเกิดขึ้นกับพฤติกรรมเสี่ยง และหรือใช้ความกลัวที่จะพยายามป้องกันเด็กและวัยรุ่นจากความเกี่ยวข้องกับการกระทำที่จะนำไปสู่ชีวิตไม่ประสบความสำเร็จ (Hasen, 1992 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

1.2.5 ทฤษฎีการแก้ปัญหาทางด้านความคิด (cognitive – problem solving theory)

รูปแบบของการสร้างสมรรถนะของทฤษฎีการป้องกันขั้นปฐมภูมิ คือ การสอนทักษะการแก้ปัญหาทางความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ICPS = interpersonal cognitive problem solving) กับเด็กและวัยรุ่น ซึ่งทักษะนี้จะช่วยลดและป้องกันพฤติกรรมทางลบและพฤติกรรมที่หุนหันพลันแล่นของวัยรุ่น โดยทักษะนี้จะมุ่งประเด็นสำคัญต่อความสามารถใน

การสร้างทางเลือกที่จะแก้ปัญหาต่อปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และยังมีมุ่งประเด็นสำคัญต่อความสามารถที่จะทำให้เกิดแนวความคิดของผลที่จะตามมาของพฤติกรรมที่เกิดความแตกต่างกันของทางเลือกคำว่า ICPS หมายถึงว่า ฉันสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ “I can problem solve” การเรียนรู้ที่จะคิดพิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นตามมาและวิธีการแก้ปัญหามากๆ จะช่วยให้เด็กและวัยรุ่นสามารถที่จะเผชิญกับสถานการณ์ของความคับข้องใจได้ดีขึ้น สามารถที่จะรู้จักการอดทนเกี่ยวกับการรอคอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักประยุกต์ใช้ต่อสถานการณ์ทางสังคมหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธระหว่างบุคคล (Shure; & Spivack, 1980 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

1.2.6 ทฤษฎีพหุปัญญา: รวมถึงความฉลาดทางอารมณ์ (multiple intelligence theory: including emotional intelligence)

Howard Gardner เป็นผู้ริเริ่มศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางสติปัญญาและได้จำแนกออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านภาษา (linguistic intelligence) ความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (logical-mathematical intelligence) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ (spatial intelligence) ความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (bodily / kinesthetic intelligence) ความสามารถด้านดนตรี (musical intelligence) ความสามารถด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal intelligence) และความสามารถด้านการเข้าใจในตนเอง (intrapersonal intelligence) โดยทั้ง 8 ด้านนี้ Gardner ถือว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีและติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่อาจมีระดับความสามารถที่ไม่เท่ากันเนื่องจากบุคคลนั้น ๆ อาจถูกพัฒนาความสามารถโดยวิธีที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล แนวคิดและหลักการของทฤษฎีพหุปัญญานั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษา และวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งในด้านการส่งเสริมหรือแม้กระทั่งการป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาความสามารถสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และความสามารถในการเข้าใจตนเอง เนื่องจากการที่บุคคลรู้จักวิธีการในการจัดการอารมณ์ตนเอง อย่างน้อยก็เป็นส่วนสำคัญในการทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ (Weissberg, 1998 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

1.2.7 ทฤษฎีความเสี่ยงและการฟื้นฟู (resilience and risk theory)

ทฤษฎีความเสี่ยงและการฟื้นฟูเป็นทฤษฎีที่พยายามที่จะอธิบายว่าทำไมบางคนจึงสามารถตอบสนองต่อความเครียด และความยากลำบากได้ดีกว่าบุคคลอื่น ๆ ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ช่วยในการต่อต้านและป้องกันสิ่งที่เป็นความเครียดทางสังคม ความวิตกกังวล หรือการได้รับการคุกคามต่าง ๆ จากความกดดันทางสังคม อาจกล่าวได้ว่าเมื่อเด็กและวัยรุ่นในสังคมมีปัจจัยป้องกันที่เข้มแข็ง เด็กและเยาวชนก็จะสามารถต่อต้าน

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ได้ ในด้านปัจจัยป้องกันภายในนี้รวมถึงความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) และการควบคุมตนเองภายใน (internal locus of control) ส่วนปัจจัยป้องกันภายนอก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมขั้นปฐมภูมิ (primarily social supports) อาทิ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ การดูแลเอาใจใส่ และสัมพันธภาพของการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความคาดหวัง และโอกาสสำหรับวัยรุ่นให้มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย (Luthar; & Zigler, 1991 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001) ดังนั้นทฤษฎีความเสี่ยงและการฟื้นฟูจึงเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานส่วนหนึ่งสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและวัยรุ่น

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตนั้นไม่พบว่ามีทฤษฎีใดโดยตรงที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน เนื่องจากทักษะชีวิตเป็นเรื่องขององค์รวมของมนุษย์ ทั้งทางด้านความคิด จิตใจ และทักษะต่าง ๆ ดังนั้นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตนั้นเป็นลักษณะการบูรณาการทฤษฎีโดยเชื่อมโยงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญญาความคิด จิตใจ และทักษะการปฏิบัติมารวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่ออธิบายทักษะชีวิตของกลุ่มที่ต้องการศึกษา หากผู้วิจัยศึกษาในประเด็นใดเป็นพิเศษก็จะเน้นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพียงบางทฤษฎีที่อธิบายได้อย่างชัดเจนในปรากฏการณ์นั้น ๆ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การบูรณาการทฤษฎีดังที่กล่าวในข้างต้นเพื่อเป็นกรอบในการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องรอบด้านของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความคิด จิตใจ และทักษะในการดำเนินชีวิต

1.3 องค์ประกอบของทักษะชีวิต

จากการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบของทักษะชีวิต พบว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตต้นแบบที่นิยมใช้กันทั่วไปคือองค์ประกอบตามองค์การอนามัยโลก ส่วนในประเทศไทยนั้น กรมสุขภาพจิตก็ได้มีการปรับองค์ประกอบโดยยึดตามแบบขององค์การอนามัยโลก ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ทั้งนี้ยังไม่มีการศึกษาหรือการวิจัยใดที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้โดยตรงตามคุณลักษณะของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ องค์ประกอบในการวัดทักษะชีวิตอาจมีความไม่สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มที่ทำการศึกษา งานวิจัยบางเรื่องที่ทำการศึกษาทักษะชีวิตได้ทำการหาองค์ประกอบที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้กับเฉพาะกลุ่มที่ทำการศึกษาในงานวิจัยนั้น ๆ

องค์ประกอบของทักษะชีวิตขององค์กร หน่วยงาน และนักวิจัย พบว่า ได้มีการแบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญไว้ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการตัดสินใจ (decision making) 2) ทักษะการแก้ปัญหา (problem solving) 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) 4) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) 5) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) 6) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relationship) 7) ทักษะการตระหนักรู้ในตน (self awareness) 8) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (empathy) 9) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (coping with emotion) และ 10) ทักษะการจัดการกับความเครียด (coping with stress) โดยแต่ละองค์ประกอบมีนิยามความหมาย ดังนี้

ทักษะการตัดสินใจ (decision making) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสม

ทักษะการแก้ปัญหา (problem solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ จนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) เป็นความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิดสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ ฯลฯ

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relationship) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาว

ทักษะการตระหนักรู้ในตน (self awareness) เป็นความสามารถในการค้นหา รู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรา รู้ตัวเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สัมผัสอาชีพ ฯลฯ ช่วยให้สามารถยอมรับบุคคลอื่นที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ด้อยกว่า หรือได้รับความเดือดร้อน

ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (coping with emotion) เป็นความสามารถในการรับรู้ อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธ และความเศร้าโศก ที่ส่งผลทางลบต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม

ทักษะการจัดการกับความเครียด (coping with stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

ทักษะชีวิตประกอบด้วยทักษะหลายทักษะที่มีความหมายหลากหลาย องค์การอนามัยโลกจึงได้จัดกลุ่มองค์ประกอบทักษะชีวิตไว้ 5 คู่ (WHO, 1997) ได้แก่ คู่ที่ 1 ทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา คู่ที่ 2 ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คู่ที่ 3 ทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ คู่ที่ 4 ทักษะการรู้จักตนเองและการเข้าใจผู้อื่น และคู่ที่ 5 ทักษะการควบคุมอารมณ์และการเอาชนะความกดดัน นอกจากนี้ยังได้จัดกลุ่มทักษะชีวิตที่สำคัญไว้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มพุทธิพิสัย ประกอบด้วยทักษะ 1 คู่ คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) กลุ่มที่ 2 กลุ่มจิตพิสัย ประกอบด้วย 1 คู่ คือ การตระหนักรู้ในตน (self awareness) และการเห็นใจผู้อื่น (empathy) และกลุ่มที่ 3 กลุ่มทักษะพิสัย ประกอบด้วย 3 คู่ คู่ที่หนึ่ง คือ การสร้างสัมพันธภาพ (interpersonal relationship) และการสื่อสารกับบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (communicative skill) คู่ที่สอง คือ การตัดสินใจ (decision making skill) และการแก้ปัญหา (problem solving skill) และคู่ที่สาม คือ การควบคุมอารมณ์ (emotional controlling) และการจัดการกับความเครียด (tense management)

UNESCO (2002) ได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถทางความคิด (cognitive abilities) ด้านความสามารถส่วนบุคคล (personal abilities) และ ด้านความสามารถระหว่างบุคคล (interpersonal abilities) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านความสามารถทางความคิด (cognitive abilities) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่จะรู้ (learning to know) โดยแบ่งออกเป็น 2 ทักษะ คือ 1) ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (decision making and problem solving skills) ประกอบด้วย ทักษะในการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร การประเมินผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของพฤติกรรมในปัจจุบันสำหรับตนเองและผู้อื่น การกำหนดทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา ทักษะการวิเคราะห์เกี่ยวกับอิทธิพลของค่านิยมและเจตคติของตนเองและบุคคลอื่นต่อแรงจูงใจ และ 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical

thinking skills) ประกอบด้วยการวิเคราะห์กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของสื่อต่าง ๆ การวิเคราะห์เจตคติ ค่านิยม ปทัสถานทางสังคม และความเชื่อ และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเอง

ด้านความสามารถส่วนบุคคล (personal abilities) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเป็น (learning to be) โดยแบ่งออกเป็น 3 ทักษะ คือ 1) ทักษะการเพิ่มการควบคุมภายในตนเอง (skills for increasing internal locus of control) ประกอบด้วย ทักษะการสร้างเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการตระหนักรู้ในตนเองรวมถึงการตระหนักรู้ในสิทธิ อิทธิพล ค่านิยม เจตคติ จุดแข็งและจุดอ่อน ทักษะในการกำหนดเป้าหมาย ทักษะในการดูแลตนเอง และ ทักษะในการประเมินตนเอง 2) ทักษะการจัดการกับความรู้สึก (skills for managing feeling) ประกอบด้วย การจัดการความโกรธ การจัดการกับความวิตกกังวลและความเศร้า / ผิดหวัง ทักษะการเผชิญสำหรับการจัดการกับความสูญเสีย ความทุกข์ 3) ทักษะการจัดการความเครียด (skills for managing stress) ประกอบด้วย การบริหารเวลา การเพิ่มความคิดทางบวก การรู้จักเทคนิคการผ่อนคลาย

ด้านความสามารถระหว่างบุคคล (interpersonal abilities) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น แบ่งออกเป็น 4 ทักษะ คือ 1) ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication skills) ประกอบด้วย การสื่อสารทั้งภาษาท่าทางและภาษากาย การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ การแสดงความรู้สึก การให้ข้อมูลย้อนกลับ (ไม่ใช่ทางลบ) และการรับข้อมูลย้อนกลับ 2) ทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรอง (negotiation and refusal skills) ประกอบด้วย การบริหารความขัดแย้งและการเจรจาต่อรอง ทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการปฏิเสธ 3) ทักษะการเห็นอกเห็นใจ (empathy skills) ประกอบด้วย ความสามารถที่จะฟังและเข้าใจความต้องการของบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแสดงถึงความเข้าใจในสิ่งนั้น 4) ทักษะการทำงานเป็นทีมและการให้ความร่วมมือ (cooperation and teamwork skills) ประกอบด้วย การแสดงความเคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่น การประเมินความสามารถของบุคคลและการสนับสนุนกลุ่ม

จากการศึกษาของ Mangrulkar; Whitman; & Posner (2001) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กและวัยรุ่น ได้แบ่งองค์ประกอบสำคัญของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตไว้ 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบทักษะทางสังคม (social skills) ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง ทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะระหว่างบุคคล (การพัฒนาสัมพันธภาพที่ดี) ทักษะการให้ความร่วมมือ ทักษะการเห็นอกเห็นใจ 2) องค์ประกอบทักษะทางความคิด (cognitive skills) ประกอบด้วย ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (การเข้าใจผลที่จะเกิดขึ้นของการกระทำ การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา) และ 3) องค์ประกอบทักษะการเผชิญทางอารมณ์ (emotional coping skills) ประกอบด้วย การจัดการ

ความเครียด การจัดการกับความรู้สึกรวมถึงความโกรธ ทักษะสำหรับการเพิ่มการควบคุมภายในตนเอง (การบริหารจัดการและดูแลตนเอง) ทักษะทั้งสามองค์ประกอบดังกล่าวเป็นทักษะที่มีความสัมพันธ์กัน หรืออีกนัยหนึ่งคือแต่ละทักษะนั้นมิได้แยกออกจากกัน และเป็นส่วนที่ร่วมกันส่งเสริมทำให้เกิดทักษะชีวิตที่สมบูรณ์ในการดำรงชีวิต

Deen et al. (2002) ได้ศึกษาเรื่องระบบการประเมินทักษะชีวิต (life skills evaluation system) ของมหาวิทยาลัย Washington State โดยแบ่งทักษะชีวิตเป็น 8 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการสร้างการตัดสินใจ (decision making skills) 2) ทักษะการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด (wise use of resources skills) 3) ทักษะการสื่อสาร (communication skills) 4) ทักษะการยอมรับความแตกต่าง (accepting differences skills) 5) ทักษะความเป็นผู้นำ (leadership skills) 6) ทักษะการใช้ประโยชน์ (useful / marketable skills) 7) ทักษะการเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี (healthy lifestyle choices skills) 8) ทักษะการรับผิดชอบต่อตนเอง (self-responsibility skills) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทักษะการสร้างการตัดสินใจ (decision making skills) หมายถึง ความสามารถในการสร้างทางเลือกหลาย ๆ ทางเพื่อการตัดสินใจ ประกอบด้วย การทำรายการของทางเลือกก่อนการตัดสินใจ การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่ตัดสินใจ และการประเมินการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

ทักษะการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด (wise use of resources skills) หมายถึง ความสามารถในการใช้การคิดวิจารณ์อย่างดี การไม่สิ้นเปลือง รู้จักความรับผิดชอบต่อการจัดลำดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ประกอบด้วย การใช้ทรัพยากรตามธรรมชาติในสภาพแวดล้อมของตนได้อย่างชาญฉลาด การวางแผนการใช้ทรัพยากรด้านการเงินของตนเองการใช้เวลาอย่างมีคุณค่าในชีวิต และการดูแลในทรัพย์สินของตนเองได้

ทักษะการสื่อสาร (communication skills) หมายถึง ความสามารถในการแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูลข่าวสาร หรือข้อความระหว่างบุคคล การใช้คำพูด การเขียน กริยาท่าทางและศิลปะของการแสดงออกทางอารมณ์ และความคิด ประกอบด้วย การนำเสนอที่ดี การเป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ชัดเจนทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก

ทักษะการยอมรับความแตกต่าง (accepting differences skills) หมายถึง ความสามารถในการยอมรับและยินดีในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ประกอบด้วย การปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นที่แตกต่างกันด้วยความเคารพ การทำงานหรือทำกิจกรรมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันกับตัวเอง และการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างจากตนเอง

ทักษะความเป็นผู้นำ (leadership skills) หมายถึง ความสามารถที่จะช่วยเหลือกลุ่มในการพบปะ ประชุม การแสดงความสามารถของการนำกลุ่ม การใช้อิทธิพลส่วนบุคคลในการ

แนะนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ ประกอบด้วย การจัดการกลุ่มเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายที่กลุ่มกำหนดไว้ การใช้รูปแบบของความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันในการนำกลุ่ม การกระตุ้นให้บุคคลอื่นสามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่จะใช้เป็นประโยชน์ในกลุ่ม

ทักษะการใช้ประโยชน์ (useful / marketable skills) หมายถึง ความสามารถของบุคคล ประกอบด้วย การคลี่คลายปัญหา การปฏิบัติตามคำสั่ง การให้การสนับสนุนในฐานะสมาชิกของทีมงาน การยอมรับในความรับผิดชอบของงานที่ได้รับมอบหมาย การจับบันทึกเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อการทำงานอย่างถูกต้อง

ทักษะการเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี (healthy lifestyle choices skills) หมายถึง ความสามารถในการเลือกวิถีการดำรงชีวิตที่ดีและเหมาะสม เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่สุขภาพกายและจิตที่ดีการป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บ ประกอบด้วย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์การเลือกทำกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพร่างกายและสุขภาพใจที่ดี การจัดการความเครียดในชีวิตและการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความเสียหายในด้านต่าง ๆ

ทักษะการรับผิดชอบในตนเอง (self-responsibility skills) หมายถึง การดูแลตนเอง การรับผิดชอบในพฤติกรรมและพันธะหน้าที่ของตนเอง การแยกแยะในสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้ ประกอบด้วย การรู้ว่าอะไรคือหน้าที่ของตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่ม การยอมรับในข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากตนเองโดยไม่กล่าวโทษผู้อื่น การเข้าใจถึงการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาของตนเองได้ และการควบคุมเป้าหมายของตนเอง เป็นต้น

Neeley (2004) ได้ศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรการแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โดยแบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 7 ด้าน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence development) ได้แก่ 1) การมีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองอย่างถูกต้อง (have accurate self-concept) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในคุณลักษณะส่วนบุคคลของตนเอง และการอธิบายเกี่ยวกับด้านร่างกายของตนเองได้ 2) การตระหนักรู้ในลักษณะเฉพาะของตนเอง (appreciate their uniqueness) ประกอบด้วย การระบุความเหมือนและความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น และการอธิบายว่าอะไรที่จะช่วยสร้างตนเองให้มีความรู้สึกที่ดี 3) การจัดการกับความรู้สึกตนเอง (manage their feeling) ประกอบด้วย การระบุถึงความรู้สึกของตนเอง และการตระหนักรู้ว่าทำไมการจัดการอารมณ์ของตนเองนั้นถึงเป็นสิ่งสำคัญ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านแรงจูงใจเพื่อความสำเร็จ (motivation to achieve) ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพทางการเรียนของตนเอง (develop their own academic potential) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ และจะเรียนรู้ได้อย่างไร การตระหนักรู้ถึงประโยชน์จากการเรียนรู้ การตระหนักรู้ถึงสิ่งที่สนใจในการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน 2)

การได้รับประโยชน์ของโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียน (take advantage of the educational opportunities afforded them in School) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในทักษะและเจตคติที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จทางการศึกษาในโรงเรียน 3) การรับรู้ในอาชีพว่าอะไรจะเป็นสิ่งที่จะช่วยเติมเต็มในศักยภาพของตนเอง (recognize careers that will allow them to fulfill their potential) ประกอบด้วย การอธิบายถึงอาชีพที่ตนเองปรารถนาในอนาคต 4) การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ (develop their leadership skill) ประกอบด้วย การได้เป็นหัวหน้าห้อง และการนำกลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมาย

องค์ประกอบที่ 3 ด้านทักษะการสร้างการตัดสินใจ (decision making skill) ด้านการตั้งเป้าหมาย (goal-setting skill) ด้านการวางแผน (planning skill) และด้านทักษะการแก้ปัญหา (problem-solving skill) ได้แก่ 1) การสร้างการตัดสินใจ (make decision) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในการสร้างทางเลือก และการเข้าใจในทางเลือกที่ยากต่อการตัดสินใจระหว่างทางเลือกที่ต้องการ 2 ทางเลือก 2) การพัฒนาแผนการปฏิบัติ (develop a plan of action) ประกอบด้วย การวางแผนชีวิตประจำวัน และการตระหนักรู้ในความจำเป็นของการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การตั้งเป้าหมาย (set goal) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในเป้าหมายของตนเอง 4) การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร (gather information) การตระหนักรู้ในความแตกต่างของอาชีพ 5) การแก้ปัญหา (solve problems) ประกอบด้วย การนิยามปัญหาและการระบุปัญหาต่าง ๆ

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ (interpersonal effectiveness) ได้แก่ 1) การให้ความเคารพผู้อื่น (respect others) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในความรู้สึกของบุคคลอื่น และการแสดงถึงความเอาใจใส่ผู้อื่น 2) การมีสัมพันธที่ดีกับบุคคลอื่น (relate well with others) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในความรับผิดชอบของตนเองเมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น ตระหนักรู้ว่าทำอย่างไรที่จะสามารถแสดงถึงความเอาใจใส่บุคคลอื่น 3) การรักษาความซื่อสัตย์ในตนเองเมื่อต้องทำงานร่วมกันในกลุ่ม (maintain their personal integrity while participating in groups) ประกอบด้วย การกล้าแสดงความต้องการและความจำเป็นของตนเองในกลุ่ม การหาเอกลักษณ์ของตนเองเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม 4) การพัฒนาสัมพันธภาพที่ดี (develop healthy friendships) ประกอบด้วย อธิบายถึงลักษณะที่ดีของตนเองที่สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดี อธิบายลักษณะของบุคคลอื่นที่จะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี 5) การทำหน้าที่สมาชิกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ (function effectively as group members) ประกอบด้วย การตระหนักถึงการทำงานเป็นทีม การปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่ม ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ ทั้งในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

องค์ประกอบที่ 5 ด้านทักษะการสื่อสาร (communication skills) ได้แก่ 1) การเข้าใจพื้นฐานของทักษะการสื่อสาร (understanding basic communication skills) ประกอบด้วย การ

เข้าใจถึงการฟังและการพูดกับบุคคลที่หลากหลาย 2) การแสดงออก (express themselves) ประกอบด้วย การแสดงออกทั้งด้านคำพูด ความคิด และความรู้สึก 3) การรับฟังผู้อื่น (listen to others) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในการเป็นผู้ฟังที่ดี การรับรู้ว่าบุคคลอื่นมีการสื่อสารที่แตกต่างกัน และการรับฟังบุคคลอื่นอย่างตั้งใจและการทบทวนความคิดของบุคคลอื่นเมื่อสนทนา

องค์ประกอบที่ 6 ด้านวัฒนธรรมที่ต่างกัน (cross-cultural effectiveness) ได้แก่ 1) การซาบซึ้งในวัฒนธรรมของตนเอง (appreciate their own culture) ประกอบด้วย การแสดงถึงความภูมิใจในครอบครัวของตนเอง 2) การเคารพและยอมรับบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่ต่างกัน (respect others as individuals and accept them for their culture relationships) ประกอบด้วย การรับรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างด้านภาษา การตระหนักรู้ ความหมายของภูมิหลังเกี่ยวกับวัฒนธรรมของบุคคลอื่น

องค์ประกอบที่ 7 ด้านความรับผิดชอบในพฤติกรรม (responsible behavior) ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบในพฤติกรรม (behave responsibly) ประกอบด้วย การตระหนักถึงกฎระเบียบของห้องเรียน/โรงเรียน การสามารถปฏิบัติตามกฎและคำสั่งได้ 2) การมีความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเอง (take responsibility for their own behaviors) การระบุนถึงพฤติกรรมของตนเอง และการยอมรับรางวัลและผลที่ตามมาของพฤติกรรม 3) การมีวินัย (be self-disciplined) ประกอบด้วย การรู้และปฏิบัติตามกฎของตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญ ที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

3. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายหลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

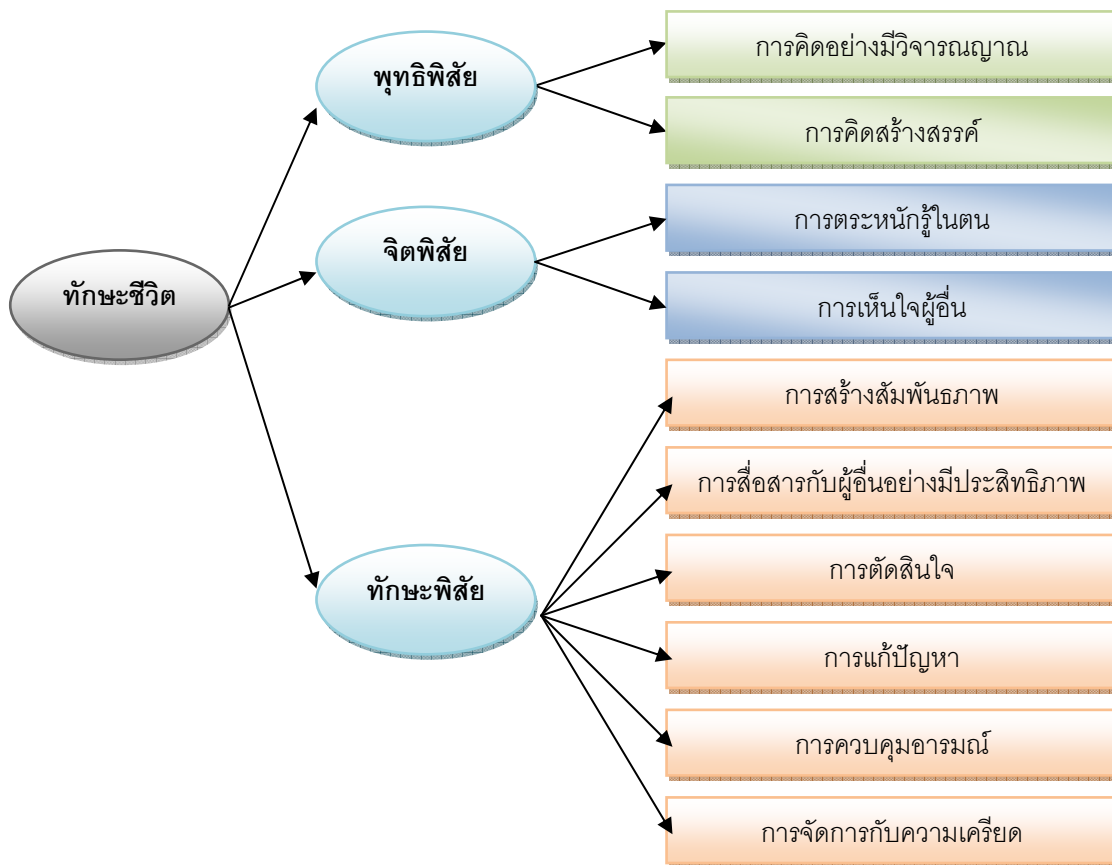
4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและ

ความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียนโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าองค์ประกอบของทักษะชีวิตของเอกสารส่วนใหญ่เน้นมีความสอดคล้องและใกล้เคียงกับขององค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน 10 ทักษะย่อย ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ประกอบด้วยการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ ด้านจิตพิสัย ประกอบด้วยการตระหนักรู้ในตนและการเห็นใจผู้อื่น ด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วยการสร้างสัมพันธภาพ การสื่อสารกับบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด (Jones and Lavalley, 2009; Campo et al., 2008; Neeley, 2004; UNESCO, 2002; Deen et al., 2002; Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001, WHO, 1997 กรมสุขภาพจิต, 2543 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) โดยข้อมูลดังกล่าวแสดงรายละเอียดในการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตดังตารางที่ 2.1 และแผนภาพที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์ประกอบ ของทักษะชีวิต	WHO (1997)	Mangrugar (2001)	UNESCO (2002)	Dean (2002)	Neeley (2004)	กรมสุขภาพจิต (2543)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553)
การตัดสินใจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓		✓	✓
ความคิดสร้างสรรค์	✓					✓	✓
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	✓	✓				✓	✓
การสื่อสาร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การสร้างสัมพันธภาพ	✓		✓		✓	✓	✓
การตระหนักรู้ในตน	✓					✓	✓
การเข้าใจผู้อื่น	✓	✓	✓			✓	✓
การควบคุมอารมณ์	✓	✓	✓			✓	✓
การจัดการกับความเครียด	✓	✓	✓			✓	✓
การปฏิเสธ เจริญต่อรอง		✓	✓				
การทำงานเป็นทีมและให้ความ ร่วมมือ		✓	✓				
การคิดวิเคราะห์							✓
การใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด				✓			
การยอมรับความแตกต่าง				✓			✓
ความเป็นผู้นำ				✓			
การเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี				✓			
ความรับผิดชอบต่อตนเอง				✓	✓		
ความเชื่อมั่นในตนเอง					✓		
การมีแรงจูงใจเพื่อ ความสำเร็จ					✓		
ความภูมิใจในตนเอง						✓	✓
ความรับผิดชอบต่อสังคม						✓	✓



แผนภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย

องค์ประกอบของทักษะชีวิตเป็นประเด็นที่มีการแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการศึกษาของงานวิจัยในแต่ละเรื่อง โดยองค์ประกอบของทักษะชีวิตต้นแบบที่นิยมใช้กันทั่วไปคือองค์ประกอบตามองค์การอนามัยโลก ส่วนในประเทศไทยนั้นกรมสุขภาพจิตได้มีการปรับองค์ประกอบโดยยึดตามกรอบขององค์การอนามัยโลกด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ยังไม่มีการศึกษาหรือการวิจัยใดที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้โดยตรงตามคุณลักษณะของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทำให้ในการนำไปใช้นั้น องค์ประกอบในการวัดทักษะชีวิตจึงมีความไม่สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มที่ทำการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้องค์ประกอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ที่ได้กำหนดไว้สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการวิจัย โดยองค์ประกอบดังกล่าวเมื่อพิจารณาแล้วมีความครอบคลุมทั้งขององค์การอนามัยโลกและกรมสุขภาพจิต

1.4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต

จากการศึกษาค้นคว้าในทัศนเกี่ยวกับทักษะชีวิตนั้น พบว่า องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับสากลและในประเทศไทยได้มีการศึกษาเรื่องทักษะชีวิตเป็นจำนวนมากโดยในการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในประเทศไทย และ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในประเทศจากฐานข้อมูลห้องสมุดของสถาบันการศึกษาที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ 10 ปีย้อนหลัง (พ.ศ.2544-2553) ซึ่งอยู่ในช่วงหลังการปฏิรูปการศึกษาและเป็นช่วงการเปลี่ยนจากหลักสูตรเก่าเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ (ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑) โดยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตเป็นจำนวน 33 เล่ม โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับปีที่ผลิตงานวิจัย กลุ่มที่ทำการศึกษา แบบการวิจัย เนื้อหา/กลุ่มสาระการเรียนรู้ และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

เมื่อพิจารณาปีที่ผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิตนั้น พบว่า ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาได้มีการศึกษาทักษะชีวิตอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิตในแง่มุมและประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นในการศึกษาและพัฒนาต่อไป

งานวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิตในด้านกลุ่มที่ทำการศึกษา พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ทำการศึกษาในกลุ่มเด็กในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (ช่วงประถมศึกษาปีที่ 4-6 ถึงช่วงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) โดยมีการศึกษาในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาในช่วงวัยรุ่นตอนต้นเพราะเป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลง และเป็นช่วงวัยที่มีความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตมากที่สุด ส่วนในช่วงอื่น ๆ มีการศึกษาทักษะชีวิตเป็นเรื่อง ๆ ตามประเด็นในการวิจัย

เมื่อพิจารณางานวิจัยในด้านประเภทงานวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการวิจัยในช่วงที่ผ่านมาซึ่งพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยประเภทงานวิจัยเชิงทดลองและกึ่งทดลอง โดยมากเป็นการศึกษาผลที่เกิดจากการใช้โปรแกรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์และปัจจัยเชิงสาเหตุของทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ตามตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่ม

ในด้านเนื้อหาที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบริบทการนำทักษะชีวิตไปประยุกต์ใช้โดยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นเนื้อหากิจกรรมเสริมหลักสูตรมากกว่าการนำเข้าไปในเนื้อหาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในด้านการนำเนื้อหาไปใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้มากที่สุด คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาซึ่งมีเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตโดยตรง

เมื่อพิจารณางานวิจัยในด้านตัวแปรที่ศึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิต พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ตัวแปรทักษะชีวิตเป็นตัวแปรตามโดยทำการศึกษาตัวแปรการแก้ปัญหา การสื่อสาร และการตัดสินใจมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้น้ำหนักความสำคัญของทักษะพิสัยมากกว่าตัวแปรกลุ่มพุทธิพิสัยและกลุ่มจิตพิสัย เพราะเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาทักษะชีวิต โดยตัวแปรทักษะพิสัย ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์และการจัดการกับความเครียด นอกจากนี้งานวิจัยบางงานได้นำทักษะชีวิตเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาผลที่เป็นตัวแปรตามอื่น ๆ โดยรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2.2 และแผนภาพที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 การวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในประเทศไทย พ.ศ. 2544-2553

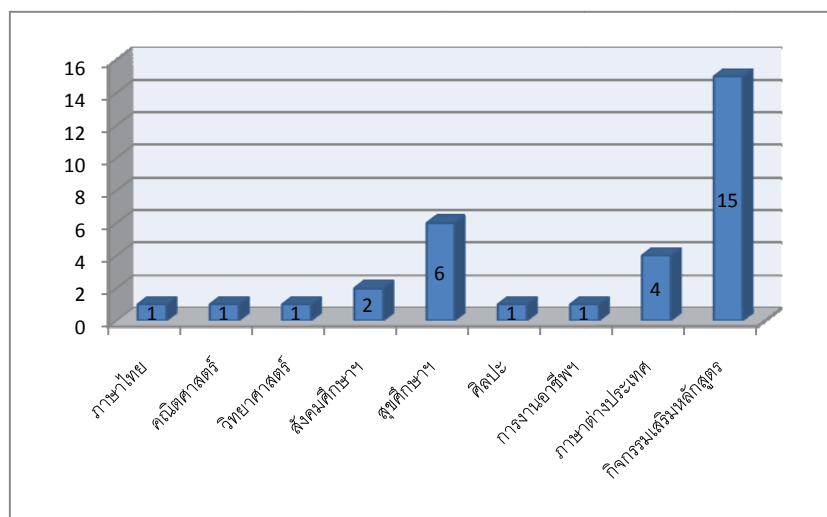
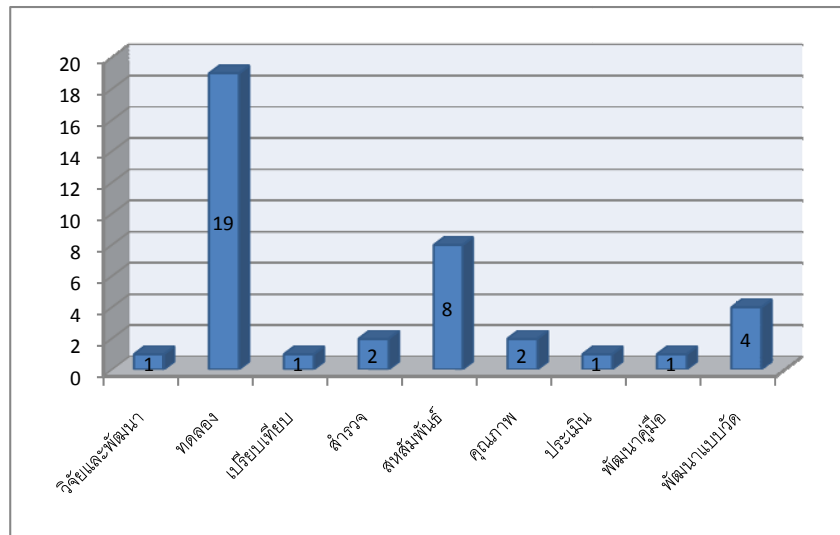
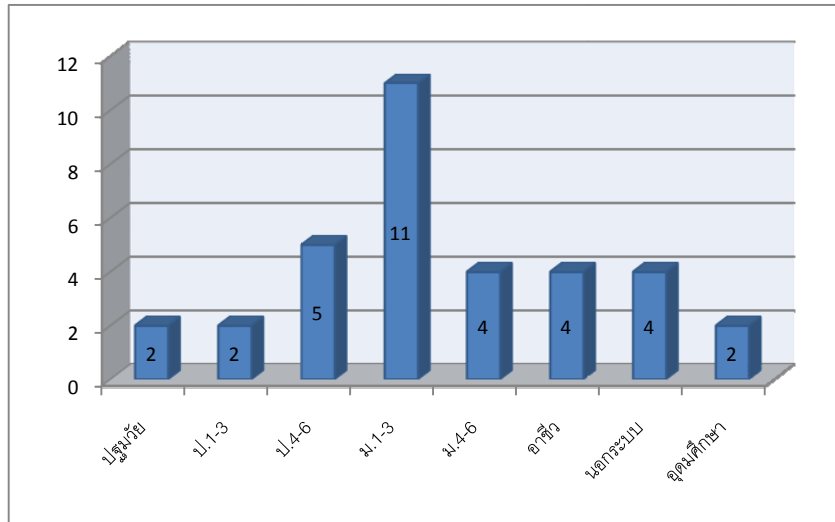
กลุ่มที่ทำการศึกษา	นิตดา (2552)	จุฬาลักษณ์ (2551)	ระเบียบ (2551)	สันต์ (2551)	ชนา (2550)	ทัตพร (2550)	ปัทมา (2550)	ปิยพงษ์ (2550)	สกล (2550)	จุฬารัตน์ (2549)	ณดา (2549)	นิตยา (2549)
ปฐมวิจัย					✓							
ช่วงระดับ ป.1-3						✓						
ช่วงระดับ ป.4-6				✓								
ช่วงระดับ ม.1-3	✓		✓							✓		
ช่วงระดับ ม.4-6		✓						✓				✓
ระดับอาชีวศึกษา							✓		✓			
การศึกษานอกระบบ								✓				
ระดับอุดมศึกษา											✓	
แบบการวิจัย												
การวิจัยและพัฒนา				✓								
การวิจัยเชิงทดลอง				✓	✓	✓		✓	✓	✓		
การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ							✓					
การวิจัยเชิงสำรวจ				✓			✓					
การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์/ปัจจัยเชิงสาเหตุ	✓	✓	✓						✓		✓	
การวิจัยเชิงคุณภาพ				✓								
การวิจัยเชิงประเมิน												
การพัฒนารูปแบบ คู่มือ (ไม่ทดลอง)												
การพัฒนาแบบวัด												
เนื้อหา/กลุ่มสาระฯ												
ภาษาไทย				✓								
คณิตศาสตร์				✓								
วิทยาศาสตร์				✓								
สังคมศึกษา				✓								
สุขศึกษาและพลศึกษา				✓				✓				
ศิลปะ				✓								
การงานอาชีพฯ				✓								
ภาษาต่างประเทศ				✓								✓
กิจกรรมเสริมหลักสูตรทั่วไป				✓	✓	✓			✓	✓		✓
ตัวแปรที่ศึกษา												
ความคิดสร้างสรรค์				✓							✓	
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ				✓		✓					✓	
การตระหนักรู้ในตน	✓			✓		✓					✓	
ความเห็นใจผู้อื่น				✓					✓		✓	
การสร้างสัมพันธภาพ (+กล้าแสดงออก)	✓			✓			✓		✓		✓	
การสื่อสาร (+การปฏิเสธ เจจ่าต่อรอง)	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
การตัดสินใจ	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
การแก้ปัญหา	✓			✓	✓	✓	✓		✓		✓	
การควบคุมอารมณ์				✓	✓		✓		✓		✓	
การจัดการกับความเครียด				✓			✓		✓		✓	
ความภูมิใจในตนเอง				✓							✓	
ความรับผิดชอบต่อสังคม				✓							✓	
การคิดวิเคราะห์						✓						
ไม่ระบุด้านเฉพาะ/ใช้เป็นตัวแปรอิสระ		✓	✓					✓		✓		✓

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

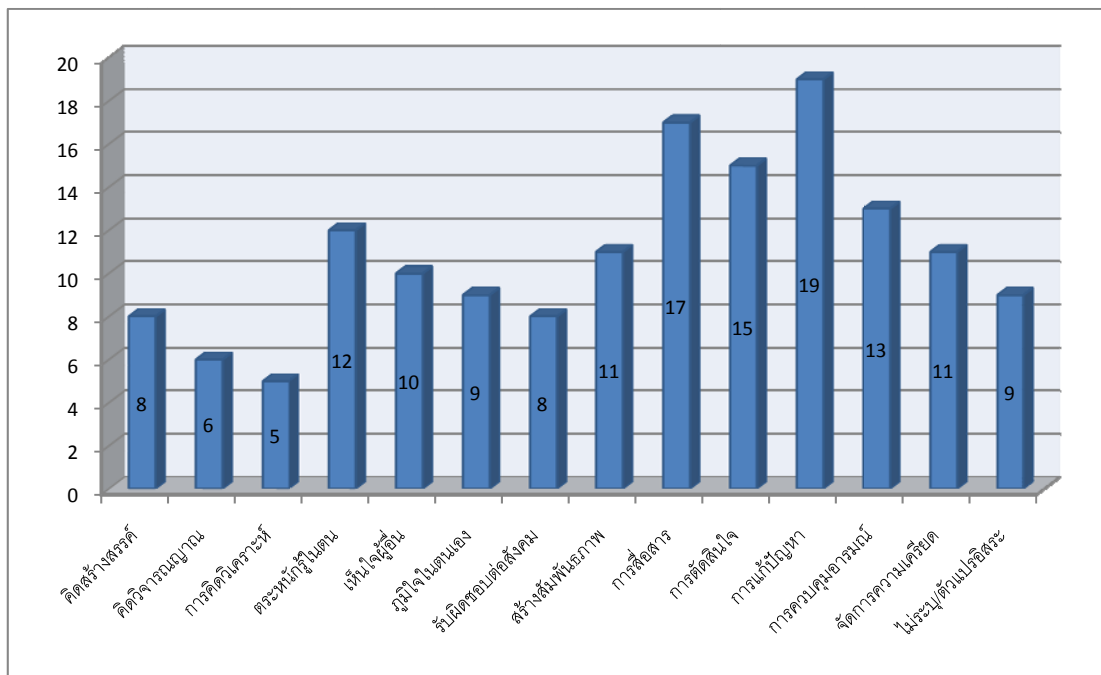
กลุ่มที่ทำการศึกษา	พหุพงษ์ (2549)	สมเด็จ (2549)	ศิลาชัย (2549)	ขวัญอิน (2548)	จันทร์จิรา (2548)	ณัฐพัชรี (2548)	ศมาภรณ์ (2548)	นงนพพร (2548)	กมลรัตน์ (2547)	ธนพัชร์ (2547)	นพวรรณ (2547)	นิลบล (2547)
ปฐมวัย						✓						
ช่วงระดับ ป.1-3		✓										
ช่วงระดับ ป.4-6							✓			✓	✓	
ช่วงระดับ ม.1-3				✓				✓	✓			✓
ช่วงระดับ ม.4-6					✓							
ระดับอาชีวศึกษา												
การศึกษานอกระบบ			✓									
ระดับอุดมศึกษา												
แบบการวิจัย												
การวิจัยและพัฒนา												
การวิจัยเชิงทดลอง		✓			✓	✓	✓				✓	✓
การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ												
การวิจัยเชิงสำรวจ												
การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์/ปัจจัยเชิงสาเหตุ								✓				
การวิจัยเชิงคุณภาพ	✓											
การวิจัยเชิงประเมิน	✓											
การพัฒนาในรูปแบบ คู่มือ (ไม่ทดลอง)			✓									
การพัฒนาแบบวัด				✓					✓	✓		
เนื้อหา/กลุ่มสาระฯ												
ภาษาไทย												
คณิตศาสตร์												
วิทยาศาสตร์												
สังคมศึกษา												
สุขศึกษาและพลศึกษา		✓										
ศิลปะ												
การงานอาชีพฯ												
ภาษาต่างประเทศ					✓							✓
กิจกรรมเสริมหลักสูตรทั่วไป	✓		✓			✓	✓				✓	
ตัวแปรที่ศึกษา												
ความคิดสร้างสรรค์				✓				✓	✓	✓		✓
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ				✓						✓		
การตระหนักรู้ในตน				✓				✓	✓	✓		
ความเห็นใจผู้อื่น				✓				✓	✓	✓		
การสร้างสัมพันธภาพ (+กล้าแสดงออก)				✓				✓	✓	✓		
การสื่อสาร (+การปฏิเสธ เจจ่าต่อรอง)				✓				✓	✓	✓		
การตัดสินใจ				✓				✓	✓	✓		
การแก้ปัญหา				✓				✓	✓	✓		✓
การควบคุมอารมณ์				✓				✓	✓	✓		
การจัดการกับความเครียด				✓				✓	✓	✓		
ความภูมิใจในตนเอง								✓	✓	✓		
ความรับผิดชอบต่อสังคม								✓	✓	✓		
การคิดวิเคราะห์								✓	✓			
ไม่ระบุด้านเฉพาะ/ใช้เป็นตัวแปรอิสระ	✓				✓		✓					

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

กลุ่มที่ทำการศึกษา	พหุติ (2547)	พหุตรี (2547)	ภวีกา (2547)	ภูมิกัทร (2547)	นาสนา (2547)	วิภาพร (2546)	นภาพร (2545)	กฤษณา (2544)	วันดี (2544)	รวม
ปฐมวัย										2
ช่วงระดับ ป.1-3										2
ช่วงระดับ ป.4-6								✓		5
ช่วงระดับ ม.1-3	✓	✓					✓		✓	11
ช่วงระดับ ม.4-6										4
ระดับอาชีวศึกษา			✓			✓				4
การศึกษานอกระบบ				✓	✓					4
ระดับอุดมศึกษา										2
แบบการวิจัย										
การวิจัยและพัฒนา										1
การวิจัยเชิงทดลอง	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		19
การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ										1
การวิจัยเชิงสำรวจ										2
การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์/ปัจจัยเชิงสาเหตุ		✓	✓							8
การวิจัยเชิงคุณภาพ										2
การวิจัยเชิงประเมิน										1
การพัฒนารูปแบบ คู่มือ (ไม่ทดลอง)										1
การพัฒนาแบบวัด									✓	4
เนื้อหา/กลุ่มสาระฯ										
ภาษาไทย										1
คณิตศาสตร์										1
วิทยาศาสตร์										1
สังคมศึกษา								✓		2
สุขศึกษาและพลศึกษา	✓	✓			✓					6
ศิลปะ										1
การงานอาชีพฯ										1
ภาษาต่างประเทศ										4
กิจกรรมเสริมหลักสูตรทั่วไป				✓	✓	✓	✓			15
ตัวแปรที่ศึกษา										
ความคิดสร้างสรรค์									✓	8
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ									✓	6
การตระหนักรู้ในตน			✓		✓			✓	✓	12
ความเห็นใจผู้อื่น			✓		✓				✓	10
การสร้างสัมพันธภาพ (+กล้าแสดงออก)					✓				✓	11
การสื่อสาร (+การปฏิเสธ เจจ่าต่อรอง)	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	17
การตัดสินใจ			✓	✓	✓			✓	✓	15
การแก้ปัญหา	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	19
การควบคุมอารมณ์	✓		✓	✓					✓	13
การจัดการกับความเครียด					✓			✓	✓	11
ความภูมิใจในตนเอง			✓	✓		✓			✓	9
ความรับผิดชอบต่อสังคม			✓			✓			✓	8
การคิดวิเคราะห์			✓						✓	5
ไม่ระบุด้านเฉพาะ/ใช้เป็นตัวแปรอิสระ							✓			9



แผนภาพที่ 2.2 จำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะชีวิตในประเทศไทย จำแนกตามกลุ่มที่ทำการศึกษา ประเภทการวิจัย กลุ่มเนื้อหา และตัวแปรที่ศึกษา



แผนภาพที่ 2.2 (ต่อ)

1.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในต่างประเทศ 10 ปีย้อนหลัง (ค.ศ. 2001-2010) พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตจำนวน 22 เรื่อง โดยมีรายละเอียดแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) งานวิจัยประเภทการทดลอง จำนวน 5 เรื่อง 2) งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ จำนวน 4 เรื่อง 3) งานวิจัยเชิงสำรวจ/การประเมินความต้องการจำเป็น จำนวน 5 เรื่อง 4) งานวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 เรื่อง 5) การสร้างและพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิต จำนวน 3 เรื่อง 6) การประเมินโปรแกรมทักษะชีวิต จำนวน 3 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยในแต่ละรูปแบบมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) งานวิจัยประเภทการทดลอง

งานวิจัยเชิงทดลองที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตนั้น พบว่า เป็นงานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กทุกช่วงวัยตั้งแต่วัยอนุบาลจนถึงระดับวัยรุ่นตอนปลาย ส่วนใหญ่เป็นการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ (cooperative learning) เน้นเพื่อการเสริมสร้างการดูแลตนเองและการตระหนักรู้ในตนเป็นหลัก เช่น

Campo et al. (2008) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าผลของการฝึกทักษะชีวิตที่มีต่อการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการฝึกกรณีทางคลินิกที่ซับซ้อนของนักศึกษาแพทย์ โดยเป็นการทดลองเปรียบเทียบนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 2 กลุ่มโดยเข้าร่วมประเมินบุคลิกภาพหลาย ๆ มิติ โดยตอบชุดภาพหรือเรื่องราวทางคลินิก กลุ่มทดลองได้รับการฝึกพฤติกรรมทางพุทธิพิสัยเพื่อแก้ไขและส่งเสริมภาวะความเครียด การจัดการกับอารมณ์และทักษะระหว่างบุคคล โดยนักศึกษาได้ถูก

ประเมินอีกครั้งภายในหนึ่งสัปดาห์หลังจากการประเมินครั้งแรก ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างความเกลียดชัง/ความเป็นศัตรูและการเยาะเย้ยถากถาง และการปรับตัวที่ไม่ดี และจากการทดลองนั้นพบว่าความเกลียดชัง/ความเป็นศัตรู การเยาะเย้ยถากถาง ความโกรธ ความก้าวร้าว ของนักศึกษาลดลงอย่างมีนัยสำคัญพร้อมกับการลดลงของการตัดสินใจในการปรับตัวที่ไม่ดี

Lou et al. (2008) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกทักษะชีวิตเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและการคุมกำเนิดในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาเมืองเชียงใหม่ประเทศไทย โดยมียุติบัตรประสงค์เพื่อประเมินผลของการฝึกทักษะชีวิตโดยใช้วิธีการสอนแบบมีส่วนร่วม เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมด้านสุขภาพของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าสัดส่วนของการรับรู้ความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ การติดเชื้อเอชไอวี และการรับรู้ในตนเองในการคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีสัดส่วนของอุปสรรคในการใช้ถุงยางอนามัยลดลง

Goudas et al. (2006) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลจากการศึกษาทักษะชีวิตโดยใช้เนื้อหาวิชาพลศึกษา โดยการพัฒนาทักษะชีวิตโดยใช้วิชาพลศึกษา ได้ศึกษาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 73 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่าง และให้กลุ่มตัวอย่างกำหนดเป้าหมายของตนเองมาอย่างสังเขป ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาร่างกาย ความรู้ และความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นหนทางสู่เป้าหมายในชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิชาพลศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของตนเอง

Shechtman et al. (2005) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของการฝึกอบรมทักษะชีวิตที่มีต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานและการรู้ความสามารถในตนเองของครูโดยได้ประเมินผลลัพธ์และกระบวนการดำเนินการของครูในประเทศอิสราเอลด้วยการฝึกอบรมโปรแกรมทักษะชีวิต ซึ่งเป็นโปรแกรมทางการศึกษาที่ครูนำไปใช้กับนักเรียนโดยมีจุดเน้นทักษะชีวิต 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนารายบุคคลหรือพัฒนาจุดมุ่งหมายในชีวิต 2) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 4) การบำรุงรักษาสุขภาพทางกาย โดยได้ฝึกอบรมครูภายในโรงเรียน โดยมีสมมติฐานว่าการฝึกอบรมจะนำไปสู่การส่งเสริมการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานและมีระดับการรู้ความสามารถในตนเองของครูสูงขึ้น ผู้เข้าร่วมโปรแกรมประกอบด้วยครูจำนวน 214 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม 2) ครูที่ได้รับการฝึกอบรม 1 ปี 3) ครูที่ได้รับการฝึกอบรม 2 ปี ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ครูที่ได้รับการฝึกอบรม 2 ปีมีคะแนนการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานและมีระดับการรู้ความสามารถในตนเองของครูสูงกว่ากลุ่มครูที่ได้รับการฝึกอบรมน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประเด็นสำคัญของการวิจัยคือนักการศึกษาควรมีเวลาเพียงพอสำหรับการฝึกอบรมครูในโปรแกรมดังกล่าว

Junge et al. (2003) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างทักษะชีวิตโดยใช้ประสบการณ์และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างทักษะชีวิตให้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายของเด็กวัยอนุบาลจนจบการศึกษา ซึ่งใช้ทักษะแต่ละด้านบูรณาการให้เข้ากับทักษะชีวิต งานวิจัยได้ช่วยให้การพัฒนาทักษะชีวิตมีความเป็นไปได้หลังจากได้ทำการทดลองเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแล้ว กลุ่มทดลองสามารถแสดงทักษะในด้านต่าง ๆ ออกมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับอนาคตได้ด้วย

2) งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์

งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับตัวแปรทางจิตวิทยาด้านเจตคติ อารมณ์ และบุคลิกภาพ เช่น

Spence et al. (2009) ได้ทำการศึกษาระยะยาวของความสัมพันธ์ระหว่างการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ การแสดงออกถึงการจัดการกับอารมณ์ เพื่อหาสิ่งที่ทำให้ช่วยดูแลและการเป็นเหยื่อของเด็ก โดยมีนักเรียนอายุระหว่าง 11-14 ปีจำนวน 255 คนเข้าร่วมการประเมิน 2 ครั้ง มีระยะห่าง 3 เดือน การศึกษานี้เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง โดยมีเพศที่พบว่าเป็นตัวส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างการไม่สามารถควบคุมอารมณ์และการเป็นเหยื่อ เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะตกเป็นเหยื่อในระดับสูงในเรื่องของการควบคุมอารมณ์ความโกรธ และมียุทธวิธีภายในในการจัดการกับอารมณ์ที่มีความก้าวร้าว ส่วนเด็กผู้ชายมีระดับความเป็นเหยื่อสูงในการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองเกี่ยวกับความเศร้า การศึกษาระยะยาวพบว่า การไม่สามารถควบคุมอารมณ์ความโกรธ การแสดงออกถึงการจัดการกับอารมณ์เพื่อหาสิ่งที่ทำให้ช่วยยูนั้นมีความเกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาที่ก้าวร้าวหรือการแสดงออกถึงอารมณ์ที่เป็นทุกข์ นอกจากนี้ทั้งสองเพศยังมีความเสี่ยงที่จะเป็นเหยื่อในอนาคต การปกป้องควรมีการฝึกให้มีการบังคับอารมณ์ ฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์สำหรับเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อเป็นอย่างมาก

Phelps and Kotriak (2007) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีส่วนร่วมในโครงการบริการการเรียนรู้ในชุมชนกับการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำในกิจกรรมความเป็นผู้นำ 4H โดยเปรียบเทียบการรับรู้ของการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างอายุประมาณ 15 ปี ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกและความเป็นผู้นำ

Bastian (2005) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ที่ทำนายทักษะชีวิต แต่ไม่ได้ทำนายบุคลิกภาพและความสามารถด้านการคิด โดยความฉลาดทางอารมณ์ได้อธิบายว่าอารมณ์นำไปสู่จุดมุ่งหมายของชีวิตได้อย่างไร ความฉลาดทางอารมณ์สามารถทำนาย

ผลลัพธ์ของชีวิตได้ โดยได้ศึกษากับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 246 คน ผลพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับทักษะชีวิต เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจในชีวิต ความวิตกกังวล การแก้ปัญหา และการจัดการกับอารมณ์ มีความสัมพันธ์น้อยระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่าความฉลาดทางอารมณ์จะมีความสัมพันธ์สูงกับความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งดีกว่าการแก้ปัญหา ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และมีความสัมพันธ์น้อยกับความวิตกกังวล

Nollan et al. (2002) ทำการศึกษาปัจจัยปกป้องและปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อทักษะชีวิตของเยาวชนในการดูแลส่งเสริมระยะยาว โดยทำนายปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยปกป้องที่อธิบายทักษะการพึ่งตนเองของเยาวชน กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนและผู้ดูแลที่มีความหลากหลาย จำนวน 219 คน (ชาย 86 คน หญิง 133 คน งานวิจัยนี้ใช้แบบวัดของ Ansell3Casey Life Skills นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจคนทำงานด้านสังคมเพื่อหาตัวปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยปกป้อง โดยปัจจัยปกป้องมีความสัมพันธ์สูงกับทักษะการพึ่งตนเอง ส่วนปัจจัยเสี่ยงมีความสัมพันธ์ทางลบ งานวิจัยนี้วิเคราะห์โดยใช้ stepwise regression ซึ่งสำหรับผู้ดูแลนั้น ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยปกป้องสามารถอธิบายความแปรปรวนของทักษะการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการบริหารการเงิน

3) งานวิจัยเชิงสำรวจ/การประเมินความต้องการจำเป็น

งานวิจัยเชิงสำรวจและการศึกษาความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตนั้น พบว่า เป็นงานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่น นักศึกษา เพื่อสำรวจหรือหาสภาพทั่วไป/สภาพเริ่มต้นเกี่ยวกับกลุ่มที่ทำการสำรวจเพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิต หรือเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป เช่น

Jones และ Lavallee (2009) ได้ทำการสำรวจความต้องการจำเป็นในทักษะชีวิตของนักกีฬาวัยรุ่น โดยโปรแกรมกีฬาเยาวชนได้ถูกออกแบบเพื่อช่วยพัฒนาลักษณะทางบวกของนักกีฬาวัยรุ่นโดยสอนทักษะชีวิต จึงได้หาความต้องการจำเป็นว่าทักษะชีวิตใดที่สำคัญสำหรับนักกีฬาวัยรุ่นอังกฤษ โดยมีนักกีฬาวัยรุ่น 19 คน โค้ช 10 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการกีฬา 4 คน และนักศึกษา 5 คน เข้าร่วมการสนทนากลุ่มแล้วทำการสรุปข้อมูลแบบอุปนัย ผลการศึกษาพบว่าขอบเขตของทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวันที่จะช่วยให้บุคคลนั้นเจริญเติบโตขึ้น ได้แก่ ทักษะระหว่างบุคคลรวมไปถึงทักษะทางสังคม ความเคารพ ความเป็นผู้นำ ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว และการสื่อสาร ทักษะส่วนบุคคลประกอบด้วย การจัดการกับวินัยในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การตั้งเป้าหมาย การจัดการกับผลลัพธ์จากการกระทำ และแรงจูงใจ โดยทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดของทักษะชีวิต โดยผลการศึกษาจะใช้ในการจัดโปรแกรมการจัดการกีฬาเยาวชนในประเทศอังกฤษต่อไป

Student Affairs Information and Research Office (2009) ได้ทำการประเมิน นักศึกษาหญิงและชายของมหาวิทยาลัย UCLA ในช่วงปี 2004-2007 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีผลการศึกษา คือ 1) ควรปรับปรุงความสามารถในการจัดการกับความเครียด 2) ควรมีการปรับปรุงเรื่องสุขภาพจิต สุขภาวะทางจิต และลดความกดดัน 3) ควรเพิ่มศักยภาพความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เคารพและเข้าใจความแตกต่างของผู้อื่นและมีความตระหนักรู้ในตน และ 4) ควรเพิ่มความเชื่อมั่นในการสื่อสารอันมีบริบทหลากหลาย

Schrader and Brown (2008) ได้ทำการประเมินประสบการณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม โดยโปรแกรมการประเมินประสบการณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งนี้ได้ใช้ในหลายสถาบันเพื่อหาความต้องการจำเป็นเพื่อใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักศึกษา โดยโปรแกรมนี้ได้ออกแบบเพื่อเสริมความจำเป็นทางวิชาการและทักษะชีวิต ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ได้ขยายความรู้จากห้องสมุดสู่การหาความเหมาะสมของบุคคล การประเมินโปรแกรมได้พัฒนาขึ้นเพื่อเตรียมขอบเขตของความรู้และทักษะ ในกรณีของการประเมินประสบการณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งในมหาวิทยาลัยที่มีขนาดใหญ่ขึ้น การประเมินความรู้ เจตคติและพฤติกรรม มีโมเดลมนทัศน์ ได้แก่ ความรู้ เจตคติและทักษะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและมีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มความรู้ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของวิชาเรียน มีผลกระทบต่อเจตคติที่สอดคล้องกับวิชาการและทักษะชีวิต นักศึกษาหญิงมีเจตคติที่ดีกว่านักศึกษาชาย และการศึกษาในหากศึกษาให้ทั่วทั้งหมดนั้นมีความซับซ้อนมาก อาจมีการศึกษาระยะยาวและเน้นศึกษาที่ความคงทน หรือความถดถอยลงของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักศึกษาด้วย

Gould et al. (2006) ได้ทำการศึกษาเรื่องทิศทางในอนาคตในการฝึกทักษะชีวิต: ความต้องการจำเป็นและภาพรวมของความเข้าใจของโค้ชในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยได้ศึกษาชนิดของประเด็นความรู้ที่จำเป็นทางด้านบุคลิกภาพและด้านสังคมของโค้ชโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การรับรู้บทบาทในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักกีฬา (ผู้เรียน) โดยการสำรวจนี้ทำการสำรวจกับโค้ชด้านกีฬาจำนวน 154 คน ผลการวิจัยพบว่า โค้ชให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตวิทยาสังคม การพัฒนาทักษะการสอนทางกายมากที่สุด สิ่งที่ยังขาด คือ ความรับผิดชอบ แรงจูงใจ จริยธรรมในการทำงาน การสื่อสารด้านการฟัง ปัญหาเกี่ยวกับพ่อแม่ ผลการเรียนรู้ที่แย่มากเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะชีวิตในอนาคตสำหรับโค้ชในโรงเรียน

Sharma (2003) ได้ทำการประเมินระดับของทักษะชีวิตของวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองกาฐมัณฑุ โดยการบรรยายซึ่งใช้วิธีการสำรวจแบบภาคตัดขวางจากชั้นเรียนระดับเกรด 8-10 โดยใช้แบบสอบถามและมีการสนทนากลุ่มทั้งแยกกลุ่มชาย กลุ่มหญิง และกลุ่มชายหญิง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนครึ่งหนึ่งมีคะแนนทักษะชีวิตเกินค่าเฉลี่ยและอยู่ในระดับที่สูงส่วนอีกครึ่งหนึ่งมีคะแนนอยู่ในระดับที่ต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า การศึกษาของแม่มีความสัมพันธ์

อย่างมีนัยสำคัญกับระดับทักษะชีวิตของวัยรุ่น ครูส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักในมโนทัศน์ของทักษะชีวิต และการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อทักษะชีวิตของวัยรุ่น

4) งานวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิตนั้นได้มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การศึกษาปรากฏการณ์เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่น การศึกษาสภาพทักษะชีวิตทางวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษาความสำคัญของหลักสูตรทักษะชีวิตด้วยเทคนิควิธีการศึกษาเชิงคุณภาพที่หลากหลาย เช่น การใช้ทฤษฎีสถานาราก การใช้การวิเคราะห์หว่าทกรรม การศึกษาแบบกรณีศึกษา เป็นต้น เช่น

Meadus (2007) ได้ทำการวิจัยเรื่องการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่นกับอารมณ์เศร้าหมองโดยใช้ทฤษฎีสถานาราก ซึ่งได้ทำการสำรวจปรากฏการณ์ของการควบคุมอารมณ์จากประสบการณ์ของวัยรุ่นที่มีอารมณ์เศร้าหมอง ซึ่งความผิดปกติทางอารมณ์ในเด็กและวัยรุ่นจะฝังแน่นกว่าเดิมและมีความคิดเชิงลบที่เกี่ยวข้องข้องจำนวนมากกับความกดดัน ความเสียหายทางสังคม วิชาการ ความสัมพันธ์ของอาชีพ การใช้แอลกอฮอล์และยาอื่น ๆ และความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย การใช้กระบวนการทฤษฎีสถานารากได้ข้อมูลสี่ระยะของทฤษฎีการควบคุมอารมณ์ได้ระบุถึงประเภทของความรู้สึกที่แตกต่างกัน การตัดการเชื่อมต่อ การเผชิญความท้าทาย และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้น

Butterwick and Benjamin (2006) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เส้นทางสู่การจ้างงานผ่านการพัฒนาส่วนบุคคล โดยใช้การวิเคราะห์ความสำคัญของหลักสูตรทักษะชีวิตของโรงเรียนใน British Columbia โดยใช้การวิเคราะห์หว่าทกรรมของหลักสูตรการศึกษาทักษะชีวิตเพื่ออาชีพสำหรับโรงเรียน หลักสูตรนี้เรียกว่าการพัฒนาชุดของทักษะชีวิตที่ถูกรวบรวมตำแหน่งเป็นศูนย์กลาง การจ้างนักเรียน หัวใจของหลักสูตรเน้นการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะนักเรียนที่ต้องการพัฒนาความเข้าใจตนเอง และเรียนรู้จากแบบอย่างการเผชิญและพิชิตความยากลำบาก เป้าหมายของข้อค้นพบครั้งนี้มีความกระจ่างเรื่องข้อตกลงเบื้องต้นโดยให้ต้นแบบอุดมการณ์หลักสูตรนี้ ในแง่หนึ่งบทเรียนได้ยอมรับความสำคัญของอารมณ์ในชีวิตของนักเรียน และความเป็นไปได้เพื่อให้ นักเรียนเรียนรู้จากครอบครัวชุมชนและสังคมมากขึ้น หลักสูตรทักษะชีวิตนี้มีความสำคัญในการลงทุนสำหรับการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในเศรษฐศาสตร์การเมืองของอาชีพและงานการศึกษา

Long et al. (2006) ได้ทำการประเมินทักษะชีวิตทางวัฒนธรรมของเยาวชนอเมริกันอินเดียนโดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงธรรมชาติแบบกรณีศึกษาเพื่อบรรยายความต้องการทักษะชีวิตของเยาวชนเพื่อออกจากสถานดูแลส่งเสริมและประสบความสำเร็จในการเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ผลการศึกษาพบเป็นนัยว่ามีความหลากหลายเป็นอย่างมากในอเมริกาในบรรดา

ผู้คนและการสนับสนุนความสำคัญของอิทธิพลทางวัฒนธรรมทางบวกในการพัฒนาเยาวชนรายบุคคล

5) การสร้างและพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิต

เป็นการสร้างและพัฒนาแบบวัดทั้งแบบกระดาษ/ดินสอ และการใช้เว็บไซต์โดยแบบวัดทักษะชีวิตนั้นมีความแตกต่างทั้งเทคนิควิธีและตัวแปรที่ใช้ในการวัด เช่น

Bailey and Deen (2002) ได้ทำการพัฒนาระบบการประเมินโดยใช้เว็บเป็นฐาน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับวัดโปรแกรมทักษะชีวิตของเยาวชนและครอบครัวโดยประเมิน 8 ด้าน 31 ตัวชี้วัดตามการแบ่งของ Hendricks (1998) โดยมีการประเมินในด้านหลัก ๆ คือ การตัดสินใจ ความฉลาดในการใช้ทรัพยากร การสื่อสาร การยอมรับความแตกต่าง ความเป็นผู้นำ ทักษะชีวิตในการทำงาน การเลือกรูปแบบของสุขภาพในชีวิต ความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยผลการทดลองเครื่องมือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 คน จาก 9 โปรแกรมซึ่งประกอบด้วยทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนแบบวัดมีค่าความเที่ยงในระดับสูงโดยเฉลี่ย .82 ในช่วง .75-.91

Bressani and Downs (2002) ได้ประเมินการใช้ชีวิตอิสระของเยาวชน โดยทดสอบความเท่าเทียมกันของรูปแบบการประเมินด้วยเว็บและกระดาษ/ดินสอของการประเมินทักษะชีวิตของ Ansell-Casey โดยทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 79 คนโดยออกแบบการทดลองแบบแคนันเตอร์บาลานซ์และทำการวัดซ้ำ ผลการศึกษาพบว่าไม่มีนัยสำคัญของระหว่างรูปแบบและวิธีการบริหาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีผลความเท่าเทียมกันระหว่างการใช้รูปแบบการประเมินโดยใช้อินเทอร์เน็ตและการใช้กระดาษ/ดินสอของทั้ง 3 ระดับของแบบสอบถาม และให้ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังในครั้งแรกและครั้งที่สอง

Kadish et al. (2001) ได้ทำการพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับเยาวชนที่กระทำ ความผิด โดยประเมินใน 4 ทักษะ ได้แก่ 1) การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือทักษะมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา 3) ทักษะการดูแลและรักษาสุขภาพ และ 4) การพัฒนาอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน โดยทำการศึกษากับเยาวชนจำนวน 75 คนซึ่งมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 14.7 ปี โดยแบบวัดที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นมีจำนวน 30 ข้อ มีค่าความเที่ยง .83 มีค่าความสัมพัทธ์ภายในองค์ประกอบน้อยไปถึงปานกลาง (.28-.65) และมีค่าความสัมพัทธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง 4 ในระดับปานกลางถึงสูง (.64-.86)

6) การประเมินโปรแกรมทักษะชีวิต

เป็นการศึกษาเชิงประเมินโปรแกรมทักษะชีวิตที่หน่วยงานหรือองค์กรได้พัฒนาขึ้นว่าการดำเนินการในโปรแกรมนั้นมีผลอย่างไรต่อนักเรียนนักศึกษาในด้านความรู้ เจตคติ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินการและพัฒนาโปรแกรมในช่วงต่อไป เช่น

Schrader and Brown (2008) ได้ทำการประเมินประสบการณ์ในปีแรก ในด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักศึกษา โดยโปรแกรม First Year Experience (FYE) ได้นำไปใช้ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ โดยออกแบบมาเพื่อเติมเต็มในด้านวิชาการและทักษะชีวิต โดยได้ประเมินแบบองค์รวมในและมีผลดังนี้ 1) กระบวนการความรู้ เจตคติ พฤติกรรมเป็นไปในแนวทางที่ปฏิบัติได้และมีประสิทธิภาพ 2) โปรแกรมสามารถเพิ่มความรู้ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของรายวิชา 3) โปรแกรมมีผลกระทบต่อเจตคติที่สัมพันธ์กับวิชาการและทักษะชีวิต 4) ผู้ชายและผู้หญิงเข้าร่วมและตอบสนองต่อโปรแกรมแตกต่างกัน เช่น ผู้หญิงมีเจตคติต่อโปรแกรมที่สูงกว่าผู้ชาย 5) การศึกษาในโปรแกรมนี้ค่อนข้างมีความซับซ้อนสูงและควรมีการศึกษาในระยะยาวโดยมุ่งประเด็นไปที่ความคงทนด้วย

Efthimiadis-Keith (2007) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและความเป็นผู้นำส่วนบุคคลจากบทเรียนทักษะชีวิตของมหาวิทยาลัย Limpopo ในปี 2003-2006 เพื่อประเมินบทเรียนโดยวิเคราะห์ผลจากการทำแบบสอบถามของนักเรียน และฉายภาพในอนาคตของบทเรียนที่ได้รับจากการประเมิน ผลการวิจัยพบว่า มีหลายองค์ประกอบที่สูงกว่าค่าเฉลี่ย ศักยภาพความเป็นผู้นำสามารถพัฒนาได้ด้วยบทเรียนชุดนี้ เนื่องจากมีหลายปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ เช่น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ นักเรียนได้ทำงานเป็นคู่ เป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน เป็นต้น

Macintyre et al. (2000) ได้ทำการประเมินผลโปรแกรมทักษะชีวิตของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต Durban Metro and Mtunzini Magisterial โดยทำการสำรวจโปรแกรมทักษะชีวิตในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับการระบาดของโรคเอดส์ ความรู้ การพัฒนาทักษะ การส่งเสริมเจตคติทางบวก การสนับสนุนแรงจูงใจของวัยรุ่นจนถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับทักษะชีวิตได้นำไปใช้ในการสอนเป็นอย่างมาก บางโรงเรียนใช้เนื้อหาทักษะชีวิตกับทุกวิชา บางโรงเรียนเปิดเป็นวิชาเฉพาะ บางโรงเรียนนำไปบูรณาการในชั้นเรียน ร้อยละ 18 ใช้หลักสูตรทักษะชีวิตแบบเต็มรูปแบบ ส่วน 6 หัวเรื่องหลัก ๆ ที่นำไปใช้สอนและบูรณาการโปรแกรมทักษะชีวิตของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ ความภูมิใจในตนเอง ความเข้าใจในเรื่องเพศ การป้องกันการตั้งครรภ์ การเจรจาต่อรองที่มีต่อความสัมพันธ์ การป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น

1.5 เครื่องมือที่ใช้วัด/ประเมินตัวแปรทักษะชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวัด/ประเมินทักษะชีวิตนั้น จากการศึกษาพบว่า ทั้งแบบวัด/ประเมินทั้งของต่างประเทศและในประเทศไทยนั้น เครื่องมือที่ใช้กันโดยทั่วไปในการวัดทักษะชีวิต ได้แก่ แบบวัดแบบมาตราประมาณค่า แบบวัดแบบปรนัยตัวเลือก 3-4 ตัวเลือก แบบวัดแบบตรวจสอบรายการ แบบตรวจสอบรายการ เป็นต้น ตัวอย่างแบบวัด/ประเมิน เช่น แบบประเมิน Life skills

inventory independent living skills assessment tool โดย Children's administration division of children and family services (2000) เป็นแบบตรวจสอบรายการ โดยคัดเลือกประเภทตัวแปร การประเมินที่เกี่ยวข้อง 5 รายการ คือ การวางแผนการศึกษา ทักษะการทำงานทำ ทักษะการดูแลงาน ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน และทักษะระหว่างบุคคล โดยแบบวัดนี้แบ่งระดับออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน ระดับกลาง ขั้นสูงและระดับพิเศษ โดยการก้าวสู่อีกขั้นหนึ่งของแต่ละระดับนั้นต้องผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก่อน โดยแบบประเมินนี้สามารถนำไปใช้ในการตรวจสอบระดับของทักษะชีวิตของผู้เรียนชั้นต้น เพื่อทำความเข้าใจผู้เรียนว่ามีต้นทุนหรือศักยภาพด้านทักษะชีวิตมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 2.3 ตัวอย่างแบบวัดระดับทักษะชีวิตของ Children's administration division of children and family services (2000)

ประเภท A การวางแผนการศึกษา	
พื้นฐาน – ต้องรู้ 2 รายการทั้งหมดเพื่อก้าวสู่ระดับถัดไป	
<input type="checkbox"/>	มองความเป็นจริงเกี่ยวกับโอกาสในการเรียน
<input type="checkbox"/>	ถ้าเรียนไม่จบการศึกษา สามารถเข้าใจในการศึกษาทั่วไปได้
ระดับกลาง – ต้องรู้ 3 ใน 4 รายการเพื่อก้าวสู่ระดับถัดไป	
<input type="checkbox"/>	สามารถกรอกแบบฟอร์มในการลงทะเบียนเรียนได้
<input type="checkbox"/>	มีความคิดว่าการศึกษามีความจำเป็นต่ออาชีพที่ต้องกร
<input type="checkbox"/>	สามารถอภิปรายแผนการเรียน แผนอาชีพกับครูหรือผู้แนะแนวได้
<input type="checkbox"/>	รู้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน
ขั้นสูง – ต้องรู้ 4 ใน 6 รายการเพื่อก้าวสู่ระดับถัดไป	
<input type="checkbox"/>	รู้วิธีการรับใบรับรองผลการศึกษาของโรงเรียน
<input type="checkbox"/>	รู้ว่าตนเองเก็บหน่วยกิตสะสมได้เพียงใด
<input type="checkbox"/>	มีแผนการศึกษาที่เหมาะสมกับงานที่เลือก
<input type="checkbox"/>	มีความเข้าใจในทักษะการทำงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียน
<input type="checkbox"/>	ตระหนักู้ในค่าใช้จ่ายของการศึกษาขั้นสูง/การฝึกอบรมในอาชีพ
<input type="checkbox"/>	รู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการกู้ยืมและทุน
พิเศษ – ต้องรู้อย่างน้อย 3 รายการ	
<input type="checkbox"/>	รู้จักการหาแหล่งการเรียนรู้ที่ดีที่สุด
<input type="checkbox"/>	รู้สถานที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมในชุมชน
<input type="checkbox"/>	รู้วิธีการได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน/ทุนสำหรับการศึกษาต่อ
<input type="checkbox"/>	เข้าใจการคาดการณ์ในอนาคตและความน่าจะเป็นของมาตรฐานการอาศัยที่สัมพันธ์กับระดับการศึกษาและทักษะเฉพาะ
<input type="checkbox"/>	สามารถระบุความเชื่อมโยงระหว่างวิชาเรียนและเป้าหมายของอาชีพ

นอกจากนี้ Dorothy Ansell and Joan Morse (1996) ได้สร้างแบบประเมินจุดแข็งและความต้องการจำเป็นของทักษะชีวิตเพื่อใช้ในการหาจุดแข็งที่มีอยู่และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน โดยเลือกมาเฉพาะหัวข้อการศึกษา ครอบครัว/เพื่อน และสังคม/บุคคล ซึ่งแบบสอบถามนี้สามารถนำไปปรับใช้ในการสอบถามหรือสัมภาษณ์เชิงคุณภาพหรือเชิงลึกเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ผู้เรียนเกี่ยวกับศักยภาพที่มีอยู่และสิ่งที่ต้องดำเนินการพัฒนาหรือแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 2.4 ตัวอย่างแบบวัดระดับทักษะชีวิตของ Dorothy Ansell and Joan Morse (1996)

จุดแข็ง (Strengths)	ความต้องการจำเป็น (Needs)
การศึกษา (Education)	
<ul style="list-style-type: none"> ● อะไรที่ชอบที่สุดในโรงเรียน ● ชอบเรียนวิชาอะไรมากที่สุด ● กำลังสนใจโรงเรียนใดในขณะนี้ ● การศึกษาสูงสุดที่จบมาคืออะไร ● คุณมีคุณครูที่ชอบมากที่สุดหรือไม่/คุณครูคนนั้นสอนวิชาอะไร ● คุณพูดได้มากกว่า 1 ภาษาหรือไม่ ● เป้าหมายของการเรียนของคุณในขณะนี้คืออะไร ● คุณมีแผนการศึกษาอย่างไรเมื่อเรียนจบการศึกษา ● คุณได้ติดต่อกับโรงเรียนฝึกอาชีพหรือไม่ ● คุณได้ศึกษาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเบื้องต้นหรือไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> ● คุณต้องการความช่วยเหลือในวิชาอะไร ● คุณสามารถทำงานร่วมกับครูพิเศษได้หรือไม่ ● คุณมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูและเพื่อนหรือไม่ ● คุณมีความต้องการเรียนภาษาที่ 2 หรือไม่ ● คุณต้องการความช่วยเหลือในการวางแผนเป้าหมายในการศึกษาหรือไม่ ● คุณต้องการความช่วยเหลือในการวางแผนการศึกษาหลังจากจบการศึกษาหรือไม่ ● คุณมีความสนใจในการศึกษาต่อโรงเรียนฝึกอาชีพหรือไม่ ● คุณมีความกังวลเกี่ยวกับการเข้าไปเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพหรือไม่ ● เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในโรงเรียน คุณต้องการความช่วยเหลือแบบใด

ส่วนในประเทศไทยได้มีงานวิจัยที่เป็นการพัฒนาเครื่องมือวัดทักษะชีวิต เช่น งานวิจัยของขวัญยืน มูลศรี (2548) กมลรัตน์ วัชรินทร์ (2547) ธนพัชร แก้วปฎิมา (2547) โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเป็นลักษณะแบบอัตนัย และแบบมาตรฐาน ประเมินค่า นอกจากนี้ได้มีการใช้เทคนิคในการสร้างแบบวัด เช่น แบบวัดแบบสถานการณ์ (Modified essay questions) (วันดี ไต่คำ, 2544) เทคนิคการสัมภาษณ์ เล่าเรื่อง ฯลฯ

1.6 วิธีและรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิต

ในการพัฒนาทักษะชีวิตได้ใช้รูปแบบและวิธีที่หลากหลาย ในเบื้องต้นนั้น WHO (1999) ได้กล่าวถึงทักษะชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความเท่าเทียมกันทางเพศ

ประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองที่ดี การดูแลและปกป้องเด็กและเยาวชน คุณภาพและประสิทธิภาพของระบบการจัดการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณภาพชีวิต และการส่งเสริมสันติภาพ โดยได้นำเสนอลักษณะของศิลปะในการจัดการศึกษาทักษะชีวิตในโรงเรียน เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่หลากหลาย อาจนำบริบทหรือสถานการณ์ความเสี่ยงมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้ สิ่งสำคัญของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตคือการอำนวยความสะดวกของการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมเจตคติและคุณค่าเชิงบวก ส่งเสริมบรรยากาศในชั้นเรียนที่นำไปสู่การเสริมแรงและทักษะการปฏิบัติอันดี ใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning method) บนพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งร่วมด้วยการฟังคำอธิบายของคำถาม การสังเกตทักษะ การปฏิบัติทักษะในสถานการณ์ที่ได้เลือกไว้ในการสนับสนุนสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ และมีการให้ผลย้อนกลับเกี่ยวกับทักษะรายบุคคล การปฏิบัติทักษะนั้นอาจใช้บทบาทสมมติในสถานการณ์ที่น่าสงสัย ส่วนการเรียนรู้ทักษะอาจใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น การทำงานโดยใช้กระบวนการตัดสินใจ และมีการพัฒนาทักษะต่อไปเรื่อย ๆ ด้านเทคนิควิธีที่ใช้ในการสอนอาจใช้กิจกรรมกลุ่ม การอภิปราย การโต้เถียง การเล่าเรื่อง การใช้เพื่อนในการสนับสนุนการเรียนรู้ และ การใช้โครงการการพัฒนาชุมชนและมีการให้คำปรึกษาขณะการดำเนินงาน

ขอบเขตของการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนั้นแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการจัดการศึกษา โดยสามารถเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสู่การขยายขอบเขตเป็นการจัดทำหลักสูตรทั้งในเนื้อหาสาระวิชาและการบูรณาการระหว่างสาระวิชา โดยเด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังกล่าวตามบริบทของท้องถิ่น เวลาที่แตกต่างกัน

ในด้านโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตนั้น Workshops, Inc (2009) ได้เสนอชุดบทเรียนทักษะชีวิตเพื่อความสำเร็จในอาชีพ (life skills for vocational success) ไว้ 9 หน่วยหลักและมีบทเรียนย่อย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วยที่ 1 ทักษะทางสังคม (social skills) ประกอบด้วยบทเรียนย่อยคือ 1) ทักษะในการติดต่อสื่อสาร (communication skills) 2) การจัดการกับความโกรธ (anger management) 3) การจัดการกับความขัดแย้ง (conflict resolution) 4) การผูกมิตร (make friends) 5) การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (get along with co-workers) 6) ทักษะในการใช้เวลาว่าง (leisure skills)

หน่วยที่ 2 ทักษะในการตัดสินใจ (decision-making skills) และการแก้ไขปัญหา (solving problem) หน่วยที่ 2 นี้ไม่มีบทเรียนย่อย

หน่วยที่ 3 ความสามารถในการทำงาน (employability) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การจัดการเรื่องเวลา (time management) 2) การเริ่มทำงานในวันแรกของการทำงาน (first day on the job) 3) การแต่งกายได้เหมาะสม (proper attire) 4) ทักษะทางสังคมในสถานที่ทำงาน

(social skills in the workplace) 5) การวางตัวในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม (acting appropriately on the job) 6) พฤติกรรมทางเพศในสถานที่ทำงาน (sexual behavior in the workplace) 7) ผลงานและคุณภาพในการทำงาน (productivity and quality on the job) 8) การมีเจตคติที่ดี (good attitude) 9) การปรับตัวให้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง (adapt to change) 10) ความปลอดภัยในการทำงาน (safety on the job) 11) การปฏิบัติงานตามสายงาน (following chain of command)

หน่วยที่ 4 การบริหารการเงิน (money management) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การขอความช่วยเหลือด้านการเงิน (getting help) 2) สิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน (benefits of the job) 3) การใช้บริการของธนาคาร (using bank services) 4) ความเชื่อถือทางด้านการเงิน (credit) 5) การทำงานประมาณ (creating a budget) 6) วิธีเก็บรักษาเงินของตนเอง (how to protect your money) 7) ปัญหาหนี้สิน (problems with debt) 8) เปรียบเทียบการไปซื้อของ (comparative shopping) 9) การจ่ายใบเสร็จ (paying bills)

หน่วยที่ 5 การเดินทางไปทำงาน (transportation) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การเดินทางโดยรถประจำทาง (using public transportation) 2) การให้ความไว้วางใจแก่คนที่รู้จักเพื่อการเดินทาง (relying on people you know for transportation) 3) การเป็นเจ้าของรถยนต์ส่วนตัว (owning a car)

หน่วยที่ 6 สุขภาพ (health) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การออกกำลังกาย (physical fitness) 2) โภชนาการ (nutrition) 3) การจัดการกับความเครียด (stress management) 4) การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ทำลายตนเอง (avoid destructive behaviors) 5) การไปพบแพทย์และปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ได้ถูกต้อง (seek and follow appropriate medical advice) 6) การสร้างสุขนิสัยที่ดี (adopt good personal health habits) 7) การหลีกเลี่ยงโรคที่เกิดจากเพศสัมพันธ์ (sexually transmitted diseases) 8) การใช้วันลาป่วยอย่างฉลาด (using sick time benefits wisely)

หน่วยที่ 7 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว (family responsibilities) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การตั้งครรภ์ (pregnancy) 2) การเลี้ยงดูเด็ก (child care) 3) เรื่องอื่น ๆ ในครอบครัว (other family issues)

หน่วยที่ 8 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย (basic understanding of the law) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การกระทำผิดด้านอาชญากรรม (criminal violation) 2) กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (laws related to the workplace) 3) การเล่าประวัติด้านอาชญากรรมให้นายจ้างทราบ (explaining a criminal history to employers) 4) การจ้างนิติกร (hiring a lawyer)

หน่วยที่ 9 ทักษะการใช้โทรศัพท์ (telephone skills) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย คือ 1) การค้นหาหมายเลขโทรศัพท์ (finding phone numbers) 2) การสอบถามข้อมูล (asking information) 3) งานที่ต้องอาศัยทักษะการใช้โทรศัพท์ (work related telephone skills) 4) การใช้โทรศัพท์ทางไกล (making long-distance phone calls)

นอกจากนี้ CASAS (2008) ได้นำเสนอหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลทักษะชีวิตและทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยแบ่งออกเป็น 9 ประเด็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การสื่อสารขั้นพื้นฐาน (Basic Communication) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Communicate in interpersonal interactions) 2) การสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (Communicate regarding personal information)

ประเด็นที่ 2 เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค (Consumer Economics) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) การวัดและการใช้เงิน (Use measurement and money) 2) ใช้ข้อมูลและระบุการซื้อสินค้าและบริการ (Use information to identify and purchase goods and services) 3) วิธีการทำความเข้าใจและวิธีการซื้อสินค้าและบริการ (Understand methods and procedures used to purchase goods and services) 4) วิธีการทำความเข้าใจและวิธีการเพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยและบริการที่เกี่ยวข้อง (Understand methods and procedures to obtain housing and related services) 5) เข้าใจวิธีการจัดการการเงินในครอบครัว (Understand how to manage household finances) 6) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองผู้บริโภค (Understand consumer protection measures) 7) การทำความเข้าใจในการดูแลบำรุงรักษาและการใช้ทรัพย์สินส่วนบุคคล (Understand procedures for the care, maintenance, and use of personal possessions) 8) แสดงความรู้ด้านสกุลเงินและการแลกเปลี่ยนเงินตรา (Demonstrate financial literacy skills exchange currency) 9) เข้าใจวิธีการซื้อและการบำรุงรักษารถยนต์และตีความกฎการขับขี่ (Understand how to purchase and maintain an automobile and interpret driving regulations)

ประเด็นที่ 3 แหล่งชุมชน (Community Resources) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) การใช้โทรศัพท์และระบบการสื่อสารที่คล้ายกัน (Use the telephone and similar communication systems) 2) เข้าใจวิธีการค้นหาและใช้ประเภทของการขนส่งและการเดินทาง และตีความข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Understand how to locate and use different types of transportation and interpret travel related information) 3) เข้าใจแนวคิดของเวลาและสภาพอากาศ (Understand concepts of time and weather) 4) ใช้จดหมายและบริการจัดส่ง (Use mailing and shipping services) 5) ใช้หน่วยงานชุมชนและการให้บริการ (Use community agencies and services)

6) ใช้เวลาว่าง ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก (Use leisure time resources and facilities) 7) เข้าใจลักษณะของสังคม และวัฒนธรรม (Understand aspects of society and culture) 8) เข้าใจวิธีการเข้าถึงและการใช้ระบบการศึกษาและบริการ (Understand how to access and use educational systems and services)

ประเด็นที่ 4 สุขภาพ (Health) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) เข้าใจวิธีการเข้าถึงและใช้ระบบการดูแลสุขภาพ (Understand how to access and use the health care system) 2) เข้าใจรูปแบบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (Understand forms related to health care) 3) เข้าใจวิธีการเลือกและการใช้ยา (Understand how to select and use medications) 4) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการความปลอดภัยขั้นพื้นฐานและความเสี่ยงต่อสุขภาพ (Understand basic safety measures and health risks) 5) เข้าใจหลักการพื้นฐานของการดูแลสุขภาพ (Understand basic principles of health maintenance) 6) เข้าใจข้อมูลสุขภาพพื้นฐานทางการแพทย์ (Understand basic health and medical information)

ประเด็นที่ 5 การจ้างงาน (Employment) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) เข้าใจหลักการพื้นฐานของการทำงาน (Understand basic principles of getting a job) 2) เข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิพนักงานและแนวคิดองค์กรลูกจ้าง (Understand wages, benefits, employee rights, and concepts of employee organizations) 3) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานมาตรฐานความปลอดภัยและวิธีการ (Understand work-related safety standards and procedures) 4) เข้าใจแนวคิดและวัสดุที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติงานและการฝึกอบรม (Understand concepts and materials related to job performance and training) 5) ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน (Effectively use common workplace tools and technology) 6) สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงาน (Communicate effectively in the workplace) 7) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรที่ทำงาน (Effectively manage workplace resources) 8) แสดงประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Demonstrate effectiveness in working with other people) 9) เข้าใจวิธีการขององค์กรระบบการทำงานและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Understand how organizational systems function, and operate effectively within them)

ประเด็นที่ 6 ภาครัฐและกฎหมาย (Government and Law) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) เข้าใจการออกเสียงและเข้าใจกระบวนการทางการเมือง (Understand voting and the political process) 2) เข้าใจข้อมูลทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ (Understand historical and geographical information) 3) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิตามกฎหมายของแต่ละบุคคล และความรับผิดชอบรวมถึงขั้นตอนการขอคำปรึกษาทางกฎหมาย (Understand an individual's legal rights and responsibilities and procedures for obtaining legal advice) 4) เข้าใจข้อมูล

เกี่ยวกับภาษีและค่าธรรมเนียม (Understand information about taxes and fees) 5) เข้าใจหน้าที่การงานของรัฐบาล (Understand the functions of government) 6) เข้าใจความรับผิดชอบของเทศบาลและกิจกรรม (Understand civic responsibilities and activities) 7) เข้าใจประเด็นปัญหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และจริยธรรม (Understand issues related to science and ethics) 8) เข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจ (Understand concepts of economics)

ประเด็นที่ 7 คณิตศาสตร์ (Math) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) แสดงทักษะการคำนวณ (Demonstrate pre-computation skills) 2) คำนวณโดยใช้ตัวเลขทั้งหมด (Compute using whole numbers) 3) คำนวณโดยใช้เศษส่วนทศนิยม (Compute using decimal fractions) 4) คำนวณโดยใช้เศษส่วน (Compute using fractions) 5) คำนวณเปอร์เซ็นต์ อัตราส่วน สัดส่วน (Compute with percents, rate, ratio, and proportion) 6) ใช้นิพจน์ สมการ และสูตร (Use expressions, equations, and formulas) 7) แสดงทักษะการวัด (Demonstrate measurement skills) 8) ตีความข้อมูลจากกราฟและคำนวณค่าเฉลี่ย (Interpret data from graphs and compute average) 9) สามารถใช้สถิติและความน่าจะเป็น (Use statistics and probability) 10) สามารถประมาณค่าได้ (Use estimation and mental arithmetic)

ประเด็นที่ 8 ทักษะการเรียนรู้และทักษะการคิด (Learning and Thinking Skills) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) ระบุหรือแสดงทักษะและปฏิบัติเพื่อบรรลุสู่เป้าหมาย (Identify or demonstrate effective skills and practices in accomplishing goals) 2) แสดงความสามารถในการสาธิตและใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Demonstrate ability to use critical thinking skills) 3) แสดงความสามารถในการแก้ปัญหา (Demonstrate ability to use problem-solving skill) 4) แสดงทักษะการศึกษา (Demonstrate study skills) 5) ทำความเข้าใจและวิธีการจัดการส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพ (Understand aspects of and approaches to effective personal management) 6) มีความสามารถในการดูสื่อเชิงวิเคราะห์ (Demonstrate the ability to view the media critically) 7) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Demonstrate the ability to use information and communication technology)

ประเด็นที่ 9 การใช้ชีวิตส่วนตัว (Independent Living) แบ่งเป็นเนื้อเรื่องย่อย คือ 1) ปฏิบัติการทักษะการดูแลตนเอง (Perform self-care skills) 2) มีทักษะการจัดการในบ้าน (Perform home-care skills)

ตอนที่ 2 มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) องค์ประกอบและความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) หลักการและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลและลึกซึ้งยิ่งกว่านักพัฒนา หรือนักวิชาการใด ๆ จะมีสติปัญญาเสมอเหมือนได้ ดังพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา ที่ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนบนหลักแนวคิดที่ตนเองเพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ และมีความสุขโดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาทตระหนักถึงการพัฒนาที่สมดุล ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล ในแต่ละขั้นตอนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นกรอบในการคิด และการกระทำ สามารถประยุกต์ใช้ในทุกมิติชีวิต ทุกภาคส่วน และทุกด้านของการพัฒนา เพื่อสังคมส่วนรวมจักได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเจริญก้าวหน้าไปพร้อมกันอย่างมั่นคง และยั่งยืนในช่วงที่ผ่านมา ประชาชนส่วนใหญ่ต่างรู้จัก และมีความเข้าใจเบื้องต้นในแนวคิดดังกล่าวแต่อาจจะยังไม่เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง

จนเมื่อปี 2540 ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งนับเป็นบทเรียนที่มีผลมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุล และขาดเสถียรภาพ จึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ขาดความสมดุล โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับศักยภาพของคน องค์กร ภูมิสังคมของประเทศตลอดจนความพร้อมของคนและระบบทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงไม่ได้นำไปสู่การสร้างพื้นฐานของการพัฒนาที่มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับคนและสังคม ทำให้ไม่สามารถพร้อมรับความผันผวนจากปัจจัยภายในและภายนอก จนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อสังคมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรวาฐ, 2552; คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน, 2551)

ดังนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเปรียบเสมือนแสงเทียนที่ส่องสว่างให้เห็นหนทางที่จะก้าวเดินต่อไปของแต่ละบุคคล ชุมชน และของประเทศชาติ โดยเป็นแนวทางที่เน้นการเจริญเติบโตที่ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่จริง อย่างมีเหตุมีผล เป็นขั้นเป็นตอนด้วยความมั่นคง และเตรียมพร้อมด้วยความไม่ประมาทในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ทั้งทางบวกและทางลบ นับเป็นกระบวนการมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงมากกว่าการสร้างความสำเร็จเติบโตอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดที่ลอกเลียนแบบมาจากรูปแบบการพัฒนาของสังคมอื่น ๆ โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ ซึ่งการมุ่งเน้นแต่ผลลัพธ์ในระยะสั้นมากกว่าความยั่งยืนของการพัฒนา เป็นการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนทั้งหลายที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก ปัจจุบันประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ประชาชนทั่วไป ได้ย้อนกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

2.2 องค์ประกอบและความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบสำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 องค์ประกอบ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นกรอบมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง การจะทำอะไร มีความพอดี พอเหมาะพอควรต่อความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นหรือไม่ การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการก็ต้องให้พอประมาณ ไม่มากเกินไป ศักยภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน ไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ ซึ่งการจะตัดสินใจอยู่ในระดับพอประมาณนี้ จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ครบวงจร บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย

ชื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกันแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

2.3 หลักการ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการกำหนดไว้เป็นกฎหมาย ระเบียบ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน มาตรา 78 ว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน” โดยบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ และในมาตรา 83 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

2.3.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งวางรากฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น จากผลการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ประเทศไทยยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ยังขาดสมดุล การพัฒนาดังกล่าวจึงยังไม่สอดคล้องตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่าที่ควร เศรษฐกิจของประเทศยังพึ่งพาท่าภายนอกเป็นหลัก และไม่เข้มแข็งพอที่จะพร้อมรับการปรับตัวต่อภาวะความผันผวนจากโลกาภิวัตน์ และยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์จากการพัฒนา ขณะที่ภูมิคุ้มกันของสังคมไทยลดลงจากกระแสบริโภคนิยม เกิดความย่อหย่อนทางศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมลดลงเช่นเดียวกับการให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เสื่อมถอยลง ตลอดจนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับผลกระทบจากปัญหาขาดสมดุลระหว่างการใช้อยู่ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จึงยังคงบัญญัติปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ควบคู่กับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คน เป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน

วิสัยทัศน์ประเทศไทย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มุ่งพัฒนาสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชน เข้มแข็ง สังคม สันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและ ทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่ง ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมี ศักดิ์ศรี

พันธกิจ เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็น สุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้กำหนดพันธกิจของการ พัฒนาประเทศ ดังนี้ 1) พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน 2) เสริมสร้าง เศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม 3) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้าง ความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม และ 4) พัฒนาระบบบริหาร จัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาล ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข

2.3.3 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) ตามที่ กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ ให้กระทรวงศึกษาธิการรับความเห็นและข้อสังเกต ของ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงแรงงาน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติไปประกอบการพิจารณาดำเนินการด้วย โดยสาระสำคัญของแผนการศึกษา แห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552- 2559) ปัจจุบันแม้สถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไป ตามกระแส โลกาภิวัตน์ แต่เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับเดิม (พ.ศ.2552-2559) นั้น เป็นแผนระยะ ยาวที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นควรให้คงปรัชญาหลัก เจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของแผนฉบับเดิมไว้ แล้วปรับปรุงในส่วนของนโยบายเป้าหมาย และ กรอบการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ (โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง, 2553) ดังนี้

ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทาง สายกลาง อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่า ทันโลก เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบ องค์รวม ที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา อย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬา กับการศึกษาทุก

ระดับ รวมทั้ง เชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษา กับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึง การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

เจตนารมณ์ของแผน เพื่อมุ่งเน้นประเด็น ดังนี้ 1) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ 2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความ เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการ เรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

วัตถุประสงค์ของแผน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่าง รอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา 2) เพื่อสร้างสังคมไทย ให้เป็นสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และ 3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานใน การพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

แนวนโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาแนวนโยบาย (1) พัฒนาคุณภาพ การศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา (2) ปลูกฝังและเสริมสร้าง ให้ผู้เรียนมี ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริต ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง (3) เพิ่ม โอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตได้มีโอกาสเข้าถึงบริการ การศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่น ห่างไกล ทุรกันดาร (4) ผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และ เสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน และร่วมมือกับนานาชาติ (5) พัฒนามาตรฐานและระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก (6) ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มี คุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการ เรียนรู้แนวนโยบาย (1) ส่งเสริมการจัดการศึกษา อบรม และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบัน ทางสังคมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (2) ส่งเสริม สนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญา และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมพลศึกษา กีฬาเป็นวิถี ชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต (3) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไป ใช้ประโยชน์ 3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคม

คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (1) พัฒนาและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา (4) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (5) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของการศึกษา เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันสามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน

2.4 การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความพอเพียงในระบบการศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งของตนเอง ของสังคมและของมวลมนุษยชาติ โดยผ่านการบ่มเพาะอุปนิสัยให้คิดและสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับพื้นฐาน ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปันกัน โดยไม่คิดเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น มีจิตสำนึกรักษาสິงแวดล้อม ตลอดจนเห็นคุณค่าของการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิใจในค่านิยม เอกลักษณ์/ความเป็นไทยที่สืบทอดมายาวนาน (ปรียานุช พิบูล-สรารุณ, 2550)

การจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินการได้ใน 2 ส่วน ได้แก่ 1) การบริหารสถานศึกษา โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรการบริหารทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อม อย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุดเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ 2) การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน ในส่วนของการเรียนรู้ในห้องเรียนนั้น เนื่องจากสาระเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการบรรจุอยู่แล้วใน สาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์) ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีมาตรฐานเรียนรู้ที่เน้นให้ เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้แล้วยัง

ได้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับอาชีวศึกษา และการศึกษาในโรงเรียน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนจึงเน้นการบูรณาการหลักคิดและหลักปฏิบัติพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกระดับ เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรด้านการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ได้

สำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง ให้เด็กและเยาวชน โดยผ่านการทำกิจกรรม เช่น กิจกรรมช่วยเหลือสังคม รักษาสีสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น อันจะทำให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิตโดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกิดประโยชน์และมีความสุข และอยู่ร่วมกับนิเวศวิทยาอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละโรงเรียน แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน มีวิถีคิด อุปนิสัย และพฤติกรรม ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อให้ผู้เรียน รวมไปถึงผู้สอน ตลอดจนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เห็นประโยชน์ของการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จึงมุ่งเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่ความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ของโรงเรียน และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้ในที่สุด และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนจึงเน้นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้นำหรือผู้สนับสนุน

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ไว้ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตร โดยสถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา โดยพิจารณาเพิ่มเติมวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การจัดการเรียนการสอน โดยสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวันและเชื่อมโยงสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและสังคมโลก ตลอดจนการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา

ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) การจัดระบบบริหารจัดการสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา 5) การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน 6) การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการจัดทำกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาและจัดให้มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งการรายงานภายใน รายงานต่อสาธารณชน และต้นสังกัด

ตอนที่ 3 มโนทัศน์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ 2) ปัจจัยเงื่อนไขและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ และ 3) การวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและอาชีพโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แนวคิดของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบันได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณภาพ กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีความเป็นไทย สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม คุ้มครอง ส่งเสริม และขยายโอกาสในการ

ประกอบอาชีพของประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการประกอบอาชีพ ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจน ควบคุมและกำจัดมลพิษที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) มีข้อเสนอที่สำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) มาตรการด้านผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะและความรู้ความสามารถ 2) มาตรการด้านการพัฒนาระบบผลิตครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา 3) นโยบายด้านคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน 4) กลไกหลักเพื่อขับเคลื่อน ด้านการจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพแห่งชาติเป็นหน่วยงานระดับชาติ ที่มีการบริหารจัดการอย่างอิสระ คล่องตัว ไม่อยู่ในระบบราชการ ทำหน้าที่พัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ ประเมินและให้การรับรองสมรรถนะวิชาชีพตามเกณฑ์มาตรฐาน และ 5) หน่วยงานที่มีอยู่แล้วปฏิบัติภารกิจเพิ่มเติมคือการประกันการเรียนรู้และรับรองมาตรฐานผู้เรียน โดยประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในชั้นเรียนสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้นให้เป็นการวัดผลระดับชาติ เพื่อให้สามารถให้การวัดประเมินผลที่เป็นมาตรฐานสามารถเทียบเคียงได้

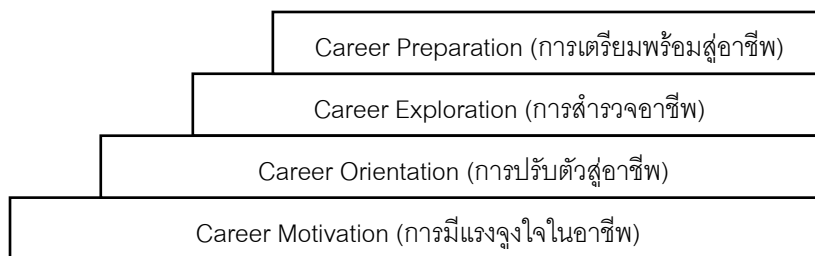
สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ได้กล่าวถึงกลุ่มสาระที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพโดยตรงคือ กลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยีโดยกำหนดให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีในการทำงาน การจัดการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการใช้เทคโนโลยี ประกอบด้วยสาระต่าง ๆ ได้แก่ 1) การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวยุติธรรมได้ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เน้นการปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงาน เพื่อให้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง 2) การออกแบบและเทคโนโลยี เป็นสาระเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ หรือเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นสาระเกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือการสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) การอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็น

ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (career education) เป็นอีกกรอบความคิดหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาภาคบังคับโดยสถานศึกษาชั้นพื้นฐานต้องมีความเข้าใจในการดำเนินการตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพหรืออาชีพศึกษามีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน สิ่งสมควรรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งระยะเวลาที่ได้ศึกษาหาความรู้ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอันดีผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จะตัดสินใจในการศึกษาต่อ และการทำงานต่อไปได้ในอนาคต ทั้งนี้หากผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความล้มเหลวหรือข้อผิดพลาดที่พบ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมที่ตามมาคือปัญหาของการให้คุณค่าของงาน (work values) ปัญหาจริยธรรมในการทำงาน (work ethic) หรือจรรยาบรรณวิชาชีพ (professional ethic) และนิสัยการทำงาน (work habits)

หลักสูตรและการเรียนการสอนของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและครอบคลุมถึงจุดประสงค์หลักของการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนได้ความตระหนักรู้ในคุณค่า และมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน สิ่งสมควรรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่าสามารถจัดกลุ่มของโครงสร้างเนื้อหาของการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (Evans, Hoyt, & Mangum, 1973) ได้แก่ 1) โลกของการประกอบอาชีพ 2) คุณค่าของการทำงาน 3) นิสัยของการทำงาน 4) ความพึงพอใจและการปรับตัวในอาชีพ 5) การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ และ 6) การตัดสินใจในการประกอบอาชีพ

สถานศึกษาและครูต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้มี 1) การสร้างแรงจูงใจ ความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการประกอบอาชีพ (career motivation) 2) การสร้างความเข้าใจในอาชีพ (career orientation) 3) การสำรวจโลกแห่งอาชีพในยุคปัจจุบัน (career exploration) และ 4) การเตรียมพร้อมสู่เส้นทางประกอบอาชีพ (career preparation) ซึ่งจัดเป็นรูปแบบการศึกษาอาชีพระดับก่อนอุดมศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาอาชีพที่รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการออกแบบการจัดการศึกษา ดังแผนภาพที่ 2.3



แผนภาพที่ 2.3 รูปแบบการศึกษาอาชีพของรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา (Dykeman et al., 2001)

รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกาออกแบบรูปแบบการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพระดับก่อนอุดมศึกษา ดังนี้ 1) การสร้างแรงจูงใจด้านอาชีพ เป็นการสร้างตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเจตคติเชิงบวกต่อการทำงานและสร้างแรงจูงใจในการเป็นส่วนหนึ่งของงาน กิจกรรมจึงประกอบด้วยการทำทัศนศึกษา (field trips) การจัดนิทรรศการอาชีพ (career fairs) การพัฒนาส่วนบุคคล/สังคม (personal/social development) และการให้คำแนะนำด้านอาชีพ (career counseling) 2) การสร้างความเข้าใจในอาชีพ สำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 ซึ่งให้โอกาสผู้เรียนรับทราบอาชีพในอนาคตที่ต้องเตรียมตัว โดยโปรแกรมการสร้างความเข้าใจในอาชีพประกอบด้วยกิจกรรมการประชุมผู้เรียน/ผู้ปกครองโดยเน้นเรื่องอาชีพ แผนที่การประกอบอาชีพ เวลาที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพและการประเมินความสนใจ และการเข้าถึงศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพ 3) การสำรวจอาชีพ เน้นผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3-4 และให้โอกาสเยาวชนพิจารณาประสบการณ์ที่ได้รับมาครั้งแรก จากโอกาสการทำงานที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล/แนวทาง/แก่นของอาชีพ (ข้อมูลบางลักษณะสามารถดำเนินการได้ด้วยการให้คำแนะนำผ่านคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) และ 4) การเตรียมการสู่อาชีพ สำหรับผู้เรียนอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ประกอบด้วย (1) การศึกษาที่ครอบคลุมอาชีพและเทคนิคเป็นการเน้นการเตรียมการด้านทักษะในการทำงานและความรู้ด้านเทคนิค ด้านพฤติกรรมในการทำงานและทัศนคติในการทำงาน (2) โปรแกรมการศึกษา ก่อนระดับวิชาชีพเป็นการเน้นที่การให้เตรียมการด้านทฤษฎีและทักษะเพื่อดำเนินการในแนวทางวิชาชีพหลังการเรียนระดับมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน ส่งเสริมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งจะต้องพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางอาชีพ (career development) ของผู้เรียนในช่วงอายุตั้งแต่ 9-15 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งหลักสูตร

และการเรียนการสอนจากทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะต้องให้ความสำคัญ และร่วมมือกันจัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความคิดรวบยอด โดยดำเนินการแบ่งน้ำหนักการให้ ความรู้เป็น 3 ระดับได้แก่ การแนะนำ การพัฒนา และการเน้นย้ำ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.5 ซึ่งมีความคิดรวบยอดหลายข้อโดยเฉพาะในระดับที่ต้องให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดในช่วงแรกใน ระดับประถมศึกษาตอนปลายนั้นจัดได้ว่ามีความสำคัญที่เป็นพื้นฐานให้เกิดการยอมรับถึงความ หลากหลายและความแตกต่างของการทำหน้าที่และการประกอบอาชีพในสังคม อันจะทำให้เกิด เจตคติ คุณค่าและแรงจูงใจที่ดีต่อไป

สำหรับประเทศไทยการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) สาระที่ 4 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี คือ สาระการอาชีพ เริ่มต้น จัดให้กับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ พื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพในชุมชนของตน และสามารถสำรวจความสนใจ ความสามารถและทักษะ อาชีพของตน และเมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงเริ่มเรียนรู้สาระเกี่ยวกับแนวทางการเลือก อาชีพ และการสร้างเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งได้ฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการ ประกอบอาชีพโดยทั่วไปอย่างเช่น ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะ การทำงานร่วมกัน ทักษะแสวงหาความรู้ และทักษะการจัดการ เมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย นักเรียนเริ่มฝึกทักษะการหางานจากแหล่งต่าง ๆ และพร้อมฝึกทักษะอาชีพให้มี ประสบการณ์อาชีพที่ถนัดและสนใจ และมีคุณลักษณะที่ดีต่ออาชีพ แต่หากพิจารณาจากหลักสูตร และการเรียนการสอนแล้วพบว่ายังขาดการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางอาชีพที่เป็นรากฐาน สำคัญคือการพัฒนาทางด้านเจตคติสำหรับการทำงานและอาชีพสำหรับการออกไปประกอบ อาชีพเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

ในส่วนของการเตรียมการสู่อาชีพ หรือเตรียมความพร้อมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลาย หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งผู้เรียนอยู่ในวัย 16-18 ปี นั้นพบว่านโยบายของ หลาย ๆ ประเทศเตรียมการส่วนนี้ไม่แตกต่างกันกล่าวคือ จัดให้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย และการศึกษาต่อในสถาบันอาชีวศึกษา สำหรับประเทศไทยได้จัดให้มีการศึกษาต่อใน สถาบันอาชีวศึกษาแบ่งออกเป็นหลายระดับหรือหลายหลักสูตร มีการกำหนดระยะเวลาใน การศึกษาและพื้นฐานความรู้ของผู้เข้าศึกษาต่างกัน โดยทั่วไปแบ่งได้ดังนี้ หลักสูตรวิชาชีพระยะ สั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรช่างฝีมือ (ปชม.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) หลักสูตร ประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.)

ดังนั้นแนวคิดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นรากฐานและเป็นส่วนหนึ่งของเจตนารมณ์และเป้าหมายของการศึกษา สำหรับเยาวชนไทย การให้ความรู้ความเข้าใจต่อความคิดรวบยอดของ “การศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ” จำเป็นอยู่ในทุกระดับชั้น เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีการจัดนำหนักของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในแต่ละด้านที่แตกต่างกันไปตามระดับชั้นของผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นวัยที่จำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องการอ่านออกเขียนได้ (literacy) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพจึงเป็นส่วนที่มีสัดส่วนน้อย ในหลักสูตรและการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามผู้เรียนระดับชั้นนี้ให้ความสนใจในเรื่องใกล้ตัวของตนเอง ครอบครัว การเรียนการสอนจึงสามารถใช้เรื่องรอบตัวของผู้เรียนเชื่อมโยงไปสู่การให้ผู้เรียน ได้ทำความรู้จักและเห็นความแตกต่างของหน้าที่และอาชีพต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการสร้างความตระหนักต่ออาชีพให้เกิดขึ้นมากที่สุด

กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นช่วงวัยที่สามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรมมากขึ้นและเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัวและจากสื่อต่าง ๆ ได้มากซึ่งสามารถเชื่อมโยงอาชีพต่าง ๆ ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสังคมได้ จึงเป็นช่วงเวลาของการแนะนำ และสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการศึกษากับการประกอบอาชีพได้ในทั้ง 4 ชั้นของแนวคิด

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 นับว่ามีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น เริ่มสนใจเรื่องของตนเอง เพื่อนใกล้ชิด มีการสร้างสังคม และพัฒนาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษากับการประกอบอาชีพจึงเป็นช่วงเวลาของการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ การยอมรับความแตกต่างของบุคคลทั้งในด้านความสนใจ ความสามารถ ทักษะ และทำให้คุณค่าให้เพิ่มมากขึ้นโดยเชื่อมกับการประกอบอาชีพของคนในสังคม และเปิดโอกาสให้นักเรียนวัยนี้ได้รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้นโดยการเรียนการสอน จำเป็นต้องเอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงร่วมกับการประเมินตามสภาพจริงมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมการสำรวจอาชีพ ทักษะศึกษา การสังเกตงานอาชีพต่างๆ และงานอาชีพในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติ การเรียนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการฝึกงาน เป็นต้น

สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นหนักที่การเตรียมการสู่อาชีพของระดับซึ่งโปรแกรมการศึกษาก่อนระดับวิชาชีพเป็นการเน้นที่การให้เตรียมการด้านทฤษฎีและทักษะเพื่อดำเนินการในแนวทางวิชาชีพหลังการเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างจากการเตรียมการสู่อาชีพของสถาบันอาชีวศึกษาที่เน้นการเตรียมการด้านทักษะในการทำงานและความรู้ด้านเทคนิค ด้านพฤติกรรมในการทำงานและทัศนคติในการทำงาน

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2550) ซึ่งได้เสนอความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการมีงานทำและศักยภาพในการแข่งขันโดยมีคำนิยามปฏิบัติการหรือตัวชี้วัดของมาตรการทางการศึกษา ได้แก่

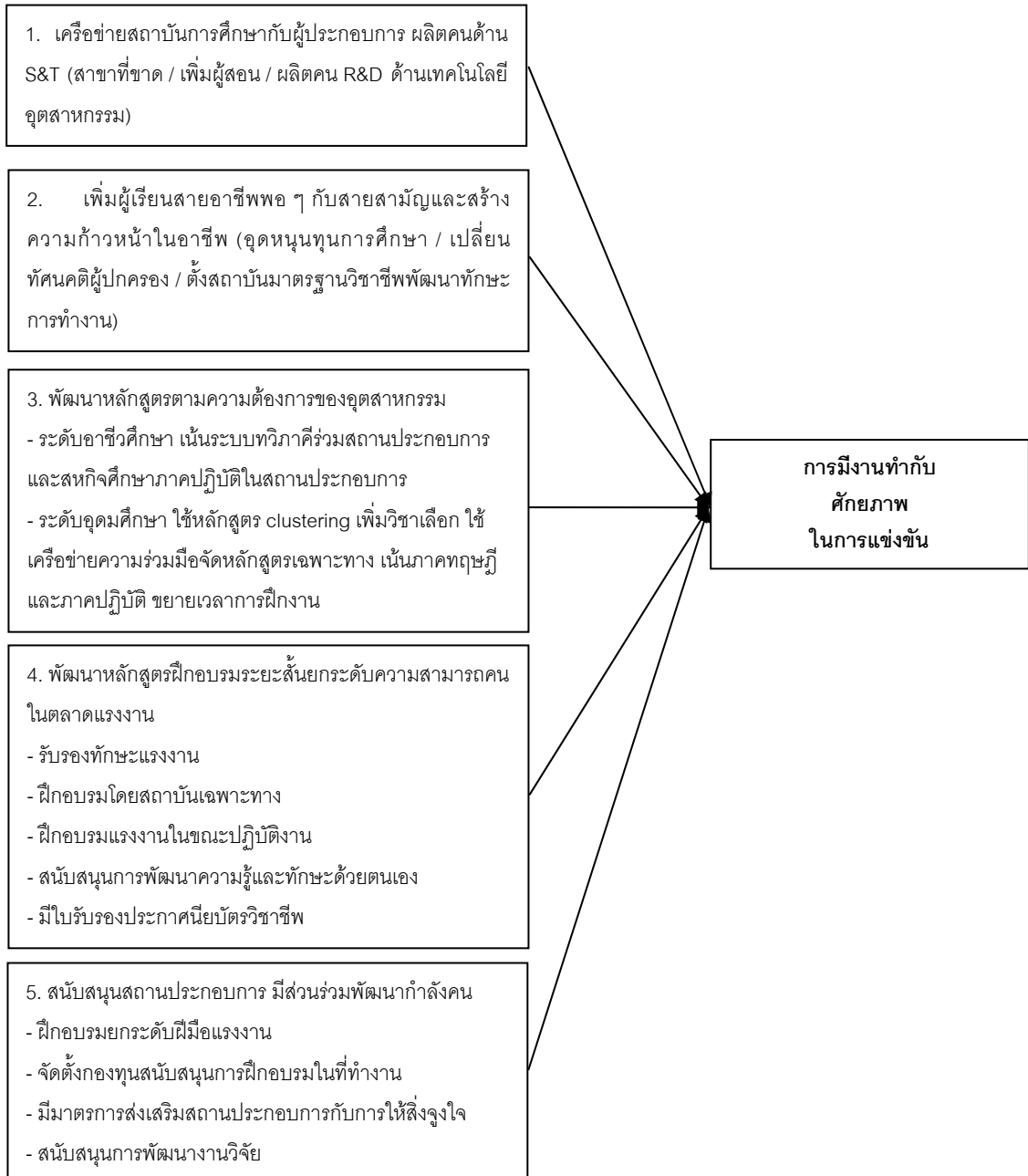
1) สร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษากับผู้ประกอบการ ผลิตรากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (S&T) โดย (1) เพิ่มสัดส่วนของผู้จบการศึกษาพื้นฐานสายวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (2) เพิ่มจำนวนของกำลังคน (S&T) ระดับ ปวช. และ ปวส. (3) เพิ่มทักษะเชิงคิดและภาษาร้อยละ 25 สื่อสัมพันธ์ร้อยละ 20 ด้านคอมพิวเตอร์ร้อยละ 90 ในเวลา 5 ปี (4) สนับสนุนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ เร่งผลิตรกำลังคนสาขาที่ขาดแคลนให้เพียงพอ (5) สถาบันการศึกษาสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผู้สอน (6) สถาบันการศึกษาเร่งผลิตบุคลากรการวิจัยและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรมร่วมกับผู้ประกอบการ

2) เพิ่มสัดส่วนของผู้เรียนสายวิชาชีพให้ใกล้เคียงกับสายสามัญ และเสริมสร้างความก้าวหน้าในอาชีพ (career path) โดย (1) เพิ่มสัดส่วนของผู้เรียนสายอาชีพให้ใกล้เคียงกับสายสามัญ โดยให้การอุดหนุนหรือทุนการศึกษาควบคู่กับการปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ประกอบการ (2) มีจำนวนกำลังคนที่ยากพอ ที่จะทำงานในอุตสาหกรรมและบริการกลุ่มเป้าหมาย (3) เสริมสร้างความก้าวหน้าในอาชีพ (career path) ในอุตสาหกรรมและบริการกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับโครงสร้างเงินเดือนเพื่อพัฒนาความสามารถและประสบการณ์ของคน (4) จัดตั้งสถาบันกำหนดและกำกับมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถด้านทักษะและฝีมือการทำงาน โดยได้รับค่าตอบแทนและเงินเดือนตามทักษะที่แท้จริง

3) พัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยในระดับอาชีวศึกษา โดย (1) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี เน้นการปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ โดยมีเงื่อนไขและสิ่งจูงใจให้สถานประกอบการร่วมมืออย่างเข้มแข็ง สถาบันการศึกษามีการประเมินผลอย่างจริงจัง (2) จัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา (co-operative education) เพื่อเพิ่มหลักสูตรการศึกษาภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ (3) ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ได้ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัตรายาศัย ซึ่งรวมถึงจากประสบการณ์การทำงาน ระดับอุดมศึกษา โดย (1) สร้างหลักสูตรแบบ clustering เพิ่มสัดส่วนวิชาเลือกในหมวดวิชาชีพ จัดกลุ่มวิชาแบบบูรณาการ (2) สร้างหลักสูตรจากความร่วมมือของหลายสถาบัน โดยใช้ consortium เพื่อผลิตคนที่มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย (3) จัดทำหลักสูตรเฉพาะทางสำหรับบัณฑิตศึกษา เป็นหลักสูตรเชิงลึก เฉพาะอีก 1 ปี (4) จัดตั้งสถาบันการศึกษาแบบ corporate school มีความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (5) พัฒนาและขยายเวลาการฝึกงานรูปแบบต่างๆ รวมทั้ง practice school เน้นการฝึกงาน การฝึกภาคสนาม การทำโครงการ มีอาจารย์ที่ปรึกษา

4) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อยกระดับความสามารถของกำลังคนในตลาดแรงงาน โดย (1) สถานประกอบการ ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการยกระดับคุณภาพครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และปรับหลักสูตร เพื่อให้มีความพร้อมด้านกำลังคน ภายในเวลา 5 ปี (2) สถานประกอบการร่วมมือกับสถาบันหรือศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานของกระทรวงต่างๆ เพื่อยกระดับการฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ต่อปี (ปีการศึกษา 2546 ใน 7 กระทรวงมีสถานศึกษา 117 แห่ง มีผู้เรียน 40,170 คน) (3) กำหนดให้มีระบบการรองรับ (certification) ให้กับมาตรฐานวิชาชีพด้านแรงงานทุกประเภทในเวลา 5 ปี (4) ปรับหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น และสร้างระบบรับรองทักษะแรงงาน (accredited) ของสถาบันฝึกอบรมต่าง ๆ (5) ส่งเสริมการฝึกอบรมระยะสั้น โดยสถาบันเฉพาะทาง เพื่อต่อยอดทักษะความรู้เชิงลึกและความรู้ใหม่ ๆ (6) สนับสนุนการจัดทะเบียนรับรองศูนย์ฝึกอบรมเฉพาะทางของภาคอุตสาหกรรม (7) ฝึกอบรมแรงงานในขณะปฏิบัติงานโดยสถานประกอบการ เพื่อเพิ่มพูนทักษะการทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน การติดต่อสื่อสาร (8) สนับสนุนการพัฒนาความรู้และทักษะด้วยตนเอง ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการเรียนการสอนทางไกล (9) มีใบรับรองประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อเป็นหลักประกันด้านโอกาสการแข่งขันในตำแหน่งงานและค่าตอบแทนที่เหมาะสม

5) สร้างมาตรการจูงใจเพื่อเพิ่มบทบาทสถานประกอบการ ในการร่วมพัฒนากำลังคน โดย (1) มีมาตรการลดหย่อนภาษีรายได้ธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายด้านการฝึกอบรม เพื่อการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมยกระดับฝีมือแรงงาน รวมทั้งจัดให้มีแหล่งเงินทุนสำหรับกู้ยืม (2) การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษาและฝึกอบรม โดยระดมจากภาคอุตสาหกรรมหรือจัดสรรงบประมาณพิเศษ เพื่อให้มีการฝึกอบรมในสถานประกอบการทุกประเภท (3) มีระเบียบ กติกาและเงื่อนไขให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนากำลังคน ควบคู่กับการให้สิ่งจูงใจ (4) อุดหนุนค่าใช้จ่าย เพื่อสนับสนุนการสร้างและพัฒนางานวิจัย ในรูปของการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐ การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือภาคอุตสาหกรรมและระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับสถานศึกษา โดยความสัมพันธ์ทั้ง 5 ด้านนั้นเสนอจัดแผนภาพที่ 2.4



แผนภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการมีงานทำและศักยภาพในการแข่งขัน

ที่มา : ทินพันธุ์ นาคะตะ (2550)

3.2 ปัจจัยเงื่อนไขและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อุสาโห และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2554) ได้สังเคราะห์ภาพรวมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ ด้านปัจจัย เงื่อนไข และภาพความสำเร็จ พบว่า 1) ปัจจัยด้านปรัชญาและแนวคิดนั้น ได้แก่ (1) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา (2) การใช้หลักสูตรท้องถิ่น (3) นโยบายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (4) การขับเคลื่อนโรงเรียนตามมาตรฐานสากล (4) พระราชประสงค์ในการส่งเสริม

โอกาสทางการศึกษาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2) ปัจจัยด้านผู้บริหาร และครู ได้แก่ (1) การให้ความสำคัญของผู้บริหาร (2) ครูและผู้บริหาร มีความสามัคคี เสียสละ เกื้อกูลในการทำงานร่วมกัน (3) ครูมีความรู้ความชำนาญสูงในศาสตร์ของตน และมีหัวใจแห่งการพัฒนาตนเองเพื่อนักเรียนและชุมชนรวมถึงการประสานงานที่ดีของผู้บริหารและครู 3) ปัจจัยด้านนักเรียน ได้แก่ การที่นักเรียนมีความพร้อมทุกด้านเป็นทุนเดิม 4) ปัจจัยด้านบริบทและสภาพแวดล้อมคือการที่โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้วยแหล่งเรียนรู้ 5) ปัจจัยด้านความร่วมมือ ได้แก่ (1) องค์กภายนอกโรงเรียน ท้องถิ่นชุมชน ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนโรงเรียน (2) การสนับสนุนจากชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครองและชาวบ้านเนื่องจากความศรัทธา (3) ผู้บริหารโรงเรียนและคุณครูที่ตั้งใจทำงานดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน (4) ครอบคลุมเกษตรกรรักในเรื่องการเกษตรมีความสุขในการเกษตร (5) มหาวิทยาลัยช่วยในการยกระดับความรู้ความสามารถและพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแรงสนับสนุนทางวิชาชีพ (7) องค์กทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และสื่อมวลชนมีศักยภาพทางวิชาการและทรัพยากร (8) ความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน ศิษย์เก่า และสมาคมผู้ปกครอง

เงื่อนไขการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพแบ่งออกเป็น 1) ด้านการบริหาร นโยบาย และวิสัยทัศน์ ได้แก่ (1) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2) การยึดหลักธรรมาภิบาล (3) วิสัยทัศน์และการสนับสนุนของผู้บริหาร (4) การกระจายอำนาจและงบประมาณ (5) การบริหารจัดการงบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง (6) นโยบายโรงเรียนในฝัน (7) การบริหารงานที่เป็นระบบ กระจายอำนาจให้กลุ่มสาระ (8) เปิดโอกาสให้บุคลากรครุคิดริเริ่มแผนงานโครงการ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ (1) จัดหลักสูตรแบบ Dual-System สายอาชีพคู่สายสามัญ (2) การจัดการและบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและปัจเจกบุคคลเน้นการบูรณาการ การศึกษาต่อการประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้และทักษะ (3) การให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของครูทุกกลุ่มสาระฯ (4) การจัดกิจกรรมในหลักสูตร/เสริมหลักสูตร และดำเนินโครงการที่เสริมความรู้และทักษะ (5) มีการประชุมวางแผนหลักสูตรร่วมกันกับสถานประกอบการและฝึกงานในสถานประกอบการจริง (6) ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างครูและนักเรียน (7) การหล่อหลอมบุคลิกภาพของนักเรียน ผ่านครูต้นแบบ กิจกรรม สิ่งแวดล้อม (8) การบูรณาการในกลุ่มสาระ (9) หลักสูตรเป็นไปตามบริบทชุมชน (10) การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (11) โครงการพัฒนาผู้เรียน (โครงการหรือชุมนุม) 3) ด้านการสนับสนุนและเครือข่าย ได้แก่ (1) เครือข่ายแบบกัลยาณมิตรและความสัมพันธ์กับองค์กภายนอก (2) การได้รับการสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครอง/นักเรียนเก่าเป็นอย่างดี (3) การเชื่อมโยงชุมชนสู่โรงเรียน (4) ความสัมพันธ์กับองค์กภายนอก

ผลที่เกิดขึ้นหลังสำเร็จการศึกษาในภาพรวม ได้แก่ 1) นักเรียนออกไปทำงานประกอบอาชีพได้ 2) นักเรียนเข้าศึกษาเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาชีพที่ตนสนใจได้ 3) นักเรียนสามารถประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้และทักษะขั้นสูง 4) นักเรียนสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนได้ ผลที่เกิดเฉพาะด้านมีดังนี้ 1) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยตรง ได้แก่ (1) จิตอาสา ชยันอดทน มีความรับผิดชอบ ตั้งใจเรียน เป็นคนดีมีคุณธรรม (2) มีอาหารกลางวันรับประทาน (3) มีทักษะชีวิตและทักษะในการประกอบอาชีพ (4) มีรายได้ระหว่างเรียน 2) ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนและชุมชน (1) เป็นแหล่งบ่มเพาะแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพ (2) ชุมชนกับโรงเรียนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ (3) ผู้ปกครองลดละเลิกอบายมุข

ในส่วนของภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพนั้นมีดังนี้ 1) ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องมีความคิดเห็นตรงกันและมีความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต้องจัดให้เกิดขึ้นให้ได้ 2) ผู้ปกครองรับรู้ว่าบุตรหลานของตนเองควรได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไร ที่จะทำให้มีทักษะในการประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อที่จะหารายได้มาใช้จ่ายในการดำรงชีพอยู่ในโลกใบนี้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี 3) ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ ทุกสังกัด มีข้อตกลงร่วมกันที่จะร่วมมือกันสานฝันให้เป็นจริงและเป็นความสำเร็จของประเทศไทยไม่ใช่หน่วยงานใดหรือใครคนใดคนหนึ่ง 4) องค์กรภาคเอกชน ชุมชน มีส่วนร่วม ร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านทักษะให้กับระบบเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนทรัพยากรในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินในการจัดการศึกษาของคน ชุมชน ท้องถิ่นที่ตนเองรับผิดชอบ 6) ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีความภาคภูมิใจในวิชาชีพครูและวิชาชีพทางการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมในการพัฒนาประเทศ 7) นักเรียนมีความรู้และทักษะ ดังนี้ ความรู้และทักษะชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้และทักษะฝีมือแรงงานด้านการเกษตร ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการประกอบการ ด้านอุตสาหกรรมและการบริการ 8) นักเรียนมีคุณลักษณะ ดังนี้ ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความอดทน การพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และ 9) นักเรียนมีค่านิยมที่สร้างสรรค์เกี่ยวกับอาชีพ เลือกว่าอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของชุมชน สังคม โลกในอนาคตและตรงกับความถนัด ความสนใจ ความชอบส่วนตัว นักเรียนมีโอกาสฝึกอาชีพและได้รับค่าตอบแทนจนทำให้นักเรียนรู้จักการเป็นผู้ประกอบการเห็นค่าของเงินแล้วใช้จ่ายอย่างประหยัด เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด ให้เกิดความสมดุลระหว่างระบบเศรษฐกิจกับระบบอื่นๆ เช่น การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตให้มีความสุขอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

3.3 การวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและอาชีพ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่ออาชีพ พบว่า แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาชีพ 2) งานวิจัยเชิงสาเหตุเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ 3) งานวิจัยด้านการสำรวจ / ประเมิน / วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาชีพ

วิภา เหมือนบัว (2548) ได้ทำการพัฒนารูปแบบศูนย์ให้คำปรึกษาอาชีพ เพื่อเตรียมนิสิตนักศึกษาเข้าสู่โลกของการทำงานโดยใช้ทฤษฎีเอ็นเนียแกรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดบริการและรูปแบบศูนย์ให้คำปรึกษาอาชีพ เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์ให้คำปรึกษาอาชีพที่พร้อมสำหรับเตรียมนิสิตนักศึกษาให้เข้าสู่โลกการทำงาน โดยใช้ทฤษฎีบุคลิกภาพเอ็นเนียแกรมมาจัดการในกระบวนการสำรวจคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาไทยและการจัดรูปแบบการให้คำปรึกษาอาชีพให้แก่นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ผลการวิจัยพบว่าบุคลิกภาพประเภทสุขนิยม นักไกล่เกลี่ย นักปุจฉา และผู้ให้ เป็นประเภทบุคลิกภาพที่พบในนิสิตนักศึกษาไทยมากที่สุด 4 อันดับแรก รูปแบบของศูนย์ให้คำปรึกษาอาชีพจึงพัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะปัจจุบันของนิสิตนักศึกษาเป็นสำคัญ ข้อพิจารณาในการพัฒนาอันได้แก่ แนวคิดหลักการ วัตถุประสงค์ ที่สอดคล้องกับนโยบายการให้บริการของมหาวิทยาลัยภายใต้การดำเนินงานของฝ่ายกิจการนักศึกษา เพื่อดำเนินการพัฒนาลักษณะการให้บริการตามผู้เข้ารับคำปรึกษา จัดเตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างการบริหารงาน ขั้นตอนการให้บริการ และวิธีการให้คำปรึกษาเพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้รับความช่วยเหลือเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่โลกของการทำงาน

จิรพรธณ จันผกา (2545) ได้ทำการพัฒนาโปรแกรมการสอนхим ตามแนวหลักสูตรงานอาชีพสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาโปรแกรมการสอนхим ตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. โปรแกรมการสอนхимที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดดังนี้ 1) แนวคิดพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) ลักษณะของโปรแกรม 4) ลักษณะของผู้เข้าร่วมโปรแกรม 5) วิธีการจัดการเรียนการสอน 6) เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการเรียนการสอน 7) สื่อการเรียนการสอน 8) แผนการจัดกิจกรรม และ 9) การประเมินผล 2. ขั้นตอนการสอนхимตามโปรแกรมมีดังนี้ 1) การจัดวางхим 2) การนั่งตีхим 3) การไหว้хим 4) การจับไม้ตีхим 5) วิธีการตีхим 6) การตีไล่เสียงโดยใช้ไม้แต่ละเสียง 7) การตีไล่เสียงโดยใช้ไม้คู่แปด 8) การตีхимเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น 9) การตีхимโดยมีเครื่องจังหวะประกอบ และ 10) การตีхимร่วมกันเป็นหมู่ 3. นักเรียนที่ผ่านโปรแกรมการสอนхимมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาคความรู้สูงกว่า

เกณฑ์ 60% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนภาคปฏิบัติสูงกว่าเกณฑ์ 60% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุธิดา สังฆรักษ์ศาสตร์ (2543) ทำการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้การผสมผสานระหว่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นกับโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า 1. ผลการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีในเขตดุสิตของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตดุสิต 1) สถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ พระที่นั่งวิมานเมฆ พระที่นั่งอภิเษกดุสิต วัดเบญจมบพิตร สวนสัตว์ดุสิต และพิพิธภัณฑ์รถม้าพระที่นั่ง 2) ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ได้แก่ ดอกไม้ประดิษฐ์ เครื่องเบญจรงค์ เครื่องแก้ว กรอบรูปทำจากผ้าไหม และโปสการ์ดรูปพระที่นั่งวิมานเมฆ 2. ผลการนำหลักสูตรไปใช้ นักเรียนทั้ง 30 คน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มทั้ง 3 ภาคความรู้ และความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. การรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต พบว่า นักเรียนมีการรับรู้ในด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทุกรายการ การพานักเรียนไปทัศนศึกษาทำให้นักเรียนมีการรับรู้ในด้านเนื้อหามากที่สุด

กลุ่มที่ 2 งานวิจัยเชิงสาเหตุเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ

ศุภมาส เจือกวิน (2551) ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด คือ ตัวแปรด้านความสนใจในอาชีพ (Interest) รองลงมา คือ ตัวแปรด้านบุคคลแวดล้อม (Model) ตัวแปรด้านความสามารถและความถนัด (Ability) ตัวแปรด้านความต้องการของตลาดแรงงาน (Current) และตัวแปรด้านค่าตอบแทนและรายได้ (Salary)

เบญจพล เบญจพลการ (2545) ทำการศึกษาสภาพตัวบ่งชี้ในการพัฒนากีฬาแบดมินตันไปสู่การเป็นกีฬาเพื่อการอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพตัวบ่งชี้ในการพัฒนากีฬาแบดมินตันไปสู่การเป็นกีฬาเพื่อการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีความหมายกีฬาแบดมินตันโดยตรง มีการจัดการแข่งขันกีฬาแบดมินตันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศรวม 48 รายการ กีฬาแบดมินตันมีสื่อประชาสัมพันธ์ 4 ชนิด มีการเผยแพร่การแข่งขันในปี พ.ศ. 2545 รวม

ทั้งสิ้น 6 รายการ และนักกีฬาแบดมินตันได้รับสวัสดิการในด้านต่าง ๆ จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

กลุ่มที่ 3 งานวิจัยด้านการสำรวจ / ประเมิน / วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

กนก กนกประดิษฐ์ (2552) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ประเมินของสถานประกอบการเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้ประเมินของสถานประกอบการเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาวชิชาชีพ ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) โดยภาพรวมแล้วผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาในระดับมาก ส่วนผู้ประเมินของสถานประกอบการมีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติตามมาตรฐานของผู้สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับที่สูงกว่าที่ผู้ประเมินของสถานประกอบการแสดงความคิดเห็น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยังมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพไม่แพร่หลายมากนัก งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเฉพาะบริบท ไม่เน้นการศึกษาในภาพรวมทั้งระบบ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยทางอาชีวศึกษาซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง แต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีจำนวนน้อยมากแสดงถึงการขาดองค์ความรู้ที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน

ตอนที่ 4 มโนทัศน์การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคกระบวนการจัดการความรู้

การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการจัดการความรู้ นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษา 4 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ 2) ลักษณะของความรู้และแนวคิดวิธีการของการจัดการความรู้ 3) ขั้นตอนในการจัดการความรู้ และ 4) เทคนิควิธีและเครื่องมือในการจัดการความรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ความรู้ (knowledge) นั้นเป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติของวิชาในแต่ละสาขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ส่วนการจัดการความรู้ (knowledge management) นั้น วิจารณ์

พานิช (มปป) และสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (มปป) ได้กล่าวถึงการจัดการความรู้ในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการพัฒนาคนและพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายในงาน ซึ่งแนวคิดนี้มีฐานมาจากโลกยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based society) ที่มุ่งเน้นทุนทางปัญญา โดยสังคมจะต้องมีความสามารถในการนำแหล่งความรู้หลากหลายสู่การสร้างนวัตกรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างทั่วถึงและมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันและใช้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมดุลเพื่อใช้เป็นในการพัฒนาสังคม

วิจารณ์ พานิช (2554) ได้กล่าวถึงนิยามของการจัดการความรู้ไว้หลายข้อ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีและวิธีการเป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ ทั้งนี้ต้องมีการแบ่งปันความรู้ (knowledge sharing) โดยคำนึงถึงด้านวัฒนธรรมและสังคมซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาในการจัดการความรู้ โดยใช้ผู้มีความรู้ความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำและต้องมีผู้เชี่ยวชาญช่วยแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้

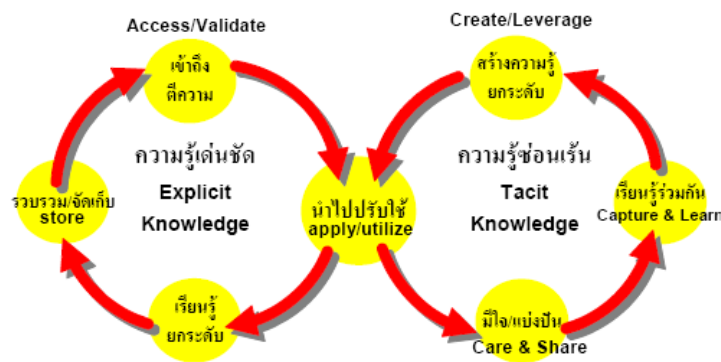
ทั้งนี้การจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสี่ประการ ได้แก่

1) วัฒนธรรมและพฤติกรรมของคนในองค์กร โดยคำนึงถึงเจตคติในการแบ่งปันความรู้และนำความรู้มาใช้เป็นฐานในการต่อยอดความรู้ของคนรุ่นใหม่ต่อไป รู้จักจัดการเรียนรู้ในทุกเรื่องภายใต้ความไว้วางใจให้เกียรติกัน เคารพในสิทธิและความคิดซึ่งกันและกัน 2) เทคโนโลยีที่ทันสมัยตลอดจนการสร้างฐานข้อมูลและระบบการจัดระบบฐานข้อมูลในการรวบรวมและส่งต่อความรู้ โดยใช้อย่างคุ้มค่า 3) การวัดผลและนำไปใช้โดยการติดตามวัดผลการจัดการความรู้และประโยชน์จากการนำไปใช้เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อนในการมีส่วนร่วมในการสร้างฐานความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4.2 ลักษณะของความรู้และแนวคิดวิธีการของการจัดการความรู้

ความรู้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ที่ เป็นความรู้ที่สามารถเขียนหรืออธิบายออกมาเป็นตัวอักษร ฟังก์ชันหรือสมการได้ เป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบเอกสาร ตำรา คู่มือปฏิบัติงาน และ 2) ความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน ซึ่งไม่สามารถเขียนหรืออธิบายได้ การถ่ายโอนความรู้ประเภทนี้ทำได้ยาก จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้จากการกระทำ ฝึกฝน เช่น การสร้างความรู้ที่เป็นทักษะหรือความสามารถส่วนบุคคล (วิจารณ์ พานิช, 2554.; วุฒิสักดิ์ พิศสุวรรณ, 2548; สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2554; สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, มปป;)

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (มปป) ได้เสนอวิธีการจัดการความรู้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ 1) การจัดการความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) จะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ตรวจสอบ และตีความได้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดความรู้ใหม่จึงนำมาสรุปไว้เพื่อใช้อ้างอิงหรือให้ผู้อื่นเข้าถึงได้ต่อไป 2) ความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) เน้นไปที่การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่แต่ละคนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป ดังแผนภาพที่ 2.5 นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่าในชีวิตจริงนั้นความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้สามารถสลับสับเปลี่ยนไปตลอดเวลาได้ แนวคิดวิธีการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Nonaka และ Takeuchi (1995) ที่ได้กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทั้งสองในรูปแบบของการเปลี่ยนรูปแบบเป็น 4 ส่วนคือ 1) socialization เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างความรู้ในรูปแบบที่เรียกว่า tacit knowledge เช่น ทักษะ แนวคิด เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดและทักษะใหม่ๆ ขึ้น 2) externalization เป็นกระบวนการเปลี่ยนความรู้ในรูปแบบของ tacit knowledge ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถถ่ายทอดให้เข้าใจได้ง่าย รวมทั้งสามารถเก็บเป็นความรู้ขององค์กรได้เช่นเปลี่ยนความรู้หรือทักษะให้อยู่ในรูปแบบของรูปภาพ แผ่นผัง พังกัซัน หรือสมการ เป็นต้น 3) combination เป็นกระบวนการรวมความรู้ในแขนงต่างๆ กันเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ 4) internalization เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการกระทำซึ่งเป็นการเปลี่ยนความรู้ให้อยู่ในรูปของเอกสาร ให้อยู่ในรูปของทักษะหรือความสามารถของบุคคลหรือองค์กร แสดงดังภาพที่ 2.6



แผนภาพที่ 2.5 วิธีการจัดการความรู้

ที่มา : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (มปป)

Tacit Knowledge to Explicit Knowledge

Tacit Knowledge	Socialization	Externalization
Explicit Knowledge	Internalization	Combination

แผนภาพที่ 2.6 การเปลี่ยนรูปแบบความรู้

ที่มา : Nonaka และ Takeuchi (1995)

4.3 ขั้นตอนในการจัดการความรู้

ขั้นตอนของการจัดการความรู้ไม่มีขั้นตอนที่ตายตัวสามารถยืดหยุ่นตามสภาพของความรู้ บริบท และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จรินทร์ อาสาทรงธรรม (2548) ได้นำเสนอ 3 ขั้นตอนหลักของการจัดการความรู้อย่างกว้าง ได้แก่ การสำรวจและวางแผนความรู้ (knowledge planning) การสร้างความรู้ (knowledge generation) การถ่ายทอดความรู้ (knowledge transfer) โดยที่ วิจารย์ พานิช (มปป) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดการความรู้ที่ได้ขยายรายละเอียดไว้ 10 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ตรวจสอบเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องช่วยการเคลื่อนไหวของความรู้ เครื่องช่วยจัดระบบข้อมูลและเอกสาร เครื่องช่วยแลกเปลี่ยนความรู้และสารสนเทศ เครื่องช่วยค้นหาและดึงข้อมูล 2) การนำกลยุทธ์ด้านการจัดการความรู้กับกลยุทธ์เฉพาะด้านมาเชื่อมโยงกัน 3) ออกแบบโครงสร้างพื้นฐานของการจัดการความรู้ 4) ตรวจสอบองค์ความรู้และระบบที่มีอยู่ 5) ออกแบบทีมจัดการความรู้ 6) ร่างพิมพ์เขียว 7) พัฒนาระบบการจัดการความรู้ 8) ต้นแบบและการทดลองใช้ 9) บริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม และโครงสร้าง และ 10) ประเมินผลสัมฤทธิ์และพัฒนาระบบการจัดการความรู้ ส่วน Nonaka and Takeuchi (1995) ได้เสนอขั้นตอนในลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ 2) การสร้างทีมจัดการความรู้ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ปฏิบัติการจัดการความรู้ (knowledge practitioner) วิศวกรความรู้ (knowledge engeneer) และ ผู้บริหารความรู้ (knowledge administrator) 3) การสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การจัดการความรู้ควบคู่ไปกับรูปแบบการทำงาน 5) การจัดการองค์กรแบบให้บุคลากรเป็นพลังขับเคลื่อนและ 6) การสร้างเครือข่ายความรู้กับโลกภายนอก

จากการศึกษาขั้นตอนในการจัดการความรู้ นั้น พบว่า จรินทร์ อาสาทรงธรรม (2548) และ วิจารย์ พานิช (มปป) ได้เสนอวิธีการที่คล้ายคลึงกันใน 3 ระยะตามลำดับของการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีการระบุถึงการเตรียมการจัดการความรู้สู่การจัดเก็บหรือรวบรวมความรู้และนำไป

ตรวจสอบหรือสรุปความรู้ส่วน Nonaka and Takeuchi (1995) เสนอเป็นเชิงบริหารจัดการโดยเน้นการสร้างบุคลากรในลักษณะต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดการความรู้

4.4 เทคนิควิธีและเครื่องมือในการจัดการความรู้

เทคนิควิธีและเครื่องมือในการจัดการความรู้นั้นได้มีผู้เชี่ยวชาญและองค์กรต่าง ๆ ได้นำเสนอเทคนิควิธีการและเครื่องมือในการจัดการความรู้ รวมถึงการนำไปใช้ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยมีการจำแนกประเภทของเทคนิควิธีการในหลายลักษณะ เช่น การแบ่งตามศักยภาพและเป้าหมาย ของการนำไปใช้ แบ่งตามความสัมพันธ์ของข้อมูล แบ่งตามลักษณะของข้อมูล ฯลฯ การแบ่งแต่ประเภทนั้นจะมีความทับซ้อนกัน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดของเทคนิควิธีการตามการจำแนกประเภทต่าง ๆ รวมถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ดังนี้

Faul and Camacho (2004) กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการที่ช่วยในการแลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing) โดยนำเสนอไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) เทคนิค peer assists โดยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่มเพื่อน (ผู้ร่วมกลุ่ม) 2) เทคนิค After action review โดยเป็นการเรียนรู้จากเหตุการณ์ โครงการหรือกิจกรรม 3) เทคนิค Retrospect โดยเป็นการเรียนรู้หลังจากเหตุการณ์ โครงการหรือกิจกรรม และ 4) เทคนิค Online communities เป็นการติดตามความรู้ของกลุ่ม

Leask et al. (2008) นำเสนอเครื่องมือและเทคนิคการจัดการความรู้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริงในช่วงเวลาที่เหมาะสม (helping you access the right knowledge at the right time) โดยมีการจัดกลุ่มเครื่องมือ วิธีการและแหล่งความรู้ออกเป็น 3 กลุ่ม รวม 12 เทคนิค ได้แก่ กลุ่มที่ 1 การเชื่อมต่อระหว่างบุคคลกับสารสนเทศและความรู้ (connecting people to information and knowledge) แบ่งออกเป็น 4 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิค case study 2) เทคนิค rapid evidence review (RER) 3) เทคนิค knowledge banks และ 4) IDeA knowledge กลุ่มที่ 2 การเชื่อมต่อระหว่างบุคคลและบุคคล แบ่งออกเป็น 4 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิค communities of practice (CoP) 2) เทคนิค peer assist 3) เทคนิค knowledge café และ 4) เทคนิค knowledge marketplace กลุ่มที่ 3 การปรับปรุงองค์กร (organization improvement) แบ่งออกเป็น 4 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิค gone well/not gone well 2) เทคนิค after action review 3) เทคนิค retrospective review 4) เทคนิค knowledge exchange

Ramalingam (2006) นำเสนอเครื่องมือสำหรับความรู้และการจัดการเรียนรู้ (tools for knowledge and learning) โดยเน้นการพัฒนามนุษย์และองค์กร แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม รวม 30 เทคนิควิธี ได้แก่ กลุ่มที่ 1 การพัฒนายุทธวิธี (Strategy Development) แบ่งออกเป็น 6 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิค The five competencies Framework 2) เทคนิค Knowledge audits 3) เทคนิค Social Network Analysis 4) เทคนิค Most Significant Change (MSC) 5) เทคนิค Outcome

Mapping และ 6) เทคนิค Scenario Testing and Visioning กลุ่มที่ 2 การจัดการเทคนิค (Management Techniques) แบ่งออกเป็น 6 เทคนิค 1) เทคนิค The SECI Approach 2) เทคนิค Blame vs Gain Behaviors 3) เทคนิค Force Field Analysis 4) เทคนิค Activity-based Knowledge Mapping 5) เทคนิค Structured Innovation และ 6) เทคนิค Reframing Matrix กลุ่มที่ 3 กลไกการทำงานร่วมกัน (Collaboration Mechanisms) แบ่งออกเป็น 6 เทคนิค 1) เทคนิค Teams: Virtual and Face-to-Face 2) เทคนิค Communities of Practice 3) เทคนิค Action Learning Sets 4) เทคนิค Six Thinking Hats 5) เทคนิค Mind Maps 6) เทคนิค Social Technologies กลุ่มที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing and Learning) 1) เทคนิค Stories 2) เทคนิค Peer Assists 3) เทคนิค Challenge Sessions 4) เทคนิค After Action Reviews and Retrospect 5) เทคนิค Intranet Strategies 6) เทคนิค Email Guidelines กลุ่มที่ 5 การเข้าถึงและการจัดเก็บความรู้ (Capturing and Storing Knowledge) แบ่งออกเป็น 6 เทคนิค 1) เทคนิค Taxonomies for Documents and Folders 2) เทคนิค Exit Interviews 3) เทคนิค How To Guides 4) เทคนิค Staff Profile Pages 5) เทคนิค Blogs 6) เทคนิค Shared Network Drives

International research development centre (2011) นำเสนอยุทธวิธีของการจัดการความรู้ 7 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิค the knowledge audit 2) เทคนิค knowledge harvesting 3) เทคนิค the after action review 4) เทคนิค best practice 5) เทคนิค storytelling 6) เทคนิค communities of practice 7) เทคนิค peer assist

Asian Productivity Organization (2010) เสนอคู่มือเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคการจัดการความรู้ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ รวม 26 เทคนิควิธี ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ได้นำเสนอ 20 วิธีการและเครื่องมือในการจัดการความรู้ที่จำเป็นเพื่อการนำไปพิจารณา (20 essential KM methods and tools to consider) ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นเครื่องมือที่แนะนำเพิ่มเติมอีก 6 วิธีการ โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้มีการแบ่งประเภทย่อยว่าเป็นเครื่องมือประเภทการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการไม่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 วิธีการและเครื่องมือในการจัดการความรู้ที่จำเป็นเพื่อการนำไปพิจารณา ประกอบด้วย 20 เทคนิค ได้แก่ กลุ่มย่อยที่ 1 วิธีและเครื่องมือที่ไม่ใช้เทคโนโลยี (Non-IT Methods and Tools) 1) เทคนิค Brainstorming 2) เทคนิค Learning and Idea Capture 3) เทคนิค Peer Assist 4) เทคนิค Learning Reviews 5) เทคนิค After Action Review 6) เทคนิค Storytelling 7) เทคนิค Collaborative Physical Workspace 8) เทคนิค APO Knowledge Management Assessment Tool 9) เทคนิค Knowledge Café 10) เทคนิค Communities of Practice 11) เทคนิค Taxonomy กลุ่มย่อยที่ 2 วิธีและเครื่องมือที่ใช้เทคโนโลยี (IT Methods and Tools) 12)

เทคนิค Document Libraries Leading to a Document Management System 13) เทคนิค Knowledge Bases 14) เทคนิค Blogs 15) เทคนิค Social Network Services 16) เทคนิค Voice and Voice-over-Internet Protocol (VOIP) 17) เทคนิค Advanced Search Tools 18) เทคนิค Building Knowledge Clusters 19) เทคนิค Expertise Locator / Who's Who 20) เทคนิค Collaborative Virtual Workspaces

กลุ่มที่ 2 เป็นเครื่องมือที่แนะนำเพิ่มเติม ประกอบด้วย 6 เทคนิค ได้แก่ กลุ่มย่อยที่ 1 วิธีและเครื่องมือที่ไม่ใช้เทคโนโลยี (Non-IT Methods and Tools) 1) เทคนิค Knowledge Worker Competency Plan 2) เทคนิค Knowledge Mapping 3) เทคนิค KM Maturity Model 4) เทคนิค Mentor / Mentee Scheme กลุ่มย่อยที่ 2 วิธีและเครื่องมือที่ใช้เทคโนโลยี (IT Methods and Tools) 5) เทคนิค Knowledge Portal 6) เทคนิค Video Sharing

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้สำหรับการวิจัยใน 2 ส่วน คือ 1) การศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา และ 2) การสนทนากลุ่ม (focus group) โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือตามแนวคิดการจัดการความรู้ในลักษณะที่บูรณาการผสานวิธีกัน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 การประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในการวิจัย

การศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา	การสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ
1) Retrospect (review)	1) Knowledge café
2) Case study	2) Knowledge marketplace
3) Rapid evidence review	3) Knowledge mapping (Mind mapping)
4) Activities-based knowledge mapping	4) Story(telling)
5) Knowledge mapping (Mind mapping)	5) Brainstroming
6) Story(telling)	6) Collaborative physical workspace
7) Best practice	7) Communities of practice

การเลือกใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในการศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษานั้น เน้นการเลือกใช้เทคนิคที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีการเตรียมความพร้อมของตนเองก่อนลงภาคสนาม ได้ข้อมูลจริงที่มีความลึกซึ้งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้เทคนิคการศึกษาพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี (case study / best practice) ผู้วิจัยมีการศึกษาข้อมูลที่สำคัญก่อนการลงภาคสนาม (rapid evidence review) เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเล่าเรื่อง ทบทวนย้อนคิดประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมา (retrospect / storytelling) และผู้วิจัยสรุปความคิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของพหุกรณีศึกษาออกมาเป็นประเด็นผ่านการใช้แผนผัง

ความคิด (activities-based knowledge mapping / knowledge mapping) ส่วนการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒินั้น การเลือกใช้เทคนิคที่เกี่ยวข้องและจำเป็นนั้นเน้นการให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนและลึกซึ้ง เน้นสุนทรียสนทนาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยเกิดจากการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสมในการสนทนากลุ่ม (collaborative physical workspace) เน้นให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของตนผ่านการระดมสมองระดมความคิด (communities of practice / knowledge café / knowledge marketplace / Story(telling) / brainstorming) จากนั้นผู้วิจัยจึงนำความรู้ไปสู่การสรุปประเด็นสำคัญอย่างชัดเจน (knowledge mapping)

จากตารางที่ 2.6 ผู้วิจัยอธิบายเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวอย่างพอสังเขป ดังนี้ (International research development centre, 2011; Asian Productivity Organization, 2010; Leask et al., 2008; Ramalingam, 2006; Faul and Camacho, 2004)

Retrospect (review) เป็นการสนทนาเชิงลึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินโครงการ เหตุการณ์หรือกิจกรรม มีโครงสร้างในการช่วยบุคคลในการสะท้อนคิดในรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยการทบทวนนี้เป็นการตรวจสอบให้แน่ใจเกี่ยวกับการเรียนรู้สิ่งที่ได้เกิดขึ้น ความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น พิจารณาดูสิ่งที่ต้องปรับปรุงในครั้งต่อไป

Case study เป็นการศึกษาโครงการหรือส่วนสำคัญของโครงการ มีโครงสร้างที่ชัดเจนในการศึกษานำไปสู่ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากโครงการ มีการนำประโยชน์ที่ได้สู่การถ่ายโอนข้อมูลสู่การปฏิบัติต่อไป

Rapid evidence review เป็นเทคนิคการทบทวนเอกสารและงานวิจัยหรือประเด็นที่น่าสนใจในกรณีเฉพาะและมีการบันทึกผลลัพธ์หลัก ๆ ไว้โดยเทคนิคนี้ใช้ก่อนการดำเนินโครงการ

Activities-based knowledge mapping เป็นการเข้าถึงความรู้ทั้งปัจเจกนำเข้าและผลผลิตเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมและกระบวนการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจว่ากิจกรรมนั้นมีลำดับขั้นตอนอย่างไรมีเงื่อนไขหรือต้องอาศัยการพึ่งพาอย่างไร ใครเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม ปัจเจกนำเข้า ข้อมูลและความรู้อะไรบ้างที่ทำให้กิจกรรมดำเนินการไปได้

Knowledge mapping (Mind mapping) เป็นการใช้แผนผังที่มีประสิทธิภาพมากในการนำไปใช้ทุกแง่มุมเพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้และการคิดที่ชัดเจนขึ้น ส่งเสริมความสามารถและควมมีประสิทธิภาพ และไม่ใช้การจัดการกับสารสนเทศในลักษณะเส้นตรงแต่เกิดจากการไหลไปตามธรรมชาติของความคิด ใช้ได้ในลักษณะบุคคลและกลุ่มบุคคลเพื่อปรับปรุงงานให้ง่ายขึ้นจากความซับซ้อน

Story(telling) เป็นเทคนิคที่มีประโยชน์มาก การนำผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์สูงเป็นผู้เล่าเรื่องความสำเร็จของงานที่ทำให้เกิดการกระจายความรู้ไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่ต้องการความรู้ นั้น ๆ

โดยเป็นความรู้ที่อยู่ในตนซึ่งอาจอธิบายเพื่อแลกเปลี่ยนต่อผู้อื่น เป็นการเล่าอย่างมีโครงสร้างตามพื้นฐานของความเป็นจริง

Best Practice เป็นแหล่งความรู้หรือวิธีการที่ดีเด่นระดับจุดแข็งหรือประโยชน์จากกรณีศึกษาและบรรยายแนวคิดวิธีการตามบริบทนั้น ๆ รวมถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น และอาจบอกให้รู้ถึงกิจกรรมในอนาคต โดยวิธีการนี้มีความเชื่อมโยงกับการใช้ความรู้ทั้งความรู้ภายในตน (tacit knowledge) และความรู้เด่นชัด (explicit knowledge)

Communities of practice หมายถึง ชุมชนนักปฏิบัติเป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลในประเด็นที่น่าสนใจหรือปัญหาที่มีร่วมกันโดยสำรวจวิธีการทำงาน ระบุทางออกของปัญหา แบ่งปันความคิดและวิธีปฏิบัติที่ดีโดยเป็นไปในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ เพื่อนำความรู้จากชุมชนความรู้ออกมาใช้ในทางปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้

Knowledge café เป็นการนำบุคคลมาสนทนาร่วมกันในลักษณะการเปิดใจเน้นการคิดสร้างสรรค์ในประเด็นที่สนใจโดยอาจใช้การประชุมเน้นการใช้สุนทรียสนทนาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเป็นการกระตุ้นให้บุคคลสำรวจประเด็นที่ได้จากการสนทนาเพื่อสร้างฉันทามติเกี่ยวกับประเด็นที่สนใจ

Knowledge marketplace เปรียบเสมือนการนัดพบกันของความรู้ (dating service of knowledge) เป็นการระบุดูสิ่งของแต่ละบุคคลรู้และจำเป็นต้องรู้ในประเด็นที่พิเศษและเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม อาจใช้ในลักษณะออนไลน์หรือพบหน้ากันหลาย ๆ สถานการณ์ ความสำเร็จขึ้นอยู่กับความเต็มใจของผู้เข้าร่วมในการแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนความรู้โดยขึ้นอยู่กับระดับความไว้วางใจหรือใจระหว่างบุคคล

Brainstroming เป็นวิธีการที่ง่ายในการช่วยกลุ่มหรือบุคคลในการสร้างความคิดใหม่โดยมีกระบวนการแบ่งออกเป็นสองระยะ ได้แก่ ความแตกต่าง (divergence) และความสอดคล้องกัน (convergence) โดยความคิดทั้งหมดนั้นจะออกมาในลักษณะการตัดสินใจร่วมกันในลักษณะเชิงบวก

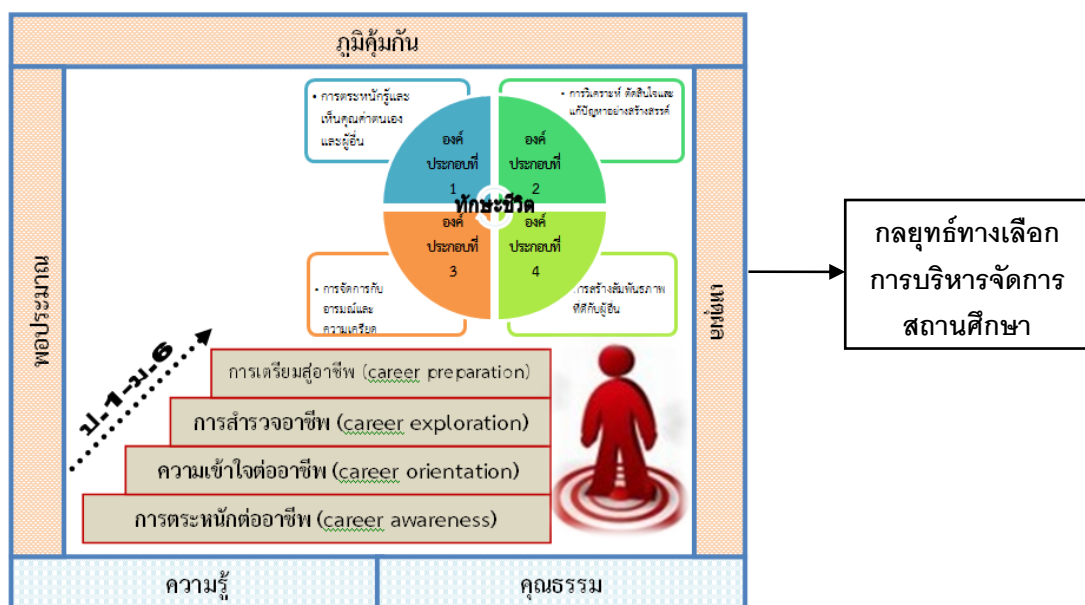
Collaborative physical workspace เป็นเครื่องมือและเทคนิควิธีในการจัดการความรู้ระดับต้น ๆ เป็นการจัดการกายภาพแวดล้อมของการแลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ความรู้และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลได้อย่างเหมาะสม เช่น การจัดสถานที่ที่ไม่เป็นทางการ การจัดพื้นที่สำหรับการร่วมมือกันเป็นทีม เป็นต้น

ข้อสังเกตของวิธีการที่เลือกมานี้ พบว่า แต่ละวิธีนั้นมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือนำความรู้จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะของความยินดีเต็มใจ ได้ข้อมูลที่ชัดเจนลึกซึ้ง และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รวมถึงเป็นการแสดงออกเชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ เทคนิคแต่ละเทคนิคนี้มีความสอดคล้องเชื่อมโยง

สามารถนำมาบูรณาการใช้ได้ด้วยกันได้อย่างเหมาะสมและเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาผลการวิจัยต่อไป

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่า ทักษะชีวิตทั้ง 4 องค์ประกอบของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นตามนโยบายการศึกษาชาติ ได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) เกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการจัดการศึกษาที่มุ่งสู่การประกอบอาชีพที่เน้นความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้เรียนตามลำดับขั้นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ได้แก่ การตระหนักต่ออาชีพ (career awareness) ความเข้าใจต่ออาชีพ (career orientation) การสำรวจอาชีพ (career exploration) และการเตรียมสู่อาชีพ (career preparation) รวมถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีภายใต้เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อุสาโห และปราวีณยา สุวรรณรัฐโชติ, 2554; สันต์ สุวทันพรกุล, 2551; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2550; Partner for 21st century skills, 2009; Butterwick and Benjamin ,2006; enGauges, 2003; Junge et al., 2003) โดยกรอบแนวคิดมีลักษณะดังแผนภาพที่ 2.9



แผนภาพที่ 2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี 2) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัยของงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา (case study research) โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเริ่มด้วยการศึกษาสภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีจำนวน 8 โรงเรียน จากนั้นเป็นการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน และการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติ และ 2) กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษา โดยขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีด้วยวิธีพหุกรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยวิเคราะห์ผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 และจัดทำร่างกลยุทธ์ทางเลือก

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้

ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนและผลลัพธ์ในการดำเนินการวิจัย

<p>ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีพหุกรณีศึกษา</p>	
วัตถุประสงค์	1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี
กิจกรรม	การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีพหุกรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี 8 โรงเรียน
ผลลัพธ์	สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ดีตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพต้นแบบที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียน
↓	
<p>ขั้นตอนที่ 2 : การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน</p>	
วัตถุประสงค์	2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
กิจกรรม	1) การสังเคราะห์ผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 2) การจัดทำร่างกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
ผลลัพธ์	กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนฉบับร่าง
↓	
<p>ขั้นตอนที่ 3 : การประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน</p>	
วัตถุประสงค์	3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
กิจกรรม	การสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้
ผลลัพธ์	กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนฉบับนำเสนอที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีพหุกรณีศึกษา

การดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี โดยการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีพหุกรณีศึกษาเพื่อศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพและลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาก่อนลงภาคสนาม ระยะที่สอง เป็นการศึกษาภาคสนาม และระยะที่สามการจัดกระทำข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในภาคสนามมาวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะดังนี้

ระยะที่หนึ่ง: การศึกษาก่อนลงภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาก่อนลงภาคสนามเพื่อกำหนดกรอบในการเก็บและรวบรวมข้อมูลได้อย่างชัดเจน และสามารถเลือกกรณีศึกษาที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน การจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อนำมากำหนดกรอบในการสังเกตและแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

2. การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 8 โรงเรียน โดยมีขั้นตอนในการคัดเลือกกรณีศึกษาดังนี้

1) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจากเอกสารและงานวิจัยต่าง โดยด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากมูลนิธิสยามกัมมาจลที่ได้ทำโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีการประเมินโรงเรียนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาที่ผ่านการประเมินในช่วงปี พ.ศ. 2554 ได้แก่ 1) โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น 2) โรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 3) โรงเรียนเชียงขวัญพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด 4) โรงเรียนบ้านหนองไผ่ จังหวัดนครสวรรค์ 5) โรงเรียนปรินทร์รอยแยลส์

วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ 6) โรงเรียนโพหนองวิทยายน จังหวัดร้อยเอ็ด 7) โรงเรียนแม่พริกวิทยา จังหวัดลำปาง 8) โรงเรียนโยธินบูรณะ จังหวัดกรุงเทพฯ 9) โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) จังหวัดจันทบุรี 10) โรงเรียนศิขรภูมิพิสัย จังหวัดสุรินทร์ 11) โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จังหวัดจันทบุรี 12) โรงเรียนสำโรงทาบวิทยาคม จังหวัดสุรินทร์ 13) โรงเรียนห้วยยอด จังหวัดตรัง และมีโรงเรียนที่ผ่านการประเมินในช่วงต่อมา ได้แก่ โรงเรียนวัด สอนล้ม จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ส่วนด้านการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากโครงการวิจัย “แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ” โดยความร่วมมือระหว่างคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สรีพันธ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อูสาโห และปราวีณยา สุวรรณนัฐโชติ, 2554) โดยมี 24 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนตากฟ้าวิชาประสิทธิ์ จังหวัดนครสวรรค์ 2) โรงเรียนบ้านหนองไผ่ จังหวัดนครสวรรค์ 3) โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี จังหวัดเชียงราย 4) โรงเรียนถนนอมราษฎรบำรุง จังหวัดตาก 5) โรงเรียนบ้านเมืองกีด จังหวัดเชียงใหม่ 6) โรงเรียนสารภีพิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ 7) โรงเรียนท่าม่วงราษฎรบำรุง จังหวัดกาญจนบุรี 8) โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ฝ่ายมัธยม จังหวัดกรุงเทพมหานคร 9) โรงเรียนจิตลดา (สายวิชาชีพ) จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10) โรงเรียนวัดฝาง จังหวัดนนทบุรี 11) โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวังนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 12) โรงเรียนมัธยมพระราชทานนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา 13) โรงเรียนศิขรภูมิพิสัย จังหวัดสุรินทร์ 14) โรงเรียนบ้านสามัคคี จังหวัดอำนาจเจริญ 15) โรงเรียนสำโรงทาบวิทยาคม จังหวัดสุรินทร์ 16) โรงเรียนบ้านแท่นวิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ 17) โรงเรียนบ้านสดำ จังหวัดศรีสะเกษ 18) โรงเรียนบ้านแหลมใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี 19) โรงเรียนสะเดาพรรคชัยกัมพลานนท์อนุสรณ์ จังหวัดสงขลา 20) โรงเรียนพนางตุง จังหวัดพัทลุง 21) โรงเรียนพีระยานาวินคลองหินวิทยา จังหวัดปัตตานี 22) โรงเรียนกระทุ้งวิทยา จังหวัดภูเก็ต 23) โรงเรียนบ้านอ่าวน้ำบ่อ จังหวัดภูเก็ต 24) โรงเรียนวัดท้ายยอด จังหวัดสงขลา

2) ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนจากการศึกษาข้อมูลในข้อที่ 1 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกได้แก่ (1) โรงเรียนมีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพและมีความชัดเจนในผลการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (2) โรงเรียนมีบริบทที่แตกต่างกัน ได้แก่ โรงเรียนในเมืองและนอกเมือง (3) โรงเรียนมีการจัดการศึกษาระดับต่างกันทั้งประถมศึกษา มัธยมศึกษา และประถม-มัธยมศึกษา (4) โรงเรียนมีขนาดที่แตกต่างกัน ได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เมื่อคัดเลือกโรงเรียนแล้วได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาโรงเรียนกรณีศึกษาร่วมกัน

จากขั้นตอนการเลือกกรณีศึกษานั้น ผู้วิจัยได้กรณีศึกษาจำนวน 8 โรงเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1) โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดทำการสอนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา และเป็นโรงเรียนนอกเมือง บริบทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นหลักสูตรสามัญควบคู่ไปกับสายอาชีพ มีการเน้นการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการ การส่งเสริมอาชีพการเกษตร ธุรกิจร้านค้ากาแฟ งานด้านคหกรรมและการบริการ

2.2) โรงเรียนบ้านสดำ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เปิดทำการสอนระดับประถมศึกษา และเป็นโรงเรียนนอกเมือง บริบทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนชนบทที่เน้นการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์

2.3) โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา จังหวัดชัยภูมิ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษา และเป็นโรงเรียนนอกเมือง บริบทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่เน้นการส่งเสริมอาชีพตามความสนใจของนักเรียน แบ่งเป็นกิจกรรมและชุมนุมหลากหลาย และมีการเปิดรายวิชาเพิ่มเติมด้านการส่งเสริมอาชีพหลากหลายรายวิชา

2.4) โรงเรียนจุฬารัตนาธิปัตย์ เพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษา และเป็นโรงเรียนนอกเมือง บริบทเป็นโรงเรียนประจำเน้นการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการใช้ค่าย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้เป็นผู้มีความพอเพียง

2.5) โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เปิดทำการสอนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา และเป็นโรงเรียนในเมือง บริบทเป็นโรงเรียนที่เน้นการจัดการเรียนการสอนเน้นการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับการใช้วัฒนธรรมวิถีชีวิตอาชีพท้องถิ่น คือ เสื้อจันทบูรเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้

2.6) โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เปิดทำการสอนระดับประถม-มัธยมศึกษา และเป็นโรงเรียนในเมือง บริบทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่เน้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการใช้ฐานการเรียนรู้ทั้งการเกษตรและการอาชีพ

2.7) โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดทำการสอนระดับประถมศึกษา และ

เป็นโรงเรียนในเมือง บริบทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สภาพวิถีชีวิตชุมชน คือ ป่าชายเลนและเกษตรน้ำเค็มเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาสอดคล้องแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการอาชีพจากการเกษตรน้ำเค็ม

2.8) โรงเรียนวัดสวนส้ม จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดทำการสอนระดับประถมศึกษา และเป็นโรงเรียนในเมือง บริบทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนในเมืองท่ามกลางโรงงานอุตสาหกรรม โรงเรียนจึงจัดรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านธรรมชาติที่โรงเรียนได้สร้างขึ้น

โรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนนั้นเป็นโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 โรง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 2 โรง และสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 โรง โรงเรียนมีสถานที่ตั้งอยู่ใน 5 ภูมิภาค โดยแบ่งลักษณะตามภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภาคเหนือ จำนวน 1 โรง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 โรง ภาคตะวันตก จำนวน 1 โรง ภาคตะวันออก จำนวน 2 โรง และภาคกลาง จำนวน 2 โรง ขนาดของโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 1 โรง ขนาดกลาง จำนวน 4 โรง และขนาดใหญ่ จำนวน 3 โรง โรงเรียนจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 3 โรง มัธยมศึกษา จำนวน 2 โรง และประถม-มัธยมศึกษา จำนวน 3 โรง บริบทของโรงเรียนนั้นเป็นโรงเรียนในเมือง จำนวน 4 โรง และโรงเรียนนอกเมือง จำนวน 4 โรง โดยโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนมีข้อมูลเสนอตั้งตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ภูมิหลังของโรงเรียนกรณีศึกษา

ลำดับ	โรงเรียน	จังหวัด	สังกัด			ภาค					ขนาด			ระดับ			บริบท	
			สพฐ.	สช.	กทม.	เหนือ	ตอ./น.	ตต.	ตอ.	กลาง	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ประถม	มัธยม	ประถม-มัธยม	ในเมือง	นอกเมือง
1	บ้านห้วยไร่สามัคคี	เชียงราย	✓			✓					✓					✓		✓
2	บ้านสดำ	ศรีสะเกษ	✓				✓				✓			✓				✓
3	บ้านแท่นวิทยา	ชัยภูมิ	✓				✓					✓			✓			✓
4	จุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี	เพชรบุรี	✓					✓			✓				✓			✓
5	สตรีมารดาพิทักษ์	จันทบุรี		✓								✓				✓	✓	
6	ลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	จันทบุรี		✓								✓				✓	✓	
7	คลองพิทยาลงกรณ์	กรุงเทพฯ			✓					✓	✓			✓			✓	
8	วัดสวนส้ม	สมุทรปราการ	✓							✓	✓			✓			✓	

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นคือตัวผู้วิจัยและคู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้ดังเอกสารในภาคผนวก ง โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างของคู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดของวิทยานิพนธ์ 2) การดำเนินการศึกษาภาคสนาม และ 3) ภาคผนวก โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

1) แนวคิดของวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย มโนทัศน์รวบยอดของวิทยานิพนธ์และวัตถุประสงค์ของการลงภาคสนาม

2) การดำเนินการศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วย การเตรียมตัวของนักวิจัย สนามที่ลงศึกษา ภารกิจสำคัญในแต่ละสนาม แผนการลงภาคสนาม เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

3) ภาคผนวก ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 รายงานของโรงเรียนและ ที่อยู่ ส่วนที่ 2 เครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียนและเอกสารการสอนของครู แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย แบบสังเกตบริบทของโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนที่ 3 เอกสารมโนทัศน์ที่จำเป็นเพิ่มเติม ได้แก่ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

3.2 ผู้วิจัยนำคู่มือการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมและนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการลงภาคสนามต่อไป

4. การเตรียมตัวในการศึกษาภาคสนาม

4.1 เมื่อผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาได้แล้วจึงติดต่อประสานงานกับทางกรณีศึกษาดังกล่าว เพื่อขอเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยผ่านหนังสือขอความร่วมมือจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามของกรณีศึกษา

4.3 ผู้วิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ ขั้นตอนและประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และจากการวิเคราะห์เอกสาร

4.4 จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึก แฟ้มเก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสาร เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป ฯลฯ

ระยะที่สอง: การศึกษาภาคสนาม

1. แผนการศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้กำหนดแผนในการศึกษาภาคสนาม ระยะเวลาดำเนินการศึกษา และแผนการเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้การลงภาคสนามเกิดประสิทธิภาพ และได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยกำหนดไว้ดังตารางที่ 3.3 และ 3.4 นี้

ตารางที่ 3.3 แผนการศึกษาภาคสนาม

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี	1. เข้าพบผู้บริหารและครูผู้สอนในแต่ละชั้นเพื่อขออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล และสร้างความสัมพันธ์	- ผู้บริหาร จำนวน 1-2 คน (ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ) - ครูผู้สอน จำนวน 5-8 คน (ครูแกนนำและครูผู้เกี่ยวข้อง) - นักเรียน จำนวน 1-2 ห้องเรียน
	2. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโรงเรียน	- เอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล
	3. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการจัดบริหารจัดการสถานศึกษาของครู โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสาร	สารสนเทศของโรงเรียน - ครูผู้สอน - นักเรียน

ตารางที่ 3.4 ระยะเวลาและแหล่งข้อมูลในการดำเนินการศึกษา

โรงเรียน	ระยะเวลาศึกษา	จำนวนแหล่งข้อมูล		
		ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน
วัดสวนส้ม	6-10 ก.พ. 2555	1 คน (ผู้อำนวยการ)	4 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	5 คน (นร.แกนนำ)
คลองพิทยาลงกรณ์	23-27 ม.ค. 2555	1 คน (ผู้อำนวยการ)	3 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	3 คน (นร.แกนนำ)
ลาซาลจันทบุรีฯ	14-15 มี.ค. 2554 27-28 พ.ค. 2554	2 คน (ผอ./รองผอ.)	5 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	6 คน (นร.แกนนำ)
สตรีมารดาพิทักษ์	14-15 มี.ค. 2554 27-28 พ.ค. 2554	1 คน (ผู้อำนวยการ)	4 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	5 คน (นร.แกนนำ)
จุฬารัตนราชวิทยาลัย	15-16 มี.ค. 2554 27-28 พ.ค. 2554	1 คน (ผู้อำนวยการ)	8 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	5 คน (นร.แกนนำ)

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

โรงเรียน	ระยะเวลาศึกษา	จำนวนแหล่งข้อมูล		
		ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน
บ้านห้วยไร่สามัคคี	22-26 พ.ย. 2553	1 คน (ผู้อำนวยการ)	4 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	5 คน
บ้านแท่นวิทยาคม	27 ก.พ.-2 มี.ค. 2555	1 คน (ผู้อำนวยการ)	4 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	5 คน
บ้านสดำ	29-30 พ.ย. 2553	1 คน (ผู้อำนวยการ)	2 คน (ครูแกนนำ/ครูผู้สอน)	3 คน
	27 ก.พ.-2 มี.ค. 2555			

จากตารางที่ 3.3 และ 3.4 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาโดยมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน โดยผู้วิจัยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสาร ข้อมูลที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สถานที่ในท้องถิ่น ชุมชน รวมถึงสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สภาพชั้นเรียน เป็นต้น 2) ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรและนักเรียน เช่น จำนวนบุคลากรในโรงเรียน จำนวนนักเรียน เป็นต้น 3) ข้อมูลเกี่ยวกับรายงานตนเองเกี่ยวกับผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ผลการประเมินภายนอก เป็นต้น

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยผู้วิจัยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร ข้อมูลที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครู ในด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ

2. แผนการเข้าถึงข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนการเข้าถึงข้อมูลโดยใช้วิธีการเปิดเผยสถานภาพจริงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ตั้งแต่เริ่มการเก็บข้อมูลจนกระทั่งสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

3. การสร้างความสัมพันธ์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนี้ ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มเข้าสู่สนามจนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง บุคคลในสนามที่ผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้มีความแตกต่างกันทั้งด้านสถานภาพ บทบาททางสังคม ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ เพศ วัย และการศึกษา โดยผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์ตามกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้วิจัยเข้าไปในโรงเรียนกรณีศึกษาโดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษา และแนะนำตัวอย่างเป็นทางการพร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารอย่างไม่เป็นทางการ โดยการให้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้บริหารมีอิสระในการตอบ

2) ครู โดยการสร้างความสัมพันธ์กับครูในโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยแนะนำตัวเองว่าเป็นนิสิตระดับปริญญาเอก อยู่ในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์และบอกวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำความรู้จักและทำความสนิทสนมกับครูในโรงเรียนโดยการพูดคุยกับครูทุกคนอย่างเป็นกัลยาณมิตร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนครอบคลุม และเพื่อตอบปัญหาวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เอกสาร โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและใช้ข้อมูลประกอบการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป 2) ศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียน และสภาพบริบทชุมชนท้องถิ่นบริเวณโรงเรียน 3) ศึกษาเพื่อนำมาประกอบผลการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาทั้งเอกสารของโรงเรียน เช่น แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา สารสนเทศทางการศึกษาของสถานศึกษา เช่น หลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดการเรียนรู้ แฟ้มผลงานและกิจกรรมต่าง ๆ ผลงานของนักเรียน เพื่อประกอบผลการวิจัยในส่วนของสภาพและลักษณะการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

4.2 การสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตสภาพโรงเรียน บริบทท้องถิ่น ชุมชน การจัดการบริหารจัดการสถานศึกษาของครู รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น โดยใช้กรอบการสังเกตของ Lofland (อ้างถึงในนิศา ชูโต, 2545) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด 6 ด้าน ดังนี้ 1) การกระทำ (acts) ผู้วิจัยสังเกตชีวิตประจำวัน การกระทำตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านต่าง ๆ ของบุคคลในสนาม สังเกตพฤติกรรมที่กรณีศึกษาแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู เช่น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครู วิธีการสอนของครู พฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น 2) กิจกรรม (activities) ผู้วิจัยสังเกตการกระทำของบุคคลหลาย ๆ บุคคลที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีกระบวนการ มีขั้นตอน แบบแผน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ ในชั้นเรียน กิจกรรม

พัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนกรณีศึกษา เป็นต้น 3) ความหมาย (meanings) ผู้วิจัยสังเกตการให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม โดยคำพูดที่แสดงออกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับลักษณะการจัดการเรียนรู้ของคุณ สภาพการจัดการเรียนรู้ของคุณเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน รวมถึงลักษณะและพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างการจัดการเรียนรู้ 4) ความสัมพันธ์ (relationship) ผู้วิจัยสังเกตความสัมพันธ์ของบุคคลในโรงเรียน ทั้งความสัมพันธ์ของผู้บริหาร ครู นักเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เกิดขึ้นในสนาม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น 5) การมีส่วนร่วม (participation) ผู้วิจัยสังเกตการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และนักเรียน เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียน การมีส่วนร่วมของคุณและนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน การสนทนาของคุณในช่วงการรับประทานอาหารกลางวัน การรวมกลุ่มของนักเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เป็นต้น 6) สถานที่ (settings) ผู้วิจัยสังเกตสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ในด้านลักษณะที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน รวมถึงภายในชั้นเรียน

4.3 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากบุคคลหลากหลายกลุ่ม สถานที่ และสถานการณ์ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงนั้นบุคคลมีความแตกต่างกันทางด้านภูมิหลัง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการ (formal interview) และอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยผู้วิจัยเน้นการพูดคุยแบบธรรมชาติเป็นกันเองเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเชื่อมั่นในผู้วิจัยและให้ข้อมูลได้มากที่สุด โดยมีวิธีการ ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (formal interview) โดยเฉพาะครั้งแรกในการลงสนามและต้องติดต่อกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร โดยผู้วิจัยได้นำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตในการทำวิจัยและขอเก็บข้อมูลในขณะศึกษาภาคสนามอย่างเป็นทางการ โดยในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการตอบ 2) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน และนักเรียนโดยการกำหนดกรอบการสัมภาษณ์อย่างกว้าง ๆ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างเต็มที่และอิสระ (2) แบบมีจุดสนใจเฉพาะหรือแบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการ (3) แบบตะล่อมกล่อมเกล่า เป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของคนที่อยู่ในสนามที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยต้องระมัดระวังคำถามเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเปิดเผยข้อมูลให้มากที่สุด (4) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์ในกรณีที่เฉพาะบางเรื่องที่มีผู้รู้และสามารถอธิบายได้

ลักษณะการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยจะเน้นการพูดคุยแบบเป็นกันเองในเรื่องทั่วไปหรือเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนที่กำลังดำเนินอยู่ จากนั้นจึงโยงเข้าสู่ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการใน

ภายหลัง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กรณีศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครู โดยมีวิธีการดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้วิจัยใช้ลักษณะ การสัมภาษณ์ที่เน้นการสนทนาพูดคุยอย่างเป็นกันเอง โดยตั้งคำถามเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถตอบคำถามได้อย่างเต็มที่และอิสระ 2) การสัมภาษณ์ครู ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ครูช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน ช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน หรือช่วงที่ครู ว่างจากการจัดการเรียนการสอน หรือในบางครั้งครูผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยเข้าไปดูการจัดการ เรียนรู้ในชั้นเรียน ผู้วิจัยใช้ลักษณะการสัมภาษณ์ที่เน้นการสนทนาพูดคุยอย่างเป็นกันเอง

ระยะที่สาม: การจัดการกระทำข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการไป พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การจัดการกระทำข้อมูล ได้แก่ การลดทอนข้อมูล การตรวจสอบ ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเขียนรายงานการวิจัย โดย ขั้นตอนในการจัดการกระทำข้อมูลมีลักษณะและรายละเอียด ดังนี้

1. **การลดทอนข้อมูล** ในการศึกษาภาคสนามในแต่ละครั้งผู้วิจัยได้จดบันทึกข้อมูล ภาคสนามแบบละเอียด (full field note) หลังจากนั้นผู้วิจัยนำบันทึกมาอ่านทบทวน และพิจารณา ว่าข้อมูลที่ได้มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาในแง่ใดบ้าง แล้วนำมาเขียนประเด็นใน การศึกษาเอาไว้ให้ชัดเจน เช่น ลักษณะการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อคิดเห็นหรือประเด็นวิเคราะห์ที่ได้จาก เรื่องนั้น ๆ

2. **การตรวจสอบข้อมูล** ในระหว่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำการ ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลที่ได้มาทั้งด้านความตรงและความเที่ยง โดยใช้ วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation)

2.1 **การตรวจสอบด้านความครบถ้วนของข้อมูล (data triangulation)** เมื่อผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว จึงทำการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยการ ตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการ ตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อเวลาต่างกัน ต่างสถานที่และผู้ให้ข้อมูล ที่ต่างบุคคลกัน แล้วข้อมูลที่ได้มาจะเหมือนกันหรือไม่

2.2 **การตรวจสอบด้านความเป็นจริงของข้อมูล** ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความเป็นจริง ของข้อมูลโดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกันอย่าง หลากหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร

2.3 การตรวจสอบด้านความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบจากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบว่า ผู้วิจัยตีความหมายถูกหรือไม่อย่างไร และเนื่องจากผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลานาน จึงสามารถตรวจสอบและเข้าใจประเด็นสำคัญได้อย่างถูกต้อง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษาด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยเน้นเนื้อหาที่อิงจากกรอบแนวคิดการวิจัยและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

3.2 การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic analysis) ใช้การตีความหมายเพื่อสร้างข้อสรุปจากเหตุการณ์ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และวิเคราะห์เอกสาร และใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล

3.3 การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (typological analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ โดยการใช้แนวคิดทฤษฎีและแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

3.4 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การที่ผู้วิจัยนำเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่ได้จำแนกข้อมูลแล้วนั้นมาเปรียบเทียบกัน การใช้วิธีการเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ เช่นนี้ จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมและการสร้างทฤษฎีโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (constant comparative analysis)

4. การนำเสนอข้อมูล ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสร้างภาพรวมจากเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่เกิดจากเหตุการณ์ที่พบ ซึ่งเป็นลักษณะของการอุปนัย (inductive approach) จากนั้นเขียนรายงานการวิจัยแบบพรรณนา (description) และพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description)

อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้โดยบูรณาการทั้ง 7 วิธีในการศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา ดังนี้ 1) Retrospect (review) 2) Case study 3) Rapid evidence review 4) Activities-based knowledge mapping 5) Knowledge mapping (Mind mapping) 6) Story(telling) 7) Best Practice (International research development centre, 2011; Asian Productivity Organization, 2010; Leask et al., 2008; Ramalingam, 2006; Faul and Camacho, 2004)

ระยะก่อนเข้าสู่สนามวิจัยผู้วิจัยใช้เทคนิค case study โดยการดำเนินการวิจัยต้องมีการเลือกกรณีศึกษาที่ชัดเจน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากการศึกษาสู่การปฏิบัติต่อไป เทคนิค best Practice เป็นการเตรียมความพร้อมหลังจากได้กรณีศึกษาสำหรับการลงภาคสนามโดยนักวิจัยต้องมีการระบุจุดแข็ง และการปฏิบัติที่ดีของแต่ละ

กรณีศึกษาจากนั้นจึงใช้เทคนิค rapid evidence review ใช้เพื่อทบทวนเอกสารประเด็นที่น่าสนใจของแต่ละกรณีศึกษาเพื่อติดตามหาข้อมูลเพิ่มเติมเมื่อเข้าสู่ภาคสนาม

ระยะในสนามวิจัยผู้วิจัยใช้เทคนิค retrospect (review) โดยเริ่มจากการให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้สะท้อนคิดในสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ทำได้เรียนรู้ และตรวจสอบความเข้าใจที่เกิดขึ้น ซึ่งเทคนิคดังกล่าวใช้พร้อม ๆ กับเทคนิค story(telling) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลนั้นเล่าความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรครวมถึงวิธีการแก้ไขที่ผ่านมา โดยอาศัยข้อมูลจากประสบการณ์เหล่านี้สู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างกลยุทธ์ทางเลือกฯ ส่วนเทคนิค activities-based knowledge mapping นั้น ผู้วิจัยได้ใช้สรุปทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเชื่อมโยงกระบวนการต่าง ๆ ของกรณีศึกษาในด้านปัจจัย เงื่อนไข และการสะท้อนองค์ความรู้

ระยะหลังจากสนามวิจัยผู้วิจัยใช้เทคนิค knowledge mapping (mind mapping) เพื่อจัดการกับข้อมูลสารสนเทศจากการลงภาคสนามของแต่ละกรณีศึกษา เพื่อจัดลำดับข้อมูลแยกแยะข้อมูลที่มีความซับซ้อนให้เป็นระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น โดยการใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในการศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษานั้นเสนอดังตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 การใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในการศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา

ระยะที่ 1 ก่อนลงภาคสนาม	ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม	ระยะที่ 3 การจัดกระทำข้อมูล
case study	retrospect (review)	knowledge mapping (mind mapping)
best Practice	story(telling)	
rapid evidence review	activities-based knowledge mapping	

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

การดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และ 2 เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ
2. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจในนิยาม โครงสร้าง และรายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้โดยได้ทำการศึกษาเอกสาร งานวิจัย บทความ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้ (1) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต (2) การประยุกต์หลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ และ (3) การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ
3. วิเคราะห์หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
4. กำหนดโครงสร้างและรายละเอียดของกลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
5. ร่างกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
6. นำเสนอร่างกลยุทธ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากลุ่มในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

การดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

1) ขั้นตอนและเกณฑ์การคัดเลือกผู้สนทนากลุ่ม

การตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ได้กำหนด ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญตามขอบเขตประเด็นปัญหาวิจัย โดยมีขอบเขต 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน (2) ด้านแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ด้านแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยแบ่งออกเป็นจำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ/หรือครูที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีประสบการณ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านการจัดการศึกษา เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิและ/หรือมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพไม่ต่ำกว่า 3 ปี

2) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาร่วมกันทำให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 6 คน ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักจาก 3 โรงเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านสังกัด ระดับชั้น และกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ทำการสอน กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษา จำนวน 7 คน เป็นนักวิชาการด้านทักษะชีวิตจำนวน 2 คน ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 คน ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ จำนวน 2 คน

3) ผู้วิจัยติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ โดยออกจดหมายเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนำส่งด้วยตนเอง

2. การดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม

1) ระยะเวลาดำเนินการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาการดำเนินการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการสนทนากลุ่มในวันพุธที่ 28 มีนาคม 2555 เวลา 9.00-12.00 น. ณ ห้อง 605 อาคารประชุมสุข อาชีวอารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านการจัดการศึกษา ดำเนินการสนทนากลุ่มในวันพฤหัสบดีที่ 5 เมษายน 2555 เวลา 9.00-12.00 น. ณ ห้อง 505 อาคารประชุมสุข อาชีวอารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) วิธีการดำเนินการสนทนากลุ่ม

การประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นในลักษณะการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้โดยกระบวนการจัดการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้โดยการสนทนากลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคต่อไปนี้ ได้แก่ 1) Communities of practice 2) Knowledge café 3) Knowledge marketplace 4) Knowledge mapping (Mind mapping) 5) Story(telling) 6) Brainstroming 7) Collaborative physical workspace (International research development centre, 2011; Asian Productivity Organization, 2010; Leask et al., 2008; Ramalingam, 2006; Faul and Camacho, 2004)

โดยแต่ละวิธีนั้นมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือนำความรู้จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะของความยินดีเต็มใจ ได้ข้อมูลที่ชัดเจนลึกซึ้ง และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รวมถึงเป็นการแสดงออกเชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ เทคนิคแต่ละเทคนิคนั้นมีความสอดคล้องเชื่อมโยงสามารถนำมาบูรณาการใช้ได้ด้วยกันได้อย่างเหมาะสมและเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินผลกลยุทธ์ทางเลือกต่อไป โดยขั้นตอนการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และแบ่งออกได้เป็นการจัดสภาพการณ์และการดำเนินการ 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

การจัดสภาพการณ์การสนทนากลุ่ม เน้นการจัดสภาพแวดล้อมของการแลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ความรู้และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลได้อย่างเหมาะสม เช่น การจัดสถานที่ที่ไม่เป็นทางการ การจัดพื้นที่สำหรับการร่วมมือกันสร้างความรู้ ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ทุกคนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างชัดเจน การจัดอาหารว่างอย่างเหมาะสม การเตรียมอุปกรณ์เครื่องมืออย่างครบถ้วนเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และการเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการสนทนากลุ่ม จากการดำเนินการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ห้องทำการสนทนากลุ่มที่มีขนาดพอดีไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป มีการจัดที่นั่งเป็นรูปตัวยู เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มสนทนากันได้อย่างสะดวก มีการเตรียมความพร้อมในด้านอุปกรณ์เครื่องมือก่อนเวลาจริงเป็นเวลา 30 นาที และมีการต้อนรับด้วยอาหารว่างที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกท่าน

ขั้นตอนที่ 1 สร้างปฏิสัมพันธ์ โดยผู้วิจัยกล่าวต้อนรับผู้ร่วมสนทนากลุ่มและแนะนำตนเอง และให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกท่านแนะนำตนเอง นอกจากนี้เป็นการชี้แจงข้อตกลงเบื้องต้นในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การเน้นสุนทรียสนทนาและการเปิดใจยอมรับ

ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้วิจัยนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกจากการลงภาคสนามกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นภาพการดำเนินการในช่วงเริ่มต้นซึ่งนำไปสู่กลยุทธ์ทางเลือกที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นโดยเน้นการใช้แผนภาพความคิดของกลยุทธ์ในโปรแกรม PowerPoint เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างประเด็นที่ทำการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 วิพากษ์สร้างสรรค์ โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มวิพากษ์กลยุทธ์ทางเลือกในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงที่ประสบความสำเร็จและเชื่อมโยงความรู้อัน โดยใช้เวลาคนละประมาณ 5-8 นาที นักวิจัยทำการบันทึกข้อมูล สรุปรายชื่อจากผู้เข้าร่วมสนทนาที่ละคนในลักษณะของการใช้แผนผังความคิดแสดงการไหลของความรู้และความคิดที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับกลยุทธ์ทางเลือกที่ตั้งต้นที่นักวิจัยได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 ตกลงผลึกความรู้ ผู้วิจัยสรุปผลการประเมินกลยุทธ์ฯ จากข้อมูลของผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ร่วมกันระดมสมองให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำและเห็นภาพรวมการปรับกลยุทธ์ทางเลือกฯอีกครั้ง โดยขั้นตอนการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้นั้นแสดงดังแผนภาพ



แผนภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้

3) การดำเนินกิจกรรมการสนทนากลุ่ม

การประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนนั้นบรรลุเป้าหมาย การกำหนดจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มจึงแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมตามขั้นตอนกระบวนการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสร้างความคุ้นเคยและปฏิสัมพันธ์ในวงสนทนากลุ่ม โดยนักวิจัยและผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)

กิจกรรมที่ 2 การนำเสนอภาพรวมของงานวิจัยและกลยุทธ์ทางเลือกฯ โดยนักวิจัย (ใช้เวลาประมาณ 30 นาที)

กิจกรรมที่ 3 การวิพากษ์กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยผู้ร่วมสนทนากลุ่ม คนละประมาณ 5-8 นาที (ใช้เวลาประมาณ 90 นาที)

กิจกรรมที่ 4 การสรุปผลการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือกฯ โดยนักวิจัยและผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (ใช้เวลาประมาณ 20 นาที) โดยกิจกรรมการสนทนากลุ่มนั้นมีเป้าหมาย ผลลัพธ์ และการประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดการความรู้ดังตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 กิจกรรม เป้าหมาย ผลลัพธ์การสนทนากลุ่มตามแนวคิดการจัดการความรู้

ขั้นตอน/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์	การประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดการความรู้	ขั้นตอน/วิธีการ	สื่อ/อุปกรณ์ประกอบ
ขั้นตอนที่ 1 สร้างปฏิสัมพันธ์ กิจกรรม การสร้างความคุ้นเคยและปฏิสัมพันธ์ในวงสนทนากลุ่ม	เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกท่านรู้จักและคุ้นเคยกัน	Collaborative physical workspace	1) ผู้วิจัยกล่าวต้อนรับผู้ร่วมสนทนากลุ่มและแนะนำตนเอง 2) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกท่านแนะนำตนเอง 3) ผู้วิจัยชี้แจงข้อตกลงเบื้องต้นในการสนทนากลุ่มตามเทคนิคแนวทางการจัดการความรู้ (การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สุนทรีย์สนทนา)	1) ป้ายชื่อนักวิจัยและผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 2) อาหารว่าง 3) การจัดสถานที่ในรูปแบบไม่เป็นทางการ
ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรม การนำเสนอภาพรวมของงานวิจัยและกลยุทธ์ทางเลือก	เพื่อนำเสนอประเด็นการวิจัยในระยาะที่ 1 และผลการสังเคราะห์ที่ได้ในระยาะที่ 2	ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับประเด็นการวิจัยและประเด็นกลยุทธ์ทางเลือก	Knowledge mapping (Mind mapping)	1) ผู้วิจัยนำเสนอภาพรวมของการวิจัยภาคสนามในระยาะที่ 1 2) ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือกจากกรณีศึกษา ในลักษณะการใช้แผนผังความคิด	1) เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม 2) โปรแกรม PowerPoint
ขั้นตอนที่ 3 วิพากษ์สร้างสรรค์ กิจกรรม การวิพากษ์กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษา	เพื่อวิพากษ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางเลือก	ประเด็นการวิพากษ์ แนะนำ และข้อเสนอแนะ	Story(telling) / Communities of practice / Knowledge café / Knowledge marketplace	ผู้ร่วมสนทนาแต่ละคนวิพากษ์กลยุทธ์ทางเลือกในรูปแบบต่าง ๆ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง และเชื่อมโยงกัน โดยใช้เวลาคนละประมาณ 5-8 นาที	1) เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม 2) Post it คละสีสำหรับแยกประเด็นการวิพากษ์กลยุทธ์ฯ
ขั้นตอนที่ 4 ตกผลึกความรู้ กิจกรรม การสรุปผลการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือก	เพื่อสรุปผลการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกที่ได้จากการสนทนากลุ่ม	ผลการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกสู่การปรับปรุงกลยุทธ์ทางเลือก	Brainstorming / Knowledge mapping (Mind mapping)	ผู้วิจัยสรุปผลการประเมินกลยุทธ์ฯจากข้อมูล que ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำ	1) เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม 2) Post it ข้อมูลที่บันทึกในกิจกรรมที่ 3 2) โปรแกรม PowerPoint

4) เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

4.1) เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นได้แก่ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม และโปรแกรมการนำเสนอ PowerPoint ดังเอกสารใน ภาคผนวก จ โดยผู้วิจัยใช้เนื้อหาจากผลการสังเคราะห์และการสร้างกลยุทธ์ทางเลือกการบริหาร จัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทาง วิชาการ กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น กลยุทธ์ที่ 3 กล ยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน และกลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เน้นการฝึก ปฏิบัติงาน/การฝึกงาน

4.2) ผู้วิจัยนำคู่มือการสนทนากลุ่มไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ ความถูกต้องและเหมาะสมและนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการลงภาคสนามต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่มผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยใช้การจัดประเภทของข้อมูล การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ โดยผลจากการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนนั้น ผู้วิจัยนำไปปรับกลยุทธ์ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องทั้ง ในทางทฤษฎี หลักการ รวมถึงการนำไปสู่การปฏิบัติจริงตามสภาพบริบทที่เหมาะสมของโรงเรียน และนำเสนอผลต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายการณศึกษาเรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดสวนส้ม 2) โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ 3) โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) 4) โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ 5) โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี 6) โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี 7) โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา และ 8) โรงเรียนบ้านสดำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสวนส้ม

4.1.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนวัดสวนส้ม (สุขประชานุกูล) ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 2 หมู่ 8 ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ 10130 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มีนักเรียนรวม 1,540 คน และครูรวม 55 คน อาชีพสำคัญของคนในชุมชน ได้แก่ การค้าขาย เกษตรกร

โรงเรียนวัดสวนส้มมีเอกลักษณ์ของโรงเรียน คือ รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาพอเพียง มีอัตลักษณ์ คือ ไร่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง วิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ นักเรียนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สำนึกในความเป็นไทย น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความเป็นสากล

เนื่องจากโรงเรียนวัดสวนส้มตั้งอยู่ในชุมชนอุตสาหกรรมค่อนข้างแออัด ล้อมรอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทำให้มีมลภาวะเป็นพิษ อากาศไม่บริสุทธิ์ มีขยะมูลฝอยส่งกลิ่นเหม็น ทำให้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้

ด้วยเหตุผลความจำเป็นและสภาพปัญหาดังกล่าว โรงเรียนวัดสวนส้มจึงจำเป็นต้องดำเนินการ บริหารจัดการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ (Management: Happiness Learning Resort) เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น นำไปสู่ความรักความผูกพัน และให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การประกันคุณภาพการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการ

พัฒนาการบริหารจัดการรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้นั้น โรงเรียนวัดสวนส้มได้พัฒนาโดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ ทั้งด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตในการดำเนินงาน ใช้หลักการมีส่วนร่วมการบริหารแบบ SBM (school-based management) ให้ยั่งยืน เพื่อจัดแหล่งเรียนรู้เป็นรีสอร์ท มีความเป็นธรรมชาติ สวยงาม สะอาดร่มรื่น สะดวกสบาย น่าอยู่ โดยศึกษาสภาพปัจจุบันทางด้านสิ่งแวดล้อม และบริเวณสถานศึกษาว่าบริเวณใดที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนเข้าไปศึกษาในเรื่องที่มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยมีคณะครูร่วมกันศึกษา และวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ และจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ในการดำเนินการ

รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ที่โรงเรียนวัดสวนส้มได้จัดทำขึ้น โดยได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น ได้จัดรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ และผสมผสานด้วยเทคโนโลยี แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ภายในห้องเรียน ได้แก่ ห้องส่งสัญญาณ STV ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุดมีชีวิต ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องประชาสัมพันธ์ สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารออมทรัพย์โรงเรียนวัดสวนส้ม แหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน ได้แก่ น้ำตกธรรมชาติ เวทีประชาธิปไตย ลำธารน้ำใส สวนผักไร้ดิน ผักสวนครัวลอยฟ้า น้ำตกรูปทรงเรขาคณิต สวนสุขภาพ สวนวิทยาศาสตร์ สวนหิน สวนแร่ สวนคณิตศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร เรือนเพาะเห็ด สวนพีชน้ำ สวนผักปลอดสารพิษ ป่อเลี้ยงกบ - เลี้ยงปลา ห้องเรียนธรรมชาติ วิถีชีวิตพอเพียง ศาลารักการอ่าน พลังงานลม ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกชั้นเรียน

ผลที่เกิดขึ้นหรือ ปรากฏจากการใช้นวัตกรรมของโรงเรียนนั้น พบว่า 1) แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และพันธกิจของหลักสูตรสถานศึกษา อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน 2) ผู้เรียน ผู้สอน ได้ร่วมกันจัดทำและใช้แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ได้ฝึกปฏิบัติจริงและสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ทุกเวลาอย่างต่อเนื่อง 3) ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างในการจัดภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม ได้ร่มรื่น สะอาด น่าอยู่ นำศึกษาเรียนรู้มากขึ้น 4) สถานศึกษาอื่น ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ตัวอย่างรูปแบบการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ประโยชน์หรือคุณค่าของนวัตกรรม ได้แก่ 1) รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่พัฒนาผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง 2) ได้จัดกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา และชุมชน ให้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน 3) การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เผยแพร่ความรู้รวมทั้งพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ก้าวหน้า

ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม 4) กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสในการจัดการแหล่งเรียนรู้และได้รับความสนับสนุนในเรื่องข้อมูล รวมทั้งงบประมาณ จากภาครัฐ สถานศึกษา นักวิชาการ และเอกชน 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนงานด้านการบริหารจัดการรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ทั้งในระดับเขตพื้นที่ ระดับประเทศ และเวทีระดับสากลต่อไป

4.1.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนวัดสวนส้ม นั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เนื่องจากแต่เดิมนั้นโรงเรียนเป็นสถานศึกษาพอเพียงและได้รับการประเมินผ่านเกณฑ์ของมูลนิธิสยามกัมมาจล นอกจากนี้โรงเรียนได้สร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนโดยใช้ชื่อว่ารีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแหล่งศึกษาดูงานของโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในการบูรณาการความรู้หลายสาขาวิชาทั้งความรู้เชิงวิชาการ ความรู้ทางด้านการเกษตร ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ผู้บริหารได้เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองด้านการจัดการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียนและกระบวนการจัดการเรียนการสอน

2) ครูสามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการกับเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนผนวกกับการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้) ที่มีความหลากหลายในการเสริมบทเรียนให้ผู้เรียนใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ครูยังได้พัฒนาตนเองในการกระบวนการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการเข้าร่วมการอบรมพัฒนาตนเองโดยเฉพาะการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) นักเรียนเข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ โดยนักเรียนสามารถเล่า/อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์การนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิตทั้งเรื่องการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถอธิบายแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนสามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวคิดที่มีประโยชน์ในการออกแบบการเรียน การใช้ชีวิตประจำวัน เห็นความสำคัญของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมและมีโอกาสในการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนในการศึกษาหาความรู้

“...นักเรียนของเราเห็นความสำคัญของตนเอง ภูมิใจในตนเอง สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้หลาย ๆ สิ่งในโรงเรียนรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นไปใช้ที่บ้านได้ทั้ง ๆ ที่บ้านพ่อแม่ของเค้าก็ทำงานโรงงานไม่ค่อยมีเวลาดูแลลูกสักเท่าไร...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...เวลาที่ให้นักเรียนทำชิ้นงานบูรณาการที่ครูสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนก็จะภูมิใจในงานว่าตนก็สามารถทำได้และทำได้ดีทำให้มีกำลังใจในการทำงานขึ้นต่อไป...”

(ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนมีทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาจากกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ครูได้สร้างขึ้นผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในระดับชั้นเรียน โดยครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด ให้นักเรียนได้ค้นหาคำตอบจากประเด็นปัญหาที่ครูกำหนดให้เพื่อหาทางออกหรือคำตอบที่ดีที่สุด

“...ตอนที่ครูกำหนดประเด็นหรือหัวข้อที่นักเรียนจะต้องร่วมกันค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อใช้ในกิจกรรมวันบูรณาการของโรงเรียน นักเรียนก็จะรีบหาวิธีการสืบค้นข้อมูล เมื่อนักเรียนพบปัญหาที่จะมาถามครูประจำวิชาที่สอน อย่างกิจกรรมการทำหม่อง นักเรียนต้องช่วยกันค้นหาสูตรเพื่อเตรียมส่วนประกอบที่มีอยู่ในรีสอร์ตของเรา บางทีสูตรที่นักเรียนหามา ก็ยากนักเรียนไม่เข้าใจนักเรียนก็ต้องหาสูตรใหม่ ๆ แล้วก็ต้องเตรียมความพร้อมไปด้วยกัน...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...วันบูรณาการตอนที่จัดขึ้น ครูก็สร้างสถานการณ์ให้นักเรียนได้คิดหาคำตอบ ซึ่งนักเรียนก็พยายามช่วยกันหาคำตอบ หาวิธีแก้ประเด็นปัญหา โดยดูว่าใครที่แก้สถานการณ์ได้ดีที่สุด นักเรียนส่วนใหญ่ที่คิดออกมาก็ได้หลายทางเลือก ทีนี้นักเรียนก็ต้องมาช่วยกันเลือกวิธีการที่ดีที่สุด ก็แสดงความคิดเห็นกันต่าง ๆ นานา...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งทักษะชีวิตในด้านนี้นักเรียนอาจยังมีไม่เต็มที่เนื่องจากเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมักเป็นผู้แก้ไขปัญหาและให้คำแนะนำ/ข้อเสนอแนะ

“...เด็กของเราเป็นเด็กระดับประถม เวลาทำกิจกรรมอะไรครูก็ต้องเป็นผู้คอยดูแล เวลาที่นักเรียนมีปัญหา นักเรียนก็จะวิ่งมาหาครูมาเล่าปัญหาแล้วก็ให้ครูช่วยหาทางออกหรือวิธีการแก้ไข บางปัญหานักเรียนก็พอที่จะแก้ไขได้ด้วยตัวเอง แต่บางเรื่องครูก็ต้องเข้าไปช่วยแล้วก็ค่อย ๆ อธิบายให้เด็ก ๆ เข้าใจ...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, สัมภาษณ์)

“...เวลานักเรียนต้องทำงาน ทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม นักเรียนก็ได้เรียนรู้ที่จะฝึกการทำงานให้ทันเวลาที่ครูได้กำหนดไว้ บางคนก็ทำมาส่งครูทันเวลา บางคนก็ทำไม่ทัน เรื่องนี้นักเรียนก็ต้องค่อย ๆ ปรับกันไป เพราะศักยภาพของแต่ละคนก็มีไม่เท่ากัน...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นักเรียนได้ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ในการร่วมกันทำกิจกรรมบูรณาการตามที่โรงเรียนได้จัดขึ้น โดยความสัมพันธ์นั้นเป็นไปในลักษณะครูกับนักเรียน หรือกับนักเรียนด้วยกัน เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม เรียนรู้และการแก้ไขปัญหา ร่วมกันจึงเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

“...ตอนที่เอาเด็กมาทำกิจกรรมบูรณาการด้วยกัน นักเรียนจะสนุกสนาน ซึ่งก่อนหน้านี้ก็ต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าก่อนถึงวันจริง นักเรียนก็ต้องช่วยกันทำงาน ครูก็ต้องเข้าไปช่วยด้วยเหมือนกัน เหมือนกับเราก็อทำงานร่วมไปกับเด็ก ๆ ด้วย บางทีก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำ พอถึงวันจริงงานก็เป็นไปตามแผนที่ได้วางเอาไว้...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...เด็ก ๆ ที่ทำงานด้วยกันก็จะเรียนรู้การทำงานด้วยกัน บางทีก็ทะเลาะกันบ้างไม่เข้าใจกันบ้าง ครูก็จะช่วยปรับความเข้าใจยึดเอาหลักของเหตุผล...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

4.1.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนวัดสวนส้ม พบว่า มีลักษณะจำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และ

โครงการของโรงเรียน 2) การใช้แหล่งการเรียนรู้ (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้) 3) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และ 4) การรับความร่วมมือจากองค์กรภายนอก โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.3.1 การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และโครงการของโรงเรียน

โรงเรียนวัดสวนส้มได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยยึดแกนหลักของ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ภาระงานทุกงานของโรงเรียนมีการเชื่อมโยงและบูรณาการแนวคิดฯแฝงทุกกิจกรรม โดยเริ่มจากในสมัยก่อนที่โรงเรียนเป็นโรงเรียนในฝันและดำเนินการเรื่อยมา ต่อยอดด้วยการเสริมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเพิ่มคุณค่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการดำเนินงานนี้มีผู้อำนวยการเป็นผู้เริ่มต้นและเป็นหัวหน้างาน และมีครูเป็นผู้ดำเนินการรวมถึงมีครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อต่อยอดองค์ความรู้และทำงานร่วมกับผู้อำนวยการอย่างเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ

“โรงเรียนวัดสวนส้มเป็นโรงเรียนที่ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาใช้ในโรงเรียนของเราเป็นนโยบาย เราจึงกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในเรื่องการสอดแทรกไปในวิสัยทัศน์ด้วยในเรื่อง น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามา แล้วก็นำมาเป็นหลักสูตรของโรงเรียนในเรื่องอยู่อย่างพอเพียง แล้วที่สำคัญก็คือมาทำเป็นโครงการ ทำเป็นกิจกรรมเพื่อใช้ในกฎปฏิบัติของโรงเรียน...”
(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...พอเราเข้าสู่โรงเรียนในฝัน กิจกรรมต่าง ๆ เราก็บูรณาการกับเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ว่าจะห้องพิเศษต่าง ๆ หรือว่าห้องการเรียนรู้ต่าง ๆ เราก็บูรณาการ ทั้งสื่อไอทีแล้วก็ทั้งฝึกนักเรียนให้เป็นคนกล้าขึ้นมา กล้าพูด กล้าแสดงออก กล้ารับผิดชอบ ความรู้ต่าง ๆ ที่เราฝึกให้มันบูรณาการกับโรงเรียนในฝันด้วย เศรษฐกิจพอเพียงด้วย จะได้ครบวงจร”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ในการรับผิดชอบถ้า ผอ.ทำคนเดียวเค้าก็ไม่สำเร็จ ก็อย่างน้อยเป็นเพียงตัวนำเท่านั้น แต่คนที่จะรักษาให้คงอยู่เนี่ยก็คือตัวนักเรียนกับคุณครู ถ้าคุณครูนักเรียนรักษากิจกรรมต่าง ๆ หรือรักษาฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็คงอยู่ถึงปัจจุบัน และจะเป็นการดำรง เป็นเรื่องที่ดีดำรงคุณภาพอย่างยั่งยืน...”
(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

ในด้านการดำเนินการด้านหลักสูตร กิจกรรม โครงการต่าง ๆ นั้นโรงเรียนมีแนวคิด เป้าหมายในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เน้นเรื่องการเรียนรู้กับธรรมชาติ ที่นำไปใช้ในชีวิตรับรู้ได้ด้วยความสุข ปลอดภัย และมีทักษะที่ดี รวมถึงมีทักษะการประกอบอาชีพ แม้จะเป็น

เพียงโรงเรียนระดับประถมศึกษา แต่ก็สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในโรงเรียนไปใช้ในการช่วยเหลืองานที่บ้าน หรือช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งนั่นก็คือการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเอง

“...เราต้องการให้เด็กพึ่งตนเองได้ เช่น กิจกรรมที่เราจัด ไม่ว่าจะการปลูกผัก เราต้องการให้เด็กรู้วิธีปลูกผัก เมื่อรู้เสร็จแล้วก็เด็กเหล่านี้จะมีภูมิคุ้มกัน รู้ว่าตัวเองในอนาคต เด็กก็จะมีผักไว้รับประทาน และก็ได้เรียนรู้ด้วย การเรียนรู้การปลูกผักเนี่ยเด็กก็จะมีภูมิคุ้มกัน สามารถเรียนต่อในอนาคตได้ หรือสามารถประกอบอาชีพได้ หรือสามารถพึ่งตนเองในอนาคตได้...”

(ครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...หากนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เด็กก็สามารถมีลักษณะคุณธรรม เช่น มีลักษณะแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน และที่สำคัญ จิตใจของเด็กรู้คุณค่าของวัฒนธรรม การอยู่ในองค์กร นี้อยู่อย่างมีความสุขมีพี่น้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้ถึงแม้แต่กับพวกวัฒนธรรมของประเทศไทย ต้องมีลักษณะให้ความรู้ด้วย ให้การปฏิบัติด้วย...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...เพราะว่าเราจะใช้กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เด็กรู้ และให้เด็กเกิดความรู้ เงื่อนไขความรู้แล้วก็ฝึกคุณธรรม คือความรับผิดชอบ ความขยัน ความแบ่งปัน และที่สำคัญก็ให้รู้จักว่าเด็กรู้จักใช้เหตุผล เช่น ที่ทำอันนี้เราต้องการคือทำเพื่ออะไร เหตุผลอะไรที่ทำ บางคนก็จะตอบว่า เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรู้บ้าง เพื่อไว้รับประทานบ้าง แล้วแต่เหตุผลของเด็กที่ทำ นั่นคือเรารู้จักเอาหลักปรัชญามาใช้ หลักเหตุผล แล้วก็ถ้านักเรียนมีความรู้ นักเรียนก็จะมีภูมิคุ้มกัน ไปเรียนต่อนี้สบายมาก...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

“...เป้าหมายอีกอย่างที่เราต้องการฝึกเด็กให้เด็กรักธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม รักธรรมชาติ ถ้าเด็กมีความรักธรรมชาติ เด็กเกิดความห่วงแหน เราก็จะอยู่ในสังคมที่มีความสุขได้...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

ด้านผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยยึดแกนหลักของ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขนั้น ผลที่เกิดขึ้นนั้น นักเรียนสามารถนำความรู้หรือทักษะด้านการทำงานจากรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้จากโรงเรียนไปใช้ที่บ้าน รวมถึงการศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาได้ ส่วนครูนั้นก็มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนมากขึ้น มีแนวทางการพัฒนาและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน สามารถเป็นวิทยากรให้กับครูคนอื่น ๆ หรือครูจากโรงเรียนอื่น ๆ ที่มาศึกษาดูงานและก้าวเข้าสู่การเป็นครูมืออาชีพที่มีผลงานเชิงประจักษ์

“...ก็มียุคเรียนบางคนตอนนี้ที่จบไปแล้ว นอกจากเอาไปใช้ในการเรียนต่อแล้วก็สามารถเลี้ยงไว้ที่บ้านได้ หรือปลูกผักไว้ที่บ้านได้ ก็บอกให้แนวหลายอย่าง ถ้าเธอไม่มีพื้นที่เธอก็สามารถใช้ผักลอย

ฟ้าได้ หรือผักตบชวาที่ได้ ในพื้นที่จำกัด เธอสามารถทำผักเหล่านี้ได้ ไม่จำเป็นต้องพื้นที่ใหญ่ ๆ เพราะอย่างน้อยเรามีภูมิคุ้มกันในเรื่องเงินเราไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินได้ตลอด ถ้าเรารู้จักปลูกผักเล็ก ๆ น้อย ๆ เนี่ย เราก็จะประหยัดไป เราจะออม นี่การฝึกเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันของเด็ก เด็กมันจะมีภูมิคุ้มกัน เด็กมันจะรู้เลยว่าอนาคตจะได้กินผักแน่ หรือจะรู้ว่าอนาคตเนี่ยมีเงินเหลือจ่าย...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ผักไฮโดรโปนิก สามารถนำเก็บมาขายได้แล้วก็เป็นกำไรอีกส่วนหนึ่งไปหยอดกระปุกคะ ก็มี ความขยันจะมีความขยันในการฝึก คือปลูกผักของตนคะ ถ้าไม่ขยันก็อาจผลที่ปลูกก็อาจตายได้คะ”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์)

“...ตอนนี้คุณครูมีกำลังใจที่โรงเรียนนี้มีชื่อเสียง แล้วก็อย่างน้อยก็คุณครูเค้าก็เป็นส่วนหนึ่ง ด้วย เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีชื่อเสียงขึ้นมา เค้าก็ส่งครูดีเด่น ครูมืออาชีพเค้าก็ได้รับรางวัล แถม ตอนนี้ทำงานเชิงประจักษ์เอง ก็รางวัลเชิงประจักษ์อาจจะมาเกี่ยวข้องด้วย...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

4.1.3.2 การใช้แหล่งการเรียนรู้ (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้)

แนวคิดของการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนนั้น โรงเรียนเน้นการใช้คำว่า รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้แทนคำว่าแหล่งเรียนรู้เนื่องจากต้องการสร้างบรรยากาศที่มีความพิเศษกว่า แหล่งเรียนรู้ กล่าวคือ ให้เป็นสถานที่ที่ร่มรื่น ร่มเย็น ภายใต้บริบทรอบโรงเรียนที่เป็นโรงงาน อุตสาหกรรม โดยเป็นลักษณะ “ป่าในเมือง” และสามารถใช้รีสอร์ทนี้ในการสร้างความรู้ ประกอบการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน นอกจากนี้รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้โรงเรียนถือว่าเป็น วัตถุประสงค์สำคัญของโรงเรียน โดยได้รับรางวัลจากการแข่งขันในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ

“ผมใช้ชื่อว่าแหล่งเรียนรู้ พอใช้ชื่อแหล่งเรียนรู้ผมว่ามันไม่เท มันไม่แปลก ใช้รีสอร์ทดีกว่า เพราะเป็นสถานที่ที่ร่มรื่นร่มเย็น แล้วก็ใช้แหล่งเรียนรู้ลงไปเลยบอกกันเป็นรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ไปเลย เอาความรู้มาใส่ในตัวรีสอร์ทเนี่ยให้เยอะ ผมได้รับรางวัลรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้รางวัลชนะเลิศมา 1 โรงเรียน 1 วัตถุประสงค์ของ สพฐ. แล้วมาได้เกี่ยวกับบูรณาการรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ของครูสภา แล้วมาได้เศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานทรัพย์สิน แล้วก็โรงเรียนในฝันของ สพฐ. โรงเรียนคุณธรรมด้วย...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...อย่างของผมนี้ที่มีลักษณะอย่างนี้ คือ ต้องการสร้างบรรยากาศ ความแปลกใหม่ ผม ต้องการว่าบริบทของโรงเรียนสวนส้มเป็นโรงเรียนที่ล้อมรอบไปด้วยโรงงานได้อยู่ในเมือง ผมจึงมีความคิดว่าทำอย่างไรให้โรงเรียนนี้อยู่ในป่า และก็ป่าอยู่ในเมือง ให้มองเห็นว่าเป็นโรงเรียนที่อยู่ใน กลางดงป่า แล้วป่านี้อยู่ในเมืองขนาดใหญ่ ผมไม่อยากจะเห็นมีแต่ตึก ไม่ต้องการมองตึก มองบรรยากาศ แห่ง...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“กิจกรรมที่เด่นก็คือตัวริสอร์ทแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน เพราะว่าอยู่ในสถานศึกษาพอเพียง โรงเรียนจะคำนึงถึงคุณลักษณะของโรงเรียนมีลักษณะแบบร่มรื่น สวยงาม สะอาด และก็เกิดประโยชน์กับการเรียนการสอน เกิดแหล่งเรียนรู้มากมาย ต้องการเปลี่ยนแปลงเห็นแนวใหม่ และต้องมีการฝึกปฏิบัติด้วยการเสริมกับสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ตั้งตั้งแต่ทางเข้าโรงเรียนตลอดจนทุกพื้นที่ในโรงเรียนนั้นได้จัดเป็นริสอร์ทแห่งการเรียนรู้ทั้งหมด โดยครอบคลุมด้านการเกษตร ศิลปวัฒนธรรม มีการเน้นการฝึกปฏิบัติและการใช้จริง ทั้งการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ โดยนำเข้าสู่การจัดการเรียนการสอน การสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่นักเรียน

“ยกตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่ด้านหน้ามา เรามีตั้งแต่สหกรณ์โรงเรียน แล้วก็ธนาคารโรงเรียนหรือภูเขาน้ำตกต่าง ๆ ข้างหน้า แล้วก็สวนคุณธรรม มาถึงสวนวัฒนธรรมที่ต้องการให้เห็นภาพในเรื่องทางด้านศาสนา ให้เด็กได้สำนึกอยู่ตลอดเวลาเรามีประเพณีอย่างนี้ เช่น ประเพณีการดักบาตร ประเพณีเกี่ยวกับดนตรีวัฒนธรรม ประเพณีเกี่ยวกับรดน้ำดำหัว ประเพณีเกี่ยวกับการไหว้...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...เรามีสวนเกี่ยวกับการฝึกในเรื่องความขยัน ในเรื่องฝึกความรับผิดชอบ ก็จำพวกการปลูกผัก ไร่นา ผักกางมุ้ง หรือผักตบชวาต่าง ๆ ตลอดถึงฝึกความขยันในเรื่องการเลี้ยงกบเลี้ยงปลา อันนี้เราฝึกความขยัน ความรับผิดชอบ เพราะว่าถ้าเด็กขยันเด็กก็จะมีผักไว้รับประทาน มีกบไว้จำหน่าย หรือมีของเหล่านี้ไว้ศึกษาเรียนรู้ได้ตลอด นี่คือการฝึกของเด็กช่วงที่อยู่โรงเรียน...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ผมพยายามให้เด็กคิดเรื่องบริบทนี้เรื่องแม่แต่พืช 2 ต้นนี้มันอยู่กันได้ ต้นบวบ ต้นแตง น้ำเต้ามันมันเลื้อยไปอยู่ต้นหูกวางบ้าง ต้นไทรบ้าง ให้เด็กคิดว่าแม่แต่พืชมันก็อยู่ร่วมกันได้ไม่แตกแยก ให้เด็กคิดในเชิงคุณธรรม...”

(ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

“...ผมบอกนักเรียนว่า เห็นมั้ยที่ ผอ.พยายามจัดสิ่งแวดล้อม แม้แต่ต้นสับปะรดนะ ถ้าใครเอามาบริจาคมาผมก็มาปลูกไว้ให้เห็น คำก็เห็นว่าชีวิตเราเกิดมาก็มีผัก มีพริก เราเห็นอยู่ทุกวัน เราไปซื้ออยู่ทุกวัน เพราะฉะนั้นเราเห็นอยู่ในโรงเรียนไม่ตีหรือ เห็นตั้งแต่ลักษณะลำต้นมาจนถึงลักษณะการออกดอกออกผล แม้แต่มะม่วงนี้เราอาจจะไม่เคยเห็นต้นมะม่วงเลย แต่ผลมันเป็นอย่างนี้ ปลูกดูมะม่วงออกลูกออกช่อขึ้นมาเต็ม แล้วก็ถ้ามะม่วงนี้อยู่ครบ แสดงว่าเด็กมีความห่วงหา มีความรัก รับผิดชอบ ไม่ขโมย เกิดคุณธรรมประจำชีวิตของเด็กอยู่แล้ว...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ครูพาไปศึกษาที่รีสอร์ทวิชาเกษตรค่ะ วิชาอื่นด้วย อังกฤษ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย เรามีสวนวรรณคดีด้วย สวนสมุนไพร ครูจะให้ไปหาพืชสมุนไพรค่ะแล้วก็มาเขียนเป็นภาษาอังกฤษ วิชาวิทยาศาสตร์ครูให้สังเกตใบว่าเป็นใบคู่หรือใบเดี่ยวค่ะ

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์)

ด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน และการฝึกปฏิบัติจริง ขณะอยู่ที่โรงเรียน นักเรียนมีความภาคภูมิใจกับแหล่งเรียนรู้และมีความสามารถในการแนะนำ นำชมให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

“...ใช้ในชีวิตประจำวัน ก็จะมีในช่วงโมงด้วยค่ะ คือให้ออกไปศึกษา ออกไปเก็บผักค่ะ ไปทำหน้าที่ เช่น ผักตบชวาปุ๋ยคอกจะมีหน้าที่รดน้ำต้นไม้ แต่บางส่วนก็อาจจะไม่รด ก็ไปตรวจดูเกือบทุกครั้งค่ะ...”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

“เรา 3 คนเป็นมัคคุเทศก์น้อยคะนำเสนอเกี่ยวกับรีสอร์ท นำเสนอทั้งหมดให้คณะกรรมการที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนคะ ก็ได้รู้เกี่ยวกับการปลูกผัก ได้รู้จักวงจรชีวิตกบ แล้วก็ได้ศึกษาเกี่ยวกับผักมากมายค่ะ...”

(นักเรียนนำชมรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้, สัมภาษณ์)

“...ภูมิใจค่ะ ภูมิใจที่โรงเรียนเรามีรีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนใครคะ แล้วก็สามารถนำมาใช้ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขได้คะ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย สามารถพึ่งพาตัวเองได้ค่ะ...”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์)



ผักตบชวา



ผักไร้ดิน



บ่อน้ำข้าว



ดนตรีในสวน



พืชน้ำ



สวนวรรณคดี

กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์

แผนภาพที่ 4.1 รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนวัดสวนส้ม



แผนภาพที่ 4.2 แหล่งเรียนรู้ห้องศิลปศึกษา

4.1.3.3 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนวัดสวนส้มนั้น โรงเรียนได้มีการคำนึงถึงต้นทุนและสภาพวิถีชีวิตของนักเรียนในเบื้องต้นเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน โดยควบคู่ไปกับการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดเป็นแกนหลักในลักษณะการบูรณาการสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับเนื้อหาสาระ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการประชุมร่วมกันระหว่างครูผู้สอนเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับเนื้อหาที่ใช้เป็นแกนหลัก และมีการกำหนดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันอย่างน้อย 1-2 ครั้งต่อภาคเรียน

“...ต้นทุนเด็กของเราอยู่ในย่านอุตสาหกรรม ครอบครัวเหมือนเค้าทิ้งให้ครู เพราะว่าพ่อแม่เค้าต้องทำงาน เลิกงาน 5 โมง ปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับทางบ้านเค้าจะน้อย ส่วนใหญ่เด็กจะอยู่ที่โรงเรียน เพราะฉะนั้นสิ่งที่เด็กได้นั้นจะอยู่ที่โรงเรียนค่อนข้างมาก...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...เพราะเราต้องทำใจว่าเราอยู่ในอุตสาหกรรมจริง ๆ พ่อแม่เค้าทำอุตสาหกรรม เราเป็นโรงเรียนระดับประถมที่เด็กต้องเข้ามาเรียน ฐานะแต่ละคนก็จะแตกต่างกัน สมอาก็ต่าง เราไม่สามารถเลือกได้แบบโรงเรียนราษฎร์ แล้วก็เด็กบางคนเป็นเด็กออ โดยที่ไม่ได้มีใบของหมอ แต่ครูสอนเนี่ยครูจะรู้ ว่าเด็กของเรากำลังมีปัญหา...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...เราใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก แล้วเราก็นำหลักสูตรมาดูว่าเราจะเอาแหล่งเรียนรู้ของเราเรียนรู้เรื่องอะไรที่จะให้ได้ตรงตามหลักสูตร เราสอนแบบบูรณาการ เพราะฉะนั้นเราจะประชุมครูในสายชั้นว่า แต่ละคนสอนอะไรอยู่ แล้วเราก็จะเอาเรื่องนั้นขึ้นมาเหมือนกับว่ามีเมนหลักอยู่ตัวหนึ่ง อย่างเช่นที่ เริ่มต้นทำปีนี้ลงกับเศรษฐกิจพอเพียงด้วย ปีก่อน ๆ เราก็จะนู โดยเอาแหล่งเรียนรู้มาแล้วก็เอาวรรณคดีเป็นหลักคะ โดยที่เราทำเนี่ยเราจะไม่ทิ้งหลักสูตร เราจะดูจากตัวชี้วัดเอามาเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...เทอมเนี่ยเราก็พยายามจะให้ได้เยอะที่สุด เพราะว่าถ้าจะให้ครบ 8 กลุ่มสาระเนี่ยเทอมหนึ่งก็จะได้ประมาณซัก 2 ครั้งนอคนั้นมันจะเหมือนลักษณะแบบนูไม่ครบแล้วก็นูในช่วง 1 ชั่วโมง อย่างภาษาไทยเนี่ยอาจจะบูกับศิลปะ บูกับอันนี้บ้างแต่ไม่ครบ แต่ถ้าหากว่าถ้าครบ 8 กลุ่มแล้วเอาเด็กลง

หอประชุมเลย เทมมนั่งตั้งเป้าไว้ว่า 3 แต่ตอนนี้จะลงครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ผันไว้ว่าจะลงทั้งโรงเรียน ไม่รู้จะสำเร็จมั๊ย...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

ตัวอย่างการบูรณาการ

“...การบูรณาการโดยใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่ ป. 5 รับผิดชอบคือน้ำตกสมุนไพร เราก็ใช้แหล่งเรียนรู้นี้เป็นหลัก เรียนรู้เรื่องนี้ แล้วเราก็จะจัดทั้ง 8 กลุ่มสาระฯ ว่าคุณแต่ละกลุ่มสาระฯ กำลังสอนเรื่องอะไรอยู่ แล้วเราก็มาตกลงกันว่าใครจะสอนเรื่องอะไรที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ อย่างเช่นภาษาไทยก็จะสอนเรื่องความสำคัญของน้ำ ความสัมพันธ์ของธรรมชาติ การเขียนแสดงความคิดเห็น เขียนเรื่องจากจินตนาการ ส่วนคณิตศาสตร์เขาก็เรียนเรื่องการวัดอยู่ เขาก็จะวัดพื้นที่ วัดแปลงผัก ส่วนภาษาอังกฤษเค้าก็จะเรียนในลักษณะของคำศัพท์ คำศัพท์ที่เป็นทรัพยากรที่อยู่ในแหล่งเรียนรู้จะคะ วิทยาศาสตร์เค้ากำลังเรียนเรื่องการขยายพันธุ์พืช เขาก็จะให้เด็กมาทำการขยายพันธุ์พืช โดยปฏิบัติจริง เกษตรเค้าก็จะปลูกพืชผักสวนครัว แล้วก็ด้านดนตรีนาฏศิลป์ เค้าก็ให้มีการสอนร้องเพลง เพลงไทยสากลนะคะ เราก็ให้เค้าคัดเลือกเพลงที่เกี่ยวกับธรรมชาติเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติ เพราะว่าเราสอนสมุนไพรจะให้เด็กรักธรรมชาติรักสิ่งแวดล้อมตรงนี้ คือให้เห็นความสัมพันธ์กันของธรรมชาติ เราก็เลยจัดอันเนี้ย ก็จะได้ครบ 8 กลุ่มสาระฯ...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, สัมภาษณ์)

“...ต้องมานั่งทำเป็นแผนหลักก่อน เป็นเหมือนเป็นแผนผังความคิดก่อนว่าตอนนี้ใครสอนเรื่องอะไร เรื่องอะไร ขณะนี้เรากำลังทำอีกเรื่องหนึ่ง คือ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสมุนไพร ตอนนี้กำลังทำเรื่องยาหม่อง ยาหม่องสมุนไพรคะ โดยใช้ 8 กลุ่มสาระอีกเหมือนกัน อย่างเช่น อ่านภาษาไทยก็จะสอนกาพย์ยานี เกี่ยวกับสมุนไพรเอาให้เด็กศึกษาจากสาระการงานอาชีพ เค้าก็จะไปศึกษาเรื่องคุณประโยชน์ของสมุนไพร มีประโยชน์อะไรบ้าง แล้วก็เอาจากสิ่งที่ศึกษาจากคอมพิวเตอร์เอามาแต่งเป็นกาพย์ยานี พอแต่งเป็นกาพย์ยานีแล้วทางด้านนาฏศิลป์เนี้ยเค้าก็จะสอนเต้น ดนสมุนไพรถามตอบ เพราะเด็กมีความรู้เรื่องสมุนไพรและรู้สรรพคุณและที่นี้ครูนานาฏศิลป์ก็จะเต้น เด็กเค้าก็จะสนุกนะคะ ส่วนวิทยาศาสตร์เค้าก็จะสอนถึงคุณประโยชน์ของต้นไม้ว่าพืชในท้องถิ่นเนี้ยที่มีประโยชน์เนี้ย สามารถใช้ได้ทั้งต้นทั้งใบทั้งดอกทั้งรากก็จะสอนถึงคุณค่า ภาษาอังกฤษเค้าก็จะหาคำศัพท์เกี่ยวกับสมุนไพรที่อยู่ในแหล่งเรียนรู้ ก็จะต้องหาชื่อสมุนไพรแต่ละชนิดที่เป็นภาษาอังกฤษออกมา ส่วนการงานก็จะรับบทหนักหน่อย ตรงที่ว่าเค้าจะต้องสอนเด็กทำยาหม่องแต่ตอนนี้โรงเรียนเราเนี้ยมีอินเทอร์เน็ตรองรับแล้วก็มีคอมพิวเตอร์ใช้มากพอสมควร เด็กเค้าก็จะไปค้นหาสูตรของยาหม่อง บางคนก็ได้ใบบัวบก บางคนก็ได้เสลดพังพอน...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

เมื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการแล้ว ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการสรุปความรู้ด้วยการถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งที่ครูและนักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเพื่อใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป โดยเป็นไปในลักษณะของการถอดบทเรียนทั้งรายบุคคลและถอดบทเรียนร่วมกัน

“...มีการถอดบทเรียนว่าเด็กเรียนแล้วเด็กได้อะไรบ้าง เราจะจัดนิทรรศการเลยนะคะ ก่อนถอดบทเรียนเนี่ยเราจะจัดนิทรรศการ แล้วให้โฆษณาสินค้าของตัวเอง คือแต่ละกลุ่มเนี่ยจะทำยาหม่องไม่เหมือนกัน ครูก็จะสอน ครูภาษาไทยก็จะสอนว่า เทคนิคการใช้คำพูดในการโฆษณาสินค้า แล้วพอถึงวันลงกิจกรรมทุกคนทุกกลุ่มก็จะลงโฆษณาสินค้าของตัวเองแล้วก็แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันแล้ว ก็มาร่วมกันถอดบทเรียนว่าที่เรียนมาทั้งหมดเนี่ยเค้าได้อะไรบ้าง...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

“...วันลงกิจกรรมนี่จะเป็นวันที่เราตกลงกันครึ่งวัน มาถอดบทเรียนร่วมกันทั้งสายเลยมาคุยกัน การถอดบทเรียนทำให้ครูรู้แล้วว่าส่วนไหนที่เราขาดตกบกพร่องบ้าง หรือเราให้เด็กไม่เต็ม...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, สัมภาษณ์)

“...ถอดบทเรียนโดยเด็กออกมาพูดว่าเค้ามีความรู้สึกยังไง ได้ความรู้อะไรบ้าง เรากำลังจะเริ่มทำ ปกติเราจะไม่ค่อยได้ทำเท่าไร ตอนนี่เราไปประชุมที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงเนี่ยเวลาเค้าสอนเราทำกิจกรรม เค้าบอกทำไมไม่ลองให้เด็กถอด เพราะว่าเราจะได้รู้เลยว่า หนึ่งครูบกพร่องอะไร สองสิ่งที่เด็กได้เนี่ยเค้าได้แค่ไหน ก็เลยคิดว่าแผนนี้เราจะถอดบทเรียนกัน เด็กเค้าจะได้แสดงความคิดเห็น เราจะได้รู้ด้วยว่าเค้าได้แค่ไหนแล้วก็เค้าก็จะได้มองตัวเค้าด้วยว่างานที่แต่ละกลุ่มเค้าสำเร็จหรือไม่ สำเร็จเกิดจากจุดไหน บกพร่องตรงไหน หรือว่าทำตรงไหนแล้วเค้าประสบความสำเร็จ เค้าจะได้แลกเปลี่ยนกันด้วย...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)



แผนภาพที่ 4.3 แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.1.3.4 การรับความร่วมมือจากองค์กรภายนอก

โรงเรียนได้มีหน่วยงาน/องค์กรภายนอกสนับสนุนหลายโครงการทำให้กลไกการขับเคลื่อนริสอร์ทแห่งการเรียนรู้สามารถพัฒนาต่อยอดขึ้นได้เรื่อย ๆ เช่น การสนับสนุนในด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ความรู้ต่าง ๆ รวมถึงโรงเรียนได้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในการใช้ประโยชน์ของหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

“...ไม่ว่ากิจกรรมอะไรเราพยายามสร้างแหล่งเรียนรู้ขึ้นมา โดยความร่วมมือของชุมชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงงานก็มาสนับสนุนอยู่ เรื่องงบประมาณ วัสดุ เช่น บริษัทโตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด หรือโรงงานไฟฟ้า เทศบาล แม้แต่วัดก็ให้การสนับสนุน งบประมาณ หรือวัสดุ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...สำหรับโรงเรียนนี้เราจะมีหน่วยงานต่าง ๆ มารองรับเยอะ เช่น เกษตรอำเภอ พัฒนาการ เค้าจะมาเอาที่เป็นศูนย์กลางเรียนรู้ของชุมชน ไม่ว่าเรื่องธนาคารหรือเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แล้วตอนนี้วิทยาลัยการอาชีพศึกษาจังหวัดปทุมธานี ก็เอาโรงเรียนนี้เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรเพื่ออาหารกลางวันแบบยั่งยืน...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ตอนนี้ CP กำลังเข้ามาให้โรงเรียนสร้างแล้วเลี้ยงไก่ไข่ข้างหลังโรงเรียน ไก่ยังไม่มา แต่กำลังสร้างคอกประมาณ 100 ตัว 100 ตัวนี้ก็ไข่วันละฟองก็ประมาณ 100 ฟอง อันนี้ฝึกความรับผิดชอบของเด็ก ความขยันในเรื่องการฝึกอาชีพในวัยเรียน ถ้าออกไปเด็กก็สามารถจะทำได้ อย่างน้อยผลผลิตที่ได้มากก็จะเข้าโครงการอาหารกลางวันหรือจำหน่ายเพื่อเป็นทุนการศึกษาต่อไป...”

(ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)



แผนภาพที่ 4.4 ความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกโรงเรียนวัดสวนส้ม

4.1.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดสวนส้ม นั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.1 นี้

ตารางที่ 4.1 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนวัดสวนส้ม

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p><u>สถานที่ตั้ง</u> อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ <u>สังกัด</u> สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา <u>ระดับชั้นที่ทำการสอน</u> ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 <u>วิสัยทัศน์</u> นักเรียนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สำนึกในความเป็นไทย น้อมนำปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ความเป็นสากล การจัดการศึกษา เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้ภายใน (รีสอร์ทแห่งการ เรียนรู้) ควบคู่ไปกับการบูรณาการสาระการ เรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง <u>การสนับสนุนของโรงเรียน</u> บริษัทเอกชนสนับสนุนเกี่ยวกับการเกษตร การ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ / เกษตรอำเภอ / ภาครัฐฯ / มูลนิธิสยามกัมมาจล</p>	<p><u>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</u> <i>ผู้บริหาร</i> : สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สร้างแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน <i>ครู</i> : สามารถการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดย ประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการกับเนื้อหาสาระรายวิชาและกับแหล่ง เรียนรู้ภายในโรงเรียนที่มีความหลากหลาย <i>นักเรียน</i> : เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ <u>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</u> นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ที่ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และ โครงการของโรงเรียน โดยโรงเรียนได้กำหนด อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารการจัดการศึกษา โดยเน้นการน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน 2) การใช้แหล่งการเรียนรู้ (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้) โดยโรงเรียนใช้พื้นที่ของโรงเรียนในการสร้าง แหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทั้งในเชิง วิชาการ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมถึง การเกษตรปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่อันจำกัด 3) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดย โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) การรับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกใน การให้ความสนับสนุนงบประมาณ ความรู้ทาง วิชาการ และแหล่งวัสดุอุปกรณ์ในการจัดแหล่งเรียนรู้ 	<p>สภาพและลักษณะการจัด การศึกษาของโรงเรียนนี้มีความ เหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีความพร้อมในการ จัดแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านสถานที่ และบุคลากร 2. ได้รับความร่วมมือจาก องค์กรภายนอกโรงเรียนในการ สนับสนุนงบประมาณ ผลผลิต วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ภายในโรงเรียน 3. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วม ใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง สามารถประยุกต์การ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้

4.2 กรณีศึกษาโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

4.2.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่เลขที่ 54/2 หมู่ 10 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เปิดสอนระดับอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 580 คน ข้าราชการครู 23 คน เจ้าหน้าที่สนับสนุนการศึกษา 14 คน โดยคำขวัญของโรงเรียน คือ เรียนดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม และปรัชญาของโรงเรียน คือ การศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานครสภาพแวดล้อมของครอบครัวเด็กนักเรียนส่วนใหญ่มาจากชุมชนซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม ทำการประมงชายฝั่ง มีเวลาว่างมาก จึงใช้เวลาให้หมดไปกับเรื่องอบายมุข เช่น เล่นการพนัน ดื่มสุรา เป็นต้น ประกอบกับบุคคลที่อยู่อาศัยในบริเวณโดยรอบมักใช้วาจาที่ไม่สุภาพ พฤติกรรมเหล่านี้จึงติดตัวมากับเด็กนักเรียนที่มีทั้งการขาดระเบียบวินัย ขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ขาดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากครอบครัวที่แตกแยก ทำให้นักเรียนต้องอยู่ในความดูแลของญาติพี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งไม่สามารถให้การอบรมดูแลได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การขัดเกลาและอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กนักเรียนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์จึงเพิ่มความยากลำบากขึ้นเป็นทวีคูณ

ความเพียรพยายามและความมุ่งมั่นของคณะผู้บริหาร ครู-อาจารย์ของโรงเรียนฯ ที่มุ่งหวังจะปลูกต้นกล้าให้เติบโตใหญ่เป็นไม้ดอกไม้ผลที่มีความแข็งแรงและมีประสิทธิภาพ จึงได้ทำการสำรวจข้อมูลนักเรียนโดยการสัมภาษณ์ สอบถามและออกแบบสำรวจ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนพัฒนาโดยได้ประสานและระดมความคิดเห็นจากผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้นำชุมชน ในการจัดบูรณาการการเรียนรู้ ให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถเจตคติที่ดี จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมให้คำแนะนำปรึกษา จัดกิจกรรมแนะแนว และเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อพบผู้ปกครอง

นอกจากนี้โรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพนักเรียนให้ได้แสดงความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น ดนตรีนาฏศิลป์ กีฬา ศิลปะ และกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ในสาระวิชา พร้อมทั้งจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่น กิจกรรมวันพ่อ 5 ธันวาคมหาราช กิจกรรมวันแม่ 12 สิงหาคมหาราชินี กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วิสาขบูชา และการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น นอกจากนี้คณะผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ของโรงเรียนฯ ยังได้พยายามจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม

คุณธรรมจริยธรรม เสริมสร้างระเบียบวินัยให้เด็กนักเรียนรู้จักกับความเสียสละ ความซื่อสัตย์ การ
ออม การประหยัด ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม

จากแผนพัฒนาทางการศึกษาโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้นโดย
ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรภายในโรงเรียนและการประสานงานจากบุคคลและองค์กร
ภายนอกโรงเรียน เช่น คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองและนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน สำนักงานเขตบางขุนเทียน วัดปื๊ดพลีผล วัดธรรมคุณาราม สถานีตำรวจ
นครบาลเทียนทะเล สโมสรโรตารี สภาวัฒนธรรมเขตบางขุนเทียน ฯลฯ ทำให้เด็กนักเรียนมี
ระเบียบวินัย มีคุณลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมมาก
ขึ้น มีวินัยใฝ่การเรียนรู้มาเรียนตรงเวลา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความเมตตา
กรุณาและมีความกตัญญูกตเวทิตา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รักธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขและสิ่งเสพติด ไม่มีปัญหาทางเพศ มีกิริยาวาจาสุภาพ
เรียบร้อยมากขึ้น มีความสามัคคี ลดการทะเลาะวิวาท มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีนิสัยรักการ
ประหยัด

นอกจากนี้คณะผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ ยังได้
กำหนดเป้าหมายในอนาคต เพื่อมุ่งหวังที่จะให้เด็กนักเรียนได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามที่
สังคมคาดหวัง โดยมุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนได้นำศักยภาพและความสามารถที่ตนเองมีอยู่ มาใช้เพื่อ
สร้างสรรค์ด้านการเรียนรู้ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น โดยได้จัดสัมมนา
เป็นระยะ ๆ เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการที่ปรึกษา กรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง
กรรมการชุมชน และผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม จัดทำแผนยุทธศาสตร์
และวางแผนจัดการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผล จากนั้นจะรายงานผลให้
บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ และนำผลมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์เป็นโรงเรียนนำร่องในการน้อมนำหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปฏิบัติ 6 ประการ คือ 1) การพึ่งตนเอง
(การเกษตร / การปลูกเห็ด) 2) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) 3)
ใช้โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้เป็นครู (การจัดโรงเรียนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว) 4) ประหยัดอดออม ลด
ค่าใช้จ่าย (การสหกรณ์ในโรงเรียน) 5) บริหารจัดการแบบบูรณาการ และ 6) รู้คุณค่าความ
พอเพียง (การจัดระบบนิเวศ)

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ยังส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับชุมชนและผู้สนใจต่าง ๆ
มากมาย โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของ “หลักสูตรท้องถิ่น” กระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่
โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ใช้ในหลักสูตรท้องถิ่นคือ การให้เด็กนักเรียนได้ลงไปสืบค้นเรื่องราว
ต่าง ๆ ของชุมชน โดยผ่านผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา แกนนำชาวบ้าน หรือแม่แต่ผู้ใหญ่ใน

ชุมชน รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์เป็นกระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับโรงเรียน ชุมชน และองค์กรในชุมชนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในการที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ขึ้นมา นั้น ใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือจากชุมชน ให้เห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น เวลาผ่านไปเพียง 10 ปี สิ่งที่ตามมาคือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของชุมชนที่เห็นได้ชัด การร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน รวมถึงสภาพแวดล้อมและความสะอาดของชุมชน



แผนภาพที่ 4.5 สภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

4.2.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์นั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน โดยพัฒนาจากการเป็นสถานศึกษาพอเพียงซึ่งโรงเรียนได้ผ่านเกณฑ์การประเมินของมูลนิธิสยามกัมมาจล ผู้บริหารเน้นการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยมุ่งให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและถูกต้อง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา สามารถใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล โดยผู้อำนวยการได้ดำเนินการสร้างป่าชายเลนตามสภาพท้องถิ่นในพื้นที่ของโรงเรียนเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ทั้งเรียนรู้ชีวิตและเรียนรู้ระบบสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติตามวิถีของเกษตรกรน้ำเค็มอย่างหลากหลาย

2) ครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นยึดแนวทางการวิเคราะห์ตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้ให้คำแนะนำและส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน รวมถึงครูได้มีการพัฒนาตนเองในการหาความรู้ในการเข้าร่วมประชุม อบรมในโอกาสต่าง ๆ

3) นักเรียนเข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ป่าชายเลนในพื้นที่ของโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ เพราะเป็นบริบทที่สอดคล้องกับบ้านของนักเรียน นักเรียนสามารถใช้ความรู้และทักษะที่ได้จากโรงเรียนไปใช้ได้ 2 ลักษณะ คือ

- 1) การนำความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตไปคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการวางแผน การใช้ชีวิตของตนเอง
- 2) การนำความรู้เรื่องการเกษตรน้ำเค็มไปใช้ในการช่วยเหลืองานที่บ้าน การหารายได้เสริม หรือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคต

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนสามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

- 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตโดยเป็นหลักสำคัญในการใช้ชีวิตในเมืองหลวงท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นได้มากขึ้น รวมถึงเห็นความสำคัญของการเกษตรน้ำเค็มซึ่งเป็นบริบทท้องถิ่นที่นักเรียนได้อาศัยอยู่ ทำให้เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตทั้งในการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว

“...นักเรียนเห็นคุณค่าความสำคัญของตนเองแล้วก็ของท้องถิ่นป่าชายเลนที่นักเรียนอาศัยอยู่ เพราะเลยจากนี้ไปก็จะเป็นชุมชนเมืองที่มีความแตกต่างและหลากหลาย นักเรียนหลายคนสามารถใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความเป็นเมืองและเป็นชนบทได้เป็นอย่างดี...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...เกษตรน้ำเค็มแบบของโรงเรียนเราทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของท้องถิ่นว่าเป็นพื้นที่ที่มีการประมง ทำกินหากินเองได้ อาชีพคนส่วนใหญ่ก็ทำแบบนี้ นักเรียนเข้าใจ เกิดความรู้สึกที่ดีกับอาชีพในท้องถิ่นอาชีพในครอบครัวของตัวเอง...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

- 2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนมีทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาจากกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น โครงการการเกษตรน้ำเค็มต่าง ๆ โดยเน้นการแก้ปัญหาพร้อมกันซึ่งมีครูเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ เนื่องจากนักเรียนยังอยู่ในระดับประถมศึกษาการตัดสินใจและการแก้ปัญหาอาจยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร จึงเป็นในลักษณะการฝึกหาทางออกของปัญหาหลาย ๆ ทางร่วมกัน

“...กิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของที่โรงเรียนนั้นทั้งที่เป็นเกษตรน้ำเค็มหรือโครงการอื่น ๆ เด็กของเราส่วนใหญ่ก็ได้ฝึกการคิด การแก้ปัญหา บางทีโครงการที่เราให้เด็กทำมันเกิดปัญหา เด็ก ๆ เค้าก็พยายามช่วย ๆ กันหาทางออกโดยครูก็จะช่วยแก้ปัญหาอธิบายปัญหาอีกครั้ง...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งทักษะชีวิตในด้านนี้นักเรียนอาจยังมีไม่เต็มที่เนื่องจากเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาเมื่อเกิดปัญหาขึ้นระหว่างการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมักเป็นผู้แก้ไขปัญหาและให้คำแนะนำ/ข้อเสนอแนะ

“...ส่วนใหญ่เวลาปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำโครงการต่าง ๆ ทั้งปัญหาเรื่องเกี่ยวกับงานหรือปัญหาของนักเรียนกันเอง บางปัญหานักเรียนเค้าก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเองได้ ครูก็ต้องให้ความช่วยเหลือ ค่อย ๆ พูดจากันดี ๆ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...พอเวลานักเรียนต้องทำงานด้วยกันก็เป็นเรื่องธรรมดา เดี่ยวปัญหาที่มาก็อีกแล้ว นักเรียนเค้าก็เรียนรู้ที่จะทำงานด้วยกัน ค่อย ๆ ปรับตัวแก้ไขปัญหากันไปจัดการกันได้เอง...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นักเรียนได้ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ในการร่วมกันทำกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดขึ้น โดยความสัมพันธ์นั้นเป็นไปในลักษณะครูกับนักเรียนหรือกับนักเรียนด้วยกัน เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม เรียนรู้และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จึงเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

“...พอลงโครงการลงป่าชายเลน นักเรียนก็ทำกิจกรรมกันอย่างสนุกสนาน ทำกิจกรรมด้วยกัน ลุยด้วยกัน เด็ก ๆ เค้าก็จะสนุกสนาน เรียนรู้ด้วยกันกับเพื่อนกับครู...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...โครงการเกษตรทั้งผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่โรงเรียนจัด นักเรียนเค้าก็จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยกันทำผลผลิตด้วยกัน ครูก็ช่วยดูแลความเรียบร้อยนักเรียน...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

4.2.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ พบว่า มีกลยุทธ์หลักที่สะท้อนได้อย่างชัดเจนจำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การ

จัดแหล่งเรียนรู้ตามสภาพวิถีชีวิต 2) การเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนในสังคม 3) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) การบริหารจัดการครูและบุคลากร โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.3.1 การจัดแหล่งการเรียนรู้ตามสภาพวิถีชีวิต

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์มีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของบริบทโรงเรียนและบริบททางบ้านของนักเรียนในลักษณะที่เป็นพื้นที่แวดล้อมเป็นป่าชายเลน โดยมีฐานคิดที่ว่าเป็นแหล่งทำมาหากินในครอบครัวของนักเรียน เป็นแหล่งที่นักเรียนใช้ชีวิตอยู่ในชีวิตประจำวัน แหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวนั้นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ฟังฟัง ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน การปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

“...โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนเดียวที่อยู่ใกล้กับทะเล ทะเลกรุงเทพฯ แล้วก็มีป่าชายเลนผืนสุดท้ายของกรุงเทพฯอยู่ นักเรียนที่อยู่ในละแวกนี้สิ่งที่เค้าเรียนนอกจากในกลุ่มสาระเค้าจะต้องเรียนรู้องค์ประกอบของพื้นที่ที่เชื่อมต่อการทำมาหากินของครอบครัว เพราะว่ามันเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสนับสนุนความอยู่เค้า เค้าก็จะสอนให้เค้ารู้จักกับในเรื่องของสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องของป่า...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...โดยธรรมชาติ สัตว์ พืชต้องอาศัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มันจะอยู่อย่างเอกเทศไม่ได้เหมือนมนุษย์เช่นกัน ตรงนี้ก็เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่สอนให้กับเด็กว่า เด็กควรจะรู้ว่าสิ่งมีชีวิต คน สัตว์ พืชต้องอยู่ร่วมกันอย่างแยกไม่ได้ เหมือนกับสัตว์น้ำนี่เค้าต้องอยู่ร่วมกัน ฉะนั้นไม่มีใครจะแยกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ อยู่ไม่ได้แล้ว...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ผมอนุญาตให้เด็กมาเรียนได้ ครูไม่ต้องไปยึดติดในห้อง เดินออกมาเรียนตรงไหนเรียนได้หมด มีสวนอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช มีพิพิธภัณฑ์ มีศาลาต่าง ๆ มีของจริงให้ดู มีความสงบ มีความเยือกเย็น คุณจะมานั่งพักผ่อน คุณจะมาสร้างจินตนาการอะไรอะไรก็สบาย มันทำได้สบายมากเลย นี่คือสิ่งที่โรงเรียนให้กับเค้า...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...เราก็จะมีเรื่องของวิถีชุมชนชีวิตเรียนรู้ด้วย เช่น การวางไข่ ดักปลา พวกนี้เค้าก็ได้เรียนรู้ เราทำผ้าคลุมไหล่ เห็นไหมเราไม่ต้องไปซื้อที่ไหน ของเรามี เราเพียงแต่หาผ้ามาแล้วก็มาย้อม เค้าเรียกว่าผ้าผืนเดียวในโลก นี่ไม่แสม มันจะมีรากหายใจไหลขึ้นมา เดิน ๆ ได้เรียนรู้ เพราะที่นี้เรามีองค์ความรู้ค่อนข้างหลากหลาย...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)



การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น



ป่าชายเลนภายในพื้นที่บริเวณโรงเรียน



โฮมสเตย์ในป่าชายเลนโรงเรียน



การเลี้ยงสัตว์น้ำและการเลี้ยงกบ

แผนภาพที่ 4.6 แหล่งเรียนรู้ตามสภาพวิถีชุมชนโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

4.2.3.2 การเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนในสังคม

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์มุ่งเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนในสังคมโดยการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิด เน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อสังคม การรู้จักหน้าที่ของตนเอง การมีความสุขอย่างเรียบง่าย เน้นความมีคุณธรรม จริยธรรม และที่สำคัญที่สุดคือการปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมได้อย่างปลอดภัย มีทักษะชีวิตที่ดี ซึ่งทั้งหมดผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นผสมผสานกับแผนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะการบูรณาการ

“...วางพื้นฐานให้เค้ารู้จักคิดและเข้าใจในกระบวนการดำเนินชีวิตในอนาคตว่าเค้าจะอยู่ในโลกนี้เค้าจะต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้างที่มันจะทำให้ชีวิตเค้าอยู่รอดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อตัวเอง แล้วก็ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เราจะต้องวาง

ตรงนี้ไว้ก่อน แล้วจะเกิดกระบวนการแยกแยะต่อ ๆ ไป อย่างเรื่องหน้าที่ พอเค้ารู้ว่าเค้าเป็นนักเรียน คำว่าหน้าที่เค้าคือเรียน แล้วองค์ประกอบของการเรียนมันมีอะไรที่จะมาเป็นองค์ประกอบของการเรียน ให้มันควบคู่แล้วก็เกิดการพัฒนา เพราะการเรียนไม่ใช่เรียนแต่เนื้อหาสาระแต่จะต้องเรียนอย่างอื่นควบคู่ไปด้วยนะครับ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นี้เราก็จะมีการสอนที่เน้นให้เห็นถึงเรื่องของปรัชญาชีวิตที่เราจะใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวหนึ่งที่จะทำให้เค้าเนี่ยอยู่ในโลกอย่างมีความสุข อยู่อย่างเรียบง่าย อยู่อย่างประหยัด อยู่อย่างเข้าใจความหมายของคำว่าพอเพียงจริง ๆ เขาได้เริ่มเรียนรู้ นั่นก็คือการใช้ชีวิตควบคู่กับการเรียนโดยเราสอดแทรกสิ่งตรงนี้ พอโตขึ้นมาเขาก็จะนำสิ่งต่าง ๆ ที่เราได้ถ่ายทอด ไปประยุกต์ใช้...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้อยู่ในใกล้วัด แต่วัดเป็นแค่องค์ประกอบภายนอก องค์ประกอบภายในจิตใจต่างหากที่เราจะเน้น เค้าจะมีคุณธรรมที่เค้าจะต้องสร้างขึ้นในตัวเองนะครับ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี พวกเหล่านี้ก็จะสอดแทรกเข้าไปให้เค้ารู้...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...คนในนี้บางทีก็อพยพไป เพราะไม่แน่หรือกว่าเค้าจะอยู่ที่นี้จนสิ้นอายุขัย เค้าก็ไปอยู่ที่อื่น แต่องค์ความรู้มันไม่ได้สูญหาย มันจะติดกับเค้าไป เค้าก็สามารถนำองค์ความรู้ที่เราถ่ายทอดให้เค้าให้เค้าเรียน ให้เค้าดูด้วยสัมผัส แล้วเค้าก็จะได้นำไปใช้ได้เมื่อมีโอกาสอันเหมาะสมนะครับเค้าก็ใช้เราก็พยายามสอนให้เค้ารู้จักป้องกันตัวเมื่อออกไปสู่โลกภายนอก ไม่ใช่เค้าไม่รู้อะไรเกี่ยวกับคนโลกภายนอกเลย ถ้าเค้าไปเจอสังคมภายนอก เขาจะต้องสู้และปรับตัวให้ได้ เข้ากับเค้าให้ได้ แต่ไม่ไปรับสิ่งที่ไม่ดีเข้ามา...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

4.2.3.3 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์เน้นการสอดแทรกแนวคิดอย่างผสมผสานกับเนื้อหาในบทเรียนหลาย ๆ เรื่องเป็นองค์รวม โดยเน้นเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมที่เชื่อมโยงกับความเป็นธรรมชาติ ชีวิตจริง ความเป็นอยู่ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในด้านการสร้างทักษะการดำรงชีวิตให้กับนักเรียน โดยอาศัยหลักการของเหตุและผล เน้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนโรงเรียน

“...เราก็เลยนำหลักสูตรเรื่องป้าชายเลนเนี่ยเข้าไปอยู่ในการเรียนการสอนด้วย โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนที่นำร่องเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม จริยธรรม โดยที่นี้จะสอนแบบบูรณาการ ไม่ได้แยกว่าจะเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แยกว่าจะเป็นเรื่องเงินทองของมีค่า ไม่ได้แยกว่าเป็นเรื่องของโตไปไม่โกง ซึ่งกรุงเทพมหานครนี้มีหลักสูตรเยอะแยะมาก เราจะเรียนเป็นแบบบูรณาการ เราจะค่อย ๆ สอดแทรกนะครับอยู่ในแผน...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...เราเรียนเรื่องต้นไม้ ก็ต้องบอกได้ว่าทำไมต้องเรียน เพราะต้นไม้เกี่ยวข้องกับชีวิตหนึ่ง ต้นไม้มีความสำคัญต่อมนุษย์ ต้นไม้บางอย่างให้ประโยชน์แก่มนุษย์ เป็นทั้งอาหาร เป็นทั้งที่อยู่อาศัย เป็นทั้งเครื่องนุ่งห่ม เป็นทั้งยารักษาโรค อย่างเช่น เรียนเกี่ยวกับเรื่องต้นไม้ เค้ามีเหตุผล รู้จักต้นไม้แล้ว เค้าก็ต้องเริ่มรักต้นไม้ ไม่ทำลายต้นไม้ มันจะต่อเนื่องกันไป เราจะไม่มานั่งแยกแยะว่าตรงนี้เป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเราไม่ต้องบอก แต่ให้เค้าซึม ให้เค้าซึมซับไปเอง...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...ไม่ใช่ที่เราอยู่ใกล้ทะเลแล้วเรียนรู้เรื่องทะเล ไม่ใช่ เราเรียนรู้หลากหลาย ทำไมไม่เรียนรู้เรื่องทะเลอย่างเดียว เรื่องธรรมชาติของทะเล เรื่องป้าชายเลน เรื่องของสัตว์ทะเล เราเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อให้เค้าเกิดกระบวนการที่จะนำไปใช้ในอนาคตเป็นเรื่องที่เค้าสามารถจะเอาไปประยุกต์ปฏิบัติได้...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...เราต้องให้เค้าเกิดการเรียนรู้ แล้วก็เกิดทักษะในการดำรงชีวิตต่อไป เราไม่สามารถบอกตรง ๆ ว่าโตขึ้นคุณต้องทำอย่างนั้นนะ เรบอกไม่ได้ แต่องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่เหล่านี้ มันจะเป็นภาพประมวลให้เค้าว่าทำไมต้องทำอย่างนี้ เพราะบางทีเค้าอาจจะนึกไม่ได้ แต่พอโตขึ้นความคิดเค้าจะแตกต่างจากช่วงวัยที่เค้าผ่านไป...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)



แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง



โครงการคัดแยกขยะ

แผนภาพที่ 4.7 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และโครงการของโรงเรียน



แผนภาพที่ 4.7 (ต่อ)

4.2.3.4 การบริหารจัดการครูและบุคลากร

กลยุทธ์ในการทำงานของผู้บริหารนั้นมีแนวคิดการเสริมแรงและให้กำลังใจในการทำงานของครู เน้นการให้เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม เปิดโอกาสให้ครูแสดงความสามารถ พัฒนางานตามความรู้ความสามารถ ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ปลูกฝังคุณธรรมและการทำความดีตามหลักแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“...คุณครูเค้าเป็นคนเขียนแผนครับ ผมมีหน้าที่ดูแผน หรือตรวจแผนเท่านั้น แล้วก็คอมเมนต์ ถ้าดี ผมไม่พูดมากเอาเอไป ให้เกรดเลย ถ้ายังไม่ดีเอาไป ปีบวก ปีลบ แล้วอาจจะมัวงเล็ดหน่อยตรงนี้น่าจะอย่างนี้นะ ไม่ต้องไปเขียนคอมเมนต์เยอะ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ผมมีบัญญัติ 10 ประการในการทำงานนะครับ ไม่โกรธลูกน้อง อย่าจ้องจับผิด ให้สิทธิ์ ประชาธิปไตย ใส่ใจสวัสดิการ ทำทานเป็นกิจ ร่วมคิดก้าวหน้า พัฒนาองค์กร ลดขั้นตอนการทำงาน ประสานสามัคคี สร้างศักดิ์ศรีด้วยคุณธรรม...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...13 ขั้นตอนของการทำงานเป็นทีม คือ ทำตามหน้าที่ รู้วิธีทำงาน อย่าดี้อันคำสอน อ่อน น้อมถ่อมตน ฝึกฝนสิ่งใหม่ เทใจให้ทุกครั้ง ระวังขัดแย้ง แข่งขันกับตนเอง เรงงานให้ทัน ยึดมั่นกติกา รักษาส่วนรวม เข้าร่วมกิจกรรม ทำดีตลอดไป...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

4.2.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของ โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์นั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของ นักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการ อ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.2 นี้

ตารางที่ 4.2 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p>สถานที่ตั้ง เขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพฯ</p> <p>สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา ระดับชั้นที่ทำการสอน</p> <p>ชั้นอนุบาล – ประถมศึกษาปีที่ 6</p> <p>วิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาการศึกษาตามแนววิถีพุทธ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยึดหลักเศรษฐกิจ พอเพียง ประสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการพัฒนาด้าน เทคโนโลยี ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมโลก เพื่อดำรงชีวิตแบบไทยได้อย่างมี ความสุข</p> <p>การสนับสนุนของโรงเรียน คณะกรรมการ เครือข่ายผู้ปกครองและนักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน สำนักงาน เขตบางขุนเทียน วัดปื๊ดพิบูลผล วัดธรรมคุณา ราม สถานีตำรวจนครบาลเทียนทะเล สโมสร โรตารี สภาวัฒนธรรมเขตบางขุนเทียน</p>	<p>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</p> <p>ผู้บริหาร : สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เน้นการดำเนินชีวิต ของนักเรียน และสร้างป่าชายเลนตามสภาพ ท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้</p> <p>ครู : สามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดย ประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดย บูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน</p> <p>นักเรียน : เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ</p> <p>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</p> <p>นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<p>1) การจัดแหล่งเรียนรู้ตามสภาพวิถีชีวิต โดย โรงเรียนใช้พื้นที่ของโรงเรียนในการปลูกป่าชาย เลน เกษตรน้ำเค็ม เป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้ ตามสภาพวิถีชีวิตในชุมชน</p> <p>2) การเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนในสังคม โดย โรงเรียนมุ่งเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนเนื่องจาก เป็นสังคมเมืองหลวงที่มีความหลากหลายและ ความเปลี่ยนแปลงกระแสทางวัฒนธรรม</p> <p>3) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไขสู่การจัดการเรียนการสอน เน้น การสอนแบบโดยอ้อมให้นักเรียนได้ซึมซับหลัก ปรัชญาได้ด้วยตนเอง</p> <p>4) การบริหารจัดการครูและบุคลากร โดย ผู้บริหารมีการเสริมแรง จูงใจครูและบุคลากรด้วย วิธีการอันหลากหลาย สร้างความเชื่อมั่น ไว้ใจ และให้เกียรติในการทำงาน</p>	<p>สภาพและลักษณะการจัด การศึกษาของโรงเรียนนี้ มีความเหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีขนาดพื้นที่ที่ เหมาะสมในการทำเกษตร น้ำเค็ม/ป่าชายเลน มีการใช้ ประโยชน์อย่างคุ้มค่า 2. ได้รับความร่วมมือจาก องค์กรภายนอกโรงเรียนในการ ให้ความสนับสนุนงบประมาณ และความรู้ต่าง ๆ 3. ผู้บริหารและครูร่วมมือมี ความมุ่งมั่น ตั้งใจ และร่วมมือ ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่ เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้

4.3 กรณีศึกษาโรงเรียนลาซาลจันทบุรี

4.3.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ก่อตั้งในปี พ.ศ.2505 ตั้งอยู่เลขที่ 58 ถนนริมน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนโดยรอบโรงเรียนมีลักษณะเป็นอาคารร้านค้าของผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ชุมชนอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย ไม่หนาแน่น ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างถิ่น นักเรียนส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในต่างอำเภอที่ห่างออกไป เช่น อำเภอท่าใหม่ อำเภอสอยดาว นักเรียนในพื้นที่ดังกล่าว เป็นลูกหลานของศิษย์เก่าโรงเรียนลาซาล จันทบุรี ที่มีความไว้วางใจในระบบการสอนและระบบติดตามดูแลนักเรียน ประกอบกับโรงเรียนมีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูง และเปิดโอกาสสำหรับนักเรียนที่มีฐานะยากจน มีการมอบทุนการศึกษาช่วยเหลือนักเรียนที่แม้ผลการเรียนจะไม่ดีแต่หากอยากเรียน โรงเรียนก็จะให้เรียนฟรี รวมถึงมีบ้านพักให้ในรายที่ยากจนมาก ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 35 คน

โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) ตั้งอยู่ระหว่างจังหวัดระยองและจังหวัดตราด แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนนั้นทางโรงเรียนได้พานักเรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์จากโบสถ์คริสต์ ชุมชนเก่าแก่ที่วัดโรมัน รวมถึงวัดไทย ได้แก่ วัดไผ่ล้อม วัดดอนตาล วัดจันทราธรรม วัดป่าคลองกุ่ม โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนทั้งสองศาสนาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้คำสอนของภราดาประภาส ที่เน้นย้ำเสมอว่า “พุทธ คริสต์ อยู่ร่วมกันได้ ภายใต้ความรักและความเคารพซึ่งกันและกัน” นอกจากนี้วัดและโบสถ์คริสต์แล้วยังมีแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติท้องถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ ได้แก่ อ่าวคุ้งกระเบน อุทยานประวัติศาสตร์หาดเจ้าหลาว น้ำตกพลิว สะพานแหลมสิงห์ สวนสมุนไพรมหานคร สภากาชาด และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอเสื่อจันทบูรและการสานหมวก การทำประมง การทำขนมไทย ได้แก่ ขนมตาล ขนมเบ็ญญวน ขนมลิ่มกลิ้ง เป็นต้น

ปัจจุบันโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) เป็นโรงเรียนภายใต้การอุปถัมภ์ของมูลนิธิลาซาล ในเครือโรงเรียนคาทอลิกสากลโดยภราดาประภาส ศรีเจริญ เป็นผู้รับใบอนุญาต/อธิการและผู้จัดการ นางณัฐนิช พงษ์พานิช เป็นครูใหญ่ มีนักเรียนจำนวน 1, 620 คน ครูฝ่ายปฏิบัติการสอน 81 คน บุคลากรฝ่ายสนับสนุน 20 คน อาคารเรียน 3 หลัง ห้องเรียนระดับก่อนประถมศึกษา 6 ห้อง ระดับประถมศึกษา 16 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 12 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 11 ห้อง โรงเรียนมีความเชื่อมั่นว่าการศึกษาศาสนาสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งที่ด้อยโอกาส และมีความพร้อมให้ได้รับความเสมอภาคทางความคิดและสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของสังคมในอนาคต โดยโรงเรียนมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายดังนี้

1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนรู้จัก คิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อ การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) จัดกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดพัฒนาการทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา เพื่อให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ และลักษณะนิสัยที่ดีด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา ที่สมดุลกับการเสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรม และความเป็นไทยให้เกิดขึ้นในตัว ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้เรียนห่างไกลจากยาเสพติด และสิ่งมอมเมาที่มีอยู่อย่างมากมายในสังคม ปัจจุบัน

3) จัดระบบการบริหารจัดการให้ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อให้การ ดำเนินงานในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด

4) พัฒนาอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ ภายในโรงเรียนให้สวยงามร่มรื่น มีบรรยากาศ แห่งการเรียนรู้

5) เปิดโอกาสให้นักเรียนที่ด้อยโอกาสได้รับความเสมอภาคทางการศึกษา โดย มอบทุนการศึกษาหลายประเภท ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนที่ได้รับทุนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็ม ตามศักยภาพที่มีอยู่

6) เปิดโอกาสให้นักเรียนที่ด้อยโอกาสได้รับความเสมอภาคทางการศึกษา โดย มอบทุนการศึกษาหลายประเภท ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนที่ได้รับทุนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็ม ตามศักยภาพที่มีอยู่

7) สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้เป็นไปตามความ ต้องการของผู้ปกครอง นักเรียน และท้องถิ่น

8) ทำให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยบริการข่าวสารทั้งทางด้านวิชาการ และการประกอบอาชีพให้กับชุมชนเต็มตามศักยภาพของโรงเรียน

9) ให้บริการสถานที่ออกกำลังกายกับประชาชนในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้รู้จักใช้ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่หลงระเหิดกับสิ่งมั่วเมา หรือมั่วสุมอยู่กับสิ่งเสพติดที่มีอยู่มากมายใน สังคมปัจจุบัน

นอกจากนี้โรงเรียนมีระบบแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้าน การศึกษา ด้านอาชีพ และด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยทำการรู้จักนักเรียนรายบุคคลเพื่อค้นหา ศักยภาพ การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตที่ดีและถูกต้อง การให้คำปรึกษา เรื่องการศึกษาต่อ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวางแผน อนาคตด้านการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ รวมถึงการติดตามและประเมินผล



ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)

แผนภาพที่ 4.8 ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)

4.3.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) นั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน จากเดิมที่เป็นสถานศึกษาพอเพียงและผ่านเกณฑ์การประเมินของมูลนิธิสยามกัมมาจล นอกจากนี้โรงเรียนมีการสร้างวัฒนธรรมองค์การในการทำงานเป็นทีมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู โดยการดำเนินงานทุกโครงการนั้นเป็นการร่วมมือกันในการออกแบบการวางแผนงาน การแบ่งภาระหน้าที่ในการทำงาน โดยผู้บริหารจะเน้นการสร้างเชื่อมั่นให้แก่ครูให้เห็นถึงความสำคัญรวมถึงผลที่เกิดขึ้นแก่นักเรียน

นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้ฐานการเรียนรู้ตามแนวเกษตรพอเพียงให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการบูรณาการกับรายวิชาในหลักสูตร รวมถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงแก่นและสามารถนำความรู้และการปฏิบัติไปใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี

2) ครูสามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการใช้ฐานการเรียนรู้อย่างหลากหลายในบริเวณพื้นที่ของโรงเรียนบูรณาการเข้ากับเนื้อหาในรายวิชาที่สอน หรือการจัดทำเป็นโครงการ โครงการ ค่าย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ รวมถึงการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เป็นกรอบหลักในการจัดการเรียนรู้

3) นักเรียนมีความเข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผ่านกิจกรรมฐานการเรียนรู้ที่โรงเรียนได้จัดขึ้น รวมถึงการมีพื้นฐานอาชีพในชีวิต เนื่องจากฐานการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นฐานที่ฝึกให้นักเรียนได้ฝึก

ทักษะอาชีพ โดยส่วนใหญ่เน้นการเกษตร การใช้สมุนไพร การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของนักเรียน

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนสามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองผ่านกิจกรรมที่ผู้บริหารและครูได้ให้ความสำคัญ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารระบบแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นต้น

“...นักเรียนของเราจักตนเอง เข้าใจตัวเอง เห็นความสามารถของตัวเองตามศักยภาพที่มีอยู่ในเรื่องของการเรียน การใช้ชีวิตของตัวเองเพราะโรงเรียนมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คอยให้ข้อมูลกับเค้าอยู่เสมอ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...นักเรียนส่วนใหญ่ที่เรียกมาถาม นักเรียนก็จะรู้ความสามารถของตนเอง รู้ว่าจะเรียนด้านไหนต่อ จะทำงานหรือประกอบอาชีพอะไร สิ่งไหนเหมาะกับตัวเค้าเอง เค้ามีคำตอบอยู่ในใจอยู่แล้ว...”

(ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมฐานการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดและปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ระหว่างการดำเนินการ จนถึงเมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งเป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูได้กำหนดขึ้น

“...ฐานการเรียนรู้ของเรามีหลายฐานนักเรียนได้ฝึกการทำงานซึ่งก็ต้องผ่านปัญหาและอุปสรรคหลายอย่าง นักเรียนของเราส่วนใหญ่ก็จะช่วยกันแก้ไขกันไปตามความคิดของพวกเขา ส่วนใหญ่ก็มักจะสำเร็จ เพราะหาวิธีแก้กันหลาย ๆ แบบ ครูก็ช่วยดูช่วยตรวจสอบอีกทีหนึ่ง...”

(ครูประจำฐานการเรียนรู้, สัมภาษณ์)

“...การเรียนรู้ของนักเรียนเท่าที่เห็นนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ก็สามารถจัดการดำเนินการเองได้ ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นจนถึงตอนจบโครงการ ตัดสินใจได้หลาย ๆ อย่างโดยใช้หลักความคิดสามห่วงสองเงื่อนไขวิธีไหนจะมีภูมิคุ้มกันที่ดีกว่ากัน ...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงานฐาน

การเรียนรู้ โดยนักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าภายใต้สภาวะอารมณ์และความเครียดที่เกิดขึ้น โดยมีครูที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เป็นผู้ให้คำชี้แนะ

“...บางทีนักเรียนที่ทำงานด้วยกันก็จะกระทบกระทั่งกันบ้าง นักเรียนเค้าก็จะจัดการกับปัญหาเอาเอง เด็กโตบางที่เค้าก็เคลียร์ จัดการกันเองได้ไม่มีปัญหา แต่ถ้าเป็นปัญหาเรื่องการทำโครงการ ครูก็จะลงไปให้คำชี้แนะให้ความช่วยเหลือบ้างในบางครั้ง...”

(ครูประจำฐานการเรียนรู้, สัมภาษณ์)

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นอกจากนักเรียนมีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดแล้วนั้น นักเรียนได้มีโอกาสสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและกันจากการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน ทั้งระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และสัมพันธภาพที่ดีกับครูผู้สอน เป็นต้น

“...เราทำงานด้วยกัน แต่ละฐานก็จะมีครูมีนักเรียนเรียนรู้ด้วยกัน นักเรียนก็ต้องร่วมกันทำงาน ครูก็เป็นผู้ชี้แนะให้ข้อเสนอแนะ บางทีก็สาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง...”

(ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้, สัมภาษณ์)

4.3.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) พบว่า มีลักษณะสำคัญจำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้แหล่งการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ 2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) การสร้างความร่วมมือของผู้อำนวยการ ครู บุคลากรและวัฒนธรรมการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.3.3.1 การใช้แหล่งการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้

โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) มีขนาดพื้นที่ของโรงเรียนที่กว้างขวาง โรงเรียนสามารถจัดระบบได้ดี มีแผนผังแสดงแหล่งเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้อันหลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เชื่อมโยงสู่บทเรียนและแผนการจัดการเรียนรู้ โดยโรงเรียนมีฐานเรียนรู้ 20 ฐาน ได้แก่

1) ฐานออมทรัพย์ เป็นฐานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนรักการออมไว้ใช้ในอนาคต และรู้จักใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2) ฐานรักการอ่าน สราญใจ ผักฝันได้ ชิดเขียนงาน โดยให้นักเรียนทุกช่วงชั้นรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้วยการเลือกอ่านหนังสือที่ตนเองสนใจ และนำความรู้ที่ได้มาบันทึกและจัดทำเป็นหนังสือเล่มเล็กเพื่อเผยแพร่ต่อไป

3) **ฐานสมุนไพร นำเรียนรู้อะไรหลายเรื่องอยู่ผสมผสาน** เป็นผลงานตามโครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมประเภทแหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนลาซาลจันทบุรี ฐานนี้นักเรียนจะได้เรียนรู้สรรพคุณของสมุนไพรนานาชนิดรวมทั้งส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร เช่น การทำลูกประคบ การทำน้ำสมุนไพร เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรไทย

4) **ฐานเผาถ่าน** มีชมรมคนเอาถ่านเป็นเครื่องมือให้นักเรียนปฏิบัติเรียนรู้ และนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ เพื่อให้ นักเรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม

5) **ฐานเห็ดนางฟ้า** มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ในการเพาะเห็ดเพื่อรับประทานเองที่บ้านเพื่อลดรายจ่าย เสริมรายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

6) **ฐานผลิตภัณฑ์ น้ำยาล้างจาน** สืบเนื่องจากฐานสมุนไพร จึงเชิญชวนให้นักเรียนคิดผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพื่อต่อยอดกระบวนการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรอย่างครบวงจร เช่น สบู่สมุนไพร สบู่ถ่าน ลูกประคบสมุนไพร เป็นต้น

7) **ฐานรักษ์ท้องถิ่น** เป็นฐานที่สร้างความตระหนักให้นักเรียนมองเห็นความสำคัญของกิจกรรมที่ปรากฏในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะในการทำงาน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความรักความห่วงใยในงานหัตถกรรมท้องถิ่น เกิดความอดทน มีความมุ่งมั่นพยายามในการทำงาน

8) **ฐานอาหารจันทบุรี** เป็นฐานการเรียนรู้เรื่องอาหารพื้นเมืองของจังหวัดจันทบุรี โดยครูและนักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการปรุงอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงหมูชะมวง ก๋วยเตี๋ยวผัดปู น้ำพริกปูไข่ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่นและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านอาหารท้องถิ่นให้คงอยู่กับชาวจันทบุรี ฐานนี้นอกจากจะมีชาวบ้านในชุมชนหลังวัดโรมันมาเอื้อเฟื้อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในโรงเรียนแล้ว ครูในโรงเรียนลาซาลจันทบุรี และผู้ปกครองก็ยังผลัดเปลี่ยนกันมาเป็นวิทยากรประจำฐานอยู่เสมอ

9) **ฐานกีฬาพื้นบ้าน** นอกจากนักเรียนจะได้ออกกำลังกายแล้วยังได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจันทนิมิต ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกีฬาพื้นบ้าน และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์กีฬาเปตองยักษ์ และสะบ้าดอก

10) **ฐานโครงการวิทยาศาสตร์** เพื่อให้ นักเรียนทุกช่วงชั้นได้ฝึกคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลภายใต้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เช่น ถ่านจากต้นกล้วย กระดาษจากหญ้าคา กระดาษจากกล้วยน้ำว้า ยากันยุงจากเปลือกส้ม สีย้อมผ้าจากเปลือกมังคุด เป็นต้น

11) **ฐานประดิษฐ์สื่อสร้างสรรค์** เพื่อส่งเสริมให้ครู นักเรียนผลิตสื่อที่บูรณาการทุกกลุ่มสาระและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมกับเสริมสร้างประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ปลูกฝังค่านิยมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า “คุณธรรมนำวินัย ใส่ใจการศึกษา กิจกรรมก้าวหน้าพัฒนาสังคม”

12) **ฐานงานศิลปะ** เพื่อเปิดกว้างให้นักเรียนที่มีความสนใจในงานศิลปะ เช่น การวาดภาพระบายสี แกะสลัก การปั้น การทำผ้าบาติก ได้ฝึกและพัฒนาทักษะด้านศิลปะของตนเอง รู้จักนำวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด

13) **ฐานลูกชุป** มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้คุณค่าของขนมไทย เห็นคุณค่าของอาหารที่ไม่ทำร้ายร่างกาย พร้อมกับฝึกความอดทน ฝึกงานศิลปะที่สอดแทรกอยู่ในวัฒนธรรมการปรุงอาหาร

14) **ฐานไอศกรีมปั่น** เป็นกิจกรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปฏิกิริยาทางเคมีที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสารต่างๆ ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ และเกิดความคิดที่จะนำกระบวนการเปลี่ยนสถานะของเหลวให้เป็นของแข็งโดยใช้เกลือเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตด้วยการทำไอศกรีมปั่น โดยใช้ส่วนผสมเป็นวัตถุดิบหลักแทนน้ำหวานและน้ำตาล

15) **ฐานนาฏศิลป์ไทย** ฐานกิจกรรมนี้นอกจากจะส่งผลให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ มีสมาธิในการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในสาระวิชาอื่นๆ ได้อ่อนนุ่มศิลปวัฒนธรรมไทย อีกทั้งนักเรียนยังมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

16) **ฐานดนตรี** เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถอย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ตระหนักถึงคุณค่าของดนตรี และนำมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระวิชา ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาต่างประเทศ ฯลฯ และรูปธรรมที่เห็นได้ชัดคือนักเรียนมีสุขภาพจิตใจที่สดใสมากขึ้น

17) **ฐานริโซเคิล** จากจำนวนขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมีปริมาณมากขึ้น จึงส่งเสริมให้นักเรียนคัดแยกขยะ เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยและสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรักในสิ่งแวดล้อม ตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม

18) **ฐานธนาคารขยะ** เป็นฐานกิจกรรมที่ต่อยอดจากฐานกิจกรรมริโซเคิล เพราะเมื่อมีขยะที่ได้รับการคัดแยกจากนักเรียนแล้ว ยังสามารถนำมาฝากในธนาคารขยะและคิดเป็นรายได้ที่นักเรียนจะได้รับเมื่อสิ้นปีการศึกษา ซึ่งทางโรงเรียนจะได้รวบรวมขยะนำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่าต่อไป

19) **ฐานฝึกสมาธิ** เป็นการฝึกสติขั้นพื้นฐานในรูปแบบการบริหารกายควบคุมไปกับการบริหารจิต ด้วยศาสตร์และศิลป์ซึ่งมีท่ามากถึง 84 ท่า ใน 4 อริยาบถ นั่ง ยืน เดิน นอน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาจิตและกายของนักเรียนให้มีทั้งสุขภาพกายและใจที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีสติรอบคอบ มีบุคลิกดี

20) **ฐานจิตอาสา** เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกด้านจิตใจ โดยกำหนดให้มีชมรมที่นักเรียนรวมกลุ่มกันทำความดีในเรื่องใดก็ได้ตามที่ต้องการ เด็ก ๆ ในชมรมนี้จะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถและโอกาสที่มีภายในโรงเรียนได้ทุกเวลาที่เขาพบโอกาส เช่น ช่วยจูงน้องอนุบาลเข้าห้องเรียน เล่านิทานให้น้องฟัง จัดระเบียบแถว ช่วยดูแลความสะอาดภายในโรงเรียน รวมถึงพากันออกไปทำกิจกรรมดี ๆ นอกโรงเรียน เช่น การไปเลี้ยงอาหารที่บ้านเด็กกำพร้า เยี่ยมบ้านพักคนชรา ช่วยอาสาจราจร เป็นต้น

หากนำฐานการเรียนรู้ทั้ง 20 ฐานมารวมกันจะได้ชื่อเป็นบทกลอน ได้แก่

1) ออมทรัพย์ ชาวลาซาล ผสมผสาน เก็บเงินไว้ 2) รักการอ่าน สราญใจ ฝึกฝนได้ ชีตเขียนงาน 3) สมุนไพร ได้เรียนรู้ หลายเรื่องอยู่ ผสมผสาน 4) เดินดู คนเผ่าถ่าน สอนลูกหลาน ให้อดทน 5) เห็ดนางฟ้า มากหลากหลาย มีจำหน่าย ชายผู้คน 6) ผลิตภัณฑ์ นำแววยล คิดค้น สบู่ล้างจาน 7) ร่วมใจ รักษ์ท้องถิ่น ประณีตศิลป์ แกะทอสาน 8) อาหารจันท์ ล้วนนำทาน เล่นพื้นบ้าน เบิกบานใจ 9) สนุกกับกีฬา สะบ้าศอก เปตองใหญ่ 10) โครงการวิทย์ นำสนใจ เด็กเด็กได้พัฒนา 11) ประดิษฐ์ สื่อสร้างสรรค์ มุ่งมั่นเสริมศาสนา 12) งานศิลป์ มากนานา เทียน ดิน ผ้า นำสนใจ 13) ฝึกทำ ลูกชุบหวาน ถั่ว น้ำตาล สีสดใส 14) ไอสกริมปั้น นุ่มชื่นใจ ฝึกฝนได้ สามัคคี 15) นาฏศิลป์ ได้เรียนรู้ รำสวยหุ ชูศักดิ์ศรี 16) ดนตรี ไพเราะดี เด็กล้วนมี ความสุขใจ 17) ของประดิษฐ์ วิชเชิล พาเพลินเพลิน มีค่าได้ 18) ธนาคารชยะ ที่ตั้งใหม่ ศูนย์รวมใจ ทุกผู้คน 19) ฝึกสมาธิ บังคับตน เด็กทุกคน ต้องเพียงพอ 20) จิตอาสา ทำเพื่อพ่อ สืบสานต่อ ชั่ววันรันดร์

กิจกรรมฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ของโรงเรียนส่วนใหญ่จัดอยู่ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการมีจิตอาสาและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น โรงเรียนมีกิจกรรมในลักษณะนี้ให้นักเรียนเลือก 35 ชมรม 87 ชมรม การจัดกิจกรรมมีลักษณะเป็นโครงการ จากการสังเกตนั้นพบร่องรอยของฐานจากบอร์ดนิทรรศการที่แสดงไว้ โดยรูปแบบการนำเสนอของแต่ละบอร์ดมีความชัดเจนในการวิเคราะห์ตัวกิจกรรมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) วัตถุประสงค์ 3) ตารางแสดงความคาดหวังและผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ใน 3 ด้าน (ทัศนคติ ความรู้ ทักษะ) และส่วนที่ 4) เป็นการวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากกิจกรรมที่ทำ (ในประเด็น ความรู้ คุณธรรม ภูมิคุ้มกัน ความมีเหตุผล พอประมาณ)



ฐานการเรียนรู้และการวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง



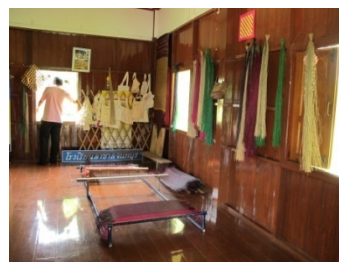
ฐานการเรียนรู้สมุนไพร



ฐานการเรียนรู้เผ่าถ่าน



ฐานการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ น้ยาล้างจาน



บ้านเรือนไทยเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ 4.9 ฐานการเรียนรู้ภายในโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)

4.3.3.2 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) ได้มีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการประชุมครูเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบูรณาการเข้าสู่บทเรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร เพิ่มพูนประสบการณ์จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนอย่างหลากหลาย ภายใต้กรอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ครูแกนนำจะมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ มีการประดิษฐ์สื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่แผนการจัดการเรียนรู้ บางแผนการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการได้หลายคุณลักษณะที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน เช่น คุณธรรม/ความอดทน บางแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการได้คุณลักษณะเดียวแต่ก็มีความสำคัญและจำเป็นต้องให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว นอกจากนี้การสอนยังมีการถอดบทเรียนสะท้อนผลย้อนกลับในการจัดการเรียนการสอน โดยผลที่เกิดขึ้นนั้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีเจตคติต่อการเรียนที่ดีขึ้น

“สิ่งแรกที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเด็ก รวมถึงคณะครูในโรงเรียน ช่วงแรกครูกลุ่มสาระอื่นก็ถามว่า เขาต้องสอนบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ต้องสอนเหมือนที่ครูสังคมสอนหรือเปล่า เพราะฉะนั้นเราจะมานั่งเข้าใจคุณคนเดียวไม่ได้ ต้องถ่ายทอดให้ทุกคนมีความเข้าใจร่วมกัน วิธีอธิบายก็จะยกตัวอย่างรูปแบบการทำงานจากการไปดูงานนอกสถานที่ หยิบยกมาแล้วสู้กันฟัง อธิบายสร้างความเข้าใจควบคู่ไปด้วย ซึ่งเมื่อคุณครูเห็นตัวอย่างและเข้าใจตามแนวทางที่ถูกต้องแล้วจะนำไปปรับใช้กับกลุ่มสาระวิชาทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้”

(ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ, สัมภาษณ์)

“...มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่แผนการจัดการเรียนรู้ บางแผนการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการได้หลายคุณลักษณะที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน เช่น คุณธรรม/ความอดทน บางแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการได้คุณลักษณะเดียวแต่ก็มีความสำคัญและจำเป็นต้องให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว...”

(ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้, สัมภาษณ์)

“จากเดิมปีที่แล้วออกแบบกิจกรรมให้เด็กที่ทำโครงการเข้าไปพูดคุยกับคนในชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลท้องถิ่นมาเรียบเรียงเป็นรูปเล่มรายงาน พบว่านักเรียนสามารถสรุปเนื้อหาออกมาได้อย่างน่าสนใจ แต่รายงานไม่ได้สื่อสารให้เห็นเจตคติว่านักเรียนรู้สึกอย่างไรกับสถานที่ที่เข้าไปศึกษา แตกต่างจากกิจกรรมทัศนศึกษา นักเรียนได้สัมผัสสถานที่จริง ครูเองก็เห็นบรรยากาศ ได้สังเกตการณ์นักเรียนและได้พูดคุยกับนักเรียนโดยตรง แล้วกลับมาถอดบทเรียนองค์ความรู้ที่นักเรียนได้รับ ทั้งจาก

ข้อมูลหลักฐานขั้นต้นในหนังสือและหลักฐานชั้นรองต่าง ๆ ที่เขาไปเห็นด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนถ่ายทอดเจตคติออกมาอย่างชัดเจนว่า มีความภาคภูมิใจและรักในท้องถิ่นของตัวเองมากขึ้น...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, สัมภาษณ์)

4.3.3.3 การสร้างความร่วมมือของผู้อำนวยการ ครู บุคลากร และ วัฒนธรรมการทำงานอย่างเป็นระบบ

ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมีความรู้ความเข้าใจในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ ให้ความสำคัญและมีการวางแผนการทำงานได้อย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารและคณะครูมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอทั้งประชุมวางแผน และประชุมสรุปการทำงานทำให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยกัน และได้สะท้อนความคิด ความรู้ ทำให้ครูได้ทราบศักยภาพของตนเองและมองเห็นแนวทางในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับนักเรียน จากการพูดคุยและสัมภาษณ์ พบว่า คณะครูมีความมุ่งมั่น มีความตั้งใจในการทำงานเป็นอย่างมาก คณะทำงานมีความเข้มแข็งและร่วมแรงร่วมใจทำงานแม้จะมีภาระงานที่มาก และอุปสรรคในการทำงานแต่ก็ยังมีกำลังใจที่จะขับเคลื่อนให้เกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยคุณครูทุกคนทำงานด้วยใจ และร่วมมือกันดี มีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจงานและจัดงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลด้านการพัฒนาศักยภาพของครู ผู้อำนวยการเลือกที่จะใช้กระบวนการทำงานกลุ่มเป็นเครื่องมือช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของครู หากงานใดไม่เสร็จตามเวลาจะใช้วิธีการตั้งกลุ่มทำงาน โดยในกลุ่มจะต้องมีทั้งครูที่เก่งและไม่เก่งคละกัน ทำงานกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ด้วยความคิดว่า คนไม่ขยันเมื่อมาอยู่กลุ่มเดียวกับคนที่ขยันอาจเกิดความเกรงใจลุกขึ้นมาช่วยกันทำงานและเรียนรู้จากการทำงาน

“โรงเรียนจะมีการประชุมสม่ำเสมอ เช่น วันพุธจะประชุมผู้บริหาร วันพฤหัสบดีจะประชุมครูฝ่ายวิชาการ วันศุกร์จะประชุมคุณครูทุกคน บางครั้งมีการทำงานร่วมกันในวันเสาร์ หรือวันอาทิตย์ด้วย ครูทุกคนทำงานด้วยความรัก ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นนโยบายมาจากสายศาสนาที่ต้องเน้นการให้การดูแลเด็กทุกคนทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา”

(ครูฝ่ายบริหารโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“ผมบอกเลยว่าครูต้องใช้คุณธรรม ต้องอดทน ต้องเสียสละเวลา บอกครูเสมอว่า เด็กดี ๆ เขามีครูดูแลดีอยู่แล้ว แต่เด็กที่เกเร มีปัญหา ครูต้องอดทนจนถึงที่สุด พยายามอย่างเต็มความสามารถเพื่อดึงนักเรียนกลับมาเรียน มาเป็นเด็กดีมีอนาคต แต่ละปีโรงเรียนเราจะมีนักเรียนที่ใกล้จะจบ ม.6 แล้วมีปัญหาไม่กี่คน ประมาณ 4-5 คน ทั้งปัญหาเรื่องเวลาไม่ครบ สอบไม่ผ่าน ครูต้องช่วยผลักดันให้ถึงที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการสอนเสริมหรือมาตรการต่าง ๆ เพราะถ้าเราช่วยให้เขาเรียนจบจะช่วยชีวิตเขาดีขึ้น พึ่งพาตัวเองได้ เพราะอย่างน้อยเขาก็จบมัธยม 6 เด็กกลุ่มนี้จบออกไปประสบความสำเร็จในชีวิตแล้วหลายคน มันคือความภูมิใจและความสุขใจอย่างบอกไม่ถูก สิ่งเหล่านี้ซื้อไม่ได้ด้วยเงิน”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“ผมเชื่อว่าอนาคตเมื่อครูสามารถขยายผลไปได้มากขึ้น จะส่งผลโดยตรงกับเด็ก เมื่อครูมีคุณธรรมหนักแน่นขึ้น เด็ก ๆ จะมีเหตุผลในการเรียน เห็นเป้าหมายในการเรียน มีสมาธิจดจ่อในการเรียนมากขึ้น ผลการเรียนก็น่าจะดีขึ้น ความรักความสามัคคีก็น่าจะมีมากขึ้นด้วย ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

4.5.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) นั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.3 นี้

ตารางที่ 4.3 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท
<p>สถานที่ตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี</p> <p>สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน</p> <p>ระดับชั้นที่ทำการสอน</p> <p>ชั้นอนุบาล - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6</p> <p>วิสัยทัศน์ เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชน มีการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเพื่อนักเรียนจะได้เป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตที่เป็นสุขบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพอเพียงและความเป็นไทย</p> <p>การจัดการศึกษา เน้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน</p> <p>การสนับสนุนของโรงเรียน</p> <p>มูลนิธิลาซาล / มูลนิธิสยามกัมมาจล / ความร่วมมือจากท้องถิ่น</p>	<p>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</p> <p>ผู้บริหาร : สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานเป็นทีมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู</p> <p>ครู : สามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการใช้ฐานการเรียนรู้อย่างหลากหลาย</p> <p>นักเรียน : เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงการมีพื้นฐานอาชีพในชีวิต</p> <p>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</p> <p>นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และความเครียด / การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<p>1) การใช้แหล่งการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ โดยโรงเรียนใช้พื้นที่ในการจัดฐานการเรียนรู้มากกว่า 20 ฐาน โดยเน้นการเกษตรและวิถีชีวิตแบบพอเพียงในการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างหลากหลาย</p> <p>2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูผู้สอนบูรณาการการเรียนรู้ทั้งภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยอาศัยฐานการเรียนรู้ในโรงเรียนควบคู่ไปด้วย และอาศัยหลักคิดการเขียนแผนฯตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>3) การสร้างความร่วมมือของผู้อำนวยการ ครู บุคลากรและวัฒนธรรมการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในการขับเคลื่อนกิจกรรมรวมถึงการจัดโครงการ ค่าয় ฐานการเรียนรู้</p>	<p>สภาพและลักษณะการจัดการศึกษาของโรงเรียนนี้มีความเหมาะสมกับโรงเรียนที่มีลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีความพร้อมและความสามารถในการจัดฐานการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน โดยมีทรัพยากรและพื้นที่อย่างเหมาะสมและเอื้ออำนวย 2. ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรภายนอกในการสนับสนุนงบประมาณและปัจจัยต่าง ๆ 3. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วมใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้

4.4 กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

4.4.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์จันทบุรี ตั้งอยู่เลขที่ 108 หมู่ 5 ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันโรงเรียนมีการบริหารจัดการ โดยมีพระคาร์ดินัลไมเคิลมิชัย กิจบุญชู ประมุขแห่งมิสซังโรมันคาทอลิก สังฆมณฑลกรุงเทพฯ เป็นผู้รับใบอนุญาต ดำเนินการบริหารจัดการศึกษาโดยนักบวชคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี เป็นผู้ลงนามแทนผู้รับใบอนุญาต สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผู้จัดการและผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบัน คือนางสาวลำยอง อุ่นอุ่น เป็นโรงเรียนสหศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่มีนักเรียนประมาณ 3,467 คน ครูจำนวน 191 คน เป็นนักเรียนแกนนำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 64 คน ครูแกนนำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 30 คน

โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จันทบุรีดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนโดยเริ่มดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติจริง จนถึงปี พ.ศ.2550 โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ได้ผ่านการคัดเลือกให้เป็นสถานศึกษาแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2551 และเป็นโรงเรียนหนึ่งใน 20 โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชน ซึ่งเป็นความต่อเนื่องจากโครงการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับการสนับสนุนมูลนิธิสยามกัมมาจลเพื่อจุดประกายให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญจนสามารถนำหลักการ และหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตได้

4.4.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์นั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน จากเดิมที่เป็นสถานศึกษาพอเพียงและผ่านเกณฑ์การประเมินของมูลนิธิสยามกัมมาจล นอกจากนี้ผู้บริหารได้จัดแหล่งเรียนรู้ทาง

วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะหัตถกรรมพื้นบ้านเสื้อจันทบูร เพื่อเป็นสถานที่ในการศึกษาความรู้ เรื่องท้องถิ่น ของนักเรียนและคนในชุมชน

2) ครูสามารถการจัดทำแผนบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการบูรณาการเนื้อหารายวิชา 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการกำหนดประเด็นหลักในแต่ละระดับชั้น แล้วจึงนำไปสู่การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 3 ช่วง 2 เงื่อนไข โดยมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันในแต่ละระดับชั้น นอกจากนี้มีการจัดโครงการและโครงการอาชีพเพื่อฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะพื้นฐานของการประกอบอาชีพ เช่น กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน โครงการงานมินิบริษัท โครงการธรรมชาติกับความพอเพียง เป็นต้น

3) นักเรียนเข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ และมีพื้นฐานอาชีพท้องถิ่น (การทอเสื้อจันทบูร)

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียน สามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ครูได้สร้างขึ้น รวมถึงโครงการและโครงการต่าง ๆ โดยพบว่า นักเรียนนั้นเห็นคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เช่น การศึกษาเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น การฝึกความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมและ/หรือโครงการต่าง ๆ

“...นักเรียนเค้ารู้สึกว่โครงการบูรณาการในระดับชั้นนั้น นักเรียนเองเค้าก็ทำได้ ตั้งแต่งานกระดาษ งานโครงการธรรมชาติกับความพอเพียง ทุกอย่างเค้าทำเองใช้เองได้ ได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกับคุณครู ร่วมกับเพื่อน ๆ ...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...เสื้อจันทบูรที่เป็นความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น พอเราเอาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน นักเรียนก็จะซึมซับวัฒนธรรมท้องถิ่นของเรา เห็นฮีโร่ที่มาสอนที่มีอายุมากแล้วสอนการทอเสื้อเพื่อสืบทอดวิถีชีวิตชุมชน นักเรียนเค้าเห็นคุณค่าเห็นความสำคัญ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดขึ้น โดยในแต่ละสายชั้นที่มีหัวเรื่องการบูรณาการการเรียนการสอนกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูเป็นผู้กำหนดประเด็นและปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ใช้ความพยายามและ

ความสามารถในการทำผลงานหรือการทำงานให้ออกมาด้วยความสำเร็จ และมีการแก้ไข ปัญหาเมื่อพบว่าการทำงานมีอุปสรรคเกิดขึ้น โดยนักเรียนสามารถเลือกทางออกที่มีความ เหมาะสม

“...เวลานักเรียนลงทำกิจกรรม นักเรียนเค้าก็จะคิดผลงานสร้างสรรค์ผลงานแปลก ๆ ใหม่ ๆ ดูจากทั้งในแฟ้มแล้วก็งานที่เค้าทำขึ้น เค้าค่อย ๆ เรียนรู้จากโจทย์ที่ครูได้ให้เค้าไป...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระการงานฯ, สัมภาษณ์)

“...อย่างกิจกรรมตลาดนัดพอเพียงที่มีขึ้นปีละครั้ง เป็นตัวอย่างกิจกรรมที่ทำให้เห็นว่า นักเรียนต้องมีทักษะการจัดการ การเตรียมงานตลาดนัด จะทำอะไรนักเรียนก็ต้องคิดตามหลักเหตุและ ผลให้เข้ากับ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเสมอ เพื่อให้แน่ใจว่ามีภูมิคุ้มกันแล้ว...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงานใน กิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการอาชีพท้องถิ่นจันทบุรี โครงการบูรณาการของในแต่ละสายชั้น โดย นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีครูที่ปรึกษาคอย ให้คำแนะนำ

4) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น นอกจากนักเรียนมีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดแล้วนั้น นักเรียนได้มีโอกาสสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันและ กันจากการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน ทั้งระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และสัมพันธ์ภาพที่ดีกับ ครูผู้สอน ดังเช่นในโครงการบูรณาการแต่ละระดับชั้น งานตลาดนัดพอเพียง โครงการหัตถกรรม เสื้อจันทบุรี เป็นต้น

“...ในการทำโครงการบูรณาการของนักเรียนนั้น ทำให้นักเรียนรู้จักการพึ่งพาตนเองได้ รู้จัก พอ รู้จักการแบ่งปัน และการรวมตัวกันขยายงานให้เกิดความร่วมมือใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก วิชาการ วิชาชีพและชีวิตตามหลักการของโรงเรียน...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...พอนักเรียนได้ทำงานด้วยกัน นักเรียนก็จะเรียนรู้ ร่วมมือกันทำงาน ทุกระดับชั้นมีการ บูรณาการ นักเรียนก็ฝึกการทำงานด้วยกันอย่างต่อเนื่องทุกปี ...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

4.4.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ พบว่า มีกลยุทธ์หลักที่สะท้อนได้อย่างชัดเจนจำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน 2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การจัดโครงการ/โครงการงานอาชีพ และ 4) การพัฒนาครูและการมีส่วนร่วมของครู โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.3.1 การใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ยาวนาน ยังเป็นที่ตั้งของโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี คือ วิหารปฏิสนธิพระแม่มารินิรมล (โบสถ์วัดคาทอลิก) ซึ่งเป็นสถานที่พัฒนาคุณธรรมเด็กเยาวชนและประชาชนในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์มาอย่างยาวนาน ผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนมีความสนใจและให้ความสำคัญกับงานด้านวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านทางโรงเรียนจึงเป็นที่ตั้งของศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลจันทนิมิต ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและทุนทางสังคม ผ่านการเสริมสร้างและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา การสืบค้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นำมาสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ สังคมและมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ในชุมชน และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยมิติทางวัฒนธรรม ด้วยศักยภาพนี้ทำให้ทางโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากมาย ทั้งโรงเรียนยังมุ่งมั่นที่จะจัดสรรให้ทุกพื้นที่ของโรงเรียนเป็นจุดศึกษา อันได้แก่ ห้องหัตถกรรมพื้นบ้านเสื่อจันทบูร ห้องพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน รวมถึงแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น เรือนกระจ่างฟ้า บ้านดิน ฯลฯ

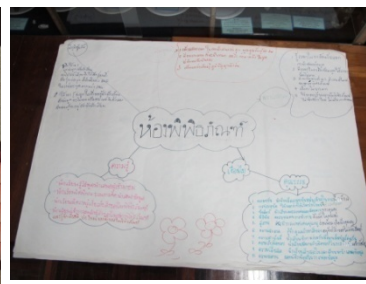


แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน

แผนภาพที่ 4.10 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์



หัตถกรรมพื้นบ้านเสื่อจันทบูร



ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลจันทนิมิต



แหล่งเรียนรู้บ้านดิน

แผนภาพที่ 4.10 (ต่อ)

4.4.3.2 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกเหนือจากการจัดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และการจัดให้มีโครงการต่าง ๆ แล้ว โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ได้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้น ทุกภาคส่วนของกิจกรรมในโรงเรียน ครอบคลุมด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักวิชาการ วิชาชีพและวิชาชีพชีวิต บนพื้นฐานของความพอเพียง มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง มีกิจกรรมและวิถีชีวิตของโรงเรียนเป็นทุนเดิมที่สอดคล้องและเอื้อต่อการประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยฐานการเรียนรู้จากการบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรียนรู้และปฏิบัติการประดิษฐ์ที่ใส่ไม้จิ้มฟันแฟนซี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนรู้และปฏิบัติการประดิษฐ์กระดาษสร้างสรรคงานสร้างศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรียนรู้และปฏิบัติการประดิษฐ์หมวกการบูร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรียนรู้และปฏิบัติการประดิษฐ์กระดาษ

มหัศจรรย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรียนรู้และปฏิบัติการทำผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (ธรรมชาติกับความพอเพียง) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนรู้และปฏิบัติหัตถกรรมพื้นบ้านเสื้อจันทบูร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนรู้และปฏิบัติการทำผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (สมุนไพรคู่ชีวิต) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรียนรู้และวางแผนการจัดตั้งมินิบริษัท ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนรู้และปฏิบัติโครงการคุณธรรม และฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 เรียนรู้และปฏิบัติการผลิตปุ๋ยน้ำจุลินทรีย์มีชีวิตร พลิกวิกฤตแผ่นดินไทย โดยแต่ละฐานการเรียนรู้จะยึดหลัก 4 หลัก ได้แก่ การพึ่งพาตนเองได้ รู้จักพอ รู้จักการแบ่งปัน และการรวมตัวกันขยายงานให้เกิดความร่วมมือใหม่ และสอดคล้องกับหลักวิชาการ วิชาชีพและวิชาชีพชีวิต

ครูบูรณาการลงในการจัดการเรียนการสอนของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ (แผนหลัก คือแผนบูรณาการทุกกลุ่มสาระในแผนเดียวกันโดยศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน และแผนรองคือการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระกับจุดศึกษาภายในโรงเรียนและสวนเดอ ลา ม็อต ตามความเหมาะสมและบริบทของแต่ละสาระ) ผลจากการทำแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ทำให้ครูมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเนื้อหาของความพอเพียงมากขึ้น ครูพบว่า การบูรณาการหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ก่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนที่มองเห็นในทางปฏิบัติ เช่น การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การทิ้งขยะโดยทำขนาดให้เล็กลงเพื่อลดปริมาณขยะ นักเรียนร่วมทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะมากขึ้น มีการต่อยอดแนวคิดไปสู่ผู้ปกครองผ่านนักเรียน ทำให้ผู้ปกครองสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นักเรียนได้รับความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการสอนของครูจากการได้ลงมือทำกิจกรรมจากแผนการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ ผลการดำเนินการดังกล่าว ครูเห็นว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ ซึมซับ มีโอกาสได้ฝึกฝนและเห็นคุณค่าของการอยู่อย่างพอเพียงทั้งในชีวิตประจำวันและในการเรียน ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนักและการสร้างการมีส่วนร่วมให้นักเรียนได้เกิดความภาคภูมิใจว่าการได้รับการชื่นชมจากสังคม แท้จริงแล้วคือการปฏิบัติของนักเรียนทั้งในการดำเนินชีวิตและในการเรียนของนักเรียนทุกคนนั่นเอง

ภาพสะท้อนการประยุกต์ใช้ของนักเรียนในชีวิตประจำวันนั้น ทางโรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละชั้นได้เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมจากฐานการเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการถอดบทเรียนการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์มีการถอดบทเรียนการเรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดเก็บร่องรอยหลักฐาน เช่น สมุดบันทึกของนักเรียน ผลงานของนักเรียน

ตามฐานการเรียนรู้และตามสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการถอดบทเรียนการเรียนรู้นักเรียนและครู ได้รับการจัดอบรมจากมูลนิธิสยามกัมมาจล



แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ 4.11 แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

4.4.3.3 การจัดโครงการ/โครงการอาชีพ

โรงเรียนเริ่มต้นการจัดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ บ้านสวน เดอ ลามือต รวมทั้งจัดภูมิทัศน์ที่เหมาะสมปลอดภัยเป็นแหล่งเรียนรู้และจุดศึกษาที่ส่งเสริม เอื้อต่อการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติชีวิตพอเพียง นอกจากนี้ยังมีโครงการต่าง ๆ ที่ให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติค้นคว้าและลงมือทำด้วยตนเอง ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการหัตถกรรมพื้นบ้าน เสื้อจันทบุรี ซึ่งเป็นโครงการสืบสานอาชีพท้องถิ่นของจันทบุรี และการประยุกต์รูปทรงเรขาคณิต เพื่อทอเสื้อลวดลายใหม่ๆ ขึ้นมาอีก โครงการกระดาษรีไซเคิล ซึ่งเป็นการส่งเสริมความประหยัด และนำกระดาษที่ใช้แล้วในโรงเรียนมาใช้ประโยชน์ได้อีก โครงการธรรมชาติกับความพอเพียง ที่นักเรียนทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น น้ำยาอเนกประสงค์ ยาสระผม ฯลฯ เพื่อใช้สมุนไพรรักษาโรคใช้สารเคมี มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความตระหนัก รู้คุณค่า รู้รักษาสิ่งแวดล้อมทั้งยังก่อให้เกิดความอดทน เพียรพยายาม มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการแข่งขัน มีความละเอียดรอบคอบและมีมนุษยสัมพันธ์ (ธรรมชาติกับความพอเพียงของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ เป็นการจัดกิจกรรมบูรณาการสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) นำความรู้เรื่อง สมุนไพรในท้องถิ่นมาผลิตผลงาน “หนึ่งทีมหนึ่งผลิตภัณฑ์” โครงการมินิบริษัท ซึ่งให้นักเรียน คิดค้นประดิษฐ์และผลิตสินค้า โดยยึดหลักการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์

นอกจากนี้โรงเรียนยังมีกิจกรรมตลาดนัดพอเพียงเคียงคู่การแข่งขัน มีการจัดทั้งหมด 4 วัน ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปีการศึกษา เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้นำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามความสนใจของแต่ละคน ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีที่จะเกิดการเรียนรู้ แสวงหาความรู้เพิ่มเติม และเห็นความสำคัญของการทำงานทั้งที่เป็นกิจกรรมของชั้นเรียนและ กิจกรรมฐานการเรียนรู้ กิจกรรมธนาคารโรงเรียน โดยโรงเรียนได้ร่วมมือกับธนาคารออมสิน มา

ช่วยอบรมนักเรียนและจัดระบบบัญชีให้ ฝึกนักเรียนทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน นำรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายประจำวันในแต่ละวันมาฝากธนาคารโรงเรียนมากขึ้น (ปัจจุบันมีมากกว่า 2,000 บัญชี) ธนาคารโรงเรียนช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนวินัยในการออมเงินจะแบ่งให้นักเรียนระดับประถมศึกษาได้รับผิดชอบในช่วงเช้า ส่วนระดับมัธยมศึกษาเข้ามาดูแลตั้งแต่เวลา 11.30 น. เป็นต้นไป เมื่อนักเรียนจบการศึกษาจะให้ทุกคนปิดบัญชีนำเงินฝากไปเป็นทุนการศึกษาต่อไป โครงการรณรงค์เรื่องการทิ้งขยะ การมองเห็นปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน เห็นได้ชัดจากเรื่องปริมาณขยะในโรงเรียน (ก่อให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายด้านการกำจัดขยะลงไปได้กว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายเดิม) การเห็นคุณค่าของสิ่งของเครื่องใช้และใช้อย่างประหยัด และการรู้จักเลือกบริโภคอาหาร และรับประทานไม่เหลือทิ้ง การพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การแยกเศษอาหาร และการทำความสะอาดภาชนะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยีจัดรายวิชางานช่าง งานประดิษฐ์ งานเกษตร งานเย็บปักถักร้อย งานบ้านและงานธุรกิจ ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้เข้าเรียนโดยใช้เวลา 3 ชั่วโมงติดต่อกันในแต่ละสัปดาห์เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเอง นักเรียนได้รับการเสริมสร้างศักยภาพให้รู้จักถอดบทเรียน รู้จักวิเคราะห์เชื่อมโยงเข้ากับหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอก จากการศึกษาเอกสารจากแฟ้มสะสมผลงานและการสนทนาแลกเปลี่ยนจะพบว่าทางโรงเรียนได้มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เช่น การให้ผู้ปกครองของนักเรียนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการทอเสื้อกันหนาวของนักเรียน เมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้านก็สามารถทอเสื้อไว้ใช้ได้ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน



โครงการและโครงการงานอาชีพของโรงเรียน

แผนภาพที่ 4.12 โครงการและโครงการงานอาชีพของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

4.4.3.4 การพัฒนาครู การมีส่วนร่วมของครู

ครูโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์มีโอกาสได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และได้นำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในหน่วย

การเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและครบทุกช่วงชั้น ครูมีการจัดทำโครงการที่ส่งเสริมการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูแต่ละกลุ่มสาระรับผิดชอบจุดศึกษาเรียนรู้ภายในโรงเรียน

ความมุ่งมั่นและประสิทธิภาพของคณะครู ในการขับเคลื่อนหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของคณะครูโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนพบว่าคณะครูมีความมุ่งมั่น มีความตั้งใจในการทำงานเป็นอย่างมาก คณะทำงานมีความเข้มแข็งและร่วมแรงร่วมใจทำงานแม้จะมีภาระงานที่มาก และอุปสรรคในการทำงานแต่ก็ยังมีกำลังใจที่จะขับเคลื่อนให้เกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้จัดทำ บันทึกความพอเพียงซึ่งเป็นสมุดบันทึกเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความพอเพียงในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ส่งผู้อำนวยการทุกวันอังคาร เป็นโอกาสให้ครูได้ทบทวนตนเองถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต รู้จักปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง รวมถึงการทำบัญชีครัวเรือนของบุคลากร เพื่อสร้างวินัยและการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

จากการศึกษาแฟ้มเอกสารของคุณครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบการนำการเรียนรู้สู่ชุมชน มีการไปเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนอื่น ๆ และชุมชน เปิดโอกาสให้โรงเรียนภายนอกมาศึกษาดูงาน และครูมีวิธีการสร้างเครือข่ายครูในโรงเรียนให้เข้มแข็ง โดยการมีผู้บริหารที่เข้มแข็ง และคุณครูทุกคนทำงานด้วยใจ (การระเบิดจากข้างใน) เน้นการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรอย่างยั่งยืน “เราเป็นเศรษฐกิจพอเพียง มีใช้เพียงพอเพราะเราทำอะไร แต่อยู่ที่เราทำไปทำไม ทำเพื่ออะไรและทำอย่างไร”



การประชุมเพื่อพัฒนาบุคลากร

แผนภาพที่ 4.13 การประชุมเพื่อพัฒนาบุคลากรโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

4.4.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์นั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.4 นี้

ตารางที่ 4.4 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p>สถานที่ตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี</p> <p>สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน</p> <p>ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6</p> <p>วิสัยทัศน์ ให้นักเรียนทุกคนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีมาตรฐานด้านวิชาการเพื่อพัฒนา นักเรียนเป็นรายบุคคลจนเต็มตามศักยภาพ ของตน ทั้งทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ทั้ง คณะครูและนักเรียนเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อ สาธารณะ เป็นที่พึงปรารถนาของทุกสังคมที่ดี และมีความสุขในชีวิตประจำวันอย่างพอเพียง</p> <p>การจัดการศึกษา เน้นการนำปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนของโรงเรียน</p> <p>มูลนิธิสยามกัมมาจล / ความร่วมมือจากชุมชน ท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้</p>	<p>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</p> <p>ผู้บริหาร : สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ ชุมชนเพื่อการศึกษาความรู้เรื่องท้องถิ่น</p> <p>ครู : สามารถการจัดทำแผนบูรณาการปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง การจัดโครงการและโครงการ อาชีพ</p> <p>นักเรียน : เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ และมีพื้นฐานอาชีพท้องถิ่น (การทอเสื้อจันทบูร)</p> <p>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</p> <p>นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) การใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้าน โดยโรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อเป็นที่ศึกษาหา ความรู้เกี่ยวกับวิถีชุมชนท้องถิ่นแก่นักเรียนและ ชุมชน เป็นการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้หลากหลายสาขาวิชา 2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการกำหนด หัวเรื่องหลักของแต่ละระดับชั้นเพื่อจัดทำแผนฯ ในลักษณะการบูรณาการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มี ความเชื่อมโยงทุกระดับชั้นทั้งโรงเรียน 3) การจัดโครงการ/โครงการอาชีพ โดยเป็น กิจกรรมทั้งในหลักสูตรและเสริมหลักสูตร ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติงานอาชีพ ท้องถิ่นเพื่อเป็นการเรียนรู้พื้นฐานการทำงาน 4) การพัฒนาครูและการมีส่วนร่วมของครูโดย สร้างครูแกนนำการจัดการเรียนรู้ตามแนว ปศพ. 	<p>สภาพและลักษณะการจัด การศึกษาของโรงเรียนนี้มีความ เหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีความพร้อมและ ความสามารถในการจัดแหล่ง เรียนรู้ชุมชน ท้องถิ่น และเป็น ศูนย์กลางของชุมชน 2. ได้รับความร่วมมือจาก ท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการให้ ความร่วมมือในการสร้างแหล่ง เรียนรู้และการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน 3. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วม ใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่ เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้

4.5 กรณีศึกษาโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี

4.5.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบสหศึกษา ในความรับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน่วยงานและองค์กรสนับสนุน ประกอบด้วย สำนักงานราชเลขาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และจังหวัดเพชรบุรี จัดการศึกษามุ่งเน้นการสอนด้านวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ให้พัฒนาอย่างกว้างขวาง มุ่งปลูกฝังและ ส่งเสริมการฝึกทักษะ ความรู้ ความสามารถนักเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม กอบปรักบอบรมนักเรียนให้เป็นกุลบุตร กุลธิดาที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและสามารถพึ่งตนเองได้

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนนั้น “เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาคที่มีคุณภาพตาม มาตรฐานชาติ บนพื้นฐานหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และมีพันธกิจในด้าน 1) บริหาร จัดการโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างให้นักเรียนเป็นผู้มีหลักคิด หลักวิชาและนำลงสู่หลักปฏิบัติ 3) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ มีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัย นักคิดค้น และพัฒนา และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อ สังคม เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และ 5) ส่งเสริมครูให้สามารถพัฒนาทักษะการจัดการความรู้และ การทำวิจัย ส่วนเป้าประสงค์ของโรงเรียนนั้นเพื่อให้ 1) นักเรียนและบุคลากรมีคุณลักษณะของ ความเป็นผู้มีหลักคิด หลักวิชา และหลักปฏิบัติตามแนวทางของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม และ 3) นักเรียนและบุคลากร พัฒนางานอย่างสร้างสรรค์ ด้วยความรู้ ควบคู่คุณธรรม

โรงเรียนมีนักเรียนทั้งหมด 598 คน มีครูและบุคลากรจำนวน 42 คน โดยมี อัตราส่วนประมาณครู 1 คนต่อนักเรียน 15 คน ด้านหลักสูตรจัดตามโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ โดยเน้นรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่จะมีความรู้เพื่อให้เป็นผู้นำทางวิชาการ

สภาพชุมชนโดยรวมของโรงเรียนนั้นตั้งอยู่บนพื้นที่ของศูนย์สาธิตสหกรณ์ โครงการหุบกะพง มีประชากรประมาณ 4,000 คนบริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน อาชีพหลัก ของชุมชน คือ การเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ผู้คนนับถือศาสนาพุทธ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ของนักเรียน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพหลักคือข้าราชการและรองลงมาคืออาชีพ ค้าขาย

โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน คือ เป็นโรงเรียนประจำนักเรียนอยู่โรงเรียน ตลอดเวลา โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักเรียนได้ตลอดเวลา อยู่ใกล้วัดหุบกะพง

ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในหมู่บ้านหุบกระพง ศูนย์การเรียนรู้โครงการในพระราชดำริหุบกระพง ข้อจำกัดของโรงเรียนคือนักเรียนมาจากหลายจังหวัดซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ทำให้ การติดต่อหรือพบผู้ปกครองทำได้ไม่สม่ำเสมอ

รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ปัญญาสาขา) ของโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรีนั้น เป็นรูปแบบที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้นเปรียบเสมือน แม่น้ำ 5 สาขา (ป่าสัก ปิง วัง ยม น่าน) ที่ไหลรวมไปสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่าง พอเพียงอยู่ดี มีสุข มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สาขาที่ 1 การบริหารจัดการ (เปรียบเสมือนแม่น้ำป่าสัก) โดยกำหนด นโยบายให้บุคลากรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งกำหนดเป็น ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา โดยให้นำไปใช้ในการบริหารทุกกลุ่มงาน ตั้งแต่จัดทำแผนงาน/โครงการกิจกรรม จนกระทั่งวิเคราะห์ภายหลังการทำงาน

สาขาที่ 2 การจัดการเรียนการสอน (เปรียบเสมือนแม่น้ำปิง) โดยเป็นการ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอน มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง 2) ฝึกให้นักเรียนสามารถ วิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ได้ 3) ให้นำผลการวิเคราะห์ลงสู่ การปฏิบัติ จนนักเรียนเกิดความตระหนักเห็นประโยชน์ของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในชีวิต

สาขาที่ 3 การจัดการแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน (เปรียบเสมือน แม่น้ำวัง) เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแหล่งเรียนรู้ มี 2 ลักษณะ คือ 1) ครูใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และใช้ในการจัดการเรียนรู้ และ 2) นักเรียนใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้

สาขาที่ 4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (เปรียบเสมือนแม่น้ำยม) เป็นการเรียนรู้ที่ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาและเติมเต็มศักยภาพของตนเองตามความสนใจของแต่ละบุคคล เป็นการ ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตนเองโดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์ตนเอง

สาขาที่ 5 ความพอเพียงในชีวิตชาวหอ (เปรียบเสมือนแม่น้ำน่าน) เป็นการ ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการใช้ชีวิตร่วมกันในหอพักทั้งครูและนักเรียน โดย รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ปัญญาสาขา) นั้นแสดงดัง แผนภาพที่ 4.1



แผนภาพที่ 4.14 รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี

4.5.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรีนั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้บริหารมีความสามารถในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน โดยโรงเรียนได้พัฒนาจากการเป็นสถานศึกษาพอเพียงตามหลักเกณฑ์ของมูลนิธิสยามกัมมาจลจนผ่านการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ โดยเป็นแหล่งศึกษาดูงานของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรทั่วไป นอกจากนี้ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากร โดยการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนนั้นได้เข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนา และนำความรู้/ประสบการณ์ที่ได้นั้นมาขยายผลต่อเพื่อนครูด้วยกัน และในทางกลับกันนั้นครูในโรงเรียนก็ได้มีโอกาสเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงานในโรงเรียนด้วยเช่นเดียวกัน

2) ครูมีความสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยพิจารณาจาก 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ในส่วนของกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น ครูได้มีการจัดค่ายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงค่ายวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของโรงเรียนในแต่ละปีการศึกษาในการพัฒนาความรู้และความสามารถของนักเรียนทั้งในด้านวิชาการและด้านการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ครูได้มีโอกาสฝึกการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ให้กับเพื่อนครูและบุคลากรภายนอกโรงเรียน

3) เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ โดยนักเรียนสามารถอธิบายหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การยกตัวอย่างการนำไปใช้ตามหลักคิดดังกล่าว การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับเพื่อนรุ่นพี่รุ่นน้องในโรงเรียน การทำงาน/กิจกรรมร่วมกัน

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนสามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองและรู้จักตนเองมากขึ้นเมื่อใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในด้านความพอประมาณ การรู้จักตนเอง การให้เกียรติผู้อื่น ทั้งในการเรียนการทำงาน การใช้ชีวิตในโรงเรียน นักเรียนเกิดความภูมิใจที่ได้ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนแห่งนี้ พอใจในสภาพที่ตนเองมีอยู่ รู้จักความพอดีในเรื่องการเรียนและการทำงานกับเพื่อน

“...รู้เวลา รู้ตัวเอง มีความพอเพียงคือ การบริหารจัดการเวลา พอประมาณ คือต้องประมาณตนว่าตัวเองทำได้แค่ไหน ภูมิใจด้วยกัน คือเมื่อเครียดก็ไปเดินเล่น ความรู้ ได้มีการไปสอบถามข้อมูลจากคุณพ่อด้วย คุณธรรมเราต้องรับผิดชอบทำงานของเราจนสำเร็จ...”

(นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

“...หลังจากลงเลือกตั้งประธานนักเรียนและไม่ได้รับเลือกตั้ง ได้มีการปรึกษากับผู้อื่น ทั้งคุณพ่อ พี่ๆ เพื่อนๆ ซึ่งทุกคนก็ให้คำปรึกษาที่ดี และคิดว่า ถึงแม้ไม่ได้รับเลือกตั้งก็ยังคงทำงานต่อไปได้ และรู้สึกว่าจะต้องไม่ท้อแท้ ไม่ควรผิดหวัง หลังจากนั้นนักเรียนก็ได้เป็นประธานหอพัก และต้องพาน้องๆ ทำกิจกรรมต่างๆ นักเรียนบอกว่ารู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่นำพาน้องๆ ให้ทำกิจกรรมสำเร็จมากมาย และสอนน้องให้รู้จักการวางแผนเพื่อที่จะต้องทำงานเป็นรุ่นพี่รุ่นต่อไป...”

(นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจรวมถึงการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบ ครูมีการสร้างเงื่อนไขและสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนร่วมกันกำหนดทางเลือกในการตัดสินใจแก้ปัญหาบนฐานแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

“...เด็กๆ มีความคิดที่ดี และสร้างสรรค์ มีการมองมิติทางวัฒนธรรมและสังคมมากกว่า ซึ่งการรับรู้นี้ได้จากประสบการณ์การพูดคุยกับเด็กซึ่งไม่ได้มีการบันทึกไว้ บางครั้งก็จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กช่วยกันคิดว่าจะจัดห้องหรือดูแลอย่างไรเมื่อมีผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ในการดูแลก็ไม่ได้แบ่งงานหรือกำหนดชัดเจนลงไปว่าใครจะดูแล แต่ต้องการให้ทุกคนร่วมมือกันทำงานมากกว่า ช่วงผ่านของการเข้า

ใช้พิพิธภัณฑท์ที่มี เนื่องจากคุณครูที่รับผิดชอบเองมีงานสอนเยอะ และนักเรียนที่รับผิดชอบเปิด – ปิด ห้องก็มีงานเยอะจึงทำให้การเข้าใช้น้อยลง...”

(ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์)

“...มีการวิเคราะห์ว่าทำไมต้องเก็บตัวอย่างสัตว์ซึ่งน่าสงสารมาก ไม่มีความเมตตา เด็ก สะท้อนกลับมา ก็อธิบายว่าสัตว์วิทยาต้องมีการฆ่า แต่เป็นการฆ่าที่ไม่มีประโยชน์ใช้ในการเรียนรู้ ไม่ ต้องเก็บมาเรียนรู้ทุกปีทำลาย 1 ชีวิตในปีนี้แต่รักษาอีกหลายชีวิตในหลายๆ ปี เพราะใช้ 1 ชีวิตนี้ศึกษา ต่อไปได้ก็บอกไปเก็บสัตว์ที่ตายแล้ว เก็บซากหอยซากปลาที่ยังสมบูรณ์ เก็บปลาตายที่ติดมากับอวนก็ ไม่เป็นการทำลายชีวิตมากนัก เด็กสามารถใช้หลักวิชาการจำแนกสัตว์เป็นหมวดหมู่ได้...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านกิจกรรมค่าย โครงการ หรือการจัดการเรียนการสอนที่ โรงเรียนได้จัดขึ้นซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปกติ โดยนักเรียนสามารถก้าวข้ามปัญหาต่าง ๆ ด้วยการ ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการวางแผนและจัดการกับตนเอง ด้วยหลักเหตุผล และการคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมา เป็นต้น

“...อาจารย์พรไพสน จะให้งานก่อนปิดเทอม และให้ส่งช่วงเปิดเทอม เราต้องมีการบริหาร เวลาในการทำงานให้เสร็จทันเวลา บางครั้งเคยคิดจนเครียด แต่เมื่อละจากความเครียดแล้วออกมา เดินดูสภาพแวดล้อมก็สามารถกลับไปทำงานต่อจนเสร็จได้...”

(นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

“...ตอนสอบเข้า ม.4 จะสอบเข้าจุฬารณให้ได้ ก็ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยความรู้ก็มีติด ตัว ความพอประมาณก็คือการอ่านมากอ่านน้อย ภูมิคุ้มกัน คือ การวางแผนอ่านวิชาไหนก่อน ความรู้ คือ ความรู้ที่เคยเรียนรู้มากที่บทวน คุณธรรมก็ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีอดทน ขันติ กลายเป็นเด็กมีสมาธิได้...”

(นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นักเรียนที่โรงเรียนจุฬารณราช วิทยาลัย เพชรบุรี เป็นนักเรียนโรงเรียนประจำ ดังนั้นจึงต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยการอาศัยในแต่ ละบ้านนั้นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 และการทำงานกลุ่ม ชมรวม โครงการ หรือค่ายต่าง ๆ นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันระหว่างพี่น้อง จึงเป็นการฝึกการสร้าง สัมพันธภาพที่ดีร่วมกันในการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย

“...การจัดค่าย วันแรกจะเกี่ยวกับในหลวง วันต่อมาจึงเข้าเศรษฐกิจพอเพียงที่เด็กชอบมาก คือ ส้มตำ เริ่มมาจากเป็นกิจกรรมใน WALK RALLY ให้ทำส้มตำไทย 1 กลุ่ม คือ 1 บ้าน มีเด็ก ม.6 เป็นผู้ช่วยวิทยากร คนที่ 11 เป็นคนชิมแต่จะแก้มไม่ได้ให้กลับไปคุยกันในกลุ่มแล้วให้คนที่ 12 กลับไป แก้มแต่หยิบได้อย่างเดียวแล้วต้องช่วยกันกินให้หมด จึงให้ในการวางแผนได้ขึ้นตอนว่าต้องทำงานตาม

ขั้นตอนต้องมีความพอประมาณ หยิบแต่ละอย่างพอประมาณ คุณธรรม คือ ต้องช่วยกันกินให้หมดถ้าเราชอบกินเผ็ด ใส่พริกมากเพื่อนคนอื่นกินไม่ได้แต่ต้องช่วยกันกินให้หมดสอนทั้งเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทำงานองค์กรความรักความรับผิดชอบในองค์กร มีเด็กแล้วว่ากรรมตามสนอง เพราะจะแก้สิ่งนี้โดยไม่รู้ว่าเป็นคนกิน คือ นักเรียน...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ชุมนุมสังฆวิทยาให้เด็ก ม.1-6 สามารถเรียนด้วยกันอย่างสนุกสนาน และเรียนร่วมกันได้ตามความพอประมาณในระดับความรู้ของเด็กแต่ละระดับชั้น ให้เด็กสามารถเป็นวิทยากรนำแขกที่มาเยี่ยมชมได้อย่างมั่นใจ พื้นฐานความรู้ครุมองความพอประมาณกับเด็กให้เหมาะกับเด็ก ด้านคุณธรรมจะจัดกิจกรรมกลุ่มด้านการทำงานร่วมกัน ความเสียสละ เพราะการศึกษาเปลือยต้องใช้เวลา จึงต้องเสียสละ เด็กแต่ละคนจะต้องการเวลาไม่เท่ากันเวลาทางการ คือ เท่ากันแต่เด็กสามารถเพิ่มเติมตามความสนใจ...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

“...มีอยู่ครั้งหนึ่งมีเด็กมาทำกิจกรรม 2 กลุ่ม คือ เปลือกหอยเป็นกลุ่มน้อง แมลงเป็นกลุ่มพี่ แต่มีอาจารย์ดูแลเพียงคนเดียวเมื่ออาจารย์ไปดูแลกลุ่มหนึ่งในห้องหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งในอีกห้องหนึ่งก็จะเล่นกันจนในที่สุดอาจารย์จึงตัดสินใจรวม 2 กลุ่มเข้าด้วยกัน กลับกลายเป็นผลดีเพราะน้องกับพี่เรียนรู้ร่วมกันได้ความรู้ทั้งเรื่องเปลือกหอย และแมลงแทนที่แต่ละกลุ่มจะได้ความรู้เพียงเรื่องเดียว...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์)

4.5.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรีนั้น พบว่า มีลักษณะสำคัญจำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสอดแทรกสาระสำคัญและแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้ 2) การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 3) การใช้ค่าย กิจกรรม และโครงการพัฒนาผู้เรียน และ 4) การสนับสนุนการพัฒนา และการถ่ายโอนความรู้บุคลากรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.5.3.1 การสอดแทรกสาระสำคัญและแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยการสอดแทรกสาระสำคัญและแนวคิดในแผนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การปรับแผนการจัดการเรียนรู้ให้เข้ากับลักษณะและธรรมชาติของนักเรียน การมอบหมายงานที่แตกต่างกันออกไป การวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นฐานคิดตามกรอบแนวคิดของปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งที่กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีแบบแผน

“...นำความรู้ไปปรับใช้ลงไปในเรื่องหาวิชา เช่น การอ่าน อาจารย์มอบหมายให้เด็กไปอ่านหนังสือ การให้โครงงานการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในชุมชน การวางแผนและประเด็นการสัมภาษณ์ก็ใช้กรอบแนวคิดปรัชญาในการวางแผนการทำงาน การหาข้อมูลและการสัมภาษณ์...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

“...อาจารย์ให้นักเรียนวิเคราะห์ตัวละครแล้วย้อนกลับมาวิเคราะห์ตัวเองก็ได้ใช้เศรษฐกิจพอเพียงจัดค่ายก่อนเพื่อให้เด็กรู้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร ครูให้สอนตามธรรมชาติของแต่ละวิชาไป แต่ครูต้อง让孩子ใช้เศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องความรู้ต้องรู้ก่อนทำ ชั้นแรกเด็กต้องรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชั้น 2 เด็กต้องวิเคราะห์การใช้เศรษฐกิจพอเพียง ชั้น 3 เด็กวิเคราะห์ลงสู่การปฏิบัติ เช่น โครงการฝากบ้านปลูกต้นไม้ ทำให้เด็กเห็นผลดีของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...การสอนเรื่องชื่อของในห้างสรรพสินค้าก็ใช้ตั้งแต่เตรียมแผนการสอนให้เหมาะกับวัย ผู้เรียนเลือกเนื้อหาเหมาะกับวัย ภูมิคุ้มกัน คือ ถ้าห้อง LAB ไฟดับหรือเราไม่อยู่ ความรู้ คือ ก่อนสอนต้องรู้เรื่องอะไรบ้าง คุณธรรมต้องมีอะไรบ้างต้องคิดในด้านของตัวครูก่อนแล้วตั้งเจตนาให้เด็กไปซื้อของในซูเปอร์มาทาทำอาหารโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียง ให้ทำเป็นชิ้นงานพอได้ชิ้นงานก็ให้เด็กวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงกับชิ้นงานอีกว่าพอเพียงไหม และถ้าส่งวันศุกร์เด็กคนไหนทำวันพฤหัสบดีไม่พอเพียงแล้ว

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ, สัมภาษณ์)

จากผลการสอดแทรกแนวคิดและสาระลงในแผนการจัดการเรียนรู้ นั้นพบว่า นักเรียนและครูเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ด้านครู ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของนักเรียน ครูมีความยืดหยุ่นการจัดการเรียนการสอน สามารถวางแผนการทำงานได้ดียิ่งขึ้น เกิดกระบวนการคิดไตร่ตรองในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการจัดการชั้นเรียน และมีการรับฟังนักเรียนมากขึ้น ส่วนด้านนักเรียนนั้นมีความสามารถในการบริหารจัดการการเรียน มีความรับผิดชอบ สามารถจัดการกับความเครียดได้ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึงมีผลผลิตทางการเรียนมีคุณภาพยิ่งขึ้น

“...ตัวครูมีความเปลี่ยนแปลงในตัวเองคือ มีความยืดหยุ่นกับเด็กมากขึ้น รับฟังเด็กมากขึ้น รู้จักการวางแผนงานของตนดีขึ้น มีภูมิคุ้มกันในการทำงานมากขึ้น...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ, สัมภาษณ์)

“...เดิมเคยคิดว่า การจัดการเรียนการสอนสาระวิทยาศาสตร์กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคนละเรื่อง แต่เมื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน รู้สึกว่างานที่เด็กทำมีคุณค่า

มากขึ้น ใส่ใจมากขึ้น เด็กจะได้สืบค้นมา ไม่ใช่ไปคว้ามา เด็กจะต้องคิดก่อนว่าทำไมเค้าจึงเลือกงาน
ชิ้นนี้ทำให้งานที่ทำออกมามีคุณภาพมากขึ้น มีการส่งงานตรงเวลา มีความรับผิดชอบต่องาน ซึ่งจาก
เดิมต้องทวงจึงจะส่งงาน แต่หลังจากเรียนไปแล้วเด็กมีความรับผิดชอบมากขึ้น...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์)

“...อาจารย์จะให้งานก่อนปิดเทอม และให้ส่งช่วงเปิดเทอม เราต้องมีการบริหารเวลาในการ
ทำงานให้เสร็จทันเวลา บางครั้งเคยคิดจนเครียด แต่เมื่อละจากความเครียดแล้วออกมาเดินดู
สภาพแวดล้อมก็สามารถกลับไปทำงานต่อจนเสร็จได้...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

“...ครูสังเกตว่าในช่วงปฏิบัติการทดลอง ผลการทดลองผิดพลาด เครื่องมือที่ใช้เกิดแตก
เสียหาย ซึ่งทั้ง ๆ ที่สอน และก็ออกกฎแล้ว แต่ก็ยังเกิดขึ้นทุกครั้ง เวลาทำกิจกรรมจะเล่นมากกว่าทำ
จริง ทำให้ผลการทดลองผิดพลาด หรือเมื่อส่งงานไปแล้วเด็กก็จะกลับมาถามทีละคน แรกๆ ก็เกิด
ปัญหาบ่อย เด็กไม่เข้าใจก็ไม่ส่งงาน หรือบางทีปิดเทอมกลับบ้านไปแล้วเพิ่งส่งมาให้ทางไปรษณีย์ ครู
จึงคิดว่าต้องปรับวิธีการของครูก่อน โดยดูว่าเด็กอาจจะไม่เข้าใจการส่งงานของครู ก็เลยต้องกำหนด
วันที่ส่งงาน มีการติดตามงาน (กันเด็กลืม) ขอตรวจงานครั้งที่ 1 ก่อน และค่อยมีครั้งต่อ ๆ มา...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์)

“...จากเดิมตนเองคิดว่าทำไมเมื่อเรียนแล้วต้องนำมาวิเคราะห์กับหลักปรัชญาฯ ด้วยการ
เขียนแผนการสอนซึ่งเดิมตนเองเป็นคนที่ไม่ยึดหยุ่น การเขียนแผนจึงต้องระบุอย่างชัดและต้องสอนให้
ได้ตามที่เขียน ต่อมาจึงมีการปรับตามสภาพเด็ก นอกจากนั้นยังนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของ
ตนเองด้วย เป็นคนที่มีความอดทนมากขึ้น ต้องรับผิดชอบมากขึ้น จากที่ได้เรียนรู้หลักปรัชญาฯ มาเป็น
เวลา 3 ปีคิดว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลง เปรียบเหมือนการหลงทางและตัวเองสามารถหาทางออกได้
เร็วกว่าคนอื่น โชคดีกว่าคนอื่น...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ, สัมภาษณ์)

4.5.3.2 การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

พื้นที่ของโรงเรียนจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เพชรบุรีค่อนข้างกว้างใหญ่มาก
มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนหลากหลายในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการของ
นักเรียนโดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากเป็นเป้าหมายหลักของโรงเรียน เพื่อเตรียมความ
พร้อมสู่อาชีพนักวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นั้นตั้งอยู่บนฐานคิดของปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง เช่น พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย ห้องสัตววิทยา ห้องพืชสมุนไพร แหล่งเรียนรู้ด้าน
ธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี : แร่และหิน ฯลฯ โดยหลักคิดเริ่มแรกจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมดา
เป็นกิจกรรมชุมนุมทั่วไป (ชุมนุมสังขวิทยา) จากนั้นเริ่มนำมาใช้ในการบริหารจัดการให้เป็นแหล่ง
เรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนโดยใช้หลักพอประมาณ ให้เด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สามารถ
เรียนด้วยกันอย่างสนุกสนาน และเรียนร่วมกันได้ตามความพอประมาณในระดับความรู้ของ

นักเรียนแต่ละระดับชั้น ครูจัดให้นักเรียนเป็นวิทยากรนำแขกที่มาเยี่ยมชมได้อย่างมั่นใจ ด้านพื้นฐานความรู้ นั้น ครูมองความพอประมาณกับนักเรียนให้เหมาะกับระดับชั้น ด้านคุณธรรมจะจัดกิจกรรมกลุ่มด้านการทำงานร่วมกัน ความเสียสละ เพราะการศึกษาเปลือยหอยต้องใช้เวลา จึงต้องเสียสละ นักเรียนแต่ละคนจะต้องการเวลาไม่เท่ากัน เวลาทางการนั้นเท่ากันแต่เด็กสามารถเพิ่มเติมตามความสนใจได้ในคาบชุมนุมหรือนอกเวลาที่ครูกำหนดให้

“...เดิมห้องนี้เป็นเพียงแหล่งเรียนรู้อย่างเดียวไม่ได้นำมาเชื่อมโยงกับหลักคิด เพราะการเริ่มต้นในการนำหลักคิดของปรัชญามาใช้ ยังไม่มีใครเข้าใจ จนได้รับการอบรมจาก ดร.ปริญานุษ และผู้บริหารเองก็มีส่วนในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ผนวกกับการได้ลองนำมาปฏิบัติจึงทำให้เกิดการเชื่อมโยงได้ การจัดทำพิพิธภัณฑ์เป็นการจัดการจากการสร้างชมรม เน้นให้เด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สามารถเรียนรู้ด้วยกันได้ และสามารถนำมาเชื่อมโยงกับสาระวิทยาศาสตร์ในแต่ละระดับชั้นได้โดยจะจัด 1 คาบต่อสัปดาห์ จัดในชั่วโมงชุมนุม”

(ครูผู้รับผิดชอบห้องพิพิธภัณฑ์เปลือกหอย, สัมภาษณ์)

“...เด็ก ๆ มีความคิดที่ดี และสร้างสรรค์ มีการมองมิติทางวัฒนธรรมและสังคมมากกว่า ซึ่งการรับรู้นี้ได้จากประสบการณ์การพูดคุยกับเด็กซึ่งไม่ได้มีการบันทึกไว้ บางครั้งก็จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กช่วยกันคิดว่าจะจัดห้องหรือดูแลอย่างไรเมื่อมีผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ในการดูแลก็ไม่ได้แบ่งงานหรือกำหนดชัดเจนลงไปว่าใครจะดูแล แต่ต้องการให้ทุกคนร่วมมือกันทำงานมากกว่า...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ทำแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เด็กที่ไม่ได้เรียนกับเรามาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ทำให้งานมีคุณค่ามากขึ้น จึงเป็นแหล่งเรียนรู้สัตววิทยาจึงต้องมีคนดูแลก็ทำเป็นชุมนุมสัตววิทยา มีการวิเคราะห์ว่าทำไมต้องเก็บตัวอย่างสัตว์ นำสงสารมาก ไม่มีความเมตตา เด็กสะท้อนกลับมาอธิบายว่าสัตววิทยาต้องมีการฆ่า แต่เป็นการฆ่าที่มีประโยชน์ ใช้ในการเรียนรู้ ไม่ต้องเก็บมาเรียนรู้ทุกปี ทำลาย 1 ชีวิตในปีนี้แต่รักษาอีกหลายชีวิตในหลาย ๆ ปี เพราะใช้ 1 ชีวิตนี้ศึกษาต่อไปได้กับออกไปเก็บสัตว์ที่ตายแล้ว เก็บซากหอยซากปลาที่ยังสมบูรณ์ เก็บปลาตายที่ติดมากับอวนก็ไม่ใช่การทำลายชีวิตมากนัก เด็กสามารถใช้หลักวิชาการจำแนกสัตว์เป็นหมวดหมู่ได้...”

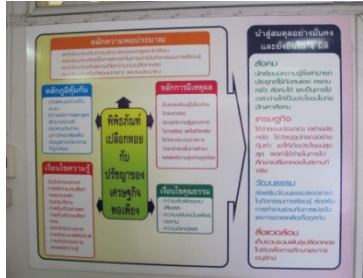
(ครูผู้รับผิดชอบห้องสัตววิทยา, สัมภาษณ์)



แหล่งเรียนรู้ตามทางเดิน



แหล่งเรียนรู้ด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี : แร่และหิน



พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย



ห้องสัตววิทยา



ห้องพืชสมุนไพร

แผนภาพที่ 4.15 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี

4.5.3.3 การใช้ค่าย กิจกรรม และโครงการพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนได้ใช้ค่าย กิจกรรม และโครงการพัฒนาผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตในการใช้ชีวิตในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เข้ามาใหม่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตร่วมกันกับรุ่นน้องและรุ่นพี่ เนื่องจากเป็นนักเรียนโรงเรียนประจำ โดยเป็นค่าย 3 วัน มีการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปโดยสอดคล้องตามความรู้ด้าน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเสริมกิจกรรมที่ใช้ความรู้ความสามารถ และกิจกรรมที่ผ่อนคลายทำความเข้าใจกับบริบทของโรงเรียน

“...นักเรียนที่เข้ามาใหม่ในชั้นม.1 จะมีการจัดค่าย “ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียน ให้กับนักเรียนชั้นม.1 ที่เข้ามาใหม่ เนื่องจากโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่เด็กต้องอยู่ประจำ เป็นค่าย 3 วัน วันแรกให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาและหลักการทรงงานของในหลวง วันที่ 2 ลงฐานการเรียนรู้เพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญา และวันที่ 3 เป็นกิจกรรมพาน้องท่องเมืองเพชร นักเรียนชั้นม.6 และคุณครูจะอยู่ประจำฐาน และนักเรียนชั้นม.5 จะเป็นผู้พาน้องมาเข้าฐานประโยชน์ของค่ายนี้เป็นเหมือนการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับเด็ก ๆ เมื่อเปิดเทอมคุณครูในแต่ละวิชาก็จะไม่ได้ไม่ต้องใช้เวลาเพื่อเริ่มต้นเรื่องนี้ใหม่มากนัก...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...นักเรียนได้เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนแห่งนี้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในระดับชั้นนี้ได้เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการเข้าค่ายอบรม และเมื่อต้องสอบเข้ามาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อีกครั้งก็ได้เข้าค่ายอีกเป็นครั้งที่ 2 แต่ในครั้งนี้นั่นเองได้เป็นที่เล็งในการอบรมให้กับน้องมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วย...”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์)

“...การจัดค่าย วันแรกจะเกี่ยวกับในหลวง วันต่อมาจึงเข้าเศรษฐกิจพอเพียงที่เด็กชอบมากคือ ส้มตำ เริ่มมาจากเป็นกิจกรรมใน WALK RALLY ให้ทำส้มตำไทย 1 กลุ่ม คือ 1 บ้าน มีเด็ก ม.6 เป็นผู้ช่วยวิทยากร คนที่ 11 เป็นคนชิมแต่จะแก้มไม่ได้ให้กลับไปคุยกันในกลุ่มแล้วให้คนที่ 12 กลับไปแก้มแต่หยิบได้อย่างเดียวแล้วต้องช่วยกันกินให้หมด จึงให้ในการวางแผนได้ขั้นตอนว่าต้องทำงานตามขั้นตอนต้องมีความพอประมาณ หยิบแต่ละอย่างพอประมาณ คุณธรรม คือ ต้องช่วยกันกินให้หมดถ้าเราชอบกินเผ็ด ใส่พริกมากเพื่อนคนอื่นกินไม่ได้แต่ต้องช่วยกันกินให้หมดสอนทั้งเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทำงานองค์รวมรักความรับผิดชอบในองค์กร มีเด็กเล่าว่ากรรมตามสนอง เพราะจะแกล้งครูโดยไม่รู้ว่าคุณกิน คือ นักเรียน...”

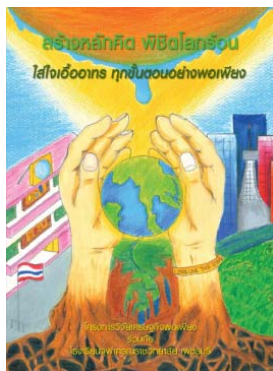
(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้จัดโครงการค่ายวิทยาศาสตร์ขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความสามารถทางวิชาการ โดยความร่วมมือของนักเรียนและครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยแต่ละปีจะมีการกำหนดประเด็นหลักและให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้ากับเนื้อหาตามหลักสูตรเพื่อเตรียมความพร้อมสู่วันดำเนินการค่ายจริง

“...ในแต่ละปีจะมีการกำหนดธีมขึ้นมา โดยใช้ประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจในขณะนั้น ๆ เป็นธีมของการจัดงาน เมื่อฝ่ายวิชาการได้กำหนดธีมแล้ว หัวหน้ากลุ่มสาระฯ และครูแต่ละกลุ่มสาระฯ ก็จะนำไปคิดวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานของตนให้เชื่อมโยง (ธีมที่จัดงานปีที่ 1 เกี่ยวกับภาวะ

โลกร้อน ปีที่ 2 ใช้นวัตกรรม ปีที่ 3 เกี่ยวกับภัยพิบัติ) รายละเอียดเกี่ยวฐานการเรียนรู้ ปรากฏในหนังสือเล่มเล็ก...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, สัมภาษณ์)



แผนภาพที่ 4.16

เอกสารคำขวัญวิทยาศาสตร์
ของโรงเรียน

“จินตนาการด้านโลกร้อน” (กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา) 10) “สุขศึกษาช่วยลดปัญหาโลกร้อน” (กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา) 11) “จักรยานหรรษา ลดปัญหาโลกร้อน” (กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์) 12) “ร่วมด้วยช่วยกันประสานเสียง...เพื่อโลกของเรา” (กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน)

ผลที่เกิดจากการจัดค่าย กิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนนั้น พบว่า นักเรียนเกิดความรู้ และเจตคติที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านการดำรงอยู่ในโรงเรียน เข้าใจชีวิต และมีทักษะในการทำงานมากยิ่งขึ้น รู้จักการแก้ปัญหาสู่ปัญญา โดยผ่านประสบการณ์จากกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดขึ้น

“...เดิมเคยคิดต่อต้านการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาฯ แต่หลังจากเข้ามาครั้งนี้ก็เริ่มปรับตัว หลังจากลงเลือกตั้งประธานนักเรียนและไม่ได้รับเลือกตั้ง ได้มีการปรึกษากับผู้อื่น ทั้งคุณพ่อ พี่ ๆ เพื่อน ๆ ซึ่งทุกคนก็ให้คำปรึกษาที่ดี และคิดว่า ถึงแม้ไม่ได้รับเลือกแต่ก็ยังคงทำงานต่อไปได้ และรู้สึกว่าจะต้องไม่ท้อแท้ ไม่ควรผิดหวัง หลังจากนั้นนักเรียนก็ได้เป็นประธานหอพัก และต้องพาน้องๆทำกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนบอกรู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่นำพาน้อง ๆ ให้ทำกิจกรรมสำเร็จมากมาย และสอนน้องให้รู้จักการวางแผนเพื่อที่จะต้องทำงานเป็นรุ่นพี่รุ่นต่อไป”

(นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, สัมภาษณ์)

“งานอะไรถ้าทำสำเร็จดีพอวิเคราะห์ด้วยเศรษฐกิจพอเพียงจะมีครบจากการเริ่มต้นที่เราไม่รู้ หลังจากนั้นจึงใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนในช่วงทำงานมีปัญหาอุปสรรค เช่น ฝนตกเราไม่ได้คิดไว้ล่วงหน้าแต่เด็กไม่เห็นฝนที่ตกเปาะแปะ เด็กยังอยากทำกิจกรรมจน

ฝนตกมา เด็กหนีฝนมาหาที่ทำกิจกรรมต่อจึงมีความสำเร็จในการจัดงานแต่ขาดภูมิคุ้มกันในเรื่องฝนตกปีต่อมาจะวางแผนเลยว่าถ้าฝนตก กลุ่มสาระฯไหนไปอยู่ตรงไหน”

(ผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์)

4.5.3.4 การสนับสนุน การพัฒนา และการถ่ายโอนความรู้บุคลากรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนได้ดำเนินการสนับสนุน การพัฒนา และการถ่ายโอนความรู้ของบุคลากรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ในลักษณะของการส่งครูเข้าร่วมการอบรม ฝึกปฏิบัติการในงานต่าง ๆ แล้วนำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะของการจัดการความรู้ (knowledge management) ภายในโรงเรียนระหว่างผู้อำนวยการและครู ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน ระหว่างครูเก่าและครูใหม่ และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติจริง และกลุ่มครูเหล่านี้เมื่อมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่มากขึ้น ก็จะมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นวิทยากรให้กับครูและโรงเรียนเครือข่ายที่เข้ามาศึกษาดูงานโดยส่งต่อความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาอีกทอดหนึ่ง

“...การจัดอบรมเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนให้กับครูใหม่จัดให้ครูใหม่กับครูที่ยังไม่เคยผ่านการอบรมเป็นวิทยากรกันเอง โรงเรียนให้ใครไปอบรมอะไรมาก็มาเป็นวิทยากรอบรมเพื่อน...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ได้รับความรู้จากการเข้าร่วมอบรมที่โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ หัวข้อใฝ่เรียนใฝ่รู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นศึกษาต่อ ทำให้ได้รับความรู้และนำมาใช้ได้จริง การนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นเน้นการอยู่อย่างพอเพียง หลังจากนั้นทางโรงเรียนได้จัดอบรมให้กับคุณครูที่มาใหม่อีก โดยมีคุณครูพรไพโรจน์เป็นวิทยากร...”

(ครูย้ายมาใหม่กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์)

“...คุณครูได้ไปฟังการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีดร.ปริญานุช เป็นวิทยากรบรรยาย และหลังจากนั้นได้เข้าอบรมซ้ำอีก จึงพอเข้าใจ อีกทั้งได้ลงมือปฏิบัติจริงผนวกกับต้องไปเป็นวิทยากรด้วยตนเองจึงทำให้เข้าใจหลักปรัชญาฯ เพิ่มขึ้น...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ, สัมภาษณ์)

4.5.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนจุฬารัตนาธิปัตย์ เพชรบุรีนั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.5 นี้

ตารางที่ 4.5 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p><u>สถานที่ตั้ง</u> อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี</p> <p><u>สังกัด</u> สำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6</p> <p><u>วิสัยทัศน์</u> เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาคที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐานชาติบนพื้นฐานหลักคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p><u>การจัดการศึกษา</u> เป็นโรงเรียนประจำ เน้นการสอนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม</p> <p><u>การสนับสนุนของโรงเรียน</u> สำนักราชเลขาธิการ / สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี / มูลนิธิสยามกัม มาจล</p>	<p><u>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</u> <i>ผู้บริหาร</i> : สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน</p> <p><i>ครู</i> : สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดค่าย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายวิทยาศาสตร์ การฝึกการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ให้กับเพื่อน ครูและบุคคลภายนอกโรงเรียน</p> <p><i>นักเรียน</i> : เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ</p> <p><u>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</u> นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<p>1) การสอดแทรกสาระสำคัญและแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขในการ ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>2) การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ในลักษณะ ของพิพิธภัณฑ์ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ</p> <p>3) การใช้ค่าย กิจกรรม และโครงการพัฒนา ผู้เรียน เช่น ค่ายวิทยาศาสตร์ ค่ายเศรษฐกิจ พอเพียงสำหรับนักเรียนใหม่ และเนื่องจากเป็น นักเรียนโรงเรียนประจำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นไปในลักษณะรุ่นพี่รุ่นน้องดำเนินการกิจกรรม ร่วมกัน</p> <p>4) การสนับสนุน การพัฒนา และการถ่ายโอน ความรู้ระหว่างบุคลากรเพื่อพัฒนาศักยภาพใน การจัดการเรียนรู้ เน้นการจัดการความรู้ระหว่าง เพื่อนครู ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียน ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ร่วมกัน</p>	<p>สภาพ และลักษณะ การจั ดการศึกษาของโรงเรียนนี้มี ความเหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีความพร้อมและ ความสามารถในการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นความเข้มแข็งทาง วิชาการ 2. ได้รับความร่วมมือจาก องค์กรทางวิชาการภายนอก และมีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 3. อาจเป็นโรงเรียนประจำที่ ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างนักเรียนรุ่นพี่รุ่นน้อง 4. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วม ใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่ เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้

4.6 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี

4.6.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีตั้งอยู่ ณ บ้านห้วยไร่สามัคคี หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เริ่มเปิดทำการสอนในลักษณะของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2507 โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ 61 ใช้สถานที่ของโรงเรียนจีนของหมู่บ้าน ใน ปัจจุบันเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนชุมชนส่วนใหญ่ เป็นชาวจีนยูนนาน ไทยใหญ่ และชาวเขาเผ่าอาข่า ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2520 กรมตำรวจได้อนุญาตโรงเรียนแห่งนี้ให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย และต่อมาโอนมาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเมื่อปี 2522 จากนั้นโรงเรียนได้พัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ และได้เปิดขยายโอกาสทางการศึกษา จัดการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในปี 2536 และขยายการจัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย ขึ้นในปีการศึกษา 2547 เพื่อรองรับเด็กนักเรียนในพื้นที่โครงการดอยตุง ในลักษณะของห้องเรียนสาขาของโรงเรียนแม่จันวิทยาคม โดยขอใช้สถานที่ของศูนย์หัตถกรรมดอยตุง เป็นสถานที่เรียน จนกระทั่งได้รับงบประมาณก่อสร้างโรงเรียนมัธยมแห่งใหม่จึงได้ย้ายมายังสถานที่โรงเรียนแผนกมัธยมในปัจจุบัน ในปีการศึกษา 2550

ปัจจุบันโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนครูและบุคลากรทั้งสิ้น 34 คน และจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 529 คน ทั้งนี้โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี เป็น 1 ใน 8 ของโรงเรียนในโครงการพัฒนาดอยตุงตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โดยมีโรงเรียนในพื้นที่ทรงงาน โดยมีวิสัยทัศน์คือ เรียนรู้แบบบูรณาการ มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษา สอนองพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน มีพันธกิจหลัก ได้แก่ 1) ครุมุ่งจัดการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในโครงการพัฒนาดอยตุงฯ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ โดยผู้บริหารให้การสนับสนุน 2) โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการให้สนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและแนวทางของโครงการพัฒนาดอยตุงฯ 3) โรงเรียน ชุมชน และโครงการพัฒนาดอยตุงฯ ร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษา 4) โรงเรียนกระตุ้น และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางอาชีพที่ตรงกับความถนัด ความสนใจ และการสืบสานงานพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้า 5) จัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานสามารถก้าวสู่สากลบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยโรงเรียนมีเป้าประสงค์และภาพความสำเร็จของนักเรียน คือ ให้นักเรียนมีความรู้ มีคุณธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดี และนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ส่วนผู้บริหาร ให้เป็นผู้บริหารเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ พัฒนาเชิงรุก รอบรู้งานวิชาการ เชี่ยวชาญงานบริหารจัดการ มีคุณธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ และเป็นนักประสานที่ดี ส่วนครู

ให้เป็นครูที่เป็นผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้และทักษะในวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรม สื่อสารร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน

โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนพร้อมใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงได้จัดทำหลักสูตรโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ สภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ นอกจากนี้เนื่องจากโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี เป็น 1 ใน 8 ของโรงเรียนในโครงการพัฒนาตอยตุงตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับฝ่ายพัฒนาการศึกษาโรงเรียนในโครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพระปณิธานของสมเด็จพระเจ้า

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 2 หลักสูตรหลัก ๆ คือ 1) หลักสูตรสายสามัญ และ 2) หลักสูตรสายวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย 4 สายวิชาชีพ ได้แก่ สายวิชาชีพอุตสาหกรรม สายวิชาชีพเกษตร สายวิชาชีพคหกรรม สายวิชาชีพคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

การขยายการจัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 4 เป็นการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสให้แก่นักเรียนที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ ให้ได้มีโอกาสศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของโครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้เล็งเห็นว่านักเรียนที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่จำนวนมากที่ออกไปเรียนต่อนอกพื้นที่ และประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ บางครั้งนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเขาก็ไม่สามารถแข่งขันกับนักเรียนพื้นราบได้ จึงได้เปิดขยายชั้นเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 ต่อมาในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จทอดพระเนตรการจัดการศึกษา และทรงเห็นว่านักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพในการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยเฉพาะสายสามัญทำได้น้อย จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ผู้เกี่ยวข้องได้พิจารณาจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยให้มีการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นอาชีพ เพื่อให้ให้นักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษามีวิชาชีพติดตัวและหาเลี้ยงตนเองได้ โดยใช้โครงการพัฒนาตอยตุงฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่ง

ฝึกงาน และสร้างอาชีพให้แก่นักเรียน โดยถือเอาพระปณิธานของสมเด็จพระเจ้าเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

การดำเนินการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวพระราชดำริโรงเรียนได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพ โดยประสานเพื่อทำความตกลงร่วมมือกับสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย โดยได้มีการประชุมร่วมระหว่างอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย กับเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อลงนามความร่วมมือจัดการศึกษาต่อหน้านักเรียนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความมั่นใจ และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนว วัดแววอาชีพเพื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสนใจและทักษะเบื้องต้น ปรากฏว่านักเรียนสนใจวิชาชีพ 3 สาขา คือ เกษตรกรรม (พืช) คหกรรม (อาหารและผ้า) และช่างอุตสาหกรรม

การดำเนินในด้านการพัฒนาหลักสูตร สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยความร่วมมือจากสำนักงานการอาชีวศึกษาเชียงรายได้ช่วยวางแผนออกแบบหลักสูตรให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และสอดคล้องกับการพัฒนาของโครงการพัฒนา ดอยตุง ภายใต้ความต้องการของชุมชนหลักสูตรที่ใช้มีลักษณะ คือ 1) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ แต่ก็สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ หรือนำไปใช้ในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับชุมชนและท้องถิ่นของตนตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้า 2) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่โครงการพัฒนา ดอยตุงฯ ให้ได้มากที่สุด โดยจะกำหนดให้มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ และฝึกทักษะอาชีพต่าง ๆ ที่สอดคล้องในโครงการพัฒนา ดอยตุงฯ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเลือกประกอบอาชีพในอนาคต 3) จัดทำรายวิชาที่มีลักษณะแบบหลักสูตรระยะสั้น เป็นสาระเพิ่มเติม โดยคัดเลือกรายวิชาที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงต่อกัน ทำให้เกิดแผนการเรียนอาชีพ 3 แผนการเรียน ได้แก่ แผนการเรียนช่างอุตสาหกรรมทั่วไป แผนการเรียนช่างเกษตร (พืช) และแผนคหกรรม ส่วนนักเรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนสายอาชีพ ได้จัดเพื่อเติมสาระพื้นฐานในลักษณะการเรียนสายสามัญ นอกจากนี้นักเรียนยังได้รับโอกาสให้เข้าทำงานพิเศษในหน่วยงานต่าง ๆ ของโครงการพัฒนา ดอยตุง ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่อฝึกอาชีพและเป็นการหารายได้ระหว่างเรียนด้วย 4) การบริหารหลักสูตรได้ดำเนินการโดยในรายวิชาสามัญ (สาระพื้นฐาน) สอนโดยครูโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี ส่วนสาระเพิ่มเติมดำเนินการสอนโดยคณะครูจากสำนักงานอาชีวศึกษาและวิทยากรอาชีพของโครงการพัฒนา ดอยตุง โดยกลุ่มสาขาเกษตรกรรม โดยวิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีเชียงราย กลุ่มสาขาช่างอุตสาหกรรมทั่วไปโดยวิทยาลัยการอาชีพเชียงราย และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กลุ่มคหกรรม โดยวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เมื่อนักเรียนที่เรียนจบแต่ละรายวิชา และผ่านการประเมินแล้ว จะได้รับประกาศหลักสูตรระยะสั้นจากวิทยาลัยที่รับผิดชอบสอนรายวิชานั้น ๆ

4.6.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีนั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการหลักสูตรเน้นวิชาชีพในระดับมัธยมศึกษา ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในการให้ความสนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา มูลนิธิออยตุง โรงเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัย โรงเรียนได้เปิดร้านกาแฟเพื่อเป็นสถานที่ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานอย่างครบวงจร

2) ครูสามารถออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติวิชาชีพจริง ลงมือปฏิบัติด้วยประสบการณ์จริง โดยเนื้อหาบางส่วนมาจากหลักสูตรอาชีวศึกษา นอกจากนี้ครูยังมีความสามารถในการจัดเตรียมความพร้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งการจัดห้องปฏิบัติงานอาชีพภายในโรงเรียน การจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างพร้อมและเพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอน

3) มีทักษะการทำงานจากการเรียนรู้ด้วยการลงมือและปฏิบัติจริงควบคู่ไปกับการเรียนวิชาการ โดยหลักสูตรของโรงเรียนได้มีการกำหนดชั่วโมงการฝึกงานในสถานประกอบการตามสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งก่อนการฝึกปฏิบัติงาน นักเรียนได้มีการเตรียมความพร้อมและได้รับการปูพื้นฐานงานอาชีพจากโรงเรียนโดยมีครูประจำวิชาเป็นผู้ดูแล

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนสามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานอาชีพ รู้ว่าตนเองมีความถนัดและมีความสามารถในด้านใด และได้เรียนรู้วิชาการควบคู่ไปกับงานอาชีพ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้จากการจัดการศึกษาของโรงเรียนสู่การนำไปใช้ในการทำงานเพื่อหารายได้ให้กับตนเองและครอบครัวและนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้

“...เด็กส่วนใหญ่คนที่ขาดผู้ปกครอง เขาสามารถหาเงินเองได้ โดยที่ใช้เวลาในวันเสาร์-อาทิตย์ พอตอนค่ำตอนเย็นมา ถ้าเขามีธุรกิจ บางทีเขาก็รับจ้างเป็นรายวัน เขาค่อนข้างจะเห็นความสำคัญของการทำงานมาก มักจะไม่ขาดงาน...”

(ผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์)

“...บางคนที่เขาถนัดในสิ่งที่เขาเรียน ที่เป็นสารพัดงาน เวลาที่เขาทดสอบทักษะจากกรมแรงงาน เขาก็ได้ระดับดีจากสิ่งที่เขาเรียนจากโรงเรียนนี้ไป แล้วก็ไปอยู่โรงงานกระเป๋ โรงงานขนม หรือไม่ก็ไปอยู่ร้านกาแฟ ร้านอาหาร แล้วก็ไปอยู่ดูแลบ้านเป็นบางส่วน...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนมีทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาระหว่างการเรียนและการฝึกปฏิบัติงาน นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานจริง มีการประสานความร่วมมือในการทำงาน การคิดตัดสินใจทั้งงานคหกรรม งานเกษตร งานธุรกิจ ซึ่งในการกระบวนการทำงานนั้นส่วนใหญ่ต้องใช้กระบวนการคิดในการบริหารจัดการ มีการตัดสินใจ และการพยายามค้นหาทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติงานจริง

“...ม.6 ทุกชั้นเวลาที่มาเรียนอาหารเขาก็จะมี สมมติว่าเราได้งบประมาณ ก็จัดกลุ่มเขาก็จะเริ่มทำขาย และได้เงิน ทุก ๆ ชั้น ที่เราเคยสอน กลุ่มละ 4-5 คนก็แล้วแต่ คือทำแล้วต้องไปขายของที่ตลาด ต้องเสียค่าแผง เขาก็จัดการกันเอง ม.6 เขาก็จะมีผลิตภัณฑ์ของเขาเอง เช่น คนนี้เขาต้องไปหาผู้เข้าร่วมโครงการของเขา ชื่อ ธุรกิจหม่อน เขาก็จะเขียนโครงการมาขอทุน และก็หาผู้ร่วมธุรกิจ เขาก็จะทำมา นายทุนให้ออเดอร์มาแล้ว มีงาหม่อน มีชาลาเปาเพื่อสุขภาพ 3 สี มีน้ำพริกตะไคร้เห็ดหอม ถั่วอบสมุนไพร ใส่อั่ว และของที่ขึ้นชื่อคือคุกกี้มะรุ้ม ถ้ามีคณะมาดูงานโรงเรียนของเรา 150 คน วันนั้นเราก็จำเป็นต้องขอ ถ้าเป็นคหกรรม เขาก็บริหารจัดการเอง แยกมาก็คน ต้องใช้อุปกรณ์อะไร อย่างไร จะเช็คกันเลยตอนเย็น ดีสีเขาก็มีกันแล้ว มาช่วยกันทำ คนนั้นฝ่ายซื้อ คนนี้ฝ่ายจัดเป็นกล่อง เขาก็ต้องไปดูตรงนั้น ตรงโต๊ะตรงนี้จัด 75 ชุดนะ เด็กเขาก็จะมาจัดกัน คนนี้บริการอาหารและเครื่องดื่ม อาหารจำนวนมาก อาหารคาวหวาน ผักทุกอย่างมีหมด ศิลปะการต้อนรับบริการ ก็มาลงตรงนี้...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยนักเรียนเรียนรู้การทำงานร่วมกับเพื่อนและแก้ไขปัญหาพร้อมกันเพื่อเผชิญกับอารมณ์ที่เกิดการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการทำงานอาชีพ เช่น งานร้านอาหาร หรือการฝึกงานโรงแรม งานบริการต่าง ๆ ที่ต้องพบปัญหาระหว่างการทำงานที่นักเรียนต้องใช้ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์มากยิ่งขึ้น

“...พอเวลาที่นักเรียนเค้าทำงาน ฝึกปฏิบัติงาน เค้าก็จะพบปัญหาต่าง ๆ ที่เค้าจะต้องร่วมกันแก้ปัญหา บางทีเริ่มฝึกงานใหม่ ๆ ความไม่คุ้นเคยทำให้ทำงานพลาดบ้าง อย่างเรื่องชงกาแฟ อาจทำผิดสูตรบ้าง การคำนวณของไม่พอดีบ้าง เค้าก็จะค่อย ๆ เรียนรู้ ฝึกทำงาน ก็ถือเป็นเรื่องปกติ ทำงานก็ต้องมีความรู้สึกเครียดมีเรื่องที่ทำให้ไม่สบายใจบ้าง นักเรียนก็จะหาวิธีและปรับตัวได้ในที่สุด...”

(ครูแกนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สัมภาษณ์)

4) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น นอกจากนักเรียนเรียนความรู้เชิงทฤษฎีและมีการปฏิบัติงานแล้ว การฝึกปฏิบัติงานระหว่างเรียนนั้นทำให้นักเรียนได้มีสัมพันธ์ภาพและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการทำงาน ทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง รวมถึงผู้เข้ารับบริการที่เข้ามาในร้านค้าที่นักเรียนได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลายรอบด้าน

“...นักเรียนเรียนรู้การทำงานกับเพื่อน ๆ มีการผลัดเวรทำร้านค้ากาแฟกัน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ บางคนทำกาแฟ บางคนทำบัญชี บางคนจัดเตรียมของ บ้างก็บริการเสิร์ฟ ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าที่มาซื้อที่ร้าน นักเรียนก็จะแนะนำรายการเมนูกาแฟในร้าน การให้ข้อมูลกับลูกค้าที่มาใช้บริการ...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...นักเรียนฝึกทำงานกับครูกับเพื่อนร่วมงานแผน ออกแบบงานคหกรรม งานธุรกิจ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย ต่างคนก็ต่างออกความคิดเห็นแล้วดูว่าจะทำอย่างไร จะแก้ปัญหาอย่างไร ครูก็เรียนรู้วิธีคิดของนักเรียน นักเรียนก็เรียนรู้คำแนะนำจากครู...”

(ครูวิชาคหกรรม, สัมภาษณ์)

4.6.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี พบว่า มีลักษณะจำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ 2) การสอนควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ 3) การเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อาชีพ และ 4) การสร้างความร่วมมือของบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และสถานประกอบการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.6.3.1 การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ

การจัดหลักสูตรที่เน้นการประกอบอาชีพของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีนั้นได้เน้นที่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยเปิดเป็นแผนการเรียนอาชีพ รายวิชาเพิ่มเติมเน้นไปที่วิชาชีพด้วยเช่นกัน โดยแบ่งออกเป็นสายคหกรรม อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม โดยนักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ซึ่งทางโรงเรียนมีการคัดเลือกนักเรียนตามความเหมาะสมกับแต่ละสาขาวิชา โดยได้แนวคิดการจัดหลักสูตรและรายวิชาต่าง ๆ ส่วนหนึ่งจากรายวิชาของอาชีวศึกษา และมีการฝึกปฏิบัติงานในรูปแบบโครงการวิชาชีพในระยะเวลาตามจำนวนชั่วโมงที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ส่วนด้านการวาง

แผนการจัดการศึกษานั้น ทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการล่วงหน้าเป็นภาคเรียนเนื่องจากรายวิชาเป็นรายวิชาที่เน้นการปฏิบัติและอาจต้องใช้สถานที่หรือต้องติดต่อกับสถานประกอบการ

“...เราโฟกัสเรื่องวิชาชีพจริง ๆ ชัด ๆ ที่ ม.ปลาย แทนที่เราจะเปิดแผนวิทย์-คณิต เปิดแผนภาษาอังกฤษอะไรอย่างนี้ เราก็เปิดแผนอาชีพเป็นหลักเลย เพราะฉะนั้นในหลักสูตรที่เป็นรายวิชาเพิ่มเติมก็จะเป็นเรื่องของอาชีพ เช่น สายที่เน้นทางวิชาอาหาร คหกรรม เราก็ใส่รายวิชาที่เป็นรายวิชาทางอาชีพอย่างนั้นเข้าไป เราคัดเลือกรายวิชาจากคอร์สระยะสั้นของอาชีวะ ที่ปรากฏว่าเด็กที่เข้ามาเรียนทำให้ออกไปเป็นนักเกษตรกรรมได้ เป็นนักอาหารและบริการ คหกรรมได้...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ชั่วโมงฝึกงานเขาก็จะนับเป็นชั่วโมงเรียน เช่น เราตั้งว่า โครงการวิชาชีพหนูต้องได้ 320 เขาก็ไปร้านกาแฟเขาก็อยู่ก็ชั่วโมงอะไรอย่างนี้...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...ตอนที่ปิดเทอมที่ผ่านมา เด็กก็ต้องเข้ามาตลอด ไม่อย่างนั้นเปิดเทอมมาต้นไม้ก็จะตายหมด ต้องดูแลต่อเนื่อง ต้องวางแผนเป็นเทอม...”

(ครูวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...ที่อื่นเขาก็จะสั่งว่า เอาเวลาเวนเดอร์ เอาดาวเรือง ขายเป็นพันต้นเลย เราก็ต้องวางแผนล่วงหน้าหาว่าเป็นอย่างไร อาจารย์ก็ต้องรู้จักวางแผน ต้องสอนเด็กตรงนี้อีกเหมือนกัน บางทีมาบล็อกว่าเทอมนี้จะต้องเรียนอันนี้ ก็ไม่ได้ ก็ต้องวางแผนไป...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

ตารางที่ 4.6 รายวิชาหลักสูตรวิชาชีพตามโครงสร้างสาขา คหกรรม โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี

	วิชา	รหัสวิชา	เวลาเรียน	หน่วยกิต	จำนวนนักเรียน
ม.4	งานศิลปะประดิษฐ์	ง 30221	80 ชั่วโมง	2.0	10
ม.4	งานตัดเย็บเสื้อผ้าเบื้องต้น	ง -0224	160 ชั่วโมง	4.0	10
ม.5	งานอาหารคาวหวาน	ง 40221	160 ชั่วโมง	4.0	12
ม.5	งานอาหารจำนวนมาก	ง 40229	80 ชั่วโมง	2.0	12
ม.6	งานอาหารและเครื่องดื่ม	ง 40221	160 ชั่วโมง	4.0	9
ม.6	งานหลักการจัดการธุรกิจ	ง 40228	80 ชั่วโมง	2.0	9
ม.4	อบรมและฝึกงานร้านกาแฟ		40 ชั่วโมง	ร้านบันนอฟฟี่	10
ม.5	อบรมและฝึกงานร้านกาแฟ		48 ชั่วโมง	และหน้า ม.แม่	12
ม.6	อบรมและฝึกงานร้านกาแฟ		48 ชั่วโมง	ฟ้าหลวง	9

4.6.3.2 การสอนควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น ทางโรงเรียนได้เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกับประสบการณ์จริงกับสถานที่จริงหรือสถานประกอบการ โดยใช้เครือข่ายทางด้านอาชีพของโรงเรียน เช่น มูลนิธิดอยตุง วิทยาลัยการเกษตร สำหรับงานด้านการเกษตร โรงเรียนอาชีวศึกษา สำหรับงานอุตสาหกรรม รีสอร์ท โรงแรม สำหรับงานคหกรรม เป็นต้น โดยเน้นการฝึกปฏิบัติงานเชิงธุรกิจอย่างมีคุณธรรม มีการฝึกงานทางธุรกิจทั้ง การบริหารจัดการ การวางแผนงาน การลงทุน การคำนวณระยะเวลา ต้นทุนต่าง ๆ และในการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการปฏิบัติงานนั้น โรงเรียนได้เน้นให้นักเรียนจดบันทึกการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน และทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ

“...เราตั้งใจให้เด็กมาคิดใหม่โดยการว่าทำอะไรให้เป็นนักธุรกิจอย่างมีคุณธรรม ก็ต้องเริ่มสร้างตั้งแต่ประถมให้รู้จักคิดรู้จักขายจากเล็ก ๆ ขึ้นมาใหญ่เรื่อย ๆ จนถึงเหมือนสถานประกอบการที่สามารถขายได้ทางเว็บไซต์ เด็กต้องทำเป็น ขายเป็น และต้องติดต่อเครือข่ายทั่วประเทศ...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

“...อยู่ในสาระเพิ่มของวิชาชีพ เช่น คหกรรม เอาหลักการจัดการธุรกิจมาจัดการในเรื่องของตัวเอง ของอุตสาหกรรมเขาก็เอาไปจัดการตรงนั้น ของเกษตรเขาก็เหมือนกันก็ต้องมี เขาต้องคิดว่าจะต้องทำอะไร คำนวณระยะเวลา แผนระยะยาว ทุกอันต้องมี ทุกอย่างมีการลงทุนก็ต้องมีตรงนี้ด้วย มีการดูแลยาวไปเรื่อย ๆ มิฉะนั้นจะไม่ต่อยอด...”

(ผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์)

“...ม.6 ทุกชั้นเวลาที่มาเรียนอาหารเขาก็จะมี สมมติว่าเราได้งบประมาณ ก็จัดกลุ่มเขาก็จะเริ่มทำขาย และได้เงิน ทุก ๆ ชั้น ที่เราเคยสอน กลุ่มละ 4-5 คนก็แล้วแต่ คือทำแล้ว ต้องไปขายของที่ตลาด ต้องเสียค่าแผง เขาก็จัดการกันเอง ม.6 เขาก็จะมีผลิตภัณฑ์ของเขาเอง เช่น คนนี้เขาต้องไปหาผู้เข้าร่วมโครงการของเขา ชื่อ ธุรกิจหม่อน เขาก็จะเขียนโครงการมาขอทุน และก็หาผู้ร่วมธุรกิจ เขาก็จะทำมา นายทุนให้ออเดอร์มาแล้ว มีงาหม่อน มีชาลาเปาเพื่อสุขภาพ 3 สี มีน้ำพริกตะไคร้เห็ดหอม ถั่วอบสมุนไพร ไล่อิ้ว และของที่ขึ้นชื่อคือคุกกี้มะรุม ถ้ามีคณะมาดูงานโรงเรียนของเรา 150 คน วันนั้นเราก็จำเป็นต้องขอ ถ้าเป็นคหกรรม เขาก็บริหารจัดการเอง แยกมากี่คน ต้องใช้อุปกรณ์อะไร อย่างไร จะเช็คกันเลยตอนเย็น ทีนี้เขาก็มากันแล้ว มาช่วยกันทำ คนนั้นฝ่ายซื้อ คนนี้ฝ่ายจัดเป็นกล่อง เขาก็ต้องไปดูตรงโน้น ตรงโต๊ะตรงนี้จัด 75 ชุดนะ เด็กเขาก็จะมาจัดกัน คนนี้บริการอาหารและเครื่องดื่ม อาหารจำนวนมาก อาหารคาวหวาน ผักทุกอย่างมีหมด ศิลปะการต้อนรับบริการ ก็มาลงตรงนี้...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...เขาต้องมีบันทึกของเขา เป็นบันทึกการทำงาน ในสมุดเขาก็จะจดคำว่า เวลาเรียนเขาเท่าไร ใครขาด ใครหาย เขาก็จะมีตาราง ในเครื่องคอมพิวเตอร์เขาก็จะบันทึก เขาก็จะรู้ว่าเขาขาดเป็นอย่างไร บางทีเขาก็จะโยก วันนั้นเขามีอุบัติเหตุ เขาก็จะเปลี่ยนกัน เด็กช่างเขาก็จะบันทึกว่าวันนี้เขามาซ่อมไฟฟ้า ตอกสายไฟ และปูตัวนอน...”

(ครูวิชาช่าง, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้มีการพัฒนาระบบหรือรูปแบบการดำเนินงาน
อาชีพอย่างต่อเนื่องให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์กับสภาพในปัจจุบัน

“...มีแล้วค่ะ กาแฟที่เราทำก็จะมีทุกอย่างก็ cover มา พวกเกษตรก็จะมีถุงดิน ถุงปุ๋ย
บางอย่างก็พัฒนาให้เหมือนกับสินค้าห้าดาวทุกอย่างให้หมด เขาน่าจะเน้นการเขียนผลิตภัณฑ์ของเรา
ที่ว่าให้เด็กรู้จักเขียนเรื่องราวสินค้าให้เป็น ให้เพิ่มมูลค่า เช่น สินค้านี้มีคุณสมบัติว่าอย่างไร เพื่อที่จะใส่
ในบรรจุภัณฑ์ของเรา ของเราก็เริ่มมีหน่วยงานมาช่วยแล้ว วันนั้นนักศึกษาของธรรมศาสตร์ก็มา เขาตั้ง
ชื่อโครงการว่า “แกะกล่องความฝัน สร้างสรรค์ธุรกิจอย่างยั่งยืน” ม.6 ก็เริ่มรับมา...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีมีจุดเด่นอยู่ที่ร้านกาแฟที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้ ๆ
กับโรงเรียน โดยร้านกาแฟนี้เป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งในด้านการ
ปฏิบัติการชงกาแฟตามสูตรต่าง ๆ ด้วยวิธีการ และเครื่องมือที่มีมาตรฐาน ด้านการบริการ
นักเรียนได้ฝึกการบริการลูกค้า การเสิร์ฟกาแฟ การแนะนำรายการกาแฟในร้านโดยสามารถบอก
รายละเอียดของกาแฟรวมถึงกรรมวิธีในการทำได้ ด้านการบริหาร นักเรียนฝึกเป็นผู้บริหารร้าน
กาแฟ วางแผน บันทึกข้อมูล จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ฝึกการดูแลร้าน ฯลฯ ซึ่งร้านกาแฟนี้เป็น
แหล่งที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ธุรกิจการค้าได้อย่างครบถ้วน และสามารถนำความรู้และทักษะที่
ได้รับไปต่อยอดหรือหารายได้เสริมโดยการเป็นพนักงานร้านกาแฟ (ซึ่งในปัจจุบันได้มีร้านกาแฟ
จากที่ต่าง ๆ มาติดต่อให้นักเรียนไปทำงานด้วยเช่นเดียวกัน)

ร้านกาแฟของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีนี้ใช้ชื่อภาษาไทยว่า “ห้วยไร่
กาแฟไทย” ส่วนชื่อภาษาอังกฤษใช้ว่า “Banhuirai's coffee” บรรยากาศของร้านกาแฟนั้นเป็นร้าน
เล็ก ๆ บรรยากาศดี มีการจัดแต่งพื้นที่หญ้า ต้นไม้ ดอกไม้ บริเวณรอบ ๆ ร้าน โดยร้านกาแฟนั้นแบ่ง
ออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนชายอยู่บริเวณใต้บันไดของบริเวณโรงพัก ส่วนที่นี้จะอยู่บริเวณลาน
ด้านนอกติดถนนใหญ่ รายการกาแฟของร้านห้วยไร่กาแฟไทยมีหลากหลายรายการ เช่น เอสเพรส
โซ คาปูชิโน มอคคา ลาเต โดยมียาคาอยู่ที่ประมาณ 30-45 บาท



ร้านค้าแฟของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี

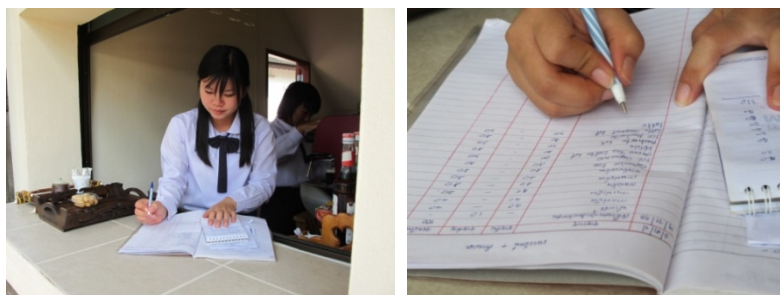
แผนภาพที่ 4.17 ร้านกาแฟของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี

ในด้านการทำกาแฟนั้น นักเรียนทุกคนสามารถทำกาแฟประเภท/สูตรต่าง ๆ ตามส่วนผสมในอัตราส่วนที่ได้เรียนมา และสลับผลัดเปลี่ยนกันขายตามเวลาที่กำหนด โดยนักเรียนชงกาแฟโดยใช้เครื่องที่ทันสมัย รวมถึงมีการนำขนมที่นักเรียนได้ทำจากรายวิชาเบเกอรี่มาร่วมขายด้วยเป็นสินค้าเพิ่มเติมจากการขายกาแฟ



แผนภาพที่ 4.18 กระบวนการและผลงานการชงกาแฟของนักเรียน

หลังจากการการขายกาแฟแล้ว นักเรียนมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของร้านค้า เพื่อบันทึกสถิติและยอดขายประจำวัน และเพื่อใช้ในการตรวจสอบพฤติกรรมการทำกาแฟด้วย



แผนภาพที่ 4.19 กระบวนการจัดทำบัญชีร้านค้ากาแฟของโรงเรียน

นอกจากการส่งเสริมธุรกิจการค้ากาแฟของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีแล้ว ในรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีได้มีการส่งเสริมให้นักเรียนประดิษฐ์หรือทำชิ้นงานเพื่อนำไปขายเพื่อหารายได้ โดยเป็นลักษณะของโครงการอาชีพ ที่นักเรียนต้องคิดกิจกรรมโครงการเพื่อก่อให้เกิดรายได้ โดยผลผลิตที่นักเรียนทำนั้น บางงานสามารถใช้ประโยชน์ได้ทันที เช่น การตัดเย็บผ้ากันเปื้อนซึ่งสามารถใช้ได้ในรายวิชาการประกอบอาหาร การผลิตกล่องเพื่อนำไปใส่ขนมในงานเบเกอรี่ ส่วนบางงานใช้เป็นพื้นฐานในการประดิษฐ์ผลงานอื่น ๆ ต่อไป เป็นต้น



แผนภาพที่ 4.20 งานกิจกรรมเย็บปักถักร้อย



แผนภาพที่ 4.21 งานกิจกรรมการประดิษฐ์

จากการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของโรงเรียนบ้านห้วยไร่ สามัคคีที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น พบว่า ผลจากการจัดการศึกษาในลักษณะเช่นนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นและเพิ่มขึ้น 2) นักเรียนมีทักษะปฏิบัติสู่การทำงานจริงเพิ่มมากขึ้น และ 3) นักเรียนมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพ โดยผลที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการศึกษาที่เน้นให้นักเรียนมีอาชีพนั้น ส่วนหนึ่งทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นและเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเป็นในรูปแบบทางอ้อมที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนซึ่งได้แก่การบริหารและการจัดการกับตัวเอง การดูแลตนเองและบุคคลรอบข้าง การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนได้ปลูกฝังผ่านกระบวนการปฏิบัติงานทางอาชีพ และผู้เรียนนำทักษะที่นอกเหนือจากการปฏิบัติงานนี้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

“...เด็กที่นี่จะมีทักษะชีวิต เช่น การที่เขาได้มาเรียนรู้อะไรต่าง ๆ เขาสามารถนำไปช่วยเหลือครอบครัวเขาได้ เช่น ไปธนาคาร คุุษาหนูขอขออนุญาตส่งคุณแม่ไปธนาคาร เขาจะช่วยเหลือครอบครัวเขาได้ นี่คือนี่ที่เราภาคภูมิใจ เขาสามารถจัดการกับชีวิตเขา และเพียงแค่ว่าเด็ก ๆ ก็ยังช่วยเหลือครอบครัวเขาได้...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

นอกจากนักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นและเพิ่มขึ้นแล้วนั้น การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพนี้ทำให้นักเรียนเกิดทักษะปฏิบัติจากการทำงานในสถานประกอบการ การฝึกงานต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาของโครงการวิชาชีพ เนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาที่พอเหมาะที่จะทำให้นักเรียนมีความชำนาญและเคยชินกับภาคปฏิบัติ ฝึกกระบวนการต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ซึ่งทักษะในการประกอบอาชีพเหล่านี้่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการช่วยเหลือครอบครัว การประกอบอาชีพเสริมขณะศึกษา หรือใช้ในการประกอบอาชีพจริงเมื่อจบการศึกษาแล้วได้ด้วยเช่นกัน

“...บางคนที่เขาถนัดในสิ่งที่เขาเรียน ที่เป็นสารพัดงาน เวลาที่เขาทดสอบทักษะจากกรมแรงงาน เขาก็ได้ระดับดีจากสิ่งที่เขาเรียนจากโรงเรียนนี้ไป แล้วก็ไปอยู่โรงงานกระเป่า โรงงานขนม หรือไม่ก็ไปอยู่ร้านกาแฟ ร้านอาหาร แล้วก็ไปอยู่ดูแลบ้านเป็นบางส่วน...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

“...เขาปฏิบัติซ้ำ ๆ กัน เขาก็จะได้ แต่เขาอาจยังไม่รู้ว่ากระบวนการเป็นอย่างไร เราก็ค่อย ๆ ปรับไป สอนไป เด็กที่เข้ามาใหม่ ๆ ก็อาจจะไม่รู้ แต่พอเราลงปฏิบัติ เขาก็น่าจะเป็น เพราะว่าเขาเรียนโดยตรงอยู่แล้ว ชื่อวิชาคือ โครงการวิชาชีพ ก่อนที่เขาจะเข้าสู่โครงการวิชาชีพ เขาต้องเข้าสู่แผนธุรกิจก่อน...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

จากทักษะชีวิตสู่การทำงานจริงนั้น ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพนี้ทำให้นักเรียนมีรายได้เสริมขณะเรียน โดยการนำความรู้ ความสามารถ ทักษะการปฏิบัติ ความชำนาญ จากการฝึกหัดจากทางโรงเรียนไปใช้ในการช่วยครอบครัวประกอบอาชีพ หารายได้ระหว่างเรียนช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ของการทำงานเพื่อสร้างรายได้ด้วยเช่นเดียวกัน

“...เด็กส่วนใหญ่คนที่ขาดผู้ปกครอง เขาสามารถหาเงินเองได้ โดยที่ใช้เวลาในวันเสาร์-อาทิตย์ พอดอนค้ำตอนเย็นมา ถ้าเขามีธุรกิจ บางทีเขาก็รับจ้างเป็นรายวัน เขาค่อนข้างจะเห็นความสำคัญของการทำงานมาก มักจะไม่ขาดงาน...”

(ผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์)

“...ผอ. ก็จะให้นักเรียนปลูกไม้ดอกเอาไว้นายด้วย เราทำส่งขายให้กับทางคอยตุงด้วย ที่นี้จะปลูกไม้ดอกเมืองหนาวกัน ก็เลยต้องมีตรงนี้ให้เด็กได้เรียนรู้แล้วเด็กจะได้ไปประกอบอาชีพของตัวเอง เพราะว่าเด็กที่เขาเลือกเรียนตรงนี้บางส่วนก็มีผู้ปกครองที่เขาทำ...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

4.6.3.3 การเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

อาชีพ

การเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากทางโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดภูมิทัศน์ สถานที่ แหล่งเรียนรู้ แหล่งปฏิบัติการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านการอาชีพอย่างแท้จริง เช่น ภูมิทัศน์และบรรยากาศบริเวณโรงเรียน โดยบรรยากาศบริเวณโรงเรียนนั้นมีความสดชื่น ร่มรื่น เนื่องจากอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งในบริเวณโรงเรียนนั้นเต็มไปด้วยต้นไม้ที่จัดอย่างเป็นระเบียบสวยงามสบายตา รวมถึงสภาพอาคารเรียนที่ใหม่ และมีความพร้อมต่อทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ประกอบไปด้วย ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางอาชีพทั้งห้องคหกรรม ห้องอุตสาหกรรม สวนเกษตร ลานเอนกประสงค์ ฯลฯ ลักษณะสภาพบรรยากาศเช่นนี้ทำให้อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน



แผนภาพที่ 4.22 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศบริเวณรอบโรงเรียน

“...ใช้เงินสร้างโรงเรียน 3 หลัง 13 ล้านบาท ยังไม่รวมสนาม ครุภัณฑ์ ถนน ไฟฟ้า ประปา ที่ต้องเดินเส้นใหม่ ผมเคยคิดรวมๆ แล้ว ประมาณ 20 ล้าน นักธุรกิจเข้ามาดูแล้วบอกว่าคุ้มมาก ตอนนั้นญี่ปุ่นเข้ามาใช้ห้องสมุดเขาก็บอกว่าทำได้อย่างไร 15 ล้านบาท หลังนี้ (ห้องประชุม) 4 ล้าน 7 แสนบาท หลังที่เป็นตึกเรียนด้านนั้น 5 ล้าน 2 แสนบาท หลังที่อยู่ข้างบน (ห้องคหกรรม) 3 ล้านบาท รวมแล้ว 13 ล้านบาท...”

(ผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์)

ห้องคหกรรมเป็นห้องที่มีความครบถ้วนด้วยอุปกรณ์ที่ใหม่ ทันสมัย และมีความเพียงพอต่อผู้เรียน ภายในห้องมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ห้องคหกรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนครึ่งห้องแรกเป็นส่วนของงานหัตถกรรม งานประดิษฐ์ หรือใช้เป็นที่ประชุมกลุ่ม โดยมีการจัดโต๊ะในลักษณะให้นักเรียนนั่งเป็นกลุ่ม และมีการแสดงผลงานนักเรียน เช่น งานประดิษฐ์ งานเย็บปักถักร้อย รวมถึงการจัดแสดงแฟ้มสะสมผลงานนักเรียน แฟ้มสะสมผลงานครู เป็นต้น ส่วนครึ่งห้องหลังเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบอาหาร ซึ่งจากการสังเกตพบว่า มีอุปกรณ์เครื่องครัวที่ครบครัน ทั้งหม้อหุงข้าว หม้อ กระทะ จาน ช้อน ซาม เครื่องโต๊ะต่าง ๆ และมีเตาอบขนมหลายประเภททั้งรุ่นเก่าและรุ่นที่ใช้ในปัจจุบัน รวมถึงอุปกรณ์สำหรับการทำเครื่องดื่มสำหรับการจัดบาร์เครื่องดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไวน์ ฯลฯ โดยนักเรียนได้ใช้อุปกรณ์เหล่านี้อย่างครบถ้วน สามารถปฏิบัติงานได้จริง เนื่องจากอุปกรณ์ในห้องคหกรรมนี้เป็นของที่ใช้อย่างจริงจังในสถานที่ต่าง ๆ นักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกทดลองใช้งานอุปกรณ์ได้ทั้งหมด

นอกจากนี้ในห้องคหกรรมได้มีการกำหนดข้อปฏิบัติการใช้ห้อง และคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนคหกรรม บริเวณผนังของห้องทั้งสองส่วน เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน

และส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อการเตรียมตัวสู่การประกอบอาชีพจริง โดยให้ระมัดระวังและใส่ใจในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนการใช้ห้องและการปฏิบัติกิจกรรมการเรียน



แผนภาพที่ 4.23 ห้องคหกรรมของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีมีพื้นที่สำหรับการทำแปลงเกษตรเพื่อให้ นักเรียนที่เรียนสายการเกษตรได้ปลูกผัก พืชสวนครัว ต้นไม้ โดยพื้นที่แบ่งเป็นสัดส่วนมีความเป็น ระเบียบเรียบร้อย



แผนภาพที่ 4.24 แปลงเกษตรของโรงเรียน

เรือนภูมิปัญญาเยาวชนเป็นสถานที่ที่โรงเรียนได้สร้างขึ้นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในสมัยก่อน โดยได้สร้างเป็นเรือน 1 หลัง ภายในมีการตกแต่งอย่างสวยงาม และมีภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยเครื่อง จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่นักเรียนสามารถเรียนรู้รู้ ศึกษา และสืบสานภูมิปัญญาเหล่านี้ต่อไป



แผนภาพที่ 4.25 เรือนภูมิปัญญาบรรพชน

4.6.3.4 การสร้างความร่วมมือของบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และสถานประกอบการ

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการชุมชนของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีนับว่ามีบทบาทอย่างมากในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ โรงเรียนได้รับความร่วมมือ ความเข้าใจ แนวคิด และความคิดเห็นร่วมกันระหว่างชุมชน และโรงเรียนในการจัดการศึกษาในลักษณะการเน้นการประกอบอาชีพนี้ โดยผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการชุมชนได้มีโอกาสมาเข้าร่วมการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาของโรงเรียน การจัดหลักสูตรการศึกษา รวมถึงการให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการบำรุงการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ หรือแม้แต่พันธุ์พืชต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเกษตร ทั้งนี้รวมถึงด้านข้อมูลเกี่ยวกับบริบทท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ผู้ปกครองยังคอยเป็นหูเป็นตาคอยช่วยดูแลสอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียนเมื่ออยู่ภายนอกโรงเรียน รวมถึงการให้การสนับสนุนโครงการอาชีพ กิจกรรมของนักเรียนที่เป็นผลผลิตจากการจัดการศึกษาของโรงเรียน เป็นต้น

“...แทบจะไม่มีปัญหาด้านความคิดเห็นในการจัดการศึกษาแบบนี้ เพราะว่าเรามีการประชุมที่ชาวบ้านประชุมกันตอนเย็นเราก็ไปร่วมด้วย เวลาคณะครูเขามาประชุมเขาก็มาร่วม...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

“...คณะกรรมการสถานศึกษาเข้มแข็งมากค่ะ เขาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุกอย่าง และมีการพูดเป็นเสียงเดียวกัน เคยเข้าประชุมอยู่ 2-3 ครั้ง เป็นทีมที่เข้มแข็งมากแล้วค่อนข้างจะเดินมาตรงกันแล้ว เช่น ของเรามี ม.ปลาย ซึ่งเป็นสายอาชีพ คณะกรรมการก็เห็นควรว่า เด็กยังน่าจะเรียนที่นี่ ไม่อยากให้ไปเรียนในเมือง เพราะกลัวว่าจะเสีย ผ.อ.ทำไม่ไม่อย่างนั้นอย่างนี้ ก็จะประมาณนี้ เข้ามามีส่วนร่วมเยอะเลยคะในทุกกิจกรรม...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...พวกเค้าช่วยดูแลนักเรียน บางทีนักเรียนไปข้างนอก เขาก็จะโทรมาหา นักเรียนคนนั้นเรียนไหม เขาก็จะโทรมาแจ้ง ถ้าสมมติว่าเราไปขายของอะไรอย่างนี้ เขาก็จะบอกว่า ครูทำไมไม่บอกให้นักเรียนใส่ผ้ากันเปื้อน โรงเรียนมีอะไรเขาก็จะไปช่วยสนับสนุน เช่น วันนั้นเด็กชายกาแพ ก็มีท่านผอ. อยู่ด้วย เขาก็จะบอกว่า พ่อแม่ผู้ปกครองสั่งกาแพทานเลย กาแพแก้วละ 40 บาท เขาไม่เกี่ยงเลยมาช่วยอุดหนุนเด็ก...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี นั้น มูลนิธิดอยตุงเป็นมูลนิธิที่เป็นหลักของโรงเรียนในการให้การส่งเสริมการประกอบอาชีพในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาในทุก ๆ ปี การศึกษา รวมถึงงบประมาณด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังให้ข้อมูลและสถานที่ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับทางด้านเกษตรกรรมของโรงเรียน นอกจากนี้ได้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการพัฒนาการจัดหลักสูตรการศึกษา การเป็นแหล่งสถานที่ฝึกงาน สถานประกอบการต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยการเกษตร รีสอร์ท ฯลฯ

“...ท่านศรีสมร พุ่มสะอาด ให้ความกรุณา มา ที่เปิดครั้งแรกมีนักเรียนแค่ 20 คน แต่เราก็ต้องมาคลุกกับ ม.ต้น ตรงนั้น ดอยตุงให้ค่าน้ำมันกับเรา เพราะเราต้องวิ่ง 2 ที่ ให้เดือนละ 500 บาทเพิ่มมา บางคนก็ได้ 1,000 บาท ก็แล้วแต่วิชาที่จะสอน นี่เป็นปีแรกนะ คือ ปี 47...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

“...องค์กรที่ต้องร่วมงานด้วยก็คือ 1) องค์กรพัฒนา ดอยตุง 2) อบต. เขามีส่วนร่วมมากในท้องถิ่น และ 3) องค์กรเอกชนก็จะมีสถานประกอบการ คือ ปางสารภีรีสอร์ท บัวบาน เรือนยิว ทั้งเกษตรทั้งอะไรของดอยตุงหมดทุกอย่างเลย เขาเคยให้ประสานงานทางอาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรที่ศูนย์ ศูนย์วิทยาลัยของพืชสวน สำนักพัฒนานวัตกรรม ของ สพฐ. ท่านจะส่งเราไปพัฒนา เพิ่งจะทำหลักสูตร “นักธุรกิจน้อยมีคุณธรรมนำสู่เศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์” เพิ่งกลับมา ทำหลักสูตรได้ 2 ระยะแล้ว และเดี๋ยวจะทำต่อจนกว่าหลักสูตรจะสำเร็จ ร่วมมือกันทั้งอุตสาหกรรมหลาย ๆ อย่าง ทั้งภาครัฐและเอกชน”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...เกิดโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างของเรากับอาชีวศึกษาในระยะเริ่มต้นที่จะทำอาชีพ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน แล้วเริ่มทำหลักสูตรโดยร่วมกันกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีคุณหญิงพวงร้อย ดิษกุล ซึ่งเป็นผู้อำนวยการดอยตุงร่วมด้วย ช่วงนั้นเอาหลักสูตร ปวช. มาตั้งที่ ม.ปลาย พอมาดูเนื้อหาในรายวิชาปรากฏว่าไม่ได้คิด เป็นเกษตรอะไรไม่รู้ ทำให้เราน่าจะเรียนการปลูกพืชดอกไม้เมืองหนาว หรือการปลูกต้นไม้ การปลูกกาแฟ เขาให้เรียนประมง เลี้ยงกบ ซึ่งดูแล้วไม่เหมาะสมกับเรา ก็เลยมาสร้างหลักสูตรกันใหม่ นี่ก็เป็นในระยะเริ่มต้น ก็มีทั้งอาชีวศึกษา การงานอาชีพ กรมฝีมือแรงงาน ก็ทำกันไปหลายรูปแบบจนกระทั่งได้หลักสูตรที่เราทำ ที่มันระยะเริ่มต้นก็ชุดคึยหารายวิชากัน...”

(ผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์)

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ครูของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี พบว่าครูโรงเรียนนี้ทำงานกันเป็นทีม ทำงานร่วมกัน มีการประสานความร่วมมือระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียน คณะผู้บริหาร และคณะครู รวมถึงองค์กรและหน่วยงานภายนอกโรงเรียน โดยในส่วนของ

ภายในโรงเรียนนี้ คณะครูมีการประชุมและอบรมร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเองทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีการดำเนินงานแบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่สำคัญคือครูมีความมุ่งมั่นและให้ใจกับการทำงานเป็นอย่างมากในการพัฒนานักเรียน เนื่องจากการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ จะต้องใช้เวลาออกเหนือจากการเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งช่วงนอกเวลาเรียนเสาร์-อาทิตย์ การเรียนทั้งในสถานที่-นอกสถานที่ ทำให้ครูต้องเสียสละเวลาในการทำงานและมีความอดทนต่อภาระงานที่เกิดขึ้น เพราะความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นต้องอาศัยเวลาและความพร้อมของผู้อำนวยความสะดวก ผู้บริหาร คณะครูเป็นอย่างมาก

“...อันดับแรกคือ ครูต้องใจมาก่อน คติของตัวเองคือ “หนทางพิสุจน์ม้า กาลเวลาพิสุจน์คน” “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” งานหนักไม่ได้ฆ่าคน คือให้เราเมื่องานทำ บางที่เราทำเราไม่รู้หรอก โดยกระบวนการ โดยภาพรวม โดยทีมงาน ซึ่งก่อนที่จะมาบรรจุตรงนี้ เขาก็ต้องเอาครูทั้งโรงเรียนทั้งหมดไปอบรมอยู่ที่ดอยจัน โดยท่านอาจารย์วันเพ็ญ เขาก็ต้องมาพัฒนาที่ทีมงาน วิธีคิดเขาก็จะมีกระบวนการให้เราต้องทำอย่างนี้ ต้องทำอย่างไร คือจากตรงนั้นมันก็ล่อหลอมมา เขาก็ให้เราเห็นภารกิจว่าจะต้องทำอย่างไรบ้าง เดียวนี้มันต้องปรับ โดย พ.ร.บ. เราต้องปรับให้เข้ากับยุคสมัยด้วย มันก็เป็นไปโดยอัตโนมัติ ทุกปีๆ มาเป็นความเคยชินว่า เขาก็ต้องทำงานกันอย่างนี้ทุกคน ทุกคนผ่านกระบวนการทีมงานตรงนี้มาแล้ว เราทำงานเป็นระบบทีม...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

“...ทุกคนทำด้วยใจและด้วยสปีริต ถามว่าบางที่เราทำงานโดยไม่ได้นึกว่าจะต้องได้นะ คือทำงานไปเรื่อยๆ เป็นเหมือนอัตโนมัติเลย อย่างครูผู้ชายคนนี้อยู่นี่มา 5 ปีแล้ว ก็จะเป็นอย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่บางที่เราลืม บางทีกลับบ้านไป 5-6 โมง เสาร์-อาทิตย์ก็มากัน บางทีต้องไปโน่นไปนี่ก็ไปกัน บางทีคนรถเอาเด็กไปจันทบุรีหรือไปไหน เอาเด็กไปแข่ง บางทีลุยกันไปจัดร้านให้อาจารย์ด้วย คือทุกคนที่โรงเรียนนี้ถือว่าเราทำงานเป็นทีม เป็นเหมือนฟันเฟืองไปด้วยกัน บางที ผอ. ไม่อยู่/หอก แต่ก็ถามว่างานเป็นอย่างไร เขาก็เหมือนกับว่าในเมื่อนักเรียนยังจัดการตัวเองได้ ครูก็เหมือนกัน...”

(ครูกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...บูรณาการกันในกลุ่มสาระวิชา กทอ. ด้วยกัน จะสอนงานช่างให้ทำชิ้นวางของอย่างนี้ อะไรอย่างนี้คะ แล้วก็พวกเครื่องไฟฟ้าเสียช่วยมาดูด้วย เตาแก๊ส เรียกช่างช่วยมาดูหน่อย...”

(ครูคหกรรม, สัมภาษณ์)

โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณบางส่วน การจัดสรรบุคคล และการสนับสนุนทางวิชาการแก่ครูในโรงเรียน ซึ่งทำให้ครูในโรงเรียนมีความพร้อม ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา หลักสูตร ตามพระราชบัญญัติการศึกษา

“...เพราะว่าพอเริ่มปฏิรูปกระบวนการ สำนักการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มาโรงเรียน ตอนนั้นโรงเรียนของเราครูเก่าๆ ที่ตอนนี้แทบจะไม่มีแล้ว ตอนนั้นเป็นแต่ระบบ ตอนหลังเราเริ่มมาพัฒนา ซึ่งต้องชมเชย....โดย สพฐ. ว่ามาจัดตรงนี้ใหม่ เริ่มเอาคนใหม่ ๆ เข้ามาอยู่ตั้งแต่ตรงนั้นค่ะ เพราะว่าโดยกระบวนการทำงาน โดย พ.ร.บ. ซึ่งต้องทำไปอย่างนี้ ไม่อย่างนั้นเราก็ไม่ทันโลก คณะครูทุกท่านใช้คอมใช้อะไรเก่งไม่เหมือนเมื่อก่อน เดียวนี้ต้องเก่งต้องอะไรหมด มีเป็นของส่วนตัวมันนี่ด้วย...”

(ครูผู้สอนด้านอาชีพ, สัมภาษณ์)

4.6.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคีนั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.7 นี้

ตารางที่ 4.7 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p>สถานที่ตั้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับชั้นอนุบาล – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิสัยทัศน์ เรียนรู้แบบบูรณาการ มีคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา สนองพระราชปณิธาน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร พัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน การจัดการศึกษา ประกอบด้วย 2 หลักสูตร หลัก ได้แก่ หลักสูตรสายสามัญ และหลักสูตร สายวิชาชีพ ได้แก่ สายวิชาชีพอุตสาหกรรม สายวิชาชีพเกษตร สายวิชาชีพคหกรรม สาย วิชาอาชีพคอมพิวเตอร์ธุรกิจ การสนับสนุนของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา มูลนิธิคอตตอง โรงเรียนอาชีวศึกษา รีสอร์ท โรงแรม</p>	<p>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น ผู้บริหาร : สามารถบริหารจัดการหลักสูตรเน้น วิชาชีพในระดับมัธยมศึกษา ประสานความร่วมมือ กับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในการให้ความ สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา ครู : สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึก ปฏิบัติวิชาชีพจริง ลงมือปฏิบัติด้วยประสบการณ์ จริง มีความสามารถในการจัดเตรียมความพร้อมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียน : มีทักษะการทำงานจากการเรียนรู้ด้วย การลงมือและปฏิบัติจริงควบคู่ไปกับการเรียน วิชาการ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ที่ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ โดยเน้นรายวิชา เพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี โดยนำแนวคิดการจัดรายวิชา บางส่วนมาจากรายวิชาของอาชีวศึกษา 2) การสอนควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติจริงใน สถานประกอบการ โดยกำหนดให้มีการฝึกงาน ตามสาขาวิชาต่าง ๆ ตามชั่วโมงที่ได้กำหนดใน หลักสูตร 3) การเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ เอื้อต่อการเรียนรู้อาชีพ โดยจัดแหล่งเรียนรู้ทั้ง ภายในโรงเรียนอย่างเหมาะสมทั้งวัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ รวมถึงสถานฝึกปฏิบัติงานภายนอก โรงเรียน 4) การสร้างความร่วมมือของบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และสถาน ประกอบการในการจัดการศึกษาทั้งการสนับสนุน และการเป็นสถานที่ฝึกงานของนักเรียน 	<p>สภาพและลักษณะการจัด การศึกษาของโรงเรียนนี้มี ความเหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีความพร้อมและ ความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร และครูในการจัดการศึกษาด้าน อาชีพ มีบุคลากรเฉพาะด้าน และเพียงพอเข้าใจระบบการ จัดหลักสูตรที่เน้นการฝึก ปฏิบัติงาน 2. โรงเรียนมีความสามารถในการ ประสานความร่วมมือกับ หน่วยงานหรือองค์กรภายนอก เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา หรือเป็นสถานที่ฝึกงานของ นักเรียนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ

4.7 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

4.7.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 291 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 57 ไร่ 2 งาน 70 ตารางวา อยู่ห่างจากจังหวัดชัยภูมิเป็นระยะทาง 92 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอภูเขียวที่มีขนาดใหญ่กว่าเพียง 20 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเมืองขอนแก่น 50 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพหลักได้แก่ ทำนา ทำไร่และทำสวน โดยมีผลผลิตด้านเกษตรกรรมของชุมชน คือ ข้าว ส้มโอ ชมพู่ แดงโม ฝรั่ง พุทรา และมีอาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้าและการเลี้ยงสัตว์ สภาพเศรษฐกิจของท้องถิ่นค่อนข้างยากจน รายได้ของประชากรต่อหัวเท่ากับ 30,540 บาทต่อปี ชุมชนมีความสัมพันธ์กับสถานศึกษาค่อนข้างดีแต่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษาค่อนข้างน้อย สภาพชุมชนเป็นพื้นที่อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอีสาน ได้แก่ งานบุญประเพณีประจำฤดูกาล วัฒนธรรมการทอผ้า วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น อาชีพผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากทำ การเกษตรและทำนาร้อยละ 81.36 (เฉพาะทำนาร้อยละ 64.68) รองลงมาคืออาชีพรับจ้างร้อยละ 8.34 และนับถือพุทธศาสนามาร้อยละ 99.71 รายได้เฉลี่ยทั้งปีต่ำกว่า 50,000 บาท

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยามีปรัชญาของโรงเรียน คือ สุวิชาโน ภวํ โหตุ (ผู้รู้ดี คือ ผู้เจริญ) มีการจัดการศึกษาเพื่อเน้นให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความถนัดและความสนใจของตนเอง เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีคุณธรรม มีจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข คำขวัญคือ “บากบั่น มั่นคง ซื่อตรง สามัคคี” คติพจน์ คือ “ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติของเราชาว บ.ท.” โรงเรียนบ้านแท่นวิทยาทำการสอนระดับมัธยมศึกษา มีบุคลากรทั้งสิ้น 80 คน มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 15 ระดับปริญญาตรีร้อยละ 68.25 มีครูสอนวิชาตรงตามวิชาเอก ร้อยละ 94.33 มีครูที่สอนวิชาตามความถนัด ร้อยละ 4.67 อายุเฉลี่ยงานการสอน 17.20 ปี มีจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 1,500 คนโดยประมาณ

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยาเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน แม้ว่าการะบวนการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพไม่ได้เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา แต่โรงเรียนสามัญศึกษาได้มีการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพขึ้นในปี พ.ศ. 2535 โดยโรงเรียนบ้านแท่นวิทยาได้รับคัดเลือกให้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาเกษตรกรรมซึ่งเป็น 1 ใน 22 โรงเรียนทั่วประเทศ และในปี พ.ศ. 2536 เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาพาณิชยกรรม แทนสาขาเกษตรกรรม ดำเนินการสอนมาจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน การฝึกอาชีพในระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จึงได้รับ

ผลกระทบและปิดการจัดการศึกษา แต่ก็ยังมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของนักเรียนในสาขาต่าง ๆ หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน โดยได้แทรกเข้าไปอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ หรือการส่งเสริมอาชีพในสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา มุ่งให้เกิดสมรรถนะ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นหลักสูตรที่มีความเป็นบูรณาการกันในระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น วิชาที่ว่าด้วยเรื่องพื้นเมือง ได้แก่ วิชาวัฒนธรรมพื้นเมืองและประวัติศาสตร์พื้นเมืองในกลุ่มสาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาดนตรีพื้นเมืองในกลุ่มสาระศิลปศึกษา หลักสูตรโรงเรียนบ้านแท่นวิทยาจึงเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลายดังจะเห็นว่ามีวิชาพื้นฐาน วิชาเพิ่มเติมให้เลือกเรียนในทั้ง 8 กลุ่มวิชาหลัก และมีกิจกรรมเสริมหลากหลาย และสำหรับผู้เรียนที่จะไม่เรียนต่อทางโรงเรียนได้เตรียมทักษะเพื่อการประกอบอาชีพและพยายามจัดการเรียนการสอนให้มีสาระที่ครบวงจรมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ในสิ่งที่มีความรู้พื้นฐาน หรือจำเป็นต้องรู้ในวิชาพื้นฐาน และเสริมเฉพาะทางในรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้ให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียน และหากลงลึกไปกว่านั้น เป็นการฝึกปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน ทดลองทำจริง หรือแสดงจริง ผู้เรียนจะมีโอกาสในการเลือกสมัครเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ ซึ่งเปิดให้เลือกประมาณ 60 ชุมนุม การจัดการเรียนการสอนที่เสริมการฝึกหัดการทำงานเป็นอาชีพเช่นนี้ นับเป็นการช่วยเตรียมทักษะพื้นฐานการทำงาน การประกอบอาชีพให้กับผู้เรียนได้ระดับหนึ่ง ทั้งที่จะไปประกอบอาชีพโดยตรงที่ได้รับการฝึกทักษะ หรือการไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ผู้เรียนก็จะได้ว่าตนควรจะต้องฝึกทักษะที่จะต้องเรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการทำงาน และฝึกหัดฝีมือก่อนการทำงานจริง

4.7.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนบ้านแท่นวิทยานั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ผู้บริหารสามารถนำบริบทท้องถิ่นเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตชุมชนสู่การจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยผู้บริหารและครูได้มีการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ สาขาการเกษตร งานช่าง งานคหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ผู้บริหารมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรภายนอกในการ

สนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งทางด้านงบประมาณ และการให้ความช่วยเหลือทั้งในเรื่องความรู้ทางวิชาการ การอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

2) โรงเรียนมีครูที่มีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และมีประสบการณ์โดยเฉพาะด้านอาชีพ เช่น การเกษตร คหกรรม ครูสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะอาชีพแก่นักเรียนโดยตรงทั้งความรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ ครูเอาใจใส่นักเรียนที่มีพื้นฐานบนความหลากหลาย โดยครูฝึกให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและให้นักเรียนดูแลรับผิดชอบโครงการ กิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ ร่วมกัน

3) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจงานอาชีพผ่านทักษะการปฏิบัติงาน สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาและปฏิบัตินำไปช่วยเหลืองานที่บ้าน หารายได้ระหว่างเรียน รวมถึงเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคต และนักเรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตและท้องถิ่นของตนเองที่สามารถใช้ชีวิตที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองและครอบครัวได้

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนสามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นวิถีชีวิตในบริบทสภาพสังคมที่นักเรียนอยู่อาศัย ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าและความสำคัญในอาชีพของครอบครัวของท้องถิ่นสู่การช่วยเหลือครอบครัว หารายได้พิเศษระหว่างเรียน และการทำมาหากินในอนาคตได้

“...นักเรียนเค้าก็จะรู้ว่าเค้าชอบอะไร อยากเรียนอะไร อย่างเด็กผู้ชายบางคนก็ชอบคอมพิวเตอร์ บางคนก็ชอบทำงานเกษตร ส่วนเด็กผู้หญิงก็ชอบเลือกกิจกรรมเสริมสวย คือเค้ารู้ว่าเค้าชอบอะไร เค้าก็จะเลือกที่จะเรียนรู้สิ่ง ๆ นั้น ซึ่งส่วนใหญ่ที่นักเรียนเลือกก็ตามสภาพชีวิตที่บ้านของพวกเขาเค้าทั้งนั้น...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...นักเรียนอย่างน้อยก็เห็นความสำคัญของอาชีพผู้ปกครองของเค้าที่เป็นอาชีพที่ทำมาหากินในท้องถิ่นได้เงินมาใช้ในครอบครัว เค้าก็เรียนรู้อาชีพพ่อแม่ของเค้าและมาความรู้กับทักษะที่ทางโรงเรียนได้จัดให้พวกเขาด้วย...”

(ครูผู้สอนกลุ่มวิชาอาชีพ, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมชุมนุมและ

โครงการที่โรงเรียนได้จัดขึ้น โดยมีความแตกต่างกันออกไปตามสาขาวิชา เช่น การเกษตรนักเรียน ต้องรู้จักการวางแผนและวิเคราะห์ปัญหาสภาพพืชผล สาขาคหกรรมเสริมสวย นักเรียนต้องรู้จักการออกแบบทรงผม การมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

“...นักเรียนเค้าจะจัดการของตัวเองในชมรมกิจกรรม ตั้งแต่การผลัดเวรกันในแต่ละหน้าที่ การจัดการชุมนุมกิจกรรม กลุ่มการเกษตรต้องรู้จักการวิเคราะห์ปัญหาผลิตผล เมื่อมีปัญหา นักเรียน เค้าก็จะช่วยกันคิดช่วยกันวิเคราะห์สาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเป็นเพราะอะไรแล้วจะต้องแก้ปัญหาอย่างไรต่อไป...”

(ครูผู้สอนรายวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...วิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนเค้าก็มีหลายอย่าง บางอย่างนักเรียนเค้าก็จะช่วยกันดูว่ามันเหมาะสมหรือไม่ จะแก้ยังไงให้ได้ผลดีที่สุด อย่างการเสริมสวยนักเรียนเค้าก็พยายามออกแบบทรงผม ให้เหมาะกับแต่ละคนให้มากที่สุด...”

(ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมชุมนุม, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงานในโครงการ กิจกรรมชุมนุม ซึ่งอาจเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานหรือเกี่ยวข้องกับบุคคล โดยนักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าภายใต้สภาวะอารมณ์และความเครียดที่เกิดขึ้น โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา

“...ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมร่วมกัน ก็อย่างเช่นการทำงานในชุมนุมที่มีข้อผิดพลาด ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จหรือการมีปัญหาระหว่างเพื่อน นักเรียนเค้าก็พยายามแก้ปัญหาจัดการด้วยตนเองหรือบางทีก็มาปรึกษาครู เพื่อให้มีความรู้สึกที่ดีขึ้น...”

(ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมชุมนุม, สัมภาษณ์)

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นอกจากนักเรียนเรียนความรู้เชิง ทฤษฎีและมีการปฏิบัติแล้ว การทำงานร่วมกันของนักเรียนผ่านกิจกรรม ชุมนุมต่าง ๆ นั้นทำให้นักเรียนได้มีสัมพันธภาพและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการทำงาน ทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง ทำให้นักเรียนรู้จักการวางตัว การประกอบอาชีพที่ต้อง รู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่นสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

“...ตอนที่นักเรียนเค้าได้ทำกิจกรรมด้วยกัน ส่วนใหญ่จะทำอยู่ในกิจกรรมชุมนุม ก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของนักเรียนกันเองในการช่วยกันดูแลกิจกรรม บางทีครูก็เข้าไปร่วมด้วย ทำกิจกรรมด้วยกัน เพราะงานอาชีพเป็นงานที่ต้องพบเจอผู้คนที่หลากหลายอยู่แล้ว...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

4.7.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา พบว่า มีลักษณะสำคัญจำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น 2) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ 3) การจัดโครงการ/กิจกรรมอาชีพเสริมหลักสูตร และ 4) การสร้างความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และหน่วยงานภายนอก โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.7.3.1 การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยามุ่งเน้นการใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานคิดในการจัดการศึกษา โดยดูจากสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน สภาพภูมิสังคมและบริบทแวดล้อม พื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถใช้ความรู้ความสามารถที่มีนำไปใช้ประโยชน์กับทั้งที่บ้านและเมื่อจบการศึกษา

“...เรามองบริบทสังคมที่นี่ จะบอกว่าสังคมบ้านนอกคนทำมาหากินก็ใช่ เราก็ดูบริบทของสังคม แล้วก็ดูพื้นฐานทางการศึกษาของสังคมที่นี่ แล้วก็ดูพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสังคมที่นี่ เราก็เลยมองเห็นว่า เอ๊ะทำไม ประกอบกับความจริงนั่นคือธรรมชาติของคนเราเนี่ยมันไม่เท่าเทียม ไม่ทัดเทียม เช่น ระดับสมอง ระดับความรู้ความสามารถ ระดับสติปัญญา เราก็เลยมองว่าเราก็มีคนเก่งทางวิชาการ มีคนเก่งทางทำมาหากิน เก่งทางอาชีพ เราก็เลยน่าจะเปิดช่องทางที่จะรองรับนะ เราก็จะพยายามส่งเสริมให้เค้า อนาคตให้เค้าทำมาหากินมีทักษะทำมาหากินเป็นพลเมืองที่ดีได้ เราก็เลยเปิดโปรแกรมนี้ตลอดมา...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...ท้องถิ่นนี่ก็คือท้องถิ่นเกษตร คือเค้าสามารถที่จะเอาไปใช้ได้ ไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างน้อยก็มีแนวคิดมีหลักวิธีปฏิบัติ มีทักษะติดตัวออกไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพของครอบครัวได้...”

(ครูวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...ในมุมมองของเรา มองความเป็นจริงของชีวิตนะที่เรามอง มันก็ต้องมีมุมมองนี่คือมุมมองที่ว่าด้วยความเท่าเทียมไม่เท่าเทียมของแต่ละคน เช่น อย่างที่ผมยกตัวอย่าง บางคนเค้าไปทางวิชาการได้ มันก็ไปได้ ที่นี้คนที่ไปทางวิชาการไม่ได้เนี่ยจะปล่อยเค้าไว้ยังไง เค้าไม่ถนัดในทางนั้น เราจะสร้างเสริมอะไรให้เค้า ให้เค้าได้เกิดการเรียนรู้ แล้วก็ไปในทิศทางที่เค้าไปได้...”

(ครูวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

4.7.3.2 การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ

ในด้านการเตรียมเด็กเข้าสู่อาชีพ ผู้อำนวยการมีแนวคิดในการเตรียมเด็กให้มีพื้นฐานและทักษะชีวิตเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง เรียบง่าย เอาตัวรอด และให้มี

ทักษะอาชีพเบื้องต้น คือต้องเป็นคนซื่อสัตย์ มีวินัย มีพื้นฐานการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีทักษะในการสื่อสารสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและรักความเป็นไทย พร้อมสู่ประชาคมอาเซียน โดยแต่เดิมนั้นโรงเรียนได้เปิดการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เนื่องจากเป็นความต้องการของชุมชน และรองรับการแก้ไขปัญหาความต้องการศึกษาสายอาชีพ และสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของชุมชน และป้องกันภัยทางสังคมจากตัวเมือง เพื่อให้ นักเรียนมีความพร้อมก่อนออกไปสู่การประกอบอาชีพ แต่เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายทำให้ต้องปรับการจัดการเรียนการสอนเป็นการสอนอาชีพในการศึกษาสายสามัญแทน ซึ่งหลักสูตรเน้นอาชีพนั่นจะเป็นไปในลักษณะการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และเพิ่มรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีหลากหลายสาขาวิชา เช่น การเกษตร งานช่าง งานคหกรรม เป็นต้น

นักเรียนร้อยละ 98 มาจากครอบครัวเกษตรกรที่ค่อนข้างยากจน จึงมีนโยบายไม่เก็บค่าใช้ จ่ายมานานถึง 9 ปีแล้ว สำหรับพัฒนาการในการจัด ปวช. เคยดำเนินการเปิดหลักสูตรด้านพาณิชยกรรม และ เกษตรกรรม แต่ต้องปิดตัวลง เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายของ สพฐ. แต่โรงเรียนยัง ดำเนินการเพื่อเตรียมทักษะการประกอบอาชีพให้นักเรียนโดยการสอดแทรกไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มีสอดแทรกในแผนงานพัฒนาคุณภาพ นักเรียน ที่มีภารกิจกิจกรรมต่าง ๆ ประมาณ 60 ชุมนุม

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...ขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนที่เค้าอยากจะทำเรียนในแนวของสายอาชีพอะไร ก็มีลักษณะเป็น 3 แนว ในกลุ่มนี้ ก็คือเลือกเสรีที่เป็นทางเทคโนโลยี เช่น งานคอมพิวเตอร์ ทางช่างก็มี ทางงานคหกรรมก็มี ทางงานเกษตรก็มีนะครับ แล้วก็อีกแนวหนึ่งก็คือทางศิลปะก็มี...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...คือทางสายอาชีพมันก็จะมีอาจารย์ที่เค้าเรียนที่สอนการงานอาชีพและเทคโนโลยีเค้าก็จะ เปิดชุมนุมเพื่อที่จะหล่อหลอมเด็กของเขาบางส่วนที่มีความสนใจก็เปิด ที่นี้ชุมนุมเย็บ แล้วเค้าก็เปิด ให้นักเรียนเลือก ก็จะมีชุมนุมคอมพิวเตอร์ ชุมนุมเครื่องปั้นดินเผา แล้วก็หุ่นยนต์ แล้วก็มีการชุมนุมช่างเสริม สวายนะครับ...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบ อาชีพ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาในปัจจุบัน แต่การจัดการเรียนการสอนในแต่ ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลายกลุ่มสาระมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในเรื่องของอาชีพที่ ถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนทั้งในทางตรงและทางอ้อม เป็นการฝึกทักษะชีวิตเพื่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะฝีมือแรงงานเพื่อการประกอบอาชีพ

“...อันนี้เป็นจัดการที่นี้ในการออกแบบเนี่ยพอนักเรียนเลือกไปแล้วก็จะมานั่งคุยกันว่าเราจะแจ้งจุดประสงค์ แจ้งเป้าหมายของวิชานี้เป็นอย่างนี้ ที่นี้ก็มาคุยกัน กิจกรรมที่จะเดินไปสู่เป้าหมายตรงนั้นเนี่ยเราจะไปกันยังไง คือแลกเปลี่ยนกันแล้วก็วางแผน แต่สิ่งที่เน้นก็คือทักษะก็คือยังก็ต้องปฏิบัติ learning by doing เรียนแล้วฝึกปฏิบัติ แต่ว่าพื้นเพคนที่นี่เค้าก็ทำอยู่แล้ว เรายังเชื่อว่านะเชื่อว่าข้อคิดหลักความรู้บางอย่างเนี่ย ก็คงจะถูกเอามาจากที่นี่ไปใช้...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

“...เกษตรทฤษฎีใหม่ ระดับม.6 แนวๆ เศรษฐกิจพอเพียงหนึ่งทีออกมาในแนวทางการเกษตรนั่นเอง ที่นี้ก็ยังมีกลุ่มสาระสังคมอีก ให้หลักคิดในการทำงาน ในการเรียนรู้งาน ในการปฏิบัติงานที่เวลาเค้าไปทำภาคปฏิบัติในสนาม เป็นปรัชญาที่สามารถนำไปใช้ได้ ในเนื้อหาเป็นทฤษฎีในหลวงที่มีการจัดการทางการเกษตรที่คำนึงถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ก็จะพูดถึงว่าคนเราจะอยู่ได้ก็ต้องบริโภคเป็นรายวันนะ อะไรที่มีผลต่อเป็นฤดูกาล และอะไรที่ให้ผลตอบแทนเป็นปีพยายามจัดการกับการเป็นอยู่ในชีวิต คำนึงถึงระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน เราไม่ได้เบียดเบียนใคร ไม่ได้เบียดเบียนทรัพยากรเป็นการผลิตเชิงอนุรักษ์...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

4.7.3.3 การจัดโครงการ/กิจกรรมอาชีพเสริมหลักสูตร

โครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา ประกอบด้วยโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น โครงการจัดตั้งธนาคารโรงเรียน โครงการตลาดนัดวิชาชีพในโรงเรียน โครงการพัฒนากิจกรรมดนตรีไทย และดนตรีสากล โครงการพัฒนาและส่งเสริมการประกวดร้องเพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล และเพลงสากล การจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นและของชาติ การนำนักเรียนเรียนรู้วิชาอาชีพจากวิทยากรและแหล่งอาชีพในท้องถิ่น กิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน กิจกรรมค่ายอัจฉริยภาพทางวิชาการ วิชาชีพ ศิลปะ ดนตรี และกีฬา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่หลากหลายและครอบคลุมสาระการเรียนรู้ จัดประสบการณ์เรียนรู้ด้านศิลปหัตถกรรม ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่นร่วมกับชุมชน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น ประเพณีบุญข้าวฉี่ ประเพณีบุญบั้งไฟ แห่เทียนพรรษา ลอยกระทง การจัดสร้างพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำระบบสารสนเทศวิทยากร ภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เป็นต้น

โครงการ/กิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้จัดขึ้นนั้นเป็นไปตามความสามารถของผู้ดูแลชุมชน ตลอดจนการเลือกเข้าชุมชนตามความสมัครใจตามความชอบของนักเรียน จึงก่อให้เกิดภาพของความสำเร็จในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น

ชุมนุมนาฏศิลป์พื้นเมือง (โปงลาง) การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง (โปงลาง) ของนักเรียนเริ่มมาจากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งได้เจาะลึกเรียนเกี่ยวกับชนเผ่าพื้นเมือง และศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ความเป็นมาของนาฏศิลป์โปงลาง เครื่องดนตรีแต่ละชิ้น และเรื่องราวของตัวละครต่าง ๆ แล้วนักเรียนเกิดความสนใจที่จะฝึกหัดเล่นดนตรีและการแสดงโปงลาง จึงมาชวนกันตั้งชมรมนาฏศิลป์พื้นเมืองโปงลางขึ้น ด้วยความสนุกสนานและสนใจ ทำให้นักเรียนใช้เวลาว่างมาร่วมฝึกซ้อมกันเป็นประจำ ภายใต้การดูแลของครูประจำชุมนุม และศิลปินรุ่นพี่ซึ่งสละเวลาแวะเวียนมาช่วยแนะนำ ฝึกสอนและให้กำลังใจ รุ่นน้องเป็นระยะ นอกจากนี้นักเรียนยังได้เรียนรู้จากแหล่งสื่อต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และในบางโอกาสครูประจำชมรมก็จะอาสาพานักเรียนไปชมการแสดงประกวดโปงลางที่เวทีการประกวดจังหวัดขอนแก่น

ชุมนุมช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ เริ่มต้นจากฝ่ายบริหารของโรงเรียนเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องจัดการดูแลและบำรุงรักษา เครื่องคอมพิวเตอร์ จึงได้สนับสนุนการส่งครูผู้รับผิดชอบดูแลและควบคุมห้องคอมพิวเตอร์ ไปรับการฝึกอบรมการดูแลและซ่อมแซมคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดขอนแก่น และได้สนับสนุนต่อเนื่องให้เปิดชมรมช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ เพื่อฝึกหัดการดูแล บำรุงรักษา และซ่อมแซม สำหรับกลุ่มนักเรียนผู้สนใจและนักเรียนได้พัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

“...ครูและนักเรียนให้ความสนใจในเรื่องคอมพิวเตอร์ ชุมชมช่างซ่อมคอมพิวเตอร์จึงมีนักเรียนสนใจสมัครเข้าชุมนุมมาก แต่ละรุ่นรับได้เพียง 30 คน เด็กจะต้องเรียนรู้จนมีความสามารถในการถอดประกอบเครื่องคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการตรวจเช็คชิ้นส่วนและอุปกรณ์ที่มักจะเสียหายทั่วไปได้ รวมทั้งมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาไวรัสในคอมพิวเตอร์รวมทั้งการลงโปรแกรมต่าง ๆ ผลสำเร็จที่ได้นักเรียนส่วนใหญ่สามารถที่จะลงโปรแกรมได้ แก้ไขปัญหาเรื่องไวรัสได้ มีบางส่วนสามารถตรวจเช็คเปลี่ยนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ได้ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซ่อม รวมทั้งเป็นการบริการช่วยเหลือเพื่อน และญาติพี่น้อง สำหรับการนำไปสู่การประกอบอาชีพนั้น ทักษะความสามารถพอที่จะสามารถทำเป็นรายได้เสริม แต่ไม่ได้กำหนดราคาค่าบริการ เพียงแต่เป็นค่าตอบแทนในการให้บริการ...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และเป็นผู้ดูแลระบบ ICT ของโรงเรียน, สัมภาษณ์)

เนื่องจากอำเภอบ้านแท่นเป็นอำเภอขนาดเล็ก เป็นชุมชนชนบทมีการใช้คอมพิวเตอร์น้อย ทำให้การประกอบอาชีพช่างซ่อมคอมพิวเตอร์มีจำกัด แต่ทักษะฝีมือในด้านการซ่อมคอมพิวเตอร์ยังมีความจำเป็นสำหรับโรงเรียนและหน่วยงานราชการ และสามารถที่จะเป็นแรงงานสำคัญในเขตเมืองและเขตอุตสาหกรรม จึงเป็นแรงงานที่ยังมีความต้องการสูงทั้งในส่วนของการรับจ้างและการประกอบอาชีพอิสระ

กิจกรรมการให้บริการฝาก-ถอนเงินและบริหารงานสหกรณ์เพื่อสร้างนิสัยประหยัดและฝึกการออมทรัพย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคุณลักษณะของนักเรียน โดยนักเรียนมีรายรับหรือรายได้มาจากพ่อแม่ผู้ปกครอง และจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการขายผลผลิต การแสดง และการบริการ ของนักเรียน โรงเรียนจึงได้สนับสนุนการออมทรัพย์ภายใต้แผนงานพัฒนาคุณภาพนักเรียนผ่านชุมนุมส่งเสริมการออม จากการเข้าร่วมชุมนุมออมทรัพย์ นักเรียนได้รับการฝึกหัดให้รู้จักประหยัดและนำเงินมาฝากเข้าบัญชีของตนที่สหกรณ์ออมทรัพย์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ นักเรียนยังได้รับการฝึกทักษะให้ร่วมดำเนินงานและบริหารกิจการของสหกรณ์ อันได้แก่การให้บริการรับฝากและถอนเงินของสมาชิก การทำบัญชีสหกรณ์ การบริหารงานในรูปของกรรมการร่วมพิจารณาเรื่องสำคัญ ๆ ได้แก่ การจ่ายเงินปันผลของสมาชิก การนำผลประโยชน์จากกิจการสหกรณ์ไปใช้ในเรื่องที่เกิดประโยชน์ต่อสมาชิก

กิจกรรมชุมนุมร้านเสริมสวย สถานที่เปิดให้บริการแต่งผมสุภาพสตรี ดำเนินการโดยกลุ่มนักเรียนหญิงที่สนใจ ความเป็นมาของกิจกรรมนี้ เกิดมาจากความรักสวยรักงามของนักเรียนหญิง ครูผู้สนใจได้สังเกตเห็นจึงได้มาร่วมคุยหารือและชวนกันจัดตั้งเป็นชุมนุมแล้วได้เสนอเป็นโครงการเข้าสู่การพิจารณาของผู้บริหารโรงเรียน และได้รับการสนับสนุนสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ อันได้แก่ เตียงนอนสระผม เครื่องเป่าผม โต๊ะ เก้าอี้ กระจก ฯลฯ จากทางโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้รับโอกาสมาฝึกปฏิบัติ โดยนักเรียนจะผลัดเปลี่ยนกันฝึกปฏิบัติระหว่างเพื่อนทั้งในและนอกชมรม ในบางโอกาสจะมีลูกค้า เป็นผู้ปกครอง ครู และผู้อำนวยการโรงเรียน นักเรียนได้รับรายได้ค่าตอบแทนจากลูกค้าผู้มาใช้บริการ จากการได้ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องช่วยสร้างโอกาสการพัฒนาทักษะสู่เส้นทางการเป็นมืออาชีพของนักเรียนมากยิ่งขึ้น

“...หลังจากจบการศึกษาที่โรงเรียนนี้แล้ว มีแผนจะเปิดร้านเสริมสวยของตนเองที่บ้านต่อไป รายได้ค่าบริการที่ได้รับจากชมรมเสริมสวย นักเรียนได้แบ่งไปฝากไว้ที่สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นประจำ...”

(นักเรียนชุมนุมเสริมสวย, สัมภาษณ์)



ร้านเสริมสวย “สวยใส”

แผนภาพที่ 4.26 ร้านเสริมสวยของกิจกรรมชุมนุมโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

ชุมนุมยุวดีใจมีที่มาจากความสนใจของนักเรียนที่มีความชื่นชอบในกิจกรรมบันเทิง และชื่นชอบในนักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนจึงได้เปิดชุมนุมยุวดีใจเพื่อส่งเสริมโอกาสการฝึกทักษะ และถือเป็นเวทีให้กลุ่มนักเรียนผู้สนใจและทางโรงเรียนจัดหาห้องที่เหมาะสม และได้ขอรับการสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ นักเรียนได้ใช้เวลาว่างร่วมกิจกรรมฝึกหัดเป็นดีใจ จนสามารถเป็นยุวดีใจช่วยงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการพิธีกรและผู้ประกาศของโรงเรียนได้

ชุมนุมงานศิลป์เป็นหนึ่งในอาชีพที่ไม่ได้จากการฝึกอบรม 100% เป็นงานที่ต้องอาศัยผู้ที่มีพรสวรรค์หรือทักษะพิเศษ โดยนักเรียนได้ฝึกได้ทำงานในสิ่งที่ตนรักตนเองชอบ นักเรียนได้เรียนรู้พื้นฐานด้านศิลปะจากวิชาศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จากนั้นก็ได้มาเรียนรู้เพิ่มและฝึกปฏิบัติทำงานศิลปะตามที่ตนสนใจ นักเรียนได้จัดทำผลงานการวาดภาพ และการปั้น ฯลฯ และทางชมรมได้นำมาจัดแสดงไว้ที่ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องศิลปะของโรงเรียน นับเป็นความภาคภูมิใจของ นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และโรงเรียนอย่างยิ่ง



บริเวณหอศิลป์ สถานที่ปฏิบัติงานศิลปะของโรงเรียน

แผนภาพที่ 4.27 หอศิลป์ โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

ชุมนุมดนตรีไทย – นาฏศิลป์ไทยเป็นการแสดงที่ชุมชนและท้องถิ่นยังสืบสานและจัดให้มีการแสดงในโอกาสและเทศกาลงานประเพณี และงานวันสำคัญต่างๆ ตามความเหมาะสม ในการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้นักเรียนได้รับการศึกษาจากกลุ่มวิชานาฏศิลป์ และได้ฝึกทักษะฝึกซ้อมการแสดงตามความสนใจในรูปแบบของกิจกรรม ชุมนุมดนตรีไทย – นาฏศิลป์ไทย การจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีไทยและนาฏศิลป์เข้าร่วมในงานประเพณีและวันสำคัญต่าง ๆ ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น เวทีการแสดงใหญ่ ๆ และเวทีการประกวดนับเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองเข้าสู่ความเป็นมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง

ชุมนุมการเกษตรยั่งยืน ชุมนุมนักเรียนได้เรียนรู้การทำงานแบบดั้งเดิมจากการเพาะต้นกล้า การไถนา การดำกล้า การดูแลผลผลิตข้าวในแปลงนาตั้งแต่เป็นต้นอ่อน ออกรวง จนถึงเวลาเก็บเกี่ยว แล้วนำข้าวเปลือกไปสี แล้วนำผลผลิตทั้งข้าวเปลือกและข้าวสารไปขาย

ในเทศกาลตลาดนัดโรงเรียน นอกจากนั้นนักเรียนยังได้เรียนรู้และฝึกทักษะในการ เลี้ยงปลา และ สุนทรพจน์ที่บ้าน โดยกระบวนการเรียนรู้และฝึกทักษะของนักเรียนเริ่มจาก การเรียนในชั้นเรียน ตามหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จากนั้นในการฝึกปฏิบัติจริงของ การทำนา เลี้ยงปลา และเลี้ยงไก่ นักเรียนสมัครเข้าชุมนุมเกษตรยั่งยืน เพื่อฝึกหัดการ ปฏิบัติจริง แล้วได้นำผลผลิตไปขายในช่วงเทศกาลตลาดนัดโรงเรียน ที่มาของความสนใจของนักเรียนที่เข้า ชุมนุมเกษตรยั่งยืนนี้ เพราะเห็นเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นอาชีพของพ่อแม่ และมีครูต้นแบบที่ทำอาชีพ เกษตรเป็นอาชีพเสริม เป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียน



บริเวณพื้นที่ทำการเกษตร

บัญชีกลุ่มการเกษตร

แผนภาพที่ 4.28 แหล่งเรียนรู้การเกษตรโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

4.7.3.4 การสร้างความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และหน่วยงานภายนอก

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยามีการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบ อาชีพที่สำคัญ ๆ ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับนักเรียนชนบทในพื้นที่ที่ขาดความพร้อม ด้านการศึกษาทั้งด้านศักยภาพ ความต้องการ ความสามารถ และโอกาสในการพัฒนาทักษะและ ความสามารถในด้านอาชีพ ผลงานที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากการทำงานอย่างหนักอย่างต่อเนื่องตลอด ระยะเวลา 9 ปีด้วยอุดมการณ์ของผู้บริหาร ทีมงานบริหาร และคณะครูโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา โดยเริ่มจากการร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการในการทำงานของ โรงเรียน แล้วดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง กล่าวคือการสร้างและพัฒนาทีมงาน ทั้ง ในด้านบริหารจัดการ เทคนิควิชาการ การจัดหลักสูตร การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทั้งใน และนอกห้องเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อเติมเต็มการเรียนรู้ในห้องเรียนและการจัดอุปกรณ์การเรียน ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นจูงใจนักเรียน

ในด้านความเข้มแข็งของบุคลากร จากการปลุกปั้นและหล่อหลอมให้มี อุดมการณ์สูงที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม มีครูวัยทำงาน (อายุเฉลี่ย 30-45ปี) มีครูต้นแบบเกษตรมือ อาชีพ มีหลักสูตรที่พัฒนาเองสอดคล้องกับตามความต้องการและเหมาะสมกับนักเรียนซึ่งส่วน ใหญ่เป็นเด็กที่มีระดับการศึกษาปานกลางถึงอ่อน หลักสูตรจะหลากหลายทั้งวิชาเรียน และมีการ จัดกิจกรรมชุมนุมตามศักยภาพและความสนใจ จึงเพิ่มโอกาสให้เด็กได้สะสมพื้นฐานทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ

นอกจากนี้ปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในสถานศึกษาที่จุดประกายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือ “นโยบายโรงเรียนในฝัน” ซึ่งเป็น การนำโรงเรียนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงและผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อน การเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถนำครูและบุคลากรทำงานร่วมกัน และ โรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกโรงเรียน เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นเข้ามาร่วม พัฒนายกระดับความรู้ความสามารถและช่วยเหลือในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้การสนับสนุน งบประมาณ โดยผ่านช่องทางของโครงการและกิจกรรมก่อให้เกิดการใช้งบประมาณอย่างมี ประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการและกิจกรรม และโรงเรียนยังได้รับการ สนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนทั้งในเรื่องงบประมาณ วัสดุ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ แรงงานในการพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งการเชื่อมต่อเครือข่ายอื่นๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนโรงเรียน

4.7.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของ โรงเรียนบ้านแท่นวิทยานั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดย มีรายละเอียด ดังตาราง 4.8 นี้

ตารางที่ 4.8 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p>สถานที่ตั้ง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 การจัดการศึกษา</p> <p>เน้นให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความถนัดและ ความสนใจของตนเอง เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มี คุณธรรม มีจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข</p> <p>หลักสูตรการศึกษา</p> <p>มุ่งให้เกิดสมรรถนะ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การ แก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้ เทคโนโลยี</p> <p>การสนับสนุนของโรงเรียน</p> <p>โครงการโรงเรียนในฝัน ส.พ.ฐ. / มหาวิทยาลัยขอนแก่น / เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล</p>	<p>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</p> <p>ผู้บริหาร : สามารถนำบริบทท้องถิ่นเกี่ยวกับสภาพ วิถีชีวิตชุมชนสู่การจัดการหลักสูตร และการจัดการ เรียนรู้ มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กร ภายนอกในการสนับสนุนการจัดการศึกษา</p> <p>ครู : มีความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้าน โดยเฉพาะด้านอาชีพ เช่น การเกษตร คหกรรม ครุเอาใจใส่ให้นักเรียน ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง</p> <p>นักเรียน : มีความรู้ความเข้าใจงานอาชีพผ่าน ทักษะการปฏิบัติงานสามารถความรู้และทักษะ นำไปใช้ได้จริงและเกิดความตระหนักในคุณค่าวิถี ชีวิตและท้องถิ่นของตนเอง</p> <p>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</p> <p>นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<p>1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น โดยการ นำสภาพชุมชนของนักเรียนเป็นแกนหลักในการ จัดการเรียนรู้ นำมาเป็นเนื้อหาบทเรียนสู่การ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น</p> <p>2) การจัดทำหลักสูตรเน้นอาชีพ โดยจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่นโดยเพิ่มรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการ อาชีพ ได้แก่ การเกษตร คหกรรม อุตสาหกรรม โดยให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัดและ ความสนใจของตนเอง</p> <p>3) การจัดโครงการ/กิจกรรมอาชีพเสริมหลักสูตร โดยเป็นลักษณะชุมนุมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ในโรงเรียน เกิดรายได้ และเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ประสบการณ์อาชีพเพิ่มเติมจากรายวิชาที่เรียน ในหลักสูตร</p> <p>4) การสร้างความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และ หน่วยงานภายนอก เพื่อให้การสนับสนุนทั้ง งบประมาณ ความเชื่อเหลือทางวิชาการ เป็นต้น</p>	<p>สภาพ และลักษณะการจัด การศึกษาของโรงเรียนนี้ มีความเหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีความสามารถในการ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น นำวิถี ชีวิตชุมชนสู่การจัดการเรียนรู้ 2. โรงเรียนมีบุคลากรที่มี ความรู้ความสามารถด้านการ อาชีพหลากหลายสาขา 3. ได้รับความร่วมมือจาก องค์กรหรือหน่วยงานภายนอก ในการร่วมกันจัดการศึกษา 4. โรงเรียนมีสถานที่ รวมถึง เครื่องมือที่เหมาะสมและ เพียงพอในการให้นักเรียนฝึก ปฏิบัติโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ

4.8 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสดำ

4.8.1 บริบทโรงเรียน

โรงเรียนบ้านสดำตั้งอยู่ที่หมู่ 13 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอ ขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ 33150 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันโรงเรียนจัดการศึกษาในระบบที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาระดับปฐมวัย (อนุบาลปีที่ 1 – อนุบาลปีที่ 2) และการศึกษาระดับประถมศึกษา (ประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) อาคารและสิ่งปลูกสร้างได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณจากภาครัฐ ประชาชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีเขตพื้นที่บริการ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านบก (บางส่วน) หมู่ที่ 13 บ้านสดำ และหมู่ที่ 5 บ้านหนองประดิษฐ์ ปรัชญาของโรงเรียน คือ นตฺถิ ปญฺญา สมาอาภา (แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี) คำขวัญของโรงเรียน “รู้เวลา รู้หน้าที่ มีวินัย ใฝ่คุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง ลือเลื่องสามัคคี”

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน เขตบริการของโรงเรียนบ้านสดำ ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านบก (บางส่วน) หมู่ที่ 5 บ้านหนองประดิษฐ์ และหมู่ที่ 13 บ้านสดำ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอ ขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ขนาดของประชากรในเขตบริการ ประมาณ 2,400 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) นับถือศาสนาพุทธ ภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นใช้ภาษาส่วยเป็นส่วนใหญ่ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 20,000 บาทต่อปี สภาพเศรษฐกิจโดยรวม ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน เนื่องจากการทำนาได้ผลผลิตน้อย ภาวะค่อนข้างแห้งแล้ง ขาดแหล่งน้ำ เมื่อหมดฤดูกาลทำนาผู้ปกครองส่วนหนึ่งจะอพยพไปรับจ้างยังต่างจังหวัด ระดับความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนอยู่ในระดับดี แต่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย แนวโน้มความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนต้องการให้โรงเรียนมีการพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านวิชาการ เกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณีบุญพระเวส

ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลักทำนาคิดเป็นร้อยละ 96 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 99.99 รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว 23,000 บาทต่อปี จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 4 คน

โอกาสและข้อจำกัดของการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านสดำ ได้แก่ ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน เนื่องจากการทำนาได้ผลผลิตน้อย ภาวะค่อนข้างแห้งแล้ง ขาดแหล่งน้ำ เมื่อหมดฤดูกาลทำนาผู้ปกครองส่วนหนึ่งจะอพยพไปรับจ้างยังต่างจังหวัด ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างน้อย บิดา-มารดาไปทำงานที่ต่างจังหวัด เด็กต้องอาศัยอยู่กับตายายที่ชรา จึงทำให้ไม่สามารถให้คำแนะนำด้านการเรียนรู้แก่เด็กได้ดีเท่าที่ควร

พื้นที่ปฏิบัติการกิจกรรมและนันทนาการ ประกอบด้วยสนามกีฬา สนามเด็กเล่น อาคารอเนกประสงค์ บ่อเลี้ยงปลา โรงเรือนเลี้ยงไก่ สวนเกษตร ห้องสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน ในการจัดการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนได้เชิญ ปราชญ์ชาวบ้าน/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้แก่นักเรียน

ระบบโครงสร้างการบริหาร ระดับบริหารประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งงานเป็น 4 ภาระงานประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ มีบุคลากร 3 คน การบริหารงบประมาณ มีบุคลากร 3 คน การบริหารงานบุคคล มีบุคลากร 2 คน และการบริหารงานทั่วไปมีบุคลากร 11 คน มีครูที่สอนวิชาตรงตามวิชาเอก 1 คน (11.11 %) และสอนวิชาตามความถนัด 8 คน (88.89 %) ปัจจุบันโรงเรียนมีข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 227 คน

โรงเรียนบ้านสคำ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โรงเรียนได้จัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และเวลาเรียนตามกรอบของหลักสูตร โดยมีโครงการ/กิจกรรมที่วางแผนดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นโครงการและ กิจกรรมประกอบด้วยโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น โครงการเงินออม โครงการเด็กกินอิ่มเรายิ้มได้ (โครงการเลี้ยงสุกรขุน โครงการเลี้ยงไก่ไข่ โครงการเลี้ยงปลา โครงการปลูกผลไม้ – ไม้ยืนต้น โครงการปลูกผักสวนครัว – พืชไร่ โครงการเพาะเห็ด) โครงการกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน เป็นต้น

4.8.2 สภาพความสำเร็จ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนแล้วนั้น พบว่า สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโรงเรียนบ้านสคำนั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้บริหารสามารถนำสภาพวิถีชีวิตชุมชนแบบการเกษตรพอเพียงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบโครงการ โครงการงาน กิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการเกษตรจริงในพื้นที่ของโรงเรียนทั้งการปลูกพืชผักและการเลี้ยงสัตว์ โดยมอบหมายครูเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

2) ครูมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการเกษตร สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี รับผิดชอบโครงการการเกษตรของโรงเรียนหลากหลายโครงการ ครูเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ประสบการณ์ตรง

3) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรมีทักษะการปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมและโครงการที่โรงเรียนได้จัดขึ้น นำไปสู่ช่วยเหลือครอบครัว หารายได้ระหว่างเรียน และเป็นพื้นฐานอาชีพในอนาคต

จากการวิเคราะห์สภาพความสำเร็จนั้น ผลด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียน สามารถจำแนกได้ตามองค์ประกอบได้ดังนี้

1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเห็นคุณค่าของอาชีพในท้องถิ่นและในครอบครัวของตนเองในฐานะเป็นอาชีพสุจริตสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ที่เป็นอาชีพที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ทั้งครู โรงเรียน และผู้ปกครองเกิดความภาคภูมิใจในตัวนักเรียนในความสามารถที่เกิดขึ้น

“...เมื่อผ่านกระบวนการฝึกทักษะอาชีพครั้งนี้ เด็กเค้ามักมีความรักความหวงแหนโรงเรียน หวงแหนในสิ่งที่เค้าทำ ไม่มีขาย ผลไม้ก็จะเป็นผลไม้ เป็นต้นให้เห็นอยู่ตลอด จากการเด็กได้ปฏิบัติจริง ก็จะมีประเมิณได้เลยว่าเด็กคนนี้ เขาเป็นคนที่สมบูรณ์แล้วนะ เค้าเป็นเด็กที่จะสมควรได้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...ก็ดีใจนะ ภูมิใจในตัวเด็ก ๆ ที่เค้าทำได้ เค้ามีความสามารถในตัวเค้า มีความสามารถในการปลูกในการขาย...”

(ผู้ปกครองนักเรียน, สัมภาษณ์)

2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะชีวิตในด้านการวิเคราะห์ตัดสินใจแก้ปัญหาผ่านกิจกรรมและโครงการที่โรงเรียนได้จัดขึ้น โดยเฉพาะการเกษตรทฤษฎีใหม่ภายใต้หลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยนักเรียนร่วมกันตัดสินใจแก้ปัญหาระหว่างการทำงานร่วมกันโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะ

“...กลุ่มเลี้ยงสุกรขุน ไปรวบรวมหาสมาชิก กลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัว เมื่อนักเรียนที่เป็นตัวแทนได้แล้วให้พวกเราแยกย้ายกันวางแผน หาวิธีการ ขั้นตอนดำเนินการ แล้วครูจะให้พวกเรานั้นออกมานำเสนอหน้าห้องเรียนขั้นตอนการวางแผนก็ทำไป ตั้งแต่การเริ่มขั้นเตรียมบ่อ การจัดหาพันธุ์กับ วิธีการเลี้ยงแล้วก็ตลาดที่จะเอาไปจำหน่าย...”

(ครูผู้สอนวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...หนูเป็นตัวแทนจากกลุ่มปลูกผักสวนครัวค่ะ หนูจะนำเสนอขั้นตอนการดำเนินงานในการปลูกผักค่ะ ขั้นตอนการปลูก 1. เตรียมแปลงปลูกผัก 2. ใส่ปุ๋ยคอกคูลูกเคาะเข้ากับดิน 3.รดน้ำให้ชุ่มและโรยเมล็ด 4.รดน้ำดูแลรักษาวันละ 2 ครั้ง ตอนเช้าและตอนเย็น 5.เก็บเกี่ยวผลผลิตไปจำหน่ายให้กับโครงการอาหารกลางวันหรือในชุมชนค่ะ...”

(นักเรียนในชั้นเรียนวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...อยู่ชมรมเลี้ยงไก่ไข่ให้ครับ ให้อาหารไก่ไข่ให้ครับ เก็บไข่ในแต่ละวัน ก็ตอนแรกเจอปัญหาในตัวเราเองคือตื่นสาย แบ่งเวลาไม่ถูก แก้ปัญหาโดยการนอนเร็วขึ้น พักผ่อนเพียงพอครับ...”

(นักเรียนในชั้นเรียนวิชาการเกษตร, สัมภาษณ์)

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความเครียดผ่านการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงานในโครงการกิจกรรมการเกษตรทั้งปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ที่โรงเรียนได้จัดขึ้น ซึ่งทักษะชีวิตในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดนี้พฤติกรรมที่แสดงออกอาจยังไม่เห็นอย่างเด่นชัดเนื่องจากเป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษา

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น นอกจากนักเรียนเรียนความรู้เชิงทฤษฎีและมีการปฏิบัติแล้ว การทำงานร่วมกันของนักเรียนผ่านกิจกรรม ชุมนุมต่าง ๆ นั้นทำให้นักเรียนได้มีสัมพันธภาพและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการทำงาน ทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง

“...นักเรียนของเราเค้าก็จะแบ่งกลุ่มกันทำกิจกรรม แต่ละกลุ่มเค้าก็จะรับผิดชอบกันภายในกลุ่ม ฝึกที่จะทำงานด้วยกัน พอได้ผลผลิตก็เอามาแบ่งปันกัน เอาไปขายให้กับชุมชน หมู่บ้าน...”

(ครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

4.8.3 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนบ้านสดำ พบว่า มีลักษณะจำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น 2) การจัดโครงการอาชีพเสริมหลักสูตรเน้นทักษะการทำงานและการปฏิบัติจริง และ 3) การจัดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ตรงและการสนับสนุนของภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.8.3.1 การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น

การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของโรงเรียนบ้านสดำ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพของสังคมและชุมชนที่มีอาชีพด้านการเกษตร ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตร ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่นเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียน โดยกระบวนการเริ่มจากความรู้ความสามารถของครู ครูที่มีทักษะอาชีพ มีความรักและศรัทธาในอาชีพ ลงมือสอนด้วยตนเองที่เป็นต้นแบบ การถ่ายทอดเป็นไปทั้งระบบ เมื่อได้ผลผลิตออกมาก็ใช้ประโยชน์ให้

นักเรียนได้กินเป็นอาหารกลางวัน ทำให้นักเรียนได้ผูกพันและภาคภูมิใจในผลผลิตของตน และยังมีรายได้จากการดำเนินกิจกรรม ก่อให้เกิดความรักในอาชีพเกษตร มีความตั้งใจฝึกฝน เกิดความแข็งแรงความอดทน และสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรักและศรัทธาต่ออาชีพของผู้ปกครอง นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีสามารถกลับไปช่วยงานผู้ปกครองและสามารถสร้างผลผลิตของตนเองได้ ก่อให้เกิดกระแสการยอมรับของสังคม และส่งผลย้อนกลับมาสนับสนุนโครงการ เมื่อมีผลของกิจกรรมภายในโรงเรียนได้ขยายผลไปสู่ชุมชน จึงมีหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนจนเป็นที่ยอมรับโดยไม่ต้องมีการประชาสัมพันธ์

4.8.3.2 การจัดโครงการอาชีพเสริมหลักสูตรเน้นทักษะการทำงานและการปฏิบัติจริง

โรงเรียนบ้านสดำได้ดำเนินการจัดโครงการหลากหลาย เช่น โครงการเด็กกินอิ่มเราอิ่มได้ ซึ่งประกอบไปด้วย โครงการย่อยทั้งหมด 6 โครงการ ได้แก่ โครงการเลี้ยงสุกรขุน โครงการเลี้ยงไก่ไข่ โครงการเลี้ยงปลา โครงการปลูกผลไม้ ไม้ยืนต้น โครงการปลูกผักสวนครัว พืชไร่ และโครงการเพาะเห็ด โดยโรงเรียนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาผสมผสานกับทฤษฎีไร่ นา สวน ผสมอย่างลงตัว ส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพทั้งในทักษะชีวิตและทักษะฝีมือในด้านการเกษตร

“...ในชมรมเศรษฐกิจพอเพียงของเรานั้นเราก็จะให้เด็กแบ่งเป็นกลุ่มฝึกทักษะอาชีพด้วยกันทั้งหมด 10 กลุ่มด้วยกันจะมีโครงการเลี้ยงสุกร โครงการเลี้ยงไก่ไข่ โครงการเลี้ยงปลาในกระชัง โครงการเลี้ยงปลากินพืช โครงการเลี้ยงกบ โครงการปลูกผลไม้ยืนต้น โครงการปลูกผักสวนครัว โครงการปลูกยางพารา โครงการปลูกนาข้าวอินทรีย์ แล้วก็โครงการเพาะเห็ดครับ เด็กที่จะเข้ากลุ่มตรงนี้นี่เราจะยึดความต้องการแล้วก็ความสนใจของเด็กเป็นหลักนะครับว่าโครงการที่จะดำเนินการคือโครงการอะไร ตามความสนใจของเด็กๆ ความถนัดของเด็กๆครับ...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...สำหรับการเรียนการสอนในภาควิชาเกษตรนั้นส่วนใหญ่แล้วเราก็จะเน้นในเรื่องของทฤษฎีขั้นตอนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากคาบชุมนุมขึ้น เราจะให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง กลุ่มที่เราแบ่งให้เด็กก็จะรับผิดชอบ พูดย่าง ๆ คือ เป็นตัวหลักในการรับผิดชอบ แต่ถ้าบางวันหรือบางอย่างถ้าเค้าว่างเค้าก็จะไปช่วยกลุ่มอื่น ๆ ในการทำงานเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้หลาย ๆ ทักษะชีวิต...”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี, สัมภาษณ์)

โครงการการเกษตร เป็นโครงการปลูกผลไม้ – ไม้ยืนต้นโครงการปลูกผักสวนครัว – พืชไร่ และโครงการเพาะเห็ด การลงมือปฏิบัติงานจริง โดยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแกนหลักในการดูแลรับผิดชอบ ส่งผลให้เกิดผลผลิตหลากหลาย ตั้งแต่ไม้ผลประกอบด้วย มะละกอ น้อยหน่า มะพร้าว สับปะรด ฯลฯ พืชผักหลากหลายประเภท ได้แก่ ข้าวโพด มันเทศ พักทอง

ตะไคร้ ข่า ขิง ต้นหอม ใบกระเพรา ผักบุ้ง คื่นช่าย ฯลฯ สามารถนำมาเป็นอาหารกลางวัน โดยครูจะเป็นผู้สั่งซื้อ และนักเรียนจะเป็นทั้งผู้ผลิต ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว ขาย และทำบัญชีรายรับรายจ่าย และมีเงินปันผลหลังสิ้นปีการศึกษา ซึ่งนักเรียนจะสะสมจนกระทั่งถึงชั้นประถมปีที่ 6

“...นักเรียนได้รับเงินปันผลในส่วนที่ลงทุนลงแรง ทำให้นักเรียนมีกำลังใจ มีความผูกพัน มีการจัดเวรมาดูแลทั้งช่วงเช้า เย็น รวมทั้งวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ แม้กระทั่งช่วงปิดเทอมก็ผลัดเปลี่ยนกันมาดูแล เพราะความรักและมีความเป็นเจ้าของ...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

เมื่อมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทักษะชีวิต นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป กลับไปช่วยเหลืองานเกษตรที่บ้าน จนผู้ประกอบการเกิดความพึงพอใจอย่างสูง ได้เข้ามาสนับสนุนให้ความร่วมมือในการพัฒนานักเรียน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่สามารถปลูกพืชสวนครัวและปลูกผักไว้กิน รวมทั้งมีบางส่วนนำผลผลิตไปขายในหมู่บ้าน ส่วนนักเรียนที่ไม่ได้ทำที่บ้าน ก็นำผลผลิตจากโรงเรียนไปขาย จนกระทั่งผู้ประกอบการสั่งซื้อแต่มีผลผลิตไม่เพียงพอ เนื่องจากส่วนมากทางด้านการจัดการอาหารกลางวันได้เป็นผู้ซื้อผลผลิตหลัก ทำให้มีส่วนน้อยที่ออกไปสู่ตลาด

“...ผลผลิตทุกอย่างต้องมีการซื้อเพราะเป็นรายได้ของนักเรียน มีการสั่งซื้อพันธุ์มะพร้าว น้ำหอมซึ่งยังผลิตไม่พอจำหน่าย จากการขายสดลูกละ 10 บาทมาเป็นการเพาะขายลูกละ 30 บาท เป็นการเรียนรู้ในการเพิ่มมูลค่า...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

ผลที่ได้คือนักเรียนจะมีความสุขกับการฝึกอาชีพที่ผู้ประกอบการสามารถนำไปขยายผลที่บ้าน แม้จะเป็นนักเรียนแค่ระดับชั้น ป. 6 แต่มีทักษะชีวิต และทักษะอาชีพที่สามารถออกไปดำรงชีพตามผู้ประกอบการ หรือหากศึกษาต่อก็เป็นผู้ที่มีทักษะชีวิตพร้อมที่จะต่อยอดไปประกอบอาชีพอื่นได้ดี

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...ความรู้ที่เกิดจากการที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติโดยการบูรณาการออกมา โดยนำหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นครบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติเข้ามาฝึกให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีกระบวนการคิด เป้าหมายการศึกษาก็คือการมีอาชีพ คือการได้ไปทำงาน เพราะฉะนั้นการศึกษาระดับประถมในโรงเรียนบ้านสดำ จัดให้นักเรียนได้ฝึกทักษะอาชีพเป็นทักษะพื้นฐานโดยการให้เด็กนักเรียนปฏิบัติจริง ทำจริง ๆ จนเกิดผล โรงเรียนเน้นครบเป็นแหล่งที่พ่อแม่เยาวชนชนตัวเล็ก ๆ ถ้าในสถานศึกษาไม่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เนี่ยมันจะเกิดผลกับตัวเด็กนักเรียนเน้นครบให้เกิดความพึงพอใจ ความไม่รู้จักความพอประมาณ สำคัญที่สุดก็คือ ให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง ครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุด จะต้องฝึกให้เด็กได้มีกระบวนการคิดโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโรงเรียนครับ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

ด้านการประมงนั้น โรงเรียนได้ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อดินตามธรรมชาติ เลี้ยงปลาในกระชัง ประกอบด้วยปลาหลากชนิด ได้แก่ ปลานิล ปลาทับทิม ปลาสวาย และปลาดุก กิจกรรมส่วนมากจะเป็นการดูแลรักษาและให้อาหารปลา โดยเป็นเศษอาหารจากการประกอบอาหาร และอาหารที่เหลือจากการรับประทานอาหารกลางวัน กิจกรรมการเลี้ยงปลาส่วนมากจะเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารโดยเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้นในการเลี้ยงปลา แต่เนื่องจากพื้นที่โดยรอบเป็นแหล่งขาดแคลนน้ำ ทำให้นักเรียนยังไม่สามารถต่อยอดไปสู่การขยายผลไปที่บ้าน แต่เป็นการจำลองระบบไร่นาสวนผสมที่เป็นแบบอย่างซึ่ง นักเรียนสามารถนำไปใช้ในอนาคตได้ และที่เป็นจุดเด่นคือนักเรียนจะมีความสุขกับการได้เลี้ยงปลา ได้อยู่กับธรรมชาติ

ด้านการปศุสัตว์นั้น เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษายังอยู่ในวัยเด็ก การดูแลสัตว์ใหญ่ทำได้ยาก ดังนั้น กิจกรรมจึงเป็นการเลี้ยงไก่ไข่ และไก่เนื้อ โดยใช้อาหารเม็ดเป็นหลักและมีอาหารเสริมจากธรรมชาติบางส่วน ผลผลิตสามารถมาเป็นอาหารเสริมให้กับโครงการอาหารกลางวัน บางส่วนสามารถขยายผลผลิตให้กับชุมชน โดยเฉพาะเมื่อมีงานเทศกาล สำหรับการเลี้ยงหมูเป็นการเลี้ยงหมูขุน เนื่องจากการเลี้ยงหมูพันธุ์ เป็นภาระเกินเด็กประถม กิจกรรมหลักจึงเป็นการเลี้ยงแบบง่าย ๆ เมื่อโตก็ขาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมตามอาชีพของผู้ปกครอง

“...เป็นกิจกรรมเน้นทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งก่อให้เกิดการขยายผลในสองลักษณะคือนักเรียนสามารถนำพฤติกรรมการทำงานติดตัวออกไปช่วยเหลือผู้ปกครองในการเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู รวมทั้งการเลี้ยงวัว...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

“...มีบางคนที่ผู้ปกครองส่งเสริมให้เลี้ยงไก่บ้านเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และรับผิดชอบ เป็นรายได้เสริม แม้จะยังไม่ได้ขยายผลไปสู่การลงทุนการปฏิบัติจริง แต่เป็นการปูพื้นฐานในการประกอบอาชีพในด้านการเลี้ยงสัตว์ เป็นการฝึกทักษะอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและอาชีพของผู้ปกครอง...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

4.8.3.3 การจัดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ตรง และการสนับสนุนของภายในและภายนอกโรงเรียน

กิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านสดำนั้น ส่วนมากจะเป็นเรื่องเกษตร โดยคุณครูศักดา สวัสดิ์ ผู้มีประสบการณ์การสอน 14 ปี เป็นครูสอนวิชาพลศึกษา แต่ด้วยความเป็นลูกหลานเกษตรกร มีความรักและมีทักษะในอาชีพเกษตร จึงได้นำทักษะที่มีในตัวมาถ่ายทอดให้นักเรียน และยังปลูกฝังจิตวิญญาณในการรักการทำงาน ครูเกิดแรงบันดาลใจและแรงผลักดันเมื่อเห็นพื้นที่ในโรงเรียนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมด้าน

การเกษตรจึงได้เริ่มดำเนินงานโดยมิได้ทำในลักษณะเป็นโครงการที่ต้องการงบประมาณสนับสนุน ทำไปเพื่อเป็นการฝึกทักษะนักเรียนตามที่ตนเองรัก และเมื่อพัฒนาไปเรื่อยๆ ก็พบว่า สามารถนำผลผลิตมาเป็นส่วนหนึ่งของอาหารกลางวัน นักเรียนและครูสามารถได้รับประโยชน์ และยังส่งผลไปถึงการจำหน่ายผลผลิตในชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานไม่ได้มุ่งในการสร้างอาชีพ แต่ความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนส่งผลให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของนักเรียน โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียน ส่งผลให้เกิดกิจกรรมในอาชีพการเกษตร เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของนิสัยรักการทำงาน สามารถทำงานด้านการเกษตรและกลับไปทำต่อที่บ้านได้ สามารถสร้างเสริมคุณลักษณะของนักเรียนจนเป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ประกอบกับมีผลผลิตจำหน่ายบางส่วนให้กับผู้ปกครองและชุมชน ผลงานจึงเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน ทำให้ทั้งคณะครูและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ทั้งชุมชนและโรงเรียนก็สนับสนุนการจัดซื้อผลิตผลไปเป็นอาหารกลางวัน จึงเกิดปัจจัยสนับสนุนที่เกิดทั้งจากภายในโรงเรียนและจากประชาชนในชุมชน

“...การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเริ่มจากโรงเรียนโดย คุณครูศักดิ์ดา สวัสดิ์ เป็นผู้บุกเบิกกิจกรรมด้านการเกษตร โดยมีผู้บริหารและคณะครูร่วมกันผลักดันให้เกิดความสำเร็จ ต่อมาจึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบ่อปลาโดยเกษตรจังหวัดงบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนสำคัญที่สุดในการผลักดันให้การดำเนินกิจกรรมเป็นรูปธรรมที่สมบูรณ์ เมื่อผู้ปกครองได้เห็นพฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนไป มีความอดทน รักในอาชีพการเกษตร สามารถนำผลผลิตจากโรงเรียนไปจำหน่ายมีรายได้

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...โครงการมีขยายผลไปสู่การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ที่บ้าน ก่อให้เกิดผลผลิตใช้ในครัวเรือนและสร้างรายได้ให้กับนักเรียน ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนทำให้ผู้ปกครองเกิดความพึงพอใจ จึงเข้ามาร่วมมือสนับสนุนทั้งในการเข้ามาเป็นส่วนร่วมของกิจกรรมและการสนับสนุนงบประมาณ...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์)

“...สำหรับในช่วงระยะเริ่มแรกของการดำเนินโครงการนั้นเราก็ของงบประมาณสนับสนุนมาจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งก็ได้สนับสนุนมาเราก็ทำจากเล็กไปหาใหญ่ เดินทีละก้าว ปลูกพืชผักสวนครัว แล้วก็จะมีการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ปลูกพืชแซมหมุนเวียนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เรื่องของชุมชนนั้น การสนับสนุนนี้ โดยเฉพาะในช่วงการดำเนินโครงการในระยะเริ่มต้นนั้น ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเป็นอย่างดี นะครับไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากนั้นก็แรงงานนะครับกิจกรรมบางอย่างที่เด็กไม่สามารถลงมือปฏิบัติเองได้ ชุมชนก็จะมาช่วยในด้านของแรงงาน และอีกอย่างหนึ่งก็สนับสนุนในเรื่องการซื้อผลิตผลจากนักเรียน โดยเฉพาะสินค้าหรือผลผลิตที่ได้จากนักเรียนเนี่ยทางชุมชนมีความต้องการบ้าง เพราะว่าเป็นสินค้าที่ได้จากลูกหลานของชุมชน และอีกอย่างก็เป็นผักที่มีคุณภาพปลอดภัยนะครับ...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการฝึกอาชีพมีส่วนสำคัญของการดำเนินโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนคุณลักษณะนักเรียนไปสู่การศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ โดยผลักดันให้นักเรียนได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านกิจกรรมหลัก 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร การประมง และการปศุสัตว์ เป็นผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องของทักษะชีวิต สามารถซึมซับคุณลักษณะทักษะการทำงาน เป็นคนที่มีความแข็งแรง อดทน รู้จักการออม รู้คุณค่าของการประหยัด และสามารถมีความสุขกับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและตามลักษณะของการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง แม้ว่านักเรียนจะมีทักษะอาชีพหรือทักษะฝีมือแรงงานในด้านการเกษตรด้านเดียว แต่ทักษะที่ได้รับจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการเตรียมความพร้อมเพื่อฝึกอาชีพในสาขาอื่นๆ ซึ่งความสามารถของนักเรียนในระดับประถมศึกษา นับได้ว่าเป็นการประสบผลสำเร็จสูงสุดในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

“...สำหรับเหตุผลที่โรงเรียนของเรานั้นนำเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น อันดับแรกเลยก็คือเพื่อสนองแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนะครับ ที่พระองค์ท่านทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไปใช้ในการดำรงชีวิต แล้วอีกเหตุผลหนึ่งก็คือเพื่อที่จะเป็นการฝึกทักษะอาชีพให้กับนักเรียนว่าโดยสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนส่วนใหญ่แล้วก็จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งในส่วนนี้ถือว่าบริบทของโรงเรียนของเรานั้นมีความพร้อมในด้านนี้...”

(ครูโครงการเกษตร, สัมภาษณ์)

4.8.4 บทสรุป

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านสดำนั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน โดยมาจากลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงเงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 4.9 นี้

ตารางที่ 4.9 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านสดำ

บริบทกรณีศึกษา	สภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นและ ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	เงื่อนไข และการอ้างอิงบริบท
<p><u>สถานที่ตั้ง</u> อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ</p> <p><u>สังกัด</u> สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับชั้นอนุบาล – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 <u>คำขวัญของโรงเรียน</u> รู้เวลา รู้หน้าที่ มีวินัย ใฝ่คุณธรรม น้อมนำ เศรษฐกิจพอเพียง ลือเลื่องสามัคคี <u>การจัดการศึกษา</u> เน้นการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นการดำรงชีวิตแบบวิถี ชีวิตการเกษตร <u>การสนับสนุนของโรงเรียน</u> องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น / ภาครัฐ / ชุมชน ชาวบ้าน</p>	<p><u>ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้น</u> <i>ผู้บริหาร :</i> สามารถนำสภาพวิถีชีวิตชุมชนแบบ การเกษตรพอเพียงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนใน รูปแบบโครงการ โครงการ กิจกรรม เพื่อให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติการเกษตรจริงในพื้นที่ของโรงเรียน <i>ครู :</i> มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ตรง เกี่ยวกับการเกษตร สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับ นักเรียนได้เป็นอย่างดี รับผิดชอบโครงการ การเกษตรของโรงเรียนหลายโครงการ <i>นักเรียน :</i> มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรมี ทักษะการปฏิบัติ สู้การนำไปช่วยเหลือครอบครัว หารายได้ระหว่างเรียน และเป็นพื้นฐานอาชีพ <u>ผลด้านทักษะชีวิตของนักเรียน</u> นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น / การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ / การจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด / การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>	<p>1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น โดยนำ อาชีพในท้องถิ่นด้านการเกษตรมาเป็นส่วนหนึ่ง ในการจัดการเรียนรู้ ในลักษณะโครงการ โครงการ กิจกรรมการเกษตรอย่างหลากหลาย เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการใช้วิถีชีวิต แบบพอเพียง</p> <p>2) การจัดโครงการอาชีพเสริมหลักสูตรเน้นทักษะ การทำงานและการปฏิบัติจริง โดยการจัดให้ นักเรียนร่วมกิจกรรม ดูแลรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อ เป็นการฝึกทักษะทางการเกษตร สามารถ ช่วยเหลือหารายได้ระหว่างเรียน และเป็นพื้นฐาน อาชีพในอนาคต</p> <p>3) การจัดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมี ประสบการณ์ตรงและการสนับสนุนของภายใน และภายนอกโรงเรียน โดยครูผู้รับผิดชอบ โครงการมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการสอนถ่ายทอด ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน</p>	<p>สภาพและลักษณะการจัด การศึกษาของโรงเรียนนี้มีความ เหมาะสมกับโรงเรียนที่มี ลักษณะหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนมีครูที่มีความ สามารถด้านการอาชีพ โดยเฉพาะด้านการเกษตรเพื่อ เป็นแกนนำในการดำเนิน กิจกรรมโครงการเสริมหลักสูตร 2. โรงเรียนมีพื้นที่ให้นักเรียนได้ ปฏิบัติการเกษตรได้จริงอย่าง ทั่วถึง 3. โรงเรียนได้รับความร่วมมือ จาก ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์การนอกโรงเรียน ในการให้ความร่วมมือ สนับสนุนการจัดการศึกษา

จากการศึกษาสภาพบริบท การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียน
กรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนนั้น พบว่า มีภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นโดยมาจากลักษณะการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัด
การศึกษาเพื่ออาชีพ รววมถึงคุณค่าและการอ้างอิงบริบท ดังตารางที่ 4.10-4.13

ตารางที่ 4.10 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : บริบท

โรงเรียน	วัดสวนส้ม	คลองพิทยาลงกรณ์	ลาซาลจันทบุรี(มารดาพิทักษ์)	สตรีมารดาพิทักษ์
บริบท	สถานที่ตั้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	สถานที่ตั้ง เขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพฯ	สถานที่ตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	สถานที่ตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
	สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การ ประถมศึกษา	สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การ ประถมศึกษา	สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน	สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน
	ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6	ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นอนุบาล – ประถมศึกษาปีที่ 6	ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นอนุบาล - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่1-มัธยมศึกษาปีที่ 6
	วิสัยทัศน์ นักเรียนเป็นคนดี มีคุณภาพ มี มาตรฐาน สำนึกในความเป็นไทย น้อม นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ ความเป็นสากล การจัดการศึกษา เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้ ภายใน (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้) ควบคู่ไป กับการบูรณาการสาระการเรียนรู้ตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนของโรงเรียน บริษัทเอกชนสนับสนุนเกี่ยวกับ การเกษตร การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ / เกษตรอำเภอ / ภาครัฐฯ / มูลนิธิ สยามกัมมาจล	วิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาการศึกษาตามแนว วิถีพุทธ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยึด หลักเศรษฐกิจพอเพียง ประสานภูมิ ปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ ส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ให้ทัน กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โลก เพื่อดำรงชีวิตแบบไทยได้อย่างมี ความสุข การสนับสนุนของโรงเรียน เครือข่าย ผู้ปกครองและนักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขต บางขุนเทียน สถานีดำรงจวนครบาลเทียน ทะเล สโมสรโรตารี สภาวัฒนธรรมเขต	วิสัยทัศน์ เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน และชุมชน มีการจัดการเรียนการสอนตาม มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้นักเรียน จะได้เป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตที่เป็นสุข บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ความพอเพียงและความ เป็นไทย การจัดการศึกษา เน้นการนำปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการจัดการ เรียนการสอน การสนับสนุนของโรงเรียน มูลนิธิลาซาล / มูลนิธิสยามกัมมาจล / ความร่วมมือจากท้องถิ่น	วิสัยทัศน์ ให้นักเรียนทุกคนเป็นผู้มี คุณธรรม จริยธรรม มีมาตรฐานด้าน วิชาการ เพื่อพัฒนา นักเรียนเป็น รายบุคคลจนเต็มตามศักยภาพของตน ทั้งทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ทั้ง คณะครูและนักเรียนเป็นบุคคลที่มี ประโยชน์ต่อสาธารณะ เป็นที่พึง ปรารถนาของทุกสังคมที่ดี และมี ความสุขในชีวิตประจำวันอย่างพอเพียง การจัดการศึกษา เน้นการนำศพ.ใน การจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนของโรงเรียน มูลนิธิสยามกัมมาจล / ชุมชน ท้องถิ่น

ตารางที่ 4.10 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : บริบท (ต่อ)

โรงเรียน	จุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี	บ้านห้วยไร่สามัคคี	บ้านแท่นวิทยา	บ้านสดำ
บริบท	สถานที่ตั้ง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี	สถานที่ตั้ง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย	สถานที่ตั้ง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ	สถานที่ตั้ง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
	สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา	สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา	สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา	สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
	ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6	ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับชั้นอนุบาล – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	ระดับชั้นที่ทำการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6	ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
	วิสัยทัศน์ เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์ ภูมิภาคที่มีคุณภาพตามมาตรฐานชาติ บนพื้นฐานหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง การจัดการศึกษา เป็นโรงเรียนประจำ เน้น การ สอน วิ ท ย า ศ า ส ต ร์ และ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนของโรงเรียน สำนักราชเลขาธิการ / สถาบันส่งเสริม การสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี / มูลนิธิสยามกัมมาจล	วิสัยทัศน์ เรียนรู้แบบบูรณาการ มี คุณภาพมาตรฐานการศึกษา สอนพระ ราชปณิธานสมเด็จพระเจ้า พัฒนาท้องถิ่นให้ ยั่งยืน การจัดการศึกษา ประกอบด้วย 2 หลักสูตรหลัก ได้แก่ สายสามัญ และ สายวิชาชีพ ได้แก่ อุตสาหกรรม เกษตร คหกรรม คอมพิวเตอร์ธุรกิจ การสนับสนุนของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการ สถานศึกษา มูลนิธิคตยง โรงเรียน อาชีวศึกษา ไรส์อาร์ท โรงเรียน	การจัดการศึกษา เน้นให้ผู้เรียนสามารถ ค้นพบความถนัดและความสนใจของ ตนเอง เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีคุณธรรม มี จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข หลักสูตรการศึกษา มุ่งให้เกิดสมรรถนะ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการ สื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี การสนับสนุนของโรงเรียน โครงการโรงเรียนในฝัน สพฐ. / มหาวิทยาลัยขอนแก่น / เทศบาลและ องค์การบริหารส่วนตำบล	คำขวัญของโรงเรียน รู้เวลา รู้หน้าที่ มี วินัย ใฝ่คุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจ พอเพียง ลือเลื่องสามัคคี การจัดการศึกษา เน้นการจัดการศึกษา ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้น การ ดำ รง ชี วิ ต แบบ วิ ถี ชี วิ ต การเกษตร การสนับสนุนของโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น / ภาครัฐ / ชุมชน ชาวบ้าน

ตารางที่ 4.11 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : สภาพความสำเร็จ

โรงเรียน	วัดสวนส้ม	คลองพิทยาลงกรณ์	ลาซาลจันทบุรี(มารดาพิทักษ์)	สตรีมารดาพิทักษ์
สภาพ ความสำเร็จ	<p><i>ผู้บริหาร :</i> สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน</p>	<p><i>ผู้บริหาร :</i> สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เน้นการดำเนินชีวิตของนักเรียนและสร้างป่าชายเลนตามสภาพท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้</p>	<p><i>ผู้บริหาร :</i> สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานเป็นทีมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู</p>	<p><i>ผู้บริหาร :</i> สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อการศึกษาความรู้เรื่องท้องถิ่น</p>
	<p><i>ครู :</i> สามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการกับเนื้อหาสาระรายวิชาและกับแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่มีความหลากหลาย</p>	<p><i>ครู :</i> สามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน</p>	<p><i>ครู :</i> สามารถการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการใช้ฐานการเรียนรู้ที่หลากหลาย</p>	<p><i>ครู :</i> สามารถการจัดทำแผนบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดโครงการและโครงการอาชีพ</p>
	<p><i>นักเรียน :</i> เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ</p>	<p><i>นักเรียน :</i> เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ</p>	<p><i>นักเรียน :</i> เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงการมีพื้นฐานอาชีพในชีวิต</p>	<p><i>นักเรียน :</i> เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ และมีพื้นฐานอาชีพท้องถิ่น (การทอเสื่อจันทบูร)</p>

ตารางที่ 4.11 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : สภาพความสำเร็จ (ต่อ)

โรงเรียน	จุฬารณราชวิทยาลัย เพชรบุรี	บ้านห้วยไร่สามัคคี	บ้านแท่นวิทยา	บ้านสดำ
สภาพ ความสำเร็จ	<p>ผู้บริหาร : สามารถขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน</p>	<p>ผู้บริหาร : สามารถบริหารจัดการหลักสูตร เน้นวิชาชีวะในระดับมัธยมศึกษา ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในการให้ควมสนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา</p>	<p>ผู้บริหาร : สามารถนำบริบทท้องถิ่นเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตชุมชนสู่การจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรภายนอกในการสนับสนุนการจัดการศึกษา</p>	<p>ผู้บริหาร : สามารถนำสภาพวิถีชีวิตชุมชนแบบการเกษตรพอเพียงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบโครงการ โครงงาน กิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการเกษตรจริงในพื้นที่ของโรงเรียน</p>
	<p>ครู : สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดค่ายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายวิทยาศาสตร์ การฝึกการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ให้กับเพื่อนครูและบุคคลภายนอกโรงเรียน</p>	<p>ครู : สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติวิชาชีวะจริง ลงมือปฏิบัติด้วยประสบการณ์จริง มีความสามารถในการจัดเตรียมความพร้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้</p>	<p>ครู : มีความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะด้านอาชีพ เช่น การเกษตร คหกรรม ครูเอาใจใส่นักเรียน ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง</p>	<p>ครู : มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการเกษตร สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี รับผิดชอบโครงการ การเกษตรของโรงเรียนหลากหลายโครงการ</p>
	<p>นักเรียน : เข้าใจ รู้คุณค่า สามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการ</p>	<p>นักเรียน : มีทักษะการทำงานจากการเรียนรู้ด้วยการลงมือและปฏิบัติจริง ควบคู่ไปกับการเรียนวิชาการ</p>	<p>นักเรียน : มีความรู้ความเข้าใจงานอาชีพ ผ่านทักษะการปฏิบัติงานสามารถความรู้อ และทักษะนำไปใช้ได้จริงและเกิดความตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตและท้องถิ่นของตนเอง</p>	<p>นักเรียน : มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรมีทักษะการปฏิบัติ สู่การนำไปช่วยเหลือครอบครัว หารายได้ระหว่างเรียน และเป็นพื้นฐานอาชีพ</p>

ตารางที่ 4.12 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา

โรงเรียน	วัดสวนส้ม	คลองพิทยาลงกรณ์	ลาซาลจันทบุรี(มารดาพิทักษ์)	สตรีมารดาพิทักษ์
ลักษณะ กลยุทธ์ที่ใช้ ในการจัด กิจกรรม การเรียนรู้	1) การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และโครงการของโรงเรียน โดย โรงเรียนได้กำหนดอย่างชัดเจนเกี่ยวกับ การบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นการ น้อมนำปศพ.สู่การจัดการเรียนการสอน 2) การใช้แหล่งการเรียนรู้ (รีสอร์ทแห่ง การเรียนรู้) โดยโรงเรียนใช้พื้นที่ของ โรงเรียนในการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มี ความหลากหลายทั้งในเชิงวิชาการ ตาม กลุ่มสาระการเรียนรู้รวมถึงการเกษตร ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่อันจำกัด 3) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณา การกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) การรับความร่วมมือจากองค์กร ภายนอกในการให้ความสนับสนุน งบประมาณ ความรู้ทางวิชาการ และ แหล่งวัสดุอุปกรณ์ในการจัดแหล่งเรียนรู้	1) การจัดแหล่งเรียนรู้ตามสภาพวิถีชีวิต โดยโรงเรียนใช้พื้นที่ของโรงเรียนในการ ปลูกป่าชายเลน เกษตรน้ำเค็ม 2) การเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนใน สังคม เนื่องจากเป็นสังคมเมืองหลวงที่มี ความหลากหลายและความ เปลี่ยนแปลงกระแสทางวัฒนธรรม 3) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไขสู่ การจัดการเรียนการสอน เน้นการสอน แบบโดยอ้อมให้นักเรียนได้ซึมซับหลัก ปรัชญาได้ด้วยตนเอง 4) การบริหารจัดการครูและบุคลากร โดยผู้บริหารมีการเสริมแรง จูงใจครูและ บุคลากรด้วยวิธีการอันหลากหลาย สร้าง ความเชื่อมั่น ไว้วางใจ และให้เกียรติในการ ทำงาน	1) การใช้แหล่งการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ โดยโรงเรียนใช้พื้นที่ในการจัดฐานการ เรียนรู้มากกว่า 20 ฐาน เน้นการเกษตร และวิถีชีวิตแบบพอเพียงในการสร้าง โอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียนอย่าง หลากหลาย 2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้บูรณา การปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดย ครูผู้สอนบูรณาการเรียนรู้ทั้งภายในและ ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยอาศัย ฐานการเรียนรู้ในโรงเรียนควบคู่ไปด้วย 3) การสร้างความร่วมมือของผู้อำนวยการ ครู บุคลากรและวัฒนธรรมการทำงาน อย่างเป็นระบบ โดยมีการส่งเสริมการ ทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูใน การขับเคลื่อนกิจกรรมรวมถึงการจัด โครงการ ค่าย ฐานการเรียนรู้	1) การใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยโรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อเป็นที่ ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิถีชุมชน เป็น การรวบรวม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้หลากหลายวิชา 2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ บูรณาการปศพ. โดยการกำหนดหัว เรื่องหลักของแต่ละระดับชั้นเพื่อจัดทำ แผนฯในลักษณะการบูรณาการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มีความเชื่อมโยงทุกระดับชั้น 3) การจัดโครงการ/โครงการอาชีพทั้งใน และเสริมหลักสูตร ส่งเสริมให้นักเรียน ได้ฝึกทักษะปฏิบัติงานอาชีพท้องถิ่น เพื่อเป็นการเรียนรู้พื้นฐานการทำงาน 4) การพัฒนาครูและการมีส่วนร่วมของ ครูโดยสร้างครูแกนนำการจัดการเรียนรู้ ตามแนว ปศพ.

ตารางที่ 4.12 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียน
กรณีศึกษา : ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา (ต่อ)

โรงเรียน	จุฬารณราชวิทยาลัย เพชรบุรี	บ้านห้วยไร่สามัคคี	บ้านแท่นวิทยา	บ้านस्ता
ลักษณะ กลยุทธ์ที่ใช้ ในการจัด กิจกรรม การเรียนรู้	<p>1) การสอดแทรกสาระสำคัญและแนวคิดปศพในแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีการวิเคราะห์หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขในการออกแบบการจัดการเรียนรู้</p> <p>2) การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ ห้องปฏิบัติการ</p> <p>3) การใช้ค่าย กิจกรรม และโครงการพัฒนาผู้เรียน เช่น ค่ายวิทยาศาสตร์ ค่ายเศรษฐกิจพอเพียง และเนื่องจากเป็นนักเรียนโรงเรียนประจำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะรุ่นพี่รุ่นน้องดำเนินกิจกรรมร่วมกัน</p> <p>4) การสนับสนุน พัฒนา และการถ่ายโอนความรู้ระหว่างบุคลากรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ เน้นการจัดการความรู้ระหว่างเพื่อนครู ผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ร่วมกัน</p>	<p>1) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ โดยเน้นรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพฯ โดยนำแนวคิดการจัดรายวิชาบางส่วนมาจากอาชีวศึกษา</p> <p>2) การสอนควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ โดยกำหนดให้มีการฝึกงานตามสาขาวิชาต่าง ๆ ตามชั่วโมงที่กำหนดในหลักสูตร</p> <p>3) การเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนอย่างเหมาะสมทั้งวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงสถานฝึกปฏิบัติงานภายนอกโรงเรียน</p> <p>4) การสร้างความร่วมมือของบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และสถานประกอบการในการจัดการศึกษา ทั้งการสนับสนุนและการเป็นสถานที่ฝึกงานของนักเรียน</p>	<p>1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น เป็นแกนหลักในการจัดการเรียนรู้ นำมาเป็นเนื้อหาบทเรียนสู่การจัดการทำหลักสูตรท้องถิ่น</p> <p>2) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ โดยเพิ่มรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอาชีพ ได้แก่ การเกษตร คหกรรม อุตสาหกรรม โดยให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง</p> <p>3) การจัดโครงการ/กิจกรรมอาชีพเสริมหลักสูตร ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในโรงเรียน เกิดรายได้ และเป็นการเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์อาชีพเพิ่มเติมจากรายวิชาที่เรียนในหลักสูตร</p> <p>4) การสร้างความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณ ความเชื่อถือทางวิชาการ เป็นต้น</p>	<p>1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น โดยนำอาชีพในท้องถิ่นด้านการเกษตรมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ในลักษณะโครงการ โครงการงาน กิจกรรมการเกษตรอย่างหลากหลาย</p> <p>2) การจัดโครงการอาชีพเสริมหลักสูตร เน้นทักษะการทำงานและการปฏิบัติจริง โดยการจัดให้นักเรียนร่วมกิจกรรมดูแลรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อเป็นการฝึกทักษะทางการเกษตร สามารถช่วยเหลือหารายได้ระหว่างเรียน และเป็นพื้นฐานอาชีพในอนาคต</p> <p>3) การจัดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ตรง และการสนับสนุนภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการสอนถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน</p>

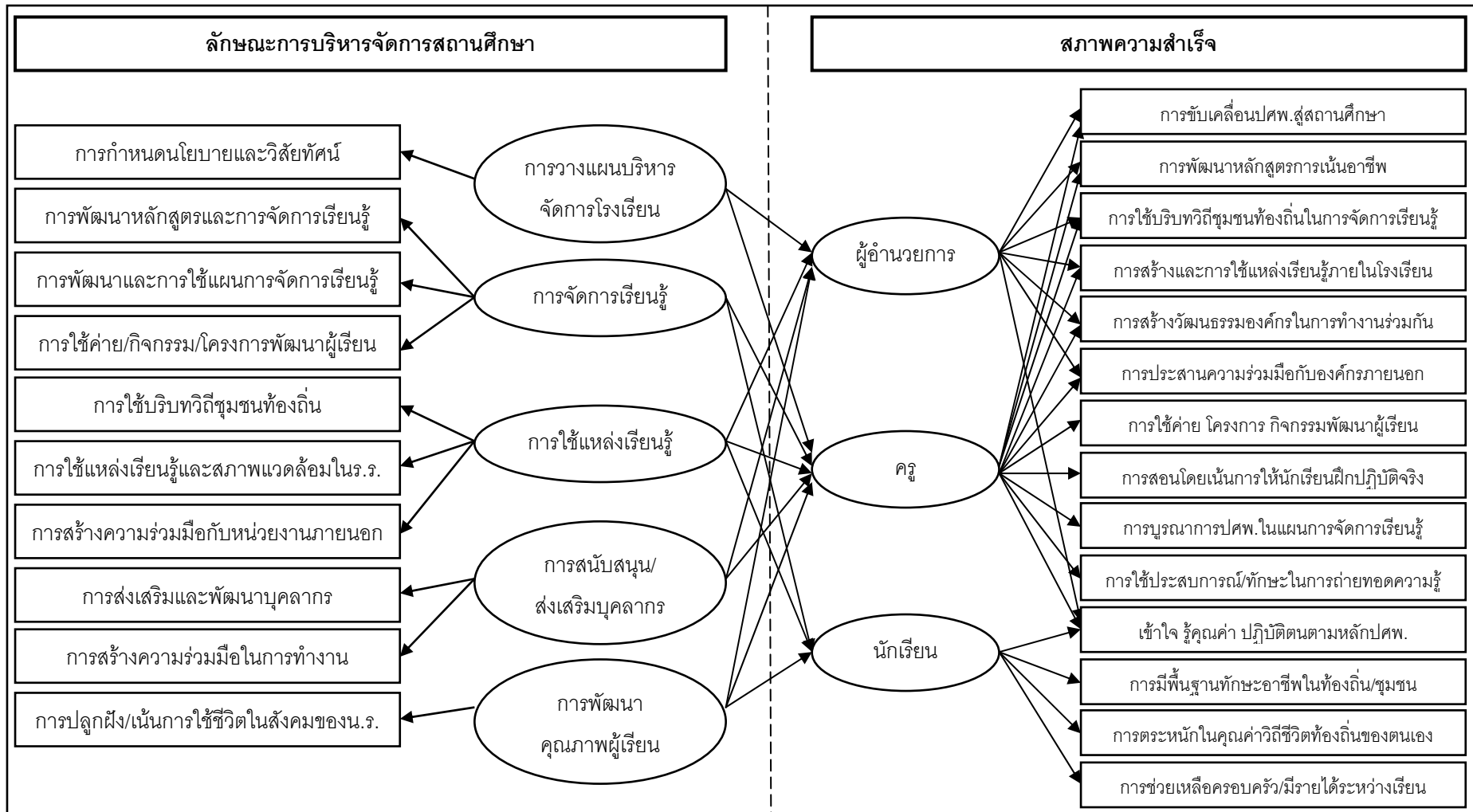
ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารการจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : เงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท

โรงเรียน	วัดสวนส้ม	คลองพิทยาลงกรณ์	ลาซาลจันทบุรี(มารดาพิทักษ์)	สตรีมารดาพิทักษ์
เงื่อนไข และการ อ้างอิง บริบท	<p>1. โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านสถานที่ และบุคลากร</p> <p>2. ได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโรงเรียนในการสนับสนุนงบประมาณ ผลผลิต วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน</p> <p>3. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วมใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้</p>	<p>1. โรงเรียนมีขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำเกษตรน้ำเค็ม/ป่าชายเลน มีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า</p> <p>2. ได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโรงเรียนในการให้ความสนับสนุนงบประมาณและความรู้ต่าง ๆ</p> <p>3. ผู้บริหารและครูร่วมมือมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และร่วมมือขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้</p>	<p>1. โรงเรียนมีความพร้อมและความสามารถในการจัดฐานการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน โดยมีทรัพยากรและพื้นที่อย่างเหมาะสมและเอื้ออำนวย</p> <p>2. ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรภายนอกในการสนับสนุนงบประมาณและปัจจัยต่าง ๆ</p> <p>3. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วมใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้</p>	<p>1. โรงเรียนมีความพร้อมและความสามารถในการจัดแหล่งเรียนรู้ชุมชน ท้องถิ่น และเป็นศูนย์กลางของชุมชน</p> <p>2. ได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการให้ความร่วมมือในการสร้างแหล่งเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน</p> <p>3. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วมใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้</p>

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา : เงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท (ต่อ)

โรงเรียน	จุฬารณราชวิทยาลัย เพชรบุรี	บ้านห้วยไร่สามัคคี	บ้านแท่นวิทยา	บ้านสดำ
เงื่อนไขและการอ้างอิงบริบท	<p>1. โรงเรียนมีความพร้อมและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความเข้มแข็งทางวิชาการ</p> <p>2. ได้รับความร่วมมือจากองค์กรทางวิชาการภายนอกและมีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน</p> <p>3. เป็นโรงเรียนประจำที่ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่รุ่นน้อง</p> <p>4. ผู้บริหารและครูร่วมมือร่วมใจขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสู่เป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้</p>	<p>1. โรงเรียนมีความพร้อมและความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและครูในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ มีบุคลากรเฉพาะด้านและเพียงพอเข้าในระบบการจัดการศึกษาด้านและเน้นการฝึกปฏิบัติงาน</p> <p>2. โรงเรียนมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาหรือเป็นสถานที่ฝึกงานของนักเรียนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ</p>	<p>1. โรงเรียนมีความสามารถในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น นำวิถีชีวิตชุมชนสู่การจัดการเรียนรู้</p> <p>2. โรงเรียนมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการอาชีพหลากหลายสาขา</p> <p>3. ได้รับความร่วมมือจากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกในการร่วมกันจัดการศึกษา</p> <p>4. โรงเรียนมีสถานที่ รวมถึงเครื่องมือที่เหมาะสมและเพียงพอในการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโครงการงาน กิจกรรมต่าง ๆ</p>	<p>1. โรงเรียนมีครูที่มีความสามารถด้านการอาชีพโดยเฉพาะด้านการเกษตรเพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมโครงการเสริมหลักสูตร</p> <p>2. โรงเรียนมีพื้นที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติการเกษตรได้จริงอย่างทั่วถึง</p> <p>3. โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์กรนอกโรงเรียนในการให้ความร่วมมือสนับสนุนการจัดการศึกษา</p>

แผนภาพที่ 4.29 สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียน



บทที่ 5

การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

จากการวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกและการประเมินกลยุทธ์ดังกล่าวโดยการจัดการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจากกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี 2) การกำหนดและการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีรายละเอียดเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจากกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีนั้น พบว่า แต่ละโรงเรียนมีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาที่แตกต่างกันตามสภาพบริบทโรงเรียน โดยสรุปได้ดังนี้

โรงเรียนวัดสวนส้ม มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร และโครงการของโรงเรียน 2) การใช้แหล่งการเรียนรู้ (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้) 3) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และ 4) การรับความร่วมมือจากองค์กรภายนอก

โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดแหล่งเรียนรู้ตามสภาพวิถีชีวิต 2) การเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนในสังคม 3) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) การบริหารจัดการครูและบุคลากร

โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้แหล่งการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ 2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และ

การจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) การสร้างความร่วมมือของผู้อำนวยการ ครู บุคลากรและวัฒนธรรมการทำงานอย่างเป็นระบบ

โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน 2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การจัดโครงการ/โครงการอาชีพ และ 4) การพัฒนาครูและการมีส่วนร่วมของครู

โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสอดแทรกสาระสำคัญและแนวคิดในแผนการจัดการเรียนรู้ 2) การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 3) การใช้ค่าย กิจกรรม และโครงการพัฒนาผู้เรียน และ 4) การสนับสนุนการพัฒนา และการถ่ายโอนความรู้บุคลากรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ 2) การสอนควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ 3) การเตรียมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อาชีพ และ 4) การสร้างความร่วมมือของบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และสถานประกอบการ

โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น 2) การจัดหลักสูตรเน้นอาชีพ 3) การจัดโครงการ/กิจกรรมอาชีพเสริมหลักสูตร และ 4) การสร้างความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และหน่วยงานภายนอก

โรงเรียนบ้านสดำ มีลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจำนวน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น 2) การจัดโครงการอาชีพเสริมหลักสูตรเน้นทักษะการทำงานและการปฏิบัติจริง และ 3) การจัดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ตรงและการสนับสนุนของภายในและภายนอกโรงเรียน

ผลจากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของแต่ละกรณีศึกษานั้นสามารถแบ่งกลุ่มกลยุทธ์ออกได้เป็น 10 ประเภท ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 4) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น 5) การใช้โครงการ/กิจกรรม/ค่ายพัฒนาผู้เรียน 6) การใช้แหล่งเรียนรู้/สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน 7) การปลูกฝังและเน้นการใช้ชีวิตในสังคม 8) การพัฒนาบุคลากร 9) การสร้างความร่วมมือในการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร และ 10) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกองค์กร โดยกลยุทธ์แต่ละด้านนี้มีเนื้อหาสรุปใจความสำคัญ ดังนี้

กลยุทธ์การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่โรงเรียนกรณีศึกษาได้กำหนดเพื่อเป็นทิศทางการทำงานอย่างชัดเจนทั้งในด้านการบริหารและการปฏิบัติ โดยโรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน ทั้งในแง่การพัฒนาบุคลากร การพัฒนานักเรียนเพื่อให้เด็กเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

กลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองตามสภาพวิถีชีวิตและบริบทตามภูมิสังคม โดยมุ่งเน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เน้นการประยุกต์หลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการลงมือทำสู่ทักษะการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งที่บ้านและการประกอบอาชีพในอนาคต

กลยุทธ์การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นรูปแบบการบูรณาการสอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เน้นการประยุกต์ใช้ความรู้สู่การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมถึงการสรุปความคิดรวบยอดอย่างชัดเจนและมีกระบวนการ

กลยุทธ์การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น โดยเป็นไปตามสภาพความหลากหลายของกรณีศึกษาตามภูมิสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เน้นการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการนำเนื้อหาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ และ/หรือการใช้เป็นแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ให้นักเรียนได้สัมผัสและเรียนรู้กับสถานที่จริง ปฏิบัติงานโครงการอนุรักษ์และวางแผนท้องถิ่น

กลยุทธ์การใช้โครงการ/กิจกรรม/ค่ายพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญสำหรับโรงเรียนกรณีศึกษาทุกโรงเรียน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่นักเรียนสามารถเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นฐานความรู้ สู่การนำไปปฏิบัติจริงในลักษณะกิจกรรม ชุมชน โครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน ระหว่างนักเรียนและครูผู้สอน เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียนรู้การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการฝึกทักษะการปฏิบัติงานจนสู่การเกิดทักษะอาชีพ

กลยุทธ์การใช้แหล่งเรียนรู้/สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน โดยโรงเรียนที่มีความพร้อมนั้นได้สร้างแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนตามสภาพและความต้องการของโรงเรียน เช่น ห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์ แม้กระทั่งสวนการเกษตร สวนป่า แหล่งธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนประกอบการเรียนรายวิชาต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

กลยุทธ์การปลูกฝังและเน้นการใช้ชีวิตในสังคม เป็นสิ่งที่โรงเรียนกรณีศึกษาเน้นเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดี สามารถอยู่ในสังคมได้

อย่างปลอดภัย สามารถแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีความรู้และ/หรือทักษะอาชีพในการดำรงตนเพื่อประกอบอาชีพในอนาคตได้ ทั้งนี้อยู่บนฐานคิดของการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและมีทิศทาง

กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรเป็นกลยุทธ์ที่โรงเรียนนรณีศึกษาแต่ละโรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรมากโดยมีความเชื่อว่าหากครูมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วจะสามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเข้าถึงแก่นความรู้และหลักคิดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้โรงเรียนนรณีศึกษาส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาครูและบุคลากรโดยการส่งเสริมโดยเปิดโอกาสให้ครูได้แสวงหาความรู้จากการอบรม การประชุมต่าง ๆ และมีการนำความรู้มาเผยแพร่ เป็นวิทยากรให้เพื่อนครู ให้ครูโรงเรียนอื่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

กลยุทธ์การสร้างความร่วมมือในการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร โดยโรงเรียนนรณีศึกษามักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความร่วมมือกันในการดำเนินการจัดกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ให้บรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้ โดยอาศัยหลักการเรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน รวมถึงความสามารถในการเป็นผู้นำของผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล สามารถดำเนินการบริหารจัดการได้อย่างชัดเจน รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในทางการปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติงานใด ๆ ต้องให้ครูเห็นคุณค่าและความสำคัญก่อน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะผลักดันให้งานสู่ความสำเร็จได้

กลยุทธ์การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกองค์กร โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้งบประมาณการจัดกิจกรรม โครงการ การเอื้อเพื่อวัสดุ อุปกรณ์ การให้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานและเป็นแหล่งเรียนรู้ การใช้เป็นสถานที่ฝึกงานฝึกอาชีพ รวมถึงภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคคลสำคัญในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ โดยความร่วมมือต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจากความสามารถของโรงเรียนและผู้บริหารในการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพชุมชนสังคมของโรงเรียนที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป

จากการศึกษากรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนนั้น ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของแต่ละโรงเรียน ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษา

โรงเรียน/ประเด็น	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา									
	การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	การพัฒนาและ การใช้แผนการจัดการเรียนรู้	การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น	การใช้โครงการ/กิจกรรม/ค่ายพัฒนาผู้เรียน	การใช้แหล่งเรียนรู้/สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน	การปลูกฝังและเน้นการใช้ชีวิตในสังคม	การพัฒนาบุคลากร	การสร้างความร่วมมือในการทำงาน	การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก
วัดสวนส้ม	มุ่งน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษา	เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้	การเขียนแผนที่เน้นการสอดแทรก ปศพ. 3 ช่วง 2 เจ็อนไซ	โรงงานอุตสาหกรรมแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม	โครงการกิจกรรมบูรณาการจาก การจัดการเรียน การสอน	รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่มีความหลากหลาย	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การอบรมกับหน่วยงานภายนอก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน	ผู้บริหารและครูแกนนำมีบทบาทหลักในการสร้างกิจกรรม	มูลนิธิสยาม-กัมมาจล หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
คลองพิทยาลงกรณ์	มุ่งน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษา	เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหา กับแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	การเขียนแผนที่เน้นการสอดแทรก ปศพ. 3 ช่วง 2 เจ็อนไซ	ป่าชายเลน การเกษตร น้ำเค็ม	โครงการด้านการเกษตรนำเค็ม การเพาะเลี้ยง การแปรรูป ฯลฯ	ป่าชายเลนในโรงเรียน แหล่งเรียนรู้การเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การอบรมกับหน่วยงานภายนอก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน	ผู้บริหารมีบทบาทหลักในการสร้างความร่วมมือระหว่างครู	มูลนิธิสยาม-กัมมาจล หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
ลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	มุ่งน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษา	เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับฐานการเรียนรู้ภายในโรงเรียน	การเขียนแผนที่เน้นการสอดแทรก ปศพ. 3 ช่วง 2 เจ็อนไซ	การใช้โบสถ์วัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น	โครงการพัฒนาผู้เรียนจากแผนการจัดการเรียนรู้	ฐานการเรียนรู้ประมาณ 20 ฐานภายในโรงเรียน	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การอบรมกับหน่วยงานภายนอก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน	ผู้บริหารมีบทบาทหลักในการสร้างความร่วมมือระหว่างครู	มูลนิธิสยาม-กัมมาจล / ศาสนสถาน ฯลฯ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

โรงเรียน/ประเด็น	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา									
	การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	การพัฒนาและใช้แผนการจัดการเรียนรู้	การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น	การใช้โครงการ/กิจกรรม/ค่ายพัฒนาผู้เรียน	การใช้แหล่งเรียนรู้/สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน	การปลูกฝังและเน้นการใช้ชีวิตในสังคม	การพัฒนาบุคลากร	การสร้างความร่วมมือในการทำงาน	การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก
สตรีมารดาพิทักษ์	มุ่งเน้นนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษา	เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทุกระดับชั้นทั้งโรงเรียน	การเขียนแผนฯที่เน้นการสอดแทรก ปศพ. 3 ช่วง 2 เดือนไซ	ภูมิปัญญาท้องถิ่นสื่อจับบูร	โครงการพัฒนาผู้เรียนจากแผนการจัดการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของโรงเรียน	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การอบรมกับหน่วยงานภายนอก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน	กลุ่มครูแกนนำ มีบทบาทในการสร้างความร่วมมือของครูด้วยกัน	มูลนิธิสยาม-กัมมาจล / ศาสนสถาน ฯลฯ
จุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี	มุ่งเน้นนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษา	เน้นความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ เน้นการลงมือปฏิบัติจริง	การเขียนแผนฯที่เน้นการสอดแทรก ปศพ. 3 ช่วง 2 เดือนไซ	การใช้พื้นที่โครงการหุบกะพง	ค่ายเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายวิทยาศาสตร์	พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย ห้องพืชสมุนไพร ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์	การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การอบรมกับหน่วยงานภายนอก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน	การทำงานเป็นทีมในแต่ ละกลุ่มสาระการเรียนรู้	มูลนิธิสยาม-กัมมาจล / มหาวิทยาลัย ฯลฯ
บ้านห้วยไร่สามัคคี	เน้น/ปลูกฝังความสามารถด้านการประกอบอาชีพของนักเรียน	เน้นการจัดหลักสูตรมัธยม-สายอาชีพ รายวิชาเพิ่มเติมด้านอาชีพ	แผนการจัดการเรียนรู้เน้นการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ	ใช้บริบทโรงเรียนบนดอย ไร่กาแฟ งานด้านการบริการ	เน้นโครงการงานวิชาชีพ การสร้างรายได้แก่นักเรียน จากการประกอบธุรกิจจริง	พื้นที่บริเวณโดยรอบโรงเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีความพร้อม	มีทักษะอาชีพ ทักษะชีวิตในอนาคตหลังจบการศึกษา	เน้นการพัฒนาบุคลากร การส่งเข้าอบรม พัฒนาทักษะงานอาชีพ	มีการประชุมร่วมมือกันในการพัฒนาการสอนงานอาชีพนักเรียน	หน่วยงานรัฐ-เอกชน ร.ร. อาชีวศึกษา สถานประกอบการ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

โรงเรียน/ประเด็น	ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา									
	การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	การพัฒนาและใช้แผนการจัดการเรียนรู้	การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น	การใช้โครงการ/กิจกรรม/ค่ายพัฒนาผู้เรียน	การใช้แหล่งเรียนรู้/สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน	การปลูกฝังและเน้นการใช้ชีวิตในสังคม	การพัฒนาบุคลากร	การสร้างความร่วมมือในการทำงาน	การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก
บ้านแท่นวิทยา	เน้น/ปลูกฝังความสามารถด้านการประกอบอาชีพของนักเรียน	ปรับปรุงจากหลักสูตรวิชาชีพสู่หลักสูตรสามัญ เน้นอาชีพในกลุ่มต่าง ๆ	แผนการจัดการเรียนรู้เน้นการสอนควบคู่ฝึกปฏิบัติจริง	ใช้แนวคิดการเกษตรตามสภาพของท้องถิ่นและผู้ปกครองนร.	เน้นโครงการการเกษตร คหกรรม การส่งเสริมอาชีพ การสร้างรายได้	พื้นที่การเกษตรในโรงเรียน การจัดสถานที่ในการทำกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ	มีทักษะอาชีพทักษะชีวิตในอนาคตหลังจบการศึกษา	เน้นการใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน	มีการประชุมร่วมมือกันในการกำหนดกิจกรรมชุมนุม	ได้รับความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐในการให้การสนับสนุน
บ้านสดำ	เน้น/ปลูกฝังความสามารถด้านการประกอบอาชีพของนักเรียน	เน้นการทำ การเกษตร ฝึก การปฏิบัติจริง ร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน	แผนการจัดการเรียนรู้เน้นการสอนควบคู่ฝึกปฏิบัติจริง	ใช้การเกษตรตามสภาพของท้องถิ่นและอาชีพของผู้ปกครองนร.	เน้นโครงการการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ การสร้างรายได้แก่นักเรียน	พื้นที่การเกษตรในโรงเรียน การจัดสถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ	มีทักษะอาชีพทักษะชีวิตในอนาคตหลังจบการศึกษา	เน้นการใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน	มีการประชุมร่วมมือกันในการกำหนดกิจกรรมชุมนุม	ชุมชน ชาวบ้าน องค์กรภาครัฐ ในการให้การสนับสนุน

ตอนที่ 2 การกำหนดและการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น ผู้วิจัยได้สร้างกลยุทธ์ทางเลือกฯ โดยอาศัยผลที่ได้จากการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาจากกรณีศึกษา 10 ประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 4) การใช้บริบทวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น 5) การใช้โครงการ/กิจกรรม/ค่ายพัฒนาผู้เรียน 6) การใช้แหล่งเรียนรู้/สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน 7) การปลูกฝังและเน้นการใช้ชีวิตในสังคม 8) การพัฒนาบุคลากร 9) การสร้างความร่วมมือในการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร และ 10) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกองค์กร โดยการสร้างกลยุทธ์ทางเลือกนั้นเป็นกลยุทธ์ที่เน้นไปสู่การปฏิบัติ ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงกลยุทธ์ที่ได้จากการถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีจำนวน 8 โรงเรียน และจากการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและครูในฐานะผู้ปฏิบัติ และกลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ โดยได้กำหนดกลยุทธ์ทางเลือกฯ ที่จัดกลุ่มใหม่ที่ได้รวมลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นลักษณะในประเภทเดียวกันเป็น 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน

กลยุทธ์ทางเลือกฯ ทั้ง 4 กลุ่มนี้มีความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการปฏิบัติ แต่ละกลยุทธ์เป็นกลยุทธ์ทางเลือกเฉพาะสำหรับโรงเรียนที่มีความโดดเด่นเฉพาะด้านหรือมีข้อจำกัดบางประการ ทั้งนี้การนำไปปฏิบัตินั้นอาจไม่จำเป็นต้องเป็นกลยุทธ์ใดกลยุทธ์หนึ่งเท่านั้น สามารถผสมผสานกลยุทธ์ได้ตามความพร้อมและตามสภาพบริบทของโรงเรียน โดยกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้ง 4 กลยุทธ์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ

กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทางวิชาการมีความเหมาะสมสำหรับ 1) โรงเรียนที่มีผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับต่ำถึงระดับกลาง 2) โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในระดับสูงที่ต้องการต่อ ยอดความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียน

และ 3) โรงเรียนทุกสังกัด ทุกภูมิภาค ทุกขนาด ทุกระดับการศึกษา มีบริบทความเป็นโรงเรียนในเมือง

กลยุทธ์ในรูปแบบนี้เป็นกลยุทธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์จากกรณีศึกษาที่เน้นความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนเป็นหลัก โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ โดยมุ่งที่การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้รวมถึงการพัฒนาบุคลากรเป็นหลัก

ด้านการพัฒนาหลักสูตรนั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและต้องสอดคล้องแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สมบูรณ์ที่สุดทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องเน้นการให้ผู้เรียนตระหนักต่ออาชีพ มีความรู้ความเข้าใจ รู้จักการสำรวจอาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อในอนาคตตามสาขาวิชาที่เหมาะสม

เนื่องจากกลยุทธ์เน้นความสามารถทางวิชาการเฉพาะ โรงเรียนอาจสอดคล้องการจัดการจัดการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมชม ชมรมต่าง ๆ เป็นครั้งคราวตามโอกาสและความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กล้าคิดกล้าแสดงออก และอาจใช้แหล่งเรียนรู้/สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์เพื่อเป็นช่องทางการเรียนรู้เสริมของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้น พบว่า โรงเรียนที่เน้นความสามารถทางวิชาการนั้นให้ความสำคัญกับการใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน เนื่องจากเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ นั้น โรงเรียนได้จัดขึ้นเพื่อเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการมากขึ้น เช่น การจัดค่าย/โครงการวิทยาศาสตร์เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้นั้นอยู่ที่กลวิธีการสอน เช่นว่าวิธีการสอนใดที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ครูต้องการ ครูต้องมีความรู้ด้านวิธีสอนและสามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งเป็นองค์รวมของการจัดการศึกษา สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูผู้สอนมีความคิดที่ชัดเจนและพานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้

ด้านการพัฒนาบุคลากรนั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการทำงาน โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีการฝึกอบรมพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม และเปิดโอกาสและส่งเสริมให้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้น ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่โรงเรียนให้ครูฝึกอบรมและพัฒนาเน้นประเด็นให้ครู “รู้ เข้าใจ และเห็นความสำคัญ” ของเรื่องที่ทำ การอบรม เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าสู่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติ เมื่อครูเกิดความรู้สึกเชื่อก็สามารถพาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชื่อได้เช่นเดียวกันและพร้อมที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตาม ส่วนด้านการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูนั้นอาจใช้กระบวนการและเทคนิคของการจัดการความรู้เป็นแนวทางในการจัดการกับความรู้และประสบการณ์ของครูแต่ละคนได้เช่นเดียวกัน

การจัดการเรียนรู้สำหรับกลยุทธ์ที่เน้นความสามารถทางวิชาการนั้นอาจใช้ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนเพื่อเสริมประสิทธิภาพสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนในบางโอกาส ได้แก่ การใช้บริบทวิถีชุมชนในท้องถิ่นในมิติของภูมิสังคมและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมเนื่องจากในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยี วัฒนธรรม และปัญหาสังคมต่าง ๆ นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ โดยอาจได้รับการสนับสนุนหรือความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโรงเรียน เน้นการสอดแทรกในสาระความรู้ในเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานการคิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดภาพที่ชัดเจน เกิดความตระหนักเข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นของตน

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แม้ว่าโรงเรียนจะเน้นความสามารถทางวิชาการของนักเรียน แต่ปัจจัยภายนอก เช่น การใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ ของนักเรียน ให้เห็นสภาพความเป็นจริงมากกว่าในบทเรียน ทั้งนี้ความร่วมมือภายนอกก็มีความสำคัญเช่นกัน กล่าวคือ โรงเรียนอาจเชิญบุคคลหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น วิทยากร นักวิชาการมาเพื่อสร้างความเข้มแข็งและต่อยอดความรู้ของนักเรียนได้

จากกลยุทธ์รูปแบบที่ 1 ที่เน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนี้ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตตามสมรรถนะของหลักสูตร ครอบคลุมประกอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ อันได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การวิเคราะห์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักเรียนที่มาจากกลยุทธ์นี้ อาจมีเงื่อนไขบางประการ เช่น การเน้นความสามารถทางวิชาการอาจทำให้นักเรียนไม่สามารถพัฒนาเรื่องการจัดการอารมณ์และความเครียดและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น แต่หากครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โครงการต่าง ๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการส่งเสริม

คุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา จะทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตครบถ้วนทุกองค์ประกอบ หรือหากเป็นโรงเรียนประจำก็ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันตามสภาพของการบริหารจัดการของโรงเรียน ส่วนด้านการเตรียมสู่อาชีพนั้น การฝึกปฏิบัติระหว่างการเรียนการสอนจะเป็นกลไกในการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการเลือกแผนการเรียน สามารถตัดสินใจในการศึกษาต่อในอนาคตได้อย่างตรงตามความสามารถและตรงตามศักยภาพของตนเองได้

เงื่อนไขสำหรับกลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เน้นความสามารถทางวิชาการนั้นมีความเหมาะสมในทุกระดับโรงเรียน โดยกลยุทธ์นี้ไม่จำกัดบริบท ภูมิภาค และสังกัดของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความสามารถทางวิชาการได้ตามศักยภาพของโรงเรียนและตามลักษณะภูมิสังคมของโรงเรียน โรงเรียนที่มีศักยภาพในกลยุทธ์นี้อาจเป็นโรงเรียนในชุมชนเมืองมากกว่านอกเมืองเนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่าหากโรงเรียนเป็นโรงเรียนในพื้นที่นอกเมืองนั้นโรงเรียนสามารถใช้สภาพวิถีชีวิตความเป็นโรงเรียนนอกเมืองเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นวิชาการของนักเรียนได้ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้โรงเรียนต้องมีจุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในด้านการเพิ่มศักยภาพทางวิชาการ และเสริมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่เนื้อหาวิชาการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และเสริมแนวทางโดยการสอดแทรกการตระหนักต่ออาชีพ ความเข้าใจต่ออาชีพ และการสำรวจอาชีพให้แก่แก่นักเรียนด้วย

2.2 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมสำหรับ

- 1) โรงเรียนที่มีพื้นที่ในการปฏิบัติการเกษตร มีอุปกรณ์และบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถได้
- 2) มีแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนได้
- 3) โรงเรียนทุกสังกัด ทุกภูมิภาค ทุกขนาด ทุกระดับการศึกษา มีบริบทเป็นโรงเรียนนอกเมือง

กลยุทธ์ในรูปแบบนี้เป็นกลยุทธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์จากกรณีศึกษาที่เน้นการประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นหลัก โรงเรียนต้องมีการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ โดยมุ่งที่การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลากรเป็นแกนหลัก

ด้านการพัฒนาหลักสูตรนั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและต้องสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สมบูรณ์ที่สุดทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องเน้นการให้

ผู้เรียนตระหนักต่ออาชีพ มีความรู้ความเข้าใจ รู้จักการสำรวจอาชีพ และมีการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพในอนาคตเมื่อจบการศึกษา และเนื่องจากกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น หลักสูตรที่โรงเรียนพัฒนาขึ้นควรเป็นไปในลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้สภาพวิถีชีวิตของชุมชน ท้องถิ่นเป็นเรื่องราวสำคัญ การยกมาเป็นหัวเรื่อง ประเด็นในการจัดการเรียนรู้

ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้อาจเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมนุม ชมรมต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กล้าคิดกล้าแสดงออก และอาจใช้แหล่งเรียนรู้/สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้เสริมของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ กิจกรรมเสริมหลักสูตรเหล่านี้มีส่วนในการส่งเสริมการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมของผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้นั้นอยู่ที่กลวิธีการสอน เช่นว่าวิธีการสอนใดที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ครูต้องการ ครูต้องมีความรู้ด้านวิธีสอนและสามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถประยุกต์ไปใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งเป็นองค์รวมของการจัดการศึกษา สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูผู้สอนมีความคิดที่ชัดเจนและพานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้

จุดเน้นของกลยุทธ์นี้อยู่ที่การนำการเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อสังเกตและเสนอแนะว่า การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องด้านอาชีพนั้นควรเพิ่มเติมการปรับเปลี่ยนเจตคติในการประกอบอาชีพ ทุกอาชีพที่สุจริตถือว่ามีความเท่าเทียมกัน การเสริมการผลักดันให้นักเรียนเห็นความสามารถของตนเองมากขึ้น แม้ว่าหากวิชาการไม่เข้มแข็งแต่นักเรียนยังสามารถหาจุดยืนให้กับตนเองได้ อาจใช้เทคนิคการหาคนสำคัญในชุมชน/ท้องถิ่นที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนได้ ทั้งนี้ให้ครูผู้สอนพึงระลึกไว้เสมอว่าแรงบันดาลใจเชิงบวกและแรงบันดาลใจเชิงลบนั้นมีอิทธิพลต่อนักเรียนมาก ดังนั้นการเลือกและการคัดสรรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้การใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนนั้น ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนไปถึงการปฏิบัติเนื่องจากเป็นการเตรียมสู่อาชีพของนักเรียนในอนาคต เมื่อนักเรียนจบการศึกษา บางคนได้ศึกษาต่อ บางคนไม่ได้ศึกษาต่อ แต่การใช้ชีวิตอยู่ในสภาพวิถีชุมชนนั้น หากนักเรียนมีภูมิคุ้มกันในด้านการอาชีพ มีประสบการณ์จากการเรียนรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีและการได้ปฏิบัติจริง นักเรียนจะเกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่า และสามารถหาเลี้ยงตัวเองได้โดยใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน

ด้านการพัฒนาบุคลากรนั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการทำงาน โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีการฝึกอบรมพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เน้นการ

ทำงานร่วมกันเป็นทีม และส่งเสริมให้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้น ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่โรงเรียนให้ครูฝึกอบรมและพัฒนาเน้นควรเน้นประเด็นให้ครู “รู้ เข้าใจ และเห็นความสำคัญ” ของเรื่องที่ทำ การอบรม เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าสู่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติ เมื่อครูเกิดความรู้สึกเชื่อก็สามารถพาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชื่อได้เช่นเดียวกันและพร้อมที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตาม ส่วนด้านการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูนั้นอาจใช้กระบวนการและเทคนิคของการจัดการความรู้เป็นแนวทางในการจัดการกับความรู้และประสบการณ์ของครูแต่ละคนได้เช่นเดียวกัน

ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน ได้แก่ การใช้บริบทวิถีชุมชนในท้องถิ่นในมิติของภูมิสังคมและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมเนื่องจากในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยี วัฒนธรรม และปัญหาสังคมต่าง ๆ นอกจากนี้โรงเรียนต้องใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ โดยอาจได้รับการสนับสนุนหรือความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานการคิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดภาพที่ชัดเจน เกิดความตระหนักเข้าใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นของตน ซึ่งประเด็นนี้เป็นสิ่งสำคัญเพราะผู้เรียนเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน การดำรงตนอยู่ในสังคมโดยเฉพาะท้องถิ่นที่อยู่อาศัยนั้นจำเป็นต้องเรียนรู้และรู้จักอย่างถ่องแท้เพื่อให้เกิดการสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่อไปในอนาคตและเป็นต้นแบบให้แก่คนรุ่นหลังได้ โดยเฉพาะภาคการเกษตรซึ่งเป็นฐานการผลิตส่วนใหญ่ของประเทศไทย

จากกลยุทธ์เน้นการเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนี้ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตตามสมรรถนะของหลักสูตร ครอบคลุมประกอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้อันได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การวิเคราะห์ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่วนด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น ทั้งนี้หากครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โครงการต่าง ๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการส่งเสริมคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา จะทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตครบถ้วนทุกองค์ประกอบอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วนด้านการเตรียมสู่อชีพนั้น การฝึกปฏิบัติระหว่างการเรียนการสอนจะเป็นกลไกในการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการตัดสินใจในการศึกษาต่อในอนาคตได้อย่างตรงตามความสามารถและตรงตามศักยภาพของตนเองได้ หรือกรณีที่นักเรียนไม่ศึกษาต่อก็สามารถทำงานหาเลี้ยงตนได้

เงื่อนไขสำหรับกลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความเหมาะสมในทุกระดับโรงเรียน โดยกลยุทธ์นี้ไม่จำกัดภูมิภาค และสังกัดของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามศักยภาพของโรงเรียนและตามลักษณะภูมิสังคมของโรงเรียน โรงเรียนที่มีศักยภาพในกลยุทธ์นี้หากเป็นเรื่องการเกษตรอาจเป็นโรงเรียนนอกชุมชนเมืองมากกว่าในเมือง หรือหากเป็นโรงเรียนในเขตกรุงเทพฯควรเป็นแนวชานเมืองหรือปริมณฑลเนื่องจากโรงเรียนมีพื้นที่ให้นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติ และหากเป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่จะสร้างโอกาสให้กับนักเรียนได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนต้องมีจุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในด้านการเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการเกษตร และเสริมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน และเสริมแนวทางโดยการสอดแทรกการตระหนักต่ออาชีพ ความเข้าใจต่ออาชีพ การสำรวจอาชีพ และการเตรียมสู่อาชีพให้แก่แก่นักเรียนด้วย

2.3 กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน

กลยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนมีความเหมาะสมสำหรับ 1) โรงเรียนที่มีการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ศึกษาทั้งในและนอกเวลาเรียน 2) โรงเรียนที่มีแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนหลากหลาย และได้รับการสนับสนุนให้สามารถใช้ได้และ 3) โรงเรียนทุกสังกัด ทุกภูมิภาค ทุกขนาด ทุกระดับการศึกษา ทั้งบริบทในเมืองและนอกเมือง

กลยุทธ์ในรูปแบบนี้เป็นกลยุทธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์จากกรณีศึกษาที่เน้นการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนเป็นหลัก โรงเรียนต้องมีการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ โดยมุ่งที่การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้การพัฒนาบุคลากรเป็นแกนหลัก

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้นั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและต้องสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สมบูรณ์ที่สุดทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องเน้นการให้ผู้เรียนตระหนักต่ออาชีพ มีความรู้ความเข้าใจ รู้จักการสำรวจอาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อในอนาคตตามสาขาวิชาที่เหมาะสม และสำหรับกลยุทธ์นี้เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรหรือการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดเนื้อหาสาระของแหล่งเรียนรู้รวมถึงกระบวนการและวิธีการใช้ด้วยเช่นเดียวกัน

การจัดการเรียนรู้อาจเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมชม ชมรมต่าง ๆ เป็นครั้งคราวตามโอกาสและความ

เหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กล้าคิดกล้าแสดงออก กลยุทธ์นี้เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้/ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์เพื่อเป็นช่องทางการเรียนรู้เสริมของผู้เรียนได้อย่าง เต็มศักยภาพทั้งในและนอกหลักสูตร เช่น การใช้ห้องปฏิบัติการ และการใช้สื่อเทคโนโลยี สารสนเทศของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ พิพิธภัณฑสถานในโรงเรียน สวนและแปลงเกษตร โรงเรียน งาน วิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น จากการประเมินกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้นั้นอยู่ที่กลวิธีการสอน เช่นว่า วิธีการสอนใดที่จะทำให้นักเรียน เกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ครูต้องการ ครูต้องมีความรู้ ด้านวิธีสอนและสามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถประยุกต์ไปใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดพุทธิพิสัย จิต พิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งเป็นองค์รวมของการจัดการศึกษา สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูผู้สอนมีความคิดที่ ชัดเจนและพานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้

ด้านการพัฒนาบุคลากรนั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการ ทำงาน โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีการฝึกอบรมพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เน้นการ ทำงานร่วมกันเป็นทีม และส่งเสริมให้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันทั้งภายในและ ภายนอกโรงเรียน

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้น ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่โรงเรียน ให้ครูฝึกอบรมและพัฒนาควรเน้นประเด็นให้ครู “รู้ เข้าใจ และเห็นความสำคัญ” ของเรื่องที่ทำ การอบรม เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าสู่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติ เมื่อครูเกิดความรู้สึกเชื่อก็สามารถ พานักเรียนเกิดความรู้สึกรู้เชื่อได้เช่นเดียวกันและพร้อมที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตาม ส่วนด้านการ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูนั้นอาจใช้กระบวนการและเทคนิคของการจัดการความรู้เป็น แนวทางในการจัดการกับความรู้อะไรและประสบการณ์ของครูแต่ละคนได้เช่นเดียวกัน

ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน ได้แก่ การใช้บริบทวิถีชุมชนในท้องถิ่นในมิติของภูมิสังคมและ วัฒนธรรมรวมถึงการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในกลยุทธ์นี้ โรงเรียนสามารถใช้ แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ใน ลักษณะการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การนำเรื่องราวมาเป็นเนื้อหาหลักในบทเรียน การ ให้นักเรียนลงพื้นที่สำรวจศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานการคิดที่ให้ผู้เรียนเกิดภาพ ที่ชัดเจน เกิดความตระหนักเข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นของตน โดยอาจ ได้รับการสนับสนุนหรือความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโรงเรียนอย่างหลากหลายได้

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อสังเกตและนำเสนอแนว ทางการจัดการเรียนรู้กับปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน โดยสิ่งสำคัญคือการความร่วมมือ ขององค์กรภายนอกโรงเรียนนั้น โรงเรียนจะจัดการหรือใช้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ เอามาใช้

อย่างไรให้นักเรียนไปถึงทักษะและการเข้าสู่อาชีพ จะนำแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ใ้ให้เข้ากันได้อย่างไร สะท้อนปัญหาอย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนและครูผู้สอนต้องมีความชัดเจนกับประเด็นเหล่านี้เพื่อนำสู่การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากกลยุทธ์เน้นแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนที่เน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนี้ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตตามสมรรถนะของหลักสูตร ครอบคลุมประกอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้อันได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การวิเคราะห์ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่วนด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โครงการต่าง ๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการส่งเสริมคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาจากการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตครบถ้วนทุกองค์ประกอบอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วนด้านการเตรียมสู่อาชีพนั้น การฝึกปฏิบัติระหว่างการเรียน โดยผ่านการใช้แหล่งเรียนรู้จะเป็นกลไกในการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการตัดสินใจในการศึกษาต่อในอนาคตได้อย่างตรงตามความสามารถและตรงตามศักยภาพของตนเองได้ หรือกรณีที่นักเรียนไม่ศึกษาต่อก็สามารถทำงานหาเลี้ยงตนได้

เงื่อนไขสำหรับกลยุทธ์ที่ 3 การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนนั้นมีความเหมาะสมในทุกระดับโรงเรียน โดยกลยุทธ์นี้ไม่จำกัดบริบททุกประเภท ได้แก่ ภูมิภาค สังเกต ขนาด สถานที่ตั้งของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนได้ตามศักยภาพของโรงเรียนและตามลักษณะภูมิสังคมของโรงเรียน โรงเรียนที่มีศักยภาพในกลยุทธ์นี้ต้องเน้นการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้สู่การจัดการเรียนการสอนอาจเป็นในรูปแบบการนำไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้โรงเรียนต้องมีจุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในด้านการใช้แหล่งเรียนรู้และเสริมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน และเสริมแนวทางโดยการสอดแทรกการตระหนักรู้ต่ออาชีพ ความเข้าใจต่ออาชีพ การสำรวจอาชีพ และการเตรียมสู่อาชีพ ให้แก่นักเรียนด้วย และอาจมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกโรงเรียนในการขอใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ทั้งในและนอกเวลาเรียน

2.4 กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน

กลยุทธ์เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงานมีความเหมาะสมสำหรับ 1) โรงเรียนที่มีนักเรียนที่จบการศึกษาแล้วต้องการประกอบอาชีพและสามารถทำงานได้เลย 2) โรงเรียนที่มีหลักสูตรเน้นการฝึกปฏิบัติงานทั้งในสายสามัญและสายอาชีพและ 3) โรงเรียนที่จัดการเรียนการ

สอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน หรือในสถานประกอบการ

กลยุทธ์ในรูปแบบนี้เป็นกลยุทธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์จากกรณีศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงาน/การฝึกงาน โรงเรียนต้องมีการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ โดยมุ่งที่การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้รวมถึงการพัฒนาบุคลากรเป็นแกนหลัก

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้นั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและต้องสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สมบูรณ์ที่สุดทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องเน้นการให้ผู้เรียนตระหนักต่ออาชีพ มีความรู้ความเข้าใจ รู้จักการสำรวจอาชีพ และมีการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพในอนาคตเมื่อจบการศึกษา เนื่องจากกลยุทธ์นี้เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน โรงเรียนต้องมีการกำหนดหรือวางแผนงานเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนว่าเป็นไปในลักษณะใด เช่น การฝึกปฏิบัติในรายวิชาเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การฝึกแบบบูรณาการสาระการเรียนรู้ การฝึกผ่านกิจกรรมค่าย โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือการฝึกงานในสถานประกอบการนอกโรงเรียน โดยมีการกำหนดในหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้อาจเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมชม ชมรมต่าง ๆ เป็นครั้งคราวตามโอกาสและความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กล้าคิดกล้าแสดงออก และอาจใช้แหล่งเรียนรู้/สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์เพื่อเป็นช่องทางการเรียนรู้เสริมของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ กิจกรรมเสริมหลักสูตรเหล่านี้เป็นการส่งเสริมการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมของผู้เรียน ทั้งนี้ผู้เรียนต้องผ่านกระบวนการสำคัญได้แก่การปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการเพื่อเป็นการเรียนรู้ทักษะชีวิตรอบด้านได้อย่างสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพและเป็นพื้นฐานอาชีพที่สำคัญในอนาคต จากการประเมินกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้นั้นอยู่ที่กลวิธีการสอน เช่นว่า วิธีการสอนใดที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ครูต้องการ ครูต้องมีความรู้ด้านวิธีสอนและสามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถประยุกต์ไปใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งเป็นองค์รวมของการจัดการศึกษา สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูผู้สอนมีความคิดที่ชัดเจนและพานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้ นอกจากนี้การฝึกปฏิบัติหรือทักษะอาชีพนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสถานประกอบการ หากเป็นสิ่งที่นักเรียนได้นำไปใช้จริง ๆ ที่บ้าน หรือโครงการต่าง ๆ ที่ทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้สู่เรื่องอาชีพได้

ด้านการพัฒนาบุคลากรนั้นโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการทำงาน โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีการฝึกอบรมพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม และเปิดโอกาสและส่งเสริมให้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

จากการประเมินกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้น ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่โรงเรียนให้ครูฝึกอบรมและพัฒนาเน้นประเด็นให้ครู “รู้ เข้าใจ และเห็นความสำคัญ” ของเรื่องที่ทำ การอบรม เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าสู่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติ เมื่อครูเกิดความรู้สึกเชื่อก็สามารถพาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชื่อได้เช่นเดียวกันและพร้อมที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตาม ส่วนด้านการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูนั้นอาจใช้กระบวนการและเทคนิคของการจัดการความรู้เป็นแนวทางในการจัดการกับความรู้และประสบการณ์ของครูแต่ละคนได้เช่นเดียวกัน

ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน ได้แก่ การปรับใช้บริบทวิถีชุมชนในท้องถิ่นในมิติของภูมิสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ในบางโอกาส ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานการคิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดภาพที่ชัดเจน เกิดความตระหนักเข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นของตน โดยโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์และได้รับการสนับสนุนหรือความร่วมมือจากองค์กรภายนอกโรงเรียนเนื่องจากผู้เรียนต้องได้รับการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้จากหน่วยงาน/องค์กรดังกล่าว หรือการประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติ ให้เกิดทักษะอาชีพ สามารถนำความรู้และศักยภาพที่มีอยู่นั้นออกไปใช้เมื่อจบการศึกษา สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองได้ หรือเพื่อเป็นพื้นฐานทักษะและความรู้ในการเรียนต่อได้

จากกลยุทธ์เต็มรูปแบบที่เน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนี้ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตตามสมรรถนะของหลักสูตร ครอบคลุมประกอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้แล้ว ได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การวิเคราะห์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น ทั้งนี้ต้องผ่านกระบวนการการวางแผนเป็นอย่างดีของทางโรงเรียนทั้งหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ และอยู่บนเงื่อนไขของการส่งเสริมอย่างจริงจังของโรงเรียนและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

เงื่อนไขสำหรับกลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เน้นการปฏิบัติงาน/การฝึกงานนั้นมีความเหมาะสมกับโรงเรียนในทุกระดับในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในระดับชั้นประถมศึกษาถึง

มัธยมศึกษาตอนต้นนั้น โรงเรียนสามารถฝึกให้นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติ การฝึกงาน การฝึกอาชีพได้ในโรงเรียน เพื่อนำความรู้ความสามารถนั้นไปใช้ที่บ้าน การช่วยเหลือผู้ปกครอง หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น การฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งมีเกณฑ์อายุขั้นต่ำที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถเข้าฝึกปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีการประสานความร่วมมือกับทางโรงเรียน กลยุทธ์เน้นการปฏิบัติงาน/การฝึกงานนี้ไม่จำกัดภูมิภาค สังกัดของโรงเรียน และที่ตั้งในเมืองหรือนอกเมือง เนื่องจากโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานในสถานการณ์เพื่อส่งเสริมอาชีพได้ตามศักยภาพของโรงเรียนและตามลักษณะภูมิสังคมของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนต้องมีจุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในด้านการเน้นการฝึกปฏิบัติงานอาชีพ และเสริมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน และเสริมแนวทางโดยการสอดแทรกการตระหนักรู้ต่ออาชีพ ความเข้าใจต่ออาชีพ การสำรวจอาชีพ และการเตรียมผู้อาชีพให้แก่แก่นักเรียนด้วยเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพเมื่อนักเรียนจบการศึกษา

จากกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 รูปแบบนั้นสามารถสรุปเปรียบเทียบรายละเอียดของกลยุทธ์ได้ดังตารางที่ 5.2 และเมื่อพิจารณากับโรงเรียนกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีทั้ง 8 โรงเรียนนั้น แต่ละโรงเรียนกรณีศึกษามีลักษณะตามกลยุทธ์ทางเลือกดังตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.2 การเปรียบเทียบกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ประเด็นพิจารณา	กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ			
	กลยุทธ์ที่ 1: การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ	กลยุทธ์ที่ 2: การประยุกต์ใช้การเกษตร/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	กลยุทธ์ที่ 3: การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ในและนอกร.ร.	กลยุทธ์ที่ 4: การเน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน
ลักษณะโรงเรียนที่เหมาะสม	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนที่มีผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับต่ำถึงระดับกลาง 2. โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในระดับสูงที่ต้องการต่อยอดความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักเรียน 3. โรงเรียนทุกสังกัด ทุกภูมิภาค ทุกขนาด ทุกระดับการศึกษา มีบริบทความเป็นโรงเรียนในเมือง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนที่มีพื้นที่ในการปฏิบัติการเกษตร มีอุปกรณ์และบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถได้ 2. มีแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนได้ 3. โรงเรียนทุกสังกัด ทุกภูมิภาค ทุกขนาด ทุกระดับการศึกษา มีบริบทเป็นโรงเรียนนอกเมือง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนที่มีการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ศึกษาทั้งในและนอกเวลาเรียน 2. โรงเรียนที่มีแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนหลากหลาย และได้รับการสนับสนุนให้สามารถใช้ได้ 3. โรงเรียนทุกสังกัด ทุกภูมิภาค ทุกขนาด ทุกระดับการศึกษา ทั้งบริบทในเมืองและนอกเมือง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงเรียนที่มีนักเรียนที่จบการศึกษาแล้วต้องการประกอบอาชีพและสามารถทำงานได้เลย 2. โรงเรียนที่มีหลักสูตรเน้นการฝึกปฏิบัติงานทั้งในสายสามัญและสายอาชีพ 3. โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน หรือในสถานประกอบการ
การกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์	<p>1. โรงเรียนต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และภารกิจของโรงเรียนที่เน้นการใช้ฐานแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานนักเรียน 2. มีการส่งเสริม/สอดแทรกทักษะการประกอบอาชีพให้กับนักเรียน โดยให้นักเรียนมีความตระหนักรู้ต่ออาชีพ มีความเข้าใจต่ออาชีพ มีการสำรวจอาชีพ และมีการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพแก่นักเรียน 3. โรงเรียนมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น</p>			

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ประเด็นพิจารณา	กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ			
	กลยุทธ์ที่ 1: การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ	กลยุทธ์ที่ 2: การประยุกต์ใช้การเกษตร/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	กลยุทธ์ที่ 3: การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ในและนอกร.ร.	กลยุทธ์ที่ 4: การเน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน
การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกแนวคิดปศพ. เป็นหลักคิดในการเรียนและการทำงาน 2. เน้นให้ผู้เรียนตระหนัก มีความรู้/เข้าใจ และมีการสำรวจอาชีพเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อในสาขาวิชาที่เหมาะสมกับศักยภาพ 3. ใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก 4. เลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับสภาพจริงของนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเกษตร/ภูมิปัญญาในท้องถิ่น หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 2. การนำบริบทของวิถีชีวิตท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ 3. ใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม 4. ปรับเจตคติของนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพสุจริตมีความเท่าเทียมกัน 5. เน้นการปฏิบัติเพื่อเป็นการเตรียมตัวสู่อาชีพในกรณีที่นักเรียนไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของร.ร. 2. จัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และมีแผนการดำเนินการใช้ 3. สำรวจแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนที่มีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและความสะดวกในการนำนักเรียนไปศึกษา 4. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละรายวิชาที่สอดคล้องกับแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน 5. ใช้ค่าย โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ดังกล่าว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การทำงาน 2. จัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในสถานการณ์และพื้นที่จริง 3. กำหนด/วางแผนลักษณะหรือรูปแบบการปฏิบัติงานของนักเรียน 4. เน้นให้ผู้เรียนตระหนัก มีความรู้/เข้าใจ มีการสำรวจอาชีพ เตรียมสู่อชีพเพื่อเป็นแนวทางการทำงานเมื่อจบการศึกษา 5. ใช้โครงการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้
การพัฒนาบุคลากร	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นการร่วมมือในการทำงาน สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง 2. ฝึกอบรมครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญ 3. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม 4. ส่งเสริมการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนโดยการใช้กระบวนการจัดการความรู้ 			

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ประเด็นพิจารณา	กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ			
	กลยุทธ์ที่ 1: การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ	กลยุทธ์ที่ 2: การประยุกต์ใช้การเกษตร/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	กลยุทธ์ที่ 3: การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ในและนอกร.ร.	กลยุทธ์ที่ 4: การเน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน
การใช้แหล่งเรียนรู้	<p>1. ใช้แหล่งเรียนรู้ทางวิชาการภายในโรงเรียนเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เช่น ห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน</p> <p>2. ใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เช่น การสอดแทรกในเนื้อหาสาระวิชา การใช้เป็นประเด็นสำคัญในการจัดการเรียนการสอน</p>	<p>1. ใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ในด้านภูมิสังคม วัฒนธรรม การประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น กระแสความเปลี่ยนแปลง</p> <p>2. ใช้พื้นที่ในโรงเรียนในลักษณะการเกษตร เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>3. สร้างความตระหนักการเห็นคุณค่าวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น</p>	<p>1. ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น ห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน</p> <p>2. ใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน</p> <p>3. การจัดทัศนศึกษาสถานนอกสถานที่ให้นักเรียนลงพื้นที่สำรวจศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง</p> <p>4. สร้างความตระหนักการเห็นคุณค่าวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น</p>	<p>1. จัดพื้นที่ในโรงเรียนให้เป็นแหล่งการฝึกปฏิบัติงานตามหลักสูตรของโรงเรียน</p> <p>2. จัดให้มีการฝึกปฏิบัติงานระหว่างเรียนในหน่วยงาน/องค์กรสถานประกอบการต่าง ๆ</p> <p>3. ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนในการเป็นสถานที่ศึกษาดูงานภาคปฏิบัติให้เกิดความรู้จากประสบการณ์จริง</p>
การสร้างความร่วมมือจากภายนอกโรงเรียน	<p>ประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงาน/องค์กรภายนอกในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเป็นสถานที่เรียนรู้ ดูงาน การเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ทางวิชาการนักเรียน</p>	<p>ประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงาน/องค์กรภายนอกในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้ความรู้เรื่อง การเกษตรจากประสบการณ์ตรง</p>	<p>ประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงาน/องค์กรภายนอกในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอำนวยความสะดวกในการเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงาน การจัดกิจกรรมทั้งในและนอกรโรงเรียน</p>	<p>ประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงาน/องค์กรภายนอกในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกงานระหว่างเรียน การศึกษาดูงานการปฏิบัติจริง การให้ประสบการณ์การทำงาน</p>

ตารางที่ 5.3 กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจากกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี

กรณีศึกษา	กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา				ผลลัพธ์การเรียนรู้จากการบริหารจัดการศึกษา		
	การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ	การประยุกต์ใช้การเกษตร/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ในและนอกโรงเรียน	การเน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน	ทักษะชีวิต	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
วัดสวนส้ม	การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้	การใช้แนวคิดเกษตรพอเพียงในพื้นที่อันจำกัด ในการจัดทำแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน (รีสอร์ทแห่งการเรียนรู้)	การใช้พื้นที่ของโรงเรียนในการจัดทำรีสอร์ท แห่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทั้งการเกษตรและความรู้ทางวิชาการ	(ยังไม่ชัดเจน)	1. นร. รู้จักปรับตัวให้อยู่กับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองชุมชน 2. นร. เห็นคุณค่าตนเอง/ผู้อื่นมากขึ้น	1. นร. รู้/เข้าใจหลักปศพ. 2. นร. มีเหตุผล/ตัดสินใจ วิเคราะห์คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร. รู้ความต้องการตนเองได้	นร. มีความตระหนักและความเข้าใจต่ออาชีพผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
คลองพิทยาลงกรณ์	การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้	การใช้แนวคิดเรื่องป่าชายเลนตามวิถีชีวิตสภาพท้องถิ่น และการเกษตรน้ำเค็มในการจัดกิจกรรมโครงการของโรงเรียน	การจัดป่าชายเลนในพื้นที่โรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน การเกษตรน้ำเค็ม การใช้พื้นที่ในชุมชนประกอบ การจัดการเรียนรู้	การฝึกปฏิบัติงานโครงการการเกษตรน้ำเค็มภายในโรงเรียนในลักษณะหลากหลาย เช่น การผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์	1. นร. เห็นคุณค่าวิถีชีวิตท้องถิ่นของตน 2. นร. ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนกับเพื่อนได้เป็นอย่างดี 3. นร. แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้	1. นร. รู้/เข้าใจหลักปศพ. 2. นร. ใช้แนวคิดเกษตรพอเพียงดำเนินกิจกรรมร.ร. 3. นร. รู้ศักยภาพและความสามารถตนเอง	นร. มีความตระหนักและความเข้าใจต่ออาชีพผ่านกิจกรรมการเรียนรู้จากโครงการของโรงเรียน

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

กรณีศึกษา	กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา				ผลลัพธ์การเรียนรู้จากการบริหารจัดการศึกษา		
	การพัฒนา ความสามารถ ทางวิชาการ	การประยุกต์ใช้ การเกษตร/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การประยุกต์ใช้ แหล่งเรียนรู้ใน และนอกโรงเรียน	การเน้นการฝึก ปฏิบัติงาน/ การฝึกงาน	ทักษะชีวิต	ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	การจัดการศึกษา เพื่ออาชีพ
ลาซาลจันทบุรีฯ	การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ แนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มี การวิเคราะห์ โครงสร้างแผนฯตาม หลักคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข	การใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้าน การเกษตรแบบ พอเพียงและการใช้ อาชีพท้องถิ่นเป็น โครงการ/โครงการ นักเรียน	การใช้ฐานการเรียนรู้ ในโรงเรียนอย่าง หลากหลายทั้ง การเกษตรแบบ พอเพียง การปลูก พืช เลี้ยงสัตว์ แหล่ง เรียนรู้ด้านโครงการ อาชีพ	(ยังไม่ชัดเจน)	1. นร.เห็นคุณค่า ของตนเองจากการ ทำกิจกรรมร่วมกับ ผู้อื่นโดยมีการสร้าง สัมพันธภาพร่วมกัน 2. นร.สามารถแก้ไข สถานการณ์เฉพาะ หน้าได้	1. นร.รู้/เข้าใจ แนวคิดปศพ. 2. นร.มีเหตุผล/ ตัดสินใจ วิเคราะห์ คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร.รู้ศักยภาพและ ความสามารถตนเอง มีความพอเพียง	มีความตระหนักและ ความเข้าใจต่ออาชีพ ผ่านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ โครงการ/ โครงการอาชีพและ แหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน
สตรีมารดาพิทักษ์	การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ แนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงใน ทุกระดับชั้นตาม ประเด็นที่โรงเรียน กำหนดร่วมกัน	การใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเกี่ยวกับสื่อ จันทบูร และการใช้ แหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมวิถีชีวิต ท้องถิ่นในการ จัดการเรียนการสอน	การสร้างแหล่ง เรียนรู้ทางวัฒนธรรม ของชุมชนภายใน โรงเรียน รวมถึงการ ใช้ชุมชนเป็นส่วน หนึ่งของการจัดการ เรียนการสอน	(ยังไม่ชัดเจน)	1. นร.เห็นคุณค่าใน ชุมชนท้องถิ่นของ ตนเอง 2. นร.ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ในการทำ กิจกรรมร่วมกับผู้อื่น	1. นร.รู้/เข้าใจ แนวคิดปศพ. 2. นร.มีเหตุผล/ ตัดสินใจ วิเคราะห์ คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร.รู้ศักยภาพและ ความสามารถตนเอง	มีความตระหนักและ ความเข้าใจต่ออาชีพ ผ่านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้โครงการ/ โครงการอาชีพและ แหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

กรณีศึกษา	กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา				ผลลัพธ์การเรียนรู้จากการบริหารจัดการศึกษา		
	การพัฒนา ความสามารถ ทางวิชาการ	การประยุกต์ใช้ การเกษตร/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การประยุกต์ใช้ แหล่งเรียนรู้ใน และนอกโรงเรียน	การเน้นการฝึก ปฏิบัติงาน/ การฝึกงาน	ทักษะชีวิต	ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	การจัดการศึกษา เพื่ออาชีพ
จุฬารัตนราช- วิทยาลัย เพชรบุรี	การจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดปศพ. มี การวิเคราะห์แผนฯ กับหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข การใช้ค่าย โครงการ กิจกรรม พัฒนาผู้เรียน	(ยังไม่ชัดเจน)	การใช้พิพิธภัณฑ์ใน โรงเรียน ห้องจัด แสดงผลงานความรู้ ห้องปฏิบัติการ การ พานักเรียนไปทัศน ศึกษาด้านวิชาการ นอกสถานที่	(ยังไม่ชัดเจน)	1. นร.วิเคราะห์ ศักยภาพและความ สามารถตนเองได้ 2. นร.แก้ปัญหา/ ควบคุมจัดการ ความเครียดเรื่อง ส่วนตัว/เรื่องเรียนได้	1. นร.รู้/เข้าใจ แนวคิดปศพ. 2. นร.มีเหตุผล/ ตัดสินใจ วิเคราะห์ คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร.รู้ศักยภาพและ ความสามารถตนเอง	มีความตระหนักและ ความเข้าใจต่ออาชีพ สามารถศึกษาต่อใน สาขาวิชาที่ เหมาะสมตาม ศักยภาพของตนเอง
บ้านห้วยไร่สามัคคี	(ยังไม่ชัดเจน)	การใช้บริบทวิถีชีวิต อาชีพท้องถิ่นในการ จัดการเรียนการสอน เช่น การทำไร่ ปลูก พืชเมืองหนาว งาน คหกรรม การปลูก กาแฟ งานบริการ งานโรงแรม	การจัดห้องปฏิบัติ การงานอาชีพ การเกษตร รวมถึง การประสานความ ร่วมมือกับหน่วยงาน สถานประกอบการ ภายนอกในการใช้ เป็นที่ฝึกปฏิบัติงาน	การฝึกปฏิบัติงานใน สถานประกอบการ ร้านกาแฟ งาน บริการ งานโรงแรม ทั้งในชั่วโมงเรียน และในรายวิชาการ ฝึกปฏิบัติงานอาชีพ	1. นร.ค้นพบ ศักยภาพตนเอง 2. นร.เรียนรู้จักการ ทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. นร.สามารถ แก้ปัญหาในการ ทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	1. นร.รู้/เข้าใจ แนวคิดปศพ. 2. นร.มีเหตุผล/ ตัดสินใจ วิเคราะห์ คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร.รู้ศักยภาพและ ความสามารถตนเอง มีความพอเพียง	มีความตระหนัก ความเข้าใจต่ออาชีพ รู้จักการสำรวจและมี การเตรียมสู่อาชีพ มี ทักษะและความรู้ พื้นฐานการประกอบ อาชีพเมื่อจบ การศึกษา

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

กรณีศึกษา	กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา				ผลลัพธ์การเรียนรู้จากการบริหารจัดการศึกษา		
	การพัฒนา ความสามารถ ทางวิชาการ	การประยุกต์ใช้ การเกษตร/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การประยุกต์ใช้ แหล่งเรียนรู้ใน และนอกโรงเรียน	การเน้นการฝึก ปฏิบัติงาน/ การฝึกงาน	ทักษะชีวิต	ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	การจัดการศึกษา เพื่ออาชีพ
บ้านแท่นวิทยา	(ยังไม่ชัดเจน)	การใช้บริบทวิถีชีวิต และอาชีพท้องถิ่น การเกษตร ทำไร่ทำ สวน งานบริการ เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น	การจัดแหล่งเรียนรู้ ด้านอาชีพใน โรงเรียนตามความ สนใจของนักเรียน และได้รับความ ร่วมมือสนับสนุน จากหน่วยงาน ภายนอกโรงเรียน	การฝึกปฏิบัติวิชาชีพ ตามกลุ่มความสนใจ ในลักษณะของ ชมรมอาชีพ เช่น การเกษตร เสริมสวย โดยการปฏิบัติจริง ทั้งในเวลาเรียนและ นอกเวลาเรียน	1. นร.ค้นพบ ศักยภาพตนเอง 2. นร.เรียนรู้จักการ ทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. นร.สามารถ แก้ปัญหาในการ ทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	1. นร.รู้/เข้าใจ แนวคิดปศพ. 2. นร.มีเหตุผล/ ตัดสินใจ วิเคราะห์ คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร.รู้ศักยภาพและ ความสามารถตนเอง มีความพอเพียง	มีความตระหนัก ความเข้าใจต่ออาชีพ รู้จักการสำรวจและ เตรียมสู่อาชีพ มี ทักษะและความรู้ พื้นฐานในการ ประกอบอาชีพเมื่อ จบการศึกษา
บ้านสดำ	(ยังไม่ชัดเจน)	การใช้บริบทวิถีชีวิต และอาชีพท้องถิ่น ได้แก่ การเกษตร ตามแนวทฤษฎีใหม่ การปลูกพืช การ เลี้ยงสัตว์	เน้นการจัดพื้นที่ ภายในบริเวณ โรงเรียนเพื่อทำ การเกษตรทฤษฎี ใหม่ให้นักเรียนได้มี ส่วนร่วมปฏิบัติ	การฝึกปฏิบัติการ เกษตรปลูกพืช เลี้ยง สัตว์ โดยนักเรียน ร่วมกันวางแผนและ ลงมือปฏิบัติจริงทั้ง ในเวลาเรียนและ นอกเวลาเรียน	1. นร.ค้นพบ ศักยภาพตนเอง 2. นร.เรียนรู้จักการ ทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. นร.สามารถ แก้ปัญหาในการ ทำงานได้	1. นร.รู้/เข้าใจ แนวคิดปศพ. 2. นร.มีเหตุผล/ ตัดสินใจ วิเคราะห์ คุณค่าสิ่งต่าง ๆ 3. นร.รู้ศักยภาพและ ความสามารถตนเอง	มีความตระหนัก ความเข้าใจต่ออาชีพ รู้จักการสำรวจและ เตรียมสู่อาชีพ มี ทักษะพื้นฐานในการ ประกอบอาชีพเมื่อ จบการศึกษา

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี 2) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัยของงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา (case study research) โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative study) โดยเริ่มด้วยศึกษาสภาพและลักษณะของการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีจำนวน 8 โรงเรียนกระจายตามภูมิภาค จากนั้นเป็นการวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน และประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์ทางเลือกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารและครู จำนวน 7 คน และ 2) กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษาจำนวน 7 คน

สรุปผลการวิจัย

1. **สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีนั้น พบว่า**

ด้านผู้บริหาร มีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพียงสู่สถานศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรการเน้นอาชีพ มีการใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ มีการสร้างและการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน มีการ

ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก และมีความเข้าใจ รู้คุณค่า ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านครู มีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพียงสู่สถานศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรการเน้นอาชีพ มีการใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ มีการสร้างและการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก มีการใช้ค่าย/โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการสอนโดยเน้นการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง มีการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้ มีการใช้ประสบการณ์/ทักษะในการถ่ายทอดความรู้ และมีความเข้าใจ รู้คุณค่า ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านนักเรียน มีความเข้าใจ รู้คุณค่า ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีพื้นฐานทักษะอาชีพในท้องถิ่น/ชุมชน มีความตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตท้องถิ่นของตนเอง และมีการช่วยเหลือครอบครัว/มีรายได้ระหว่างเรียน

ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีนั้น พบว่า ประกอบด้วย 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) การวางแผนบริหารจัดการโรงเรียนโดยการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ 2) การจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น (1) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (2) การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ (3) การใช้ค่าย/กิจกรรม/โครงการพัฒนาผู้เรียน 3) การใช้แหล่งเรียนรู้ แบ่งเป็น (1) การใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่น (2) การใช้แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน (3) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก 4) การสนับสนุน/ส่งเสริมบุคลากร แบ่งเป็น (1) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร (2) การสร้างความร่วมมือในการทำงาน 5) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยการปลูกฝัง/เน้นการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียน

2. ผลการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้กลยุทธ์ทางเลือกฯ เป็น 5 รูปแบบ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน และกลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เน้นการฝึกปฏิบัติงาน / การฝึกงาน

3. ผลการประเมินกลยุทธ์จากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้ พบว่า แต่ละกลยุทธ์ทางเลือกฯมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยแต่ละกลยุทธ์ต้องอยู่บนเงื่อนไขบางประการ เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดคือกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการใช้วิธีสอนที่

เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่จะนำให้นักเรียนไปสู่การมีทักษะปฏิบัติ การมีทักษะอาชีพ ผู้การมีทักษะชีวิตบนฐานของการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอการอภิปรายผลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ผลจากการวิเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียน 2) ผลจากการสังเคราะห์และการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และ 3) การใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดการจัดการความรู้ โดยแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลจากการวิเคราะห์สภาพและลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีทั้ง 8 โรงเรียน

จากการวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนนั้นสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ที่เน้นนักเรียนการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะความรู้ความสามารถ นอกจากนี้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีที่ได้กำหนดไว้ว่าให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงาน การจัดการ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการใช้เทคโนโลยี โดยแต่ละกรณีศึกษานั้น เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้นักเรียนช่วยเหลือตนเอง ครอบคลุม และสังคมได้ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียง เน้นการปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงาน เน้นการเตรียมบุคคลเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งในบ้าน ชุมชน และสถานที่ทำงาน โดยใช้หลักการเรียนให้รู้ (learning to know) เรียนรู้ที่จะทำ (learning to do) และเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่น (learning to live together and with others) (WHO, 1997; UNESCO, 2005) และโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในบางส่วน (Partner for 21st century skills, 2009) ได้แก่ การเน้นทักษะ ความรู้ ทักษะเฉพาะ ความเชี่ยวชาญชำนาญ ซึ่งมีองค์ประกอบของทักษะ

ชีวิตและอาชีพ (life and career skills) การสนับสนุนหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (curriculum and instruction) การพัฒนาวิชาชีพ (professional development) และ บรรยากาศในการเรียนรู้ (learning environment) เป็นต้น

2. ด้านทักษะชีวิตนั้นโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนนั้นได้มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรผ่านการเรียนรู้จากครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Ladd; & Mize, 1983 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001) ที่กล่าวถึงโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม โดยการพิจารณาถึงความจำเป็นของการช่วยให้เด็กและวัยรุ่นเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือทักษะสำหรับการเผชิญกับลักษณะภายในตนเองของชีวิตทางสังคมที่ได้ดำเนินอยู่ เช่น การลดความเครียด (stress reduction) การควบคุมตนเอง (self control) และการสร้างการตัดสินใจ (decision-making) และประสิทธิภาพของการจัดโปรแกรม โปรแกรมทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมจำเป็นที่จะต้องจัดขึ้นด้วยกระบวนการที่เป็นธรรมชาติที่จะให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งวิธีการส่วนใหญ่ที่ใช้ในการจัดโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะทางสังคมเพิ่มเติมนอกจากการใช้วิธีการสอน ได้แก่ การสังเกต การใช้บทบาทสมมติ และกลุ่มเพื่อน ซึ่งโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนได้ใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ ในการสนับสนุนให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ โดยการเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันตามผลการวิจัยของ Junge et al. (2003) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างทักษะชีวิตโดยใช้ประสบการณ์และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างทักษะชีวิตให้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายของเด็กวัยอนุบาลจนจบการศึกษา ซึ่งใช้ทักษะแต่ละด้านบูรณาการให้เข้ากับทักษะชีวิต งานวิจัยได้ช่วยให้การพัฒนาทักษะชีวิตมีความเป็นไปได้หลังจากได้ทำการทดลองแล้ว กลุ่มทดลองสามารถแสดงทักษะในด้านต่าง ๆ ออกมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับอนาคตได้ด้วย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นนักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phelps and Kotrlík (2007) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีส่วนร่วมในโครงการบริการการเรียนในชุมชนกับการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำในกิจกรรมความเป็นผู้นำ โดยเปรียบเทียบการรับรู้ของการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างอายุประมาณ 15 ปี ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการพัฒนาทักษะชีวิตด้านบุคลิกและความเป็นผู้นำ

3. การน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนนั้น พบว่า เป็นไปตามองค์ประกอบและความหมายอย่างชัดเจนตามแนวคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) ที่ได้กล่าวถึง กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม

เกี่ยวกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความู้และคุณธรรม ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ได้เน้นแนวคิดสู่การจัดการจัดทำหลักสูตรรวมถึงการจัดการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิด ทั้งการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนกรณีศึกษานั้นส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาของปรียานุช พิบูลสรวาด (2550) ที่กล่าวว่าจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความพอเพียงในระบบการศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งของตนเองของสังคมและของมวลมนุษยโลกคือธรรมชาติ โดยผ่านการบ่มเพาะอุปนิสัยให้คิดและสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับพื้นฐาน ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปันกัน โดยไม่คิดเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น มีจิตสำนึกรักษาสีงแวดล้อม ตลอดจนเห็นคุณค่าของการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในค่านิยม เอกลักษณ์/ความเป็นไทยที่สืบทอดมายาวนาน

4. จากการลงพื้นที่ภาคสนามนั้น โรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนมีการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของสหรัฐอเมริกา (Dykeman et al., 2001) ที่เน้นลำดับขั้นของการศึกษา กล่าวคือ 1) การสร้างแรงจูงใจ ความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการประกอบอาชีพ (career motivation) 2) การสร้างความเข้าใจในอาชีพ (career orientation) 3) การสำรวจโลกแห่งอาชีพในยุคปัจจุบัน (career exploration) และ 4) การเตรียมพร้อมสู่เส้นทางประกอบอาชีพ (career preparation) ซึ่งโรงเรียนมีการปลูกฝังแนวคิดของทักษะอาชีพของนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยฝึกกระบวนการเรียนรู้การช่วยเหลือตนเองก่อน จากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ช่วยเหลืองานที่บ้าน และค่อย ๆ ขยายการลงมือปฏิบัติงานโดยการฝึกปฏิบัติงานในพื้นที่ของโรงเรียนและการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) ตามลำดับ นอกจากนี้โรงเรียนกรณีศึกษาได้จัดการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงนโยบายและการปฏิบัติของ Hanh Quah and Theresa Truong (2011) ที่กล่าวไว้ว่าโรงเรียนควรมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่ออาชีพและบูรณาการในหลักสูตรตั้งแต่ชั้นเรียนเริ่มต้น เปิดโอกาสให้มีการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ มีการศึกษาอิสระเพื่อขยายองค์ความรู้และทักษะ มีการวิจัยเกี่ยวกับเส้นทางอาชีพให้มากขึ้น และมีการประเมินเป็นรายบุคคลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงานเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินด้วย

5. ปัจจัยและเงื่อนไขของโรงเรียนกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีนั้น พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดฐานปฏิบัติในการจัดการศึกษา การใช้สภาพแวดล้อมบริบทชุมชนท้องถิ่นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ บทบาทของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญรวมถึงการร่วมมือกันของครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันได้แก่ หน่วยงานภายในและ

ภายนอกโรงเรียน องค์การและภาคีเครือข่าย สภาพแวดล้อมของโรงเรียนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีกระบวนการจัดการที่ดี ผ่านการใช้กิจกรรม ชุมชน โครงการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อุสาโห และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2554) ที่ได้สรุปปัจจัยเงื่อนไขและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพไว้ในหลายด้านดังที่กล่าวในข้างต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภมาศ แจกวัน (2551) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ระบุว่าความสนใจในอาชีพส่งผลมากที่สุด รองลงมาคือด้านบุคคลแวดล้อม และความสามารถความถนัดตามลำดับ นอกจากนี้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนกรณีศึกษาหลายโรงเรียนที่เน้นการสอดแทรกเรื่องราวของอาชีพ โดยเน้นการใช้แหล่งเรียนรู้และเรื่องราวในท้องถิ่นทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและมีทักษะในการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลจากการกำหนดและการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

จากการกำหนดและประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 กลยุทธ์ที่นำเสนอ นั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในส่วนของการให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่การมีทักษะชีวิตที่ดี โดยมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2550) และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ที่กล่าวถึงระบบการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน 2 ส่วน ได้แก่ การบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 กลยุทธ์ที่นำเสนอ นั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงาน การจัดการ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ความแตกต่างของแต่ละกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 นั้นแปรเปลี่ยนไปตามบริบทภูมิสังคม ลักษณะของท้องถิ่น ลักษณะของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา

ชญาพิมพ์ อุสาโห และปราวีณยา สุวรรณรัฐโชติ (2554) ที่กล่าวถึงปัจจัยด้านความพร้อมของนักเรียนเป็นทุนเดิม ปัจจัยด้านบริบทและสภาพแวดล้อมด้วยแหล่งเรียนรู้

3. เป้าหมายหลักของกลยุทธ์ทางเลือกคือการให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยแต่ละกลยุทธ์ทางเลือกนั้นมีลักษณะการพัฒนาทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura (Ladd; & Mize, 1983 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001) ที่กล่าวว่า เด็กเรียนรู้ในการแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสังเกตและจากการสังเกต อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมจะถูกเสริมแรงหรือปรับเปลี่ยนโดยผลของการกระทำหรือการตอบสนองของบุคคลอื่น ๆ ต่อพฤติกรรมของตนเอง เด็กมีการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสังเกตและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าแค่ผ่านการพูดหรือการสั่งสอน และสอดคล้องกับทฤษฎีพหุปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ของ Howard Gardner ที่กล่าวถึงการพัฒนาความสามารถสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และความสามารถในการเข้าใจตนเอง เนื่องจากการที่บุคคลรู้จักวิธีการในการจัดการอารมณ์ตนเอง อย่างน้อยก็เป็นส่วนสำคัญในการทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ (Weissberg, 1998 อ้างถึงใน Mangrulkar; Whitman; & Posner, 2001)

4. กลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกกลยุทธ์มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ครบทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้แม้ว่ากลยุทธ์บางข้อนั้นอาจไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตโดยตรงซึ่งอาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการโดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น ซึ่งนักเรียนอาจไปไม่ถึงในองค์ประกอบนี้ ทั้งนี้โรงเรียนสามารถเติมเต็มศักยภาพของผู้เรียนได้ จากผลการวิจัย พบว่า การใช้ค่าย โครงการ โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนนั้นทำให้นักเรียนมีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้เรียนรู้ร่วมกัน สามารถเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและเรียนรู้การอยู่ร่วมกันได้

ตอนที่ 3 การใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดการจัดการความรู้

จากการใช้เทคนิครวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดการจัดการความรู้นั้น ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ในสองส่วนของการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การศึกษาในระบอบที่ 1 โดยศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีและระบอบที่ 3 การประเมินกลยุทธ์ทางเลือก โดยการจัดการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยการใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้

โดยผู้วิจัยมีข้อค้นพบจากประสบการณ์ภาคสนามในการใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดการจัดการความรู้ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา โดยผลจากการใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ที่ปรากฏขึ้นนั้น พบว่า ข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้มาจากประสบการณ์จริง จากข้อค้นพบ จากการตกลึกความรู้ของผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้วิจัยใช้กระบวนการให้ผู้ให้ข้อมูลได้ลำดับเรื่องราว ทบทวนความคิด ย้อนรอยประสบการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ในด้านของผู้ให้ข้อมูลนั้นสามารถตอบประเด็นคำถาม เล่าเรื่อง หรือพูดคุยได้อย่างเป็นธรรมชาติ มีความสุขกับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาพความสำเร็จของตนเอง เนื่องจากผู้วิจัยมีการจัดระบบความคิด ลำดับของการเล่าเรื่อง และนอกจากนี้มีการทบทวนความคิดกับผู้ให้ข้อมูลอยู่เสมอ ๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์และการพูดคุยด้วยเช่นเดียวกัน และเทคนิคนี้สามารถนำไปใช้ได้กับทุกกรณีศึกษาไม่ว่ามีบริบทที่แตกต่างกัน เนื่องจากเป็นเทคนิคกลาง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไป

ระยะที่ 3 การสนทนากลุ่มเพื่อประเมินกลยุทธ์ทางเลือกฯ โดยผลที่เกิดขึ้นจากการใช้การสนทนากลุ่มตามแนวคิดการจัดการความรู้ นั้น พบว่า กระบวนการสนทนากลุ่มเป็นไปตามเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ กล่าวคือ สามารถตรวจสอบกลยุทธ์ทางเลือกฯ ได้ครบทุกกลยุทธ์ในระยะเวลาที่กำหนด สำหรับกลุ่มผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัตินั้นใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 90 นาที ส่วนกลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษาใช้เวลารวมทั้งสิ้น 135 นาที เนื่องจากกลุ่มนักวิชาการมีการสะท้อนอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ส่วนกลุ่มครูผู้ปฏิบัติจะเน้นประสบการณ์ตรงจากการสอน ทำให้การใช้เวลาในการสนทนากลุ่มแตกต่างกัน กระบวนการสนทนากลุ่มด้วยการจัดการความรู้ นั้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุกกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการกลาง ๆ เน้นการสร้างบรรยากาศเปิด เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์โดยนำประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ของแต่ละคนใช้ในการสร้างหรือสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. โรงเรียนควรศึกษารายละเอียดของแต่ละกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างละเอียดว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง มีวิธีการและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไร และอาจศึกษากรณีศึกษาจาก 8 โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีเป็นแนวการจัดการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ
2. จากผลการสนทนากลุ่มที่ได้เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลยุทธ์ทางเลือกฯ นั้น ควรอยู่บนฐานคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3

ห้วง 2 เดือนไซ่ ดังนั้นควรมีการตรวจสอบอยู่เสมอเกี่ยวกับกิจกรรม โครงการ โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนว่ามีความพอประมาณ มีเหตุผลเพียงพอ มีภูมิคุ้มกันหรือไม่ และได้สอดแทรกความรู้และคุณธรรมเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้อย่างสูงสุดต่อผู้เรียน

3. จากผลการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษา หัวใจสำคัญของการนำกลยุทธ์ทางเลือกไปใช้ฯ สิ่งสำคัญคือวิธีการสอนที่เหมาะสมกับสภาพและลักษณะของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้สอนควรเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ควรเป็นการสอนที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติงาน และเพื่อสร้างการคิดที่ชัดเจน และสามารถพานักเรียนสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ได้

4. กลยุทธ์เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและกลยุทธ์สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่าประเด็นที่ควรให้ความสำคัญคือการจัดการและการจัดระบบการนำไปใช้ฯ ดังนั้นควรมีการจัดระบบการนำแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดเพื่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียน เพราะเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้มากที่สุด

5. การใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดการจัดการความรู้สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ด้วยบรรยากาศไม่เป็นทางการ การนำไปใช้ควรเลือกเทคนิควิธีที่เหมาะสมกับปัญหาวิจัย กับสภาพของกรณีศึกษาและลักษณะของผู้ให้ข้อมูล และลำดับของการใช้แต่ละวิธีในกรณีศึกษาเลือกใช้มากกว่า 1 เทคนิคขึ้นไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นกรนำเสนอกกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาควรมีการศึกษาต่อยอดการนำกลยุทธ์ทางเลือกไปใช้ในสถานศึกษาเพื่อศึกษาประสิทธิภาพ ความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ความสอดคล้องและความต่างจากโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 8 โรงเรียนที่เป็นตัวอย่างในงานวิจัยนี้

2. ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกโรงเรียนในการให้ความร่วมมือ การสนับสนุนการจัดการศึกษาในฐานะการเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งฝึกปฏิบัติงานของนักเรียน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าประเด็นที่ควรให้ความสำคัญคือการจัดการและการจัดระบบการนำแหล่งเรียนรู้ทั้งในภายในและภายนอกโรงเรียน

3. เนื่องจากกรวิจัยในครั้งนี้ศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาพหุกรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี ผลการวิจัยสะท้อนภาพลักษณะกลยุทธ์ทางเลือกสำหรับโรงเรียนที่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษากับโรงเรียนที่มีสภาพปัญหาในการ

บริหารจัดการสถานศึกษา โรงเรียนที่ขาดแคลนการสนับสนุนและการพัฒนาเพื่อนำเสนอกลยุทธ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับโรงเรียนเหล่านั้น

4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดการจัดการความรู้โดยเปรียบเทียบเป็นรายเทคนิควิธีเพื่อดูความสอดคล้อง ความแตกต่างของแต่ละเทคนิคเพื่อให้ทราบความเหมาะสมในการนำแต่ละวิธีไปใช้ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก กนกประดิษฐ์. (2552). *การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ประเมินของสถานประกอบการเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลรัตน์ วัชรินทร์. (2547). *การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กฤษณา ตรียมณีรัตน์. (2544). *ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กัญพินา เชื้อมขิต. (2553). *สร้างหลักคิด พิษิตโลกร้อน ใส่ใจเอื้ออาทร ทุกชั้นตอนอย่างพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- ขวัญยืน มูลศรี. (2548). *การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2547). *เรียนรู้...บูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2553). *จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิก.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2551). *จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง.

- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. (2553). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. *สาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง* (พ.ศ. 2552 – 2559) [ออนไลน์]. (2553). แหล่งที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.org/news-story-detail.php?id=462> [29 กันยายน 2554]
- จรินทร์ อาสาทรงธรรม. (2548). *การจัดการความรู้ในมุมมองนักบริหารรุ่นใหม่*. วารสารนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: เพื่อฟ้าพรินติ้ง.
- จันทร์จิรา กัณธิลา. (2548). *การพัฒนาบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษโครงการงานเกี่ยวกับเนื้อหาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูนทักษะทางภาษา ทักษะชีวิต และความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรพรรณ จันผกา. (2545). *การพัฒนาโปรแกรมการสอนซึม ตามแนวหลักสูตรงานอาชีพสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช พิบูลสรวาฐ. (2553). *ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร. ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- จุฬารัตน์ ป้อมเสมา. (2549). *การใช้กิจกรรมทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาอัตมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จุฬาลักษณ์ ไสระพันธ์. (2551). *โมเดลเชิงสาเหตุของการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชบา พันธุ์ศักดิ์. (2550). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์และการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการร่วมงานอย่างร่วมรู้สึกระหว่างผู้ปกครองและครูเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ญาดา ไตสมบัตติ. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตในครอบครัวกับคุณภาพชีวิตของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ณัฐฐาสิริ ศักดิ์ทอง. (2548). ผลของการใช้วรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีต่อทักษะชีวิตของเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2551). วิธีการวิจัยประเมินความสำเร็จของการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ความเข้มแข็งของชุมชน / ท้องถิ่นและศักยภาพการแข่งขันของประเทศ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธนัทธร แก้วปฏิมา. (2547). การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นพวรรณ วงศ์ชัยวัฒน์. (2547). การพัฒนาทักษะชีวิตในการปฏิบัติตนให้รอดพ้นจากปัญหาสังคม โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร จันทวรรณ. (2545). การใช้กิจกรรมทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในการป้องกันการติดยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านเวียงแก้ว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าอิสระระดับปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตยา มูลสาร. (2549). การสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้โครงงานเพื่อส่งเสริมความสามารถทางภาษาอังกฤษและทักษะชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิลิตา อังกุล. (2552). การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิลุบล จิตต์มัน. (2547). การพัฒนาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษและทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยกรเรียนรู้แบบเน้นภาระงานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน, คณะทำงาน. (2552). แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร. โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

- เบญจพล เบญจพลากร. (2545). การศึกษาสภาพตัวบ่งชี้ในการพัฒนากีฬาแบดมินตันไปสู่การเป็นกีฬารายการอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมา วรรณลักษณ์. (2550). พัฒนาการทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาคหกรรมที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่างลักษณะกัน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรียานุช พิบูลสรารุณ. วิถีครูพอเพียง. (2550). แหล่งที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.org/userfiles/imagesfiles/teacher.pdf> [1 กันยายน 2554]
- ปิยพงษ์ ไสยโสภณ. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาวิชนุกุล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรดี ลิ้มปรัดนากร. (2547). ผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อทักษะชีวิตในการป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรี มีชานาญ. (2547). ประสิทธิภาพโปรแกรมสุขศึกษาในการประยุกต์ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสีกัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พุดผิงษ์ มากมาย. (2549). การประเมินหลักสูตรทักษะชีวิตสำหรับพนักงานขายบริการในสถานประกอบการกลางคืนในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2550). การเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ รวมบทความวิจัย: สัตตศิลาสำหรับการเปลี่ยนผ่านการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภวิกา กลับประสิทธิ์. (2547). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคดอนเมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ภัทราภรณ์ อุณนะนันท์. (2543). *การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต. สาขาวิชาสุขศึกษา คณะศึกษาศาสตร์เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ภูมิภัทร ปาลกะวงค์ ณ อยุธยา (2547). *ผลของโปรแกรมแนะแนวกลุ่มต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและเปลี่ยนเจตคติต่อพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของเด็กและเยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนบ้านมุขิตา. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), สำนักงาน. (2552). *มาตรฐานตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).*
- ระเบียบ เพราะผักแว่น. (2551). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดนครราชสีมา : การวิเคราะห์กลุ่มพหุ. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วันดี ไต่คำ. (2544). *การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วาสนา ธนาวัฒน์. (2547). *การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต. สาขาวิชาสุขศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- วิจารณ์ พานิช. (2554). *ครูกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. เอกสารประกอบการบรรยายในตลาดนัดความรู้ เครือข่ายการเรียนรู้สู่ความพอเพียงครั้งที่ 3 โรงแรมมิราเคิล 28 พ.ค. 2554.*
- วิจารณ์ พานิช. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์การจัดการความรู้. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.*
- วิจารณ์ พานิช. (ม.ป.ป.). *การจัดการความรู้. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.*

- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงาน. (2551). *การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิภา เหมือนปิว. (2548). *การพัฒนารูปแบบศูนย์ให้คำปรึกษาอาชีพเพื่อเตรียมนิสิตนักศึกษาเข้าสู่
โลกของการทำงานโดยใช้ทฤษฎีเอ็นเนียแกรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต.
สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาพร เลิศสุขสถาพร. (2546). *กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการ
ป้องกันการเสพติดของนักเรียนโรงเรียนศรีธรรมาภินิหารเทคโนโลยี เชียงใหม่*.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วุฒิสักดิ์ พิศสุวรรณ. (2548). *การจัดการความรู้ด้านธุรกิจ*. วารสารนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร:
เฟื่องฟ้าพรินติ้ง.
- ศมาภรณ์ แผนสมบุรณ์. (2548). *ผลของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจันทรมโส*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิลป์ชัย ศรีญญา. (2549). *คู่มือการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตสำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน*.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑*
กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2552). *แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ สำนักกิจการพิเศษ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2548). *เอกสารประกอบการดำเนินงานโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก เล่ม 1*.
กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศุภมาส แจกโง้น. (2551). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ษมาพร ศรีอิทยาจิต. (2548). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สกล วรเจริญศรี. (2550). การศึกษาทักษะชีวิต และการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (ม.ป.ป.). การจัดการความรู้ (Knowledge management). สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม
- สถาบันเพื่อเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการความรู้ : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และจัดการความรู้ในส่วนราชการ
- สมจิตร สุใจยา. (2549). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม เรื่อง สุขอนามัยส่วนบุคคลเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สันต์ สุวทันพรกุล. (2551) การวิจัยและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อุสาโห และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2554). รายงานการสังเคราะห์กรณีศึกษา: สภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพจิต, กรม สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2543). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: โรงพิมพ์ ร.ส.พ..
- สุธิดา สังฆรักษาสัตย์. (2543). การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศน์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Ansell, D. & Morse, J. (1996). *Life skills strengths/Needs Assessment Guideline Questions*. New Jersey's Life Skills Assessment System.
- Asian Productivity Organization. (2010). *Knowledge management tools and techniques manual*). Asian Productivity Organization; Tokyo.
- Bailey, S. J. & Deen, M. Y. (2002). Development of a Web-Based Evaluation System: A Tool for Measuring Life Skills in Youth and Family Program. *Family Relations*. (51). 138-147.
- Bastian, V. A. et al. (2005). Emotional intelligence predicts life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personality and Individual Differences*. (35). 1135-1145.
- Bressani, R. V. & Downs, A C. (2002). Youth independent living assessment: testing the equivalence of web and paper/pencil versions of the Ansell-Casey Life Skills Assessment. *Computers in Human Behavior*. (18). 453-464.
- Butterwick, S. & Benjamin, A. (2006). The Road to employability through personal development: a critical analysis of the silences and ambiguities of the British Columbia (Canada) Life Skills Curriculum. *Journal of Lifelong Education*. (25)1. 75-86.
- CASAS. *Essential Life and Work Skills for Youth and Adults*. [online]. (2008). Available from: <https://www.casas.org/home/> [2011, September 6]
- Campo, A. E. et al. (2008). Effects of Life Skills Training on Medical Students' Performance in Dealing with Complex Clinical Cases. *Academic Psychiatry*. 32(3). 188-193.
- Children's administration division of children and family services. (2000). *Life skills inventory independent living skills assessment tool*. Department of Social & Health Services.
- Clark, M. A. & Devaney, B. (2006). *First Year Impacts of the Heritage Keepers Life Skills Education Component*. Washington, DC. Department of Health and Human Services Office of the Assistant Secretary for planning and Evaluation.

- Deen, M. K., Bailey, S. J. & Parker, L. (2002). *Life Skills Evaluation System : Measuring Growth in Life Skills for Youth and Family Program*. Washington: Washington State University. Retrieved January 3, 2010, from <http://www.ext.wsu.edu/lifeskills/viewlife.asp>
- Dunn, E. & Arbuckle, G. (2003). *Life skills in children of incarcerated fathers*. University of Missouri-Columbia.
- Dykerman, C., Herr, E.L., Ingram, M., Wood, C., Charles, S., Pehrsson, D. (2001). *The taxonomy of Career Development Interventions that occur in America's Secondary School*. St.Paul: National Research Center for Career and Technical Education, University of Minnesota.
- Efthimiadis-Keith, H. (2007). Personal transformation and leadership: Student responses to the Life-skills module at the University of Limpopo, 2003-2006. *SAJHE*. 21(7). 858-869.
- enGauges. (2003). *enGauges for 21st century skills for 21st century learners*. The North Central Regional Educational Laboratory and the Metiri Group.
- Faul, M. & Camacho, K. (2004). *Knowledge sharing toolkit: An evolving collection of practical knowledge sharing techniques*. Bellanet.
- Goudas, M., Dermitzaki, I., & Leondari, A. (2006). The effectiveness of teaching a life skills program in a physical education context. *European Journal of Psychology of Education*. Vol.21.
- Gould, D. et al. (2006). Future Directions in Coaching Life skills: Understanding High School Coaches' Views and Needs. *The online Journal of Sport Psychology*. 8(3). 28-38.
- Jones, M. I. & Lavallee, D. (2009). Exploring the life skills needs of British adolescent athletes. *Psychology of sport and Exercise*. 10.159-167.
- Junge K., S., Manglallan, S. & Raskauskas J. (2003). Building Life Skills Through Afterschool Participant of California Cooperative Learning. *Child Syudy Journal*. 33(3). University of California.
- Kadish, T, E. et al. (2001). Identifying yhe Developmental Strenghts of Juvenile Offenders: Assessing Four Life-Skills Dimensions. *Journal of Addictions*. (21). 85-95.

- Leask, M. et al. (2008). *Knowledge management tools and techniques: helping you access the right knowledge at the right time*. Improvement and development agency for local government.
- Lou, C. et al. (2008). Impact of Life Skills Training to Improve Cognition on Risk of Sexual Behavior and Contraceptive Use among Vocational School Students in Shanghai, China. *Journal of Reproduction & Contraception*. 19(4). 239-251.
- Long, C. et al. (2006). Assessing Cultural Life skills of American Indian Youth. *Child Youth Care Forum*. (35). 289-304.
- Macintyre, K. et al. (2000). *Assessment of life skills programmes a study of secondary schools in Durban Metro and Mtunzini Magisterial Distric*. Transition to adulthood in the context of AIDS in South Africa. Tulane University, University of Colorado Health Sciences Center and Population Council.
- Mangrulkar, L., Whitman, C. V., & Posner, M. (2001). *Life Skills Approach to Child and Adolescent Health Human Development*. Washington, DC: Education Development Center, Inc.
- Meadus, R. J. (2007). Adolescents coping with mood disorder: a grounded theory study. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. (14). 209-217.
- Neeley, S. J. (2004). *A Model Comprehensive Developmental Guidance and Counseling Program for Texas Public Schools*. Austun: Texas Education Agency
- Nollan, K. A. et al. (2002). Risk and protective factors influencing life skills among youths in long-term foster care. *International Journal of Child & Family Welfare*. 5-17.
- Nonaka, L. & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press. New York.
- Partner for 21st century skills. (2009). *Framework for 21st century learning*. Tucson.
- Phelps, C. & Kotrlik, J. W. (2007). The relationship between participation in community service-learning projects and personal and leadership life skills development in 4-H leadership activities. *Journal of Agricultural Education*. 48(4). 67-81.
- Quah, H. & Truong, T. (2011). High school career education: policy and practice. *Canadian Journal of Education Administration and Policy*. 123. 20-23.

- Ramalingam, B. (2006). *Tools for knowledge and learning: A guide for development and humanitarian organizations*. Research and Policy in Development Programme; London.
- Schrader, P. G., & Brown, S. W. (2008). Evaluating the first year experience : students' knowledge, attitudes, and behaviors. *Journal of advanced academics*. 19(2). 310-343.
- Sharma, S. (2003). Measuring life skills of adolescents in a secondary school of Kathmandu: an experiences. *Kathmandu University Medical Journal*. (1)3. 170-176.
- Shechtman, Z., Levy, M., & Leichtentritt, J. (2005). Impact of Life Skills Training on Teachers' Perceived Environment and Self-Efficacy. *The Journal of Educational Research*. 98(3). 144-154.
- Spence, S. H., Young, A. D., Toon, C., & Bond, S. (2009). Longitudinal examination of the associations between emotional dysregulation, coping responses to peer provocation, and victimisation in children. *Australian Journal of Psychology*. 61(3). 145-155.
- Student Affairs Information and Research Office. (2009). *Life skills for College Women and Men Assessment Summary-Academic Years 2004-2007*. Student Affairs Information and Research Office. UCLA SAIRO.
- UNICEF. (2004). *Definition of Terms : Life skills*. Retrieved January 17, 2010, from <http://www.unicef.org/teachers/teacher/lifeskill/htm>
- UNESCO. (2002). Focusing Resources on Effective School Health. Retrieved January 17, 2010, from http://portal.unesco.org/education/en/ev.phpURL_ID=36637&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- UNESCO. (2005). *Contributing to a More Sustainable Future: Quality Education, Life Skills and Education for sustainable Development*. Paris. Division for the Promotion of Quality Education.
- Vicary, J. R. et al. (2006). Results of a 3-Year Study of Two Methods of Delivery of Life Skills Training. *Health Education & Behavior*. (33). 325-339.

Walker, P. (2008). What Do Students Think They (Should) Learn at College? Student Perceptions of Essential Learning Outcomes. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*. (8)1. 45-60.

WHO. (1997). *Life skills education for children and adolescents in schools*. Geneva: WHO.

Workshops, Inc. (2009). *Life skills for vocational success*. [online]
<http://www.workshopsinc.com/manual/index.html> [6 september 2010]

Zollinger, T. W., et al. (2003). Impact of the life skills training curriculum on middle school students tobacco use in Marion country, Indiana, 1997-2000. *Journal of School Health*.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อโรงเรียนกรณีศึกษา

รายนามโรงเรียนกรณีศึกษา

1. โรงเรียนวัดสวนส้ม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา
2. โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สังกัดสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร
3. โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
4. โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
5. โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา
6. โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา
7. โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา
8. โรงเรียนบ้านสดำ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติการ

1. นายอัมพร สุวรรณจันทร์
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสวนส้ม
2. นางอุทัยวรรณ ภัททวงศ์
ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา (วิชาภาษาไทย) โรงเรียนวัดสวนส้ม
3. นางสุพิศตรา ชุ่มฤทัย
ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา (วิชาภาษาอังกฤษ) โรงเรียนวัดสวนส้ม
4. นายศาสตรา พรหมอาร์ักษ์
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี
5. นางสาวสายใจ ประเสริฐสุข
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี
6. นายเกรียงศักดิ์ ฤกษ์งาม
ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา (งานเกษตร) โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์
7. นางอรัญญา ฤกษ์งาม
ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา (การงานฯ) โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล

ผู้ช่วยดำเนินการสนทนากลุ่ม นางสาวยุวรี ผลพันธิน และ นางสาวมิ่งขวัญ ภาคส์ญไชย

ผู้สังเกตการณ์และที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (ต่อ)

กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ/คณาจารย์ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านทักษะชีวิต 1. อาจารย์ ดร.นฤมล พระใหญ่

ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. อาจารย์ ดร.มนัสนันท์ น้ำสมบูรณ์

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญาพิมพ์ อูสาโ

ภาควิชานโยบาย การจัดการและการเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ

ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. อาจารย์รังรอง สมมิตร

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. อาจารย์อักษรา พันธะไครต

ครูโรงเรียนศิษย์เก่าวังหลังวัฒนา

ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล

ผู้ช่วยดำเนินการสนทนากลุ่ม นางสาวยุวรี ผลพันธิน และ นางสาวมิ่งขวัญ ภาคส์ญไชย

ผู้สังเกตการณ์และที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและการสนทนากลุ่ม



ที่ ศษ 0512.6 (2771)/55-

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสวนส้ม

ด้วย นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล นิสิตหลักสูตรครุศาสตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการศึกษา การศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยและพัฒนากลยุทธ์ทางเลือกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพบนฐานการจัดการความรู้” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้มีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วย การลงศึกษาภาคสนามกรณีศึกษา กับผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612



ที่ ศษ 0512.6(2771)/55-

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มีนาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group)

เรียน ผู้อำนวยการและคณาครู โรงเรียนวัดสวนส้ม

ด้วยนายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล นิสิตหลักสูตรครุศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัย การศึกษาภาควิชาชีพและจิตวิทยาการศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัย และพัฒนากลยุทธ์ทางเลือกเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตามแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพบนฐานการจัดการความรู้” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา และรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่ 28 มีนาคม 2555 เวลา 9.00-12.00 น. ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเข้าร่วมประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ในวันและเวลาดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

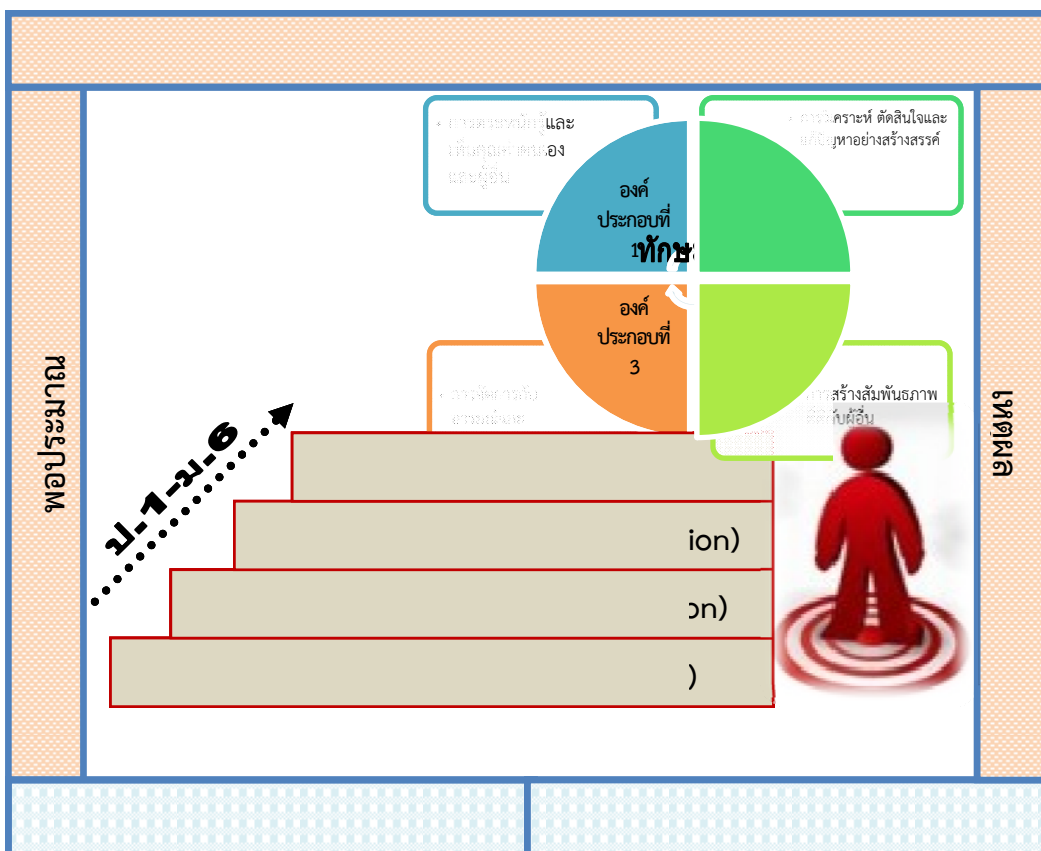
งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ภาคผนวก ง
คู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้

คู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การวิจัยและพัฒนากลยุทธ์ทางเลือกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพบนฐานการจัดการความรู้”



นายอิทธิพัทธ์ สุธันพรกุล
 รหัสประจำตัวนิสิต 5284275727

คู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ปีการศึกษา 2554
 คำนำ

คู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิจัยและพัฒนากลยุทธ์ทางเลือกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพบนฐานการจัดการ

ความรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ของการลงภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี

คู่มือฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดของของวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นการสรุป มโนทัศน์รวบยอดของการวิจัยและการระบุวัตถุประสงค์ของการลงภาคสนาม ส่วนที่ 2 นำเสนอข้อมูล การดำเนินการศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วย การเตรียมตัวของนักวิจัย สนามที่ลงศึกษา ภารกิจ สำคัญในแต่ละสนาม แผนการลงภาคสนาม เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ในภาคผนวกของคู่มือ ได้เพิ่มรายนามของโรงเรียนและที่อยู่รวมถึงตัวอย่างเครื่องมือในการ เก็บข้อมูลภาคสนาม และเพิ่มคำอธิบายมโนทัศน์ที่จำเป็นเพิ่มเติมในการวิจัยจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามให้มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธ์ สุวรรณมรรคา และ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันมีค่าในการ ปรับปรุงและพัฒนาคู่มือการลงภาคสนามฉบับนี้ให้มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้ ในทางปฏิบัติเพื่อให้ได้ ผลการวิจัยที่มีความครบถ้วน ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือและเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปสู่การพัฒนา กลยุทธ์ทางเลือกการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพต่อไป

นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล

มกราคม 2555

สารบัญ

คำนำ.....

สารบัญ

ตอนที่ 1 แนวคิดของวิทยานิพนธ์

1. มโนทัศน์รวบยอดของวิทยานิพนธ์.....

2. วัตถุประสงค์ของการลงภาคสนาม

ตอนที่ 2 การดำเนินการศึกษาภาคสนาม

1. การเตรียมตัวของนักวิจัย

2. สนามที่ลงศึกษา
3. ภารกิจสำคัญในแต่ละสนาม
4. แผนการลงภาคสนาม
5. เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ภาคผนวก

1. รายนามของโรงเรียนและที่อยู่
2. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

 - 2.1 แนวทางการสังเกตบริบทของโรงเรียน
 - 2.2 แบบบันทึกการสังเกตบริบทของโรงเรียน
 - 2.3 แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
 - 2.4 แนวทางการสัมภาษณ์ครูกลุ่มเป้าหมาย
 - 2.5 แบบบันทึกการสัมภาษณ์
 - 2.6 แนวทางการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.7 แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.8 แบบวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียนและเอกสารการสอนของครู

3. เอกสารโน้ตค้นที่จำเป็นเพิ่มเติม

 - 3.1 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้
 - 3.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.3 แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.4 แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ตอนที่ 1
แนวคิดของวิทยานิพนธ์

1. มโนทัศน์รวบยอดของวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสู่สังคมฐานเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ความเสื่อมของวัฒนธรรมและศีลธรรม ระบบการศึกษาที่มีในปัจจุบันขาดบทบาทเพียงพอในการเตรียมคนและพัฒนาศักยภาพของคนให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเศรษฐกิจได้ ประชากรขาดทักษะในการคิดและไม่สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตั้งแต่ปัญหาส่วนตัวไปจนถึงครอบครัว ชุมชน และประเทศ ซึ่งเป็นปัญหามีระดับธรรมดาไปจนถึงขั้นซับซ้อนทั้งนี้การพัฒนาประชากรนั้นจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความคิด ทักษะจากหลายสาขามาช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

การศึกษาทักษะชีวิตในสาขาการศึกษานั้นได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ แนวคิด แนวปฏิบัติมากกว่าสองทศวรรษ โดยทักษะชีวิตในปัจจุบันนั้นยังคงอยู่ในกระแสของการศึกษาวิจัยทั้งในแง่ของการแก้ไขและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประเด็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับทักษะชีวิตมีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มที่ศึกษา วิธีการศึกษา รวมถึงตัวแปรที่ศึกษา โดยในแต่ละมิติของการศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับสภาพของแต่ละสังคมที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยเฉพาะนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร ที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมในแต่ละช่วงเวลา

การริเริ่มการพัฒนาและการนำการจัดการศึกษาทักษะชีวิตเข้าสู่โรงเรียนนั้นได้นำไปใช้ในหลายประเทศทั่วโลก โดยความต้องการจำเป็นของการจัดการศึกษานั้นเป็นไปเพื่อการเผชิญความท้าทายในชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาโรคเอดส์ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ความรุนแรง เป็นต้น ในหลายประเทศได้มีการพิจารณาการพัฒนาการจัดการศึกษาทักษะชีวิตในการปฏิรูปการศึกษาโดยสนองต่อสังคมสมัยใหม่และชีวิตยุคเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนั้นได้ออกแบบเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติและได้มีการเสริมแรงทักษะทางจิตวิทยาในวิถีทางวัฒนธรรมและด้านการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามบริบท โดยมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคคลและสังคม การป้องกันสุขภาพของตนเองและปัญหาทางสังคมและการปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมบุคคลเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งในบ้าน ชุมชน และสถานที่ทำงาน โดยใช้หลักการเรียนรู้ (learning to know) เรียนรู้ที่จะทำ (learning to do) และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น (learning to live together and with others) (WHO, 1997; UNESCO, 2005)

ในช่วงที่ผ่านมาในระบบการศึกษาไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษานั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเหมาะสมกับการพัฒนาสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่สามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนอย่างเต็มที่ ปลูกฝังให้มินิรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

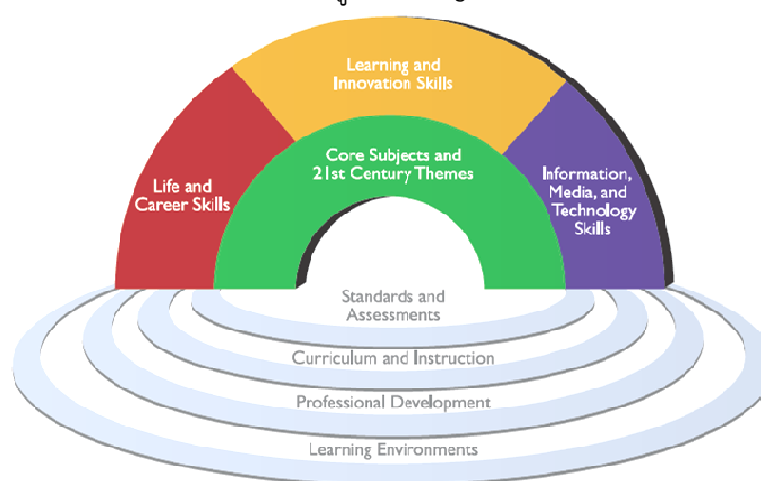
มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหา มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักพึ่งตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่ดีเพื่อการดำเนินชีวิต สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สิ่งเหล่านี้อาจกล่าวโดยรวมได้ว่าเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตในการอยู่ในสังคมอย่างสมบูรณ์ และในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองนี้ (พ.ศ. 2552-2561) ได้มีการกำหนดทักษะชีวิตในด้านความสามารถและทักษะตามจุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นการต่อยอดถึงการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนอย่างชัดเจนและมีทิศทางมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551; กระทรวงศึกษาธิการ, 2548; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

การปฏิรูปการศึกษานั้นได้มีการพัฒนาไปสู่รูปแบบการเปลี่ยนผ่านการศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีศักยภาพ เป็นทรัพยากรบุคคลที่เน้นความรู้คู่คุณธรรมและความพอเพียง รวมทั้งมีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นแนวคิดในการนำความรู้มาสร้างเป็นผลผลิตที่พัฒนาขึ้นโดยเกิดจากความรู้เป็นฐานหลัก (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ที่ได้กล่าวถึงสังคมในปัจจุบันและในอนาคตว่าสภาพสังคมไทยนั้นมีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของโลก เป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้โดยมีการเรียนรู้ ความรู้ และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา โดยแผนการศึกษาแห่งชาติมีสาระหลักในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ของ แผนฯ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักการแห่งกรอบแนวคิดด้านการบูรณาการนั้นได้ คำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งต้องเป็นการศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีทักษะอาชีพ พัฒนาสมรรถนะเพื่อการแข่งขันและรู้ทันโลก รวมทั้งศึกษาตลอดชีวิตเพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์เอกสารหลักทางการศึกษาอันได้แก่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2552) พบว่า เป้าหมายคุณลักษณะของผู้เรียนตามแนวการศึกษาที่มีความสอดคล้องกันโดยมีจุดเน้นในเรื่องของการมีทักษะชีวิตอย่างสมบูรณ์ในประเด็นของ 1) เรื่องราวของตนเอง ชุมชน 2) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม 3) ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) ทักษะการคิด 6) ความรู้ตามหลักสูตรการศึกษา 7) การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง และ 8) ทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งทักษะในการประกอบอาชีพนั้นนับเป็นปลายทางของคุณลักษณะของผู้เรียนในการนำความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นไปใช้จริงในชีวิตประจำวันเพื่อให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หากพิจารณาทักษะสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แล้ว enGauges (2003) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตเพื่อการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่า โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่การรู้หนังสือในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (digital-

age literacy) การคิดอย่างสร้างสรรค์ (inventive thinking) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) การมีผลิตภาพที่สูง (high productivity) ส่วน Partner for 21st century skills (2009) ได้พัฒนากรอบแนวคิดของวิสัยทัศน์ความสำเร็จและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในโลกฐานเศรษฐกิจ โดยเน้นทักษะ ความรู้ ทักษะเฉพาะ ความเชี่ยวชาญชำนาญ และการรู้หนังสือ โดยมีการพัฒนาเนื้อหาความรู้แกนทางวิชาการมีการพัฒนาความรู้ทางวิชาการจนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพ (life and career skills) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning and innovation skills) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information, media, and technology skills) ทั้งนี้โรงเรียนมีความจำเป็นในการสนับสนุนด้านมาตรฐานและการประเมิน (standards and assessments) หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ (curriculum and instruction) การพัฒนาวิชาชีพ (professional development) และ บรรยากาศในการเรียนรู้ (learning environment) ดังแผนภาพที่ 2



แผนภาพ ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
ที่มา Partner for 21st century skills (2009)

ในมิติด้านทักษะชีวิตและอาชีพนั้น Partner for 21st century skills (2009) ได้กล่าวว่า ชีวิตและสภาพแวดล้อมการทำงานในทุกวันนี้ต้องไปไกลกว่าทักษะการคิดและความรู้ในเนื้อหา โดยความสามารถที่จะนำทางชีวิตที่ซับซ้อนและสภาพแวดล้อมในการทำงานในยุคข้อมูลข่าวสารที่มีการแข่งขันทั่วโลกทำให้ผู้เรียนนั้นต้องการพัฒนาชีวิตที่เพียงพอและทักษะในการทำงาน การมีทักษะชีวิต และทักษะอาชีพที่ตั้นนั้นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ (flexibility and adaptability) มีการคิดริเริ่มและการกำกับตนเอง (initiative and self-direction) มีทักษะทางสังคมข้ามวัฒนธรรม (social and cross cultural skills) มีการสร้างผลิตผลและมีความรับผิดชอบ (productivity and accountability) มีความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) จากผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นนอกจากทักษะชีวิต (life skills) ที่ผู้เรียนพึงมีแล้วนั้น ทักษะอาชีพ (career skills) เป็นทักษะหนึ่งที่ต้องส่งเสริมผู้เรียนเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (career education) เป็นอีกกรอบความคิดหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ,

2542; กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2552) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน สิ่งสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งระยะเวลาที่ได้ศึกษาหาความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอันดีผ่านการศึกษ การฝึกอบรม และการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จะตัดสินใจในการศึกษาต่อ และการทำงานต่อไปได้ ในอนาคต จากการศึกษาสภาพและลักษณะการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของสิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อุสาโท และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2553) พบว่า ภาพรวมของการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีนั้นมีการจัดการศึกษาโดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการบูรณาการเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในโครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งได้รับการส่งเสริมจากโครงการเศรษฐกิจพอเพียงจากภายนอก ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่สามารถจะนำไปปรับใช้ในการฝึกอาชีพและใช้ในวิถีการทำงาน

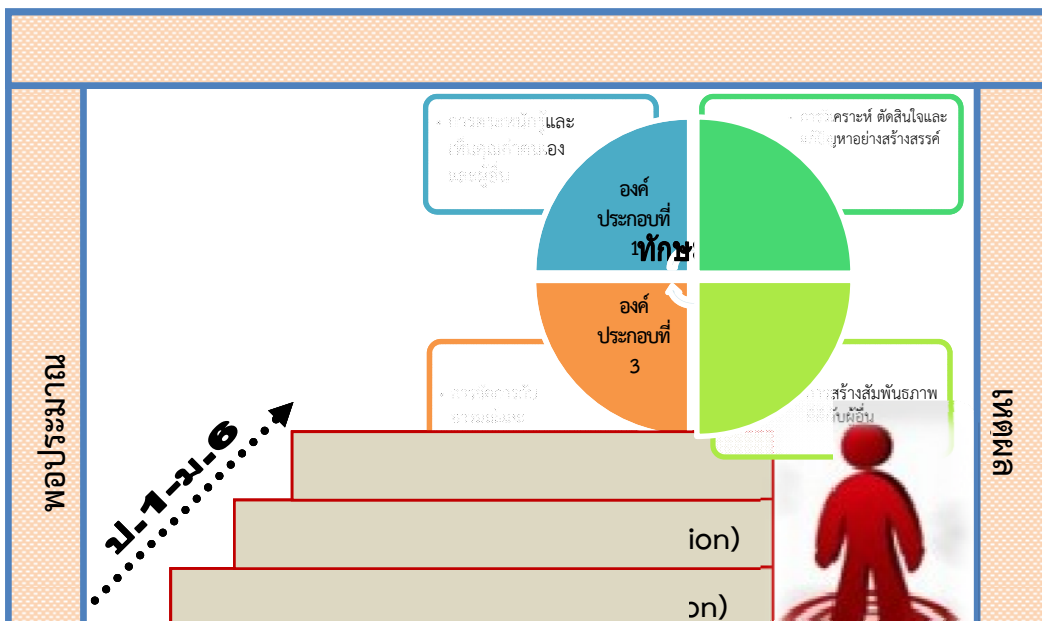
จากความสำคัญและความเชื่อมโยงของทักษะชีวิตและการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดทางเลือกหนึ่งซึ่งแนะนำแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของทุกคน ให้ดำเนินไปในทางสายกลางเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ตีพอสมควร ต่อมาเมื่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (วิจารณ์ พานิช, 2554; สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553; คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุช, 2552)

การศึกษาเรื่องทักษะชีวิตไม่ว่าจะมองในแง่มุมใดหรือมิติใดก็ตาม เป้าหมายหลักที่เป็นจุดรวมที่เป็นสากลของทุกนิยามความหมายก็คือ การส่งเสริม แก้ไข หรือพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่พึงประสงค์สามารถใช้ชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปลอดภัย มีคุณค่า ด้วยรูปแบบและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม หรือกรอบทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดเป็นผลผลิตทางองค์ความรู้จากงานวิจัยทั้งในระดับสากลและระดับประเทศที่มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป และการศึกษาทักษะชีวิตนั้นยังคงมีแนวโน้มในการศึกษาอย่างต่อเนื่องต่อไป และเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมนุษย์ยังต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมและสังคมมีลักษณะเป็นพลวัตรปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ มนุษย์จึงต้องมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกันตนเองอยู่ตลอดเวลา

การจัดการความรู้ (knowledge management) นั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายในลักษณะของการบรรลุงาน การพัฒนาคนและพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้โลกในยุคปัจจุบันนั้นเป็นโลกยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based society) ทุกสังคมจะต้องมีความสามารถในการนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมสำหรับใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนและ

พัฒนาสังคม ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างขึ้นนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างทั่วถึงและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันและเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมดุล (วิจารณ์ พาณิช, มปป.; สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, มปป) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการจัดการความรู้นั้นเป็นเทคนิคเน้นการนำความรู้มาจัดการอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่เน้นความรู้ในสองลักษณะ คือ ความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) และความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (tacit knowledge) โดยมีลักษณะเป็นวงจรความรู้ (knowledge spiral : SECI Model) กล่าวคือ การแบ่งปันและสร้างความรู้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงของผู้ที่สื่อสารระหว่างกัน (socialization) การแบ่งปันและสร้างความรู้จากการแปลงโดยเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร (externalization) การแบ่งปันและสร้างความรู้จาก explicit knowledge มาสร้างเป็นความรู้ประเภท explicit knowledge ใหม่ ๆ (combination) และการแบ่งปันและสร้างความรู้จาก explicit knowledge สู่อ tacit knowledge โดยมักจะเกิดจากการนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ในการปฏิบัติจริง ซึ่งเทคนิควิธีการของการจัดการความรู้นั้นมีหลากหลายประการขึ้นอยู่กับการเลือกและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องตามเป้าหมายและบริบท เทคนิควิธีการเหล่านี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่ได้อย่างมีกระบวนการ มีความถูกต้อง ลึกซึ้ง ชัดเจนและมีความหมายมากขึ้น

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาทักษะชีวิตของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายการศึกษาชาติทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ซึ่งทักษะเหล่านี้เกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการจัดการศึกษาที่มุ่งสู่การประกอบอาชีพที่เน้นความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้เรียนตามลำดับขั้นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ได้แก่ ความตระหนักต่ออาชีพ (career awareness) ความเข้าใจต่ออาชีพ (career orientation) การสำรวจอาชีพ (career exploration) และการเตรียมสู่อาชีพ (career preparation) รวมถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีภายใต้เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ชญาพิมพ์ อุสาโท และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ, 2554; สันต์ สุวทันพรกุล, 2551; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2550; Partner for 21st century skills, 2009; Butterwick and Benjamin ,2006; enGauges, 2003; Junge et al., 2003) โดยกรอบแนวคิดมีลักษณะดังแผนภาพ



แผนภาพ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดนี้เป็นกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาภาคสนามเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดเก็บข้อมูลกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี (best practice) โดยใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดการความรู้ (knowledge management-based data collection) ซึ่งมีรายละเอียดนำเสนอในคู่มือการลงภาคสนามฉบับนี้

2. วัตถุประสงค์ของการลงภาคสนาม

การศึกษาภาคสนามในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนจากพหุกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี

ตอนที่ 2

การดำเนินการศึกษาภาคสนาม

1. การเตรียมตัวของนักวิจัย

1.1 ประเด็นข้อมูลสำคัญ

การจัดเก็บข้อมูลในการลงภาคสนามนี้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ อย่างน้อย 4 ประเด็นดังนี้

- 1) บริบทของโรงเรียน
- 2) ภาพความสำเร็จในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
- 3) กิจกรรม/โครงการที่มีลักษณะเด่นโดยเน้นการส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ
- 4) การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

1.2 วิธีการเตรียมตัวในการลงภาคสนาม

1) ศึกษาเอกสารสำคัญ จำนวน 2 ฉบับอย่างละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจและเก็บข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ประกอบด้วย

1.1) เอกสารโครงร่างวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรทางเลือกการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพบนฐานการจัดการความรู้”

1.2) คู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจัดการความรู้

2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของแต่ละโรงเรียนกรณีศึกษา เช่น จุดเด่นและผลงานของโรงเรียนก่อนลงไปเก็บข้อมูลภาคสนามจริงเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่และข้อมูลที่ต้องลงไปเก็บเพิ่มเติมจากภาคสนามให้สมบูรณ์

😊 *Rapid evidence review* เป็นเทคนิคการทบทวนเอกสารและงานวิจัยหรือประเด็นที่น่าสนใจในกรณีที่เหมาะสมและมีการบันทึกผลลัพธ์หลัก ๆ ไว้โดยเทคนิคนี้ใช้ก่อนการดำเนินภาคสนามเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นอันนำไปสู่ความเข้าใจในการลงภาคสนามมากยิ่งขึ้น

3) เตรียมอุปกรณ์การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ เครื่องมือการวิจัย (แบบบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต) และเครื่องช่วยบันทึกข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก ปากกา เป็นต้น

1.3 ภารกิจของผู้จัดเก็บข้อมูล

ภารกิจของผู้จัดเก็บข้อมูลนั้นต้องดำเนินกิจกรรมการจัดเก็บข้อมูลให้ครบทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่

1) ถ่ายภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละสนาม เช่น สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูทั้งในและนอกห้องเรียน การทำกิจกรรมของนักเรียนทั้งภายในและนอกห้องเรียน เป็นต้น

2) บันทึกเทปขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยได้รับอนุญาตจากผู้ถูกสัมภาษณ์เท่านั้น

3) เมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน นักวิจัยต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ขาดและเก็บรวบรวมเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนออกมาจากสนามทุกครั้ง

4) ให้บันทึกและจัดเก็บข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ รวมทั้งผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการประเมินและบทเรียนที่ได้จากแต่ละโรงเรียนให้เสร็จก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสนามถัดไป

2. สนามที่จะลงศึกษา

เกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่น่าสนใจ (interesting practice cases / good practice cases) ผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 8 โรงเรียน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษาดังนี้

1) เป็นโรงเรียนที่ทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

2) เป็นโรงเรียนที่มีบริบทที่น่าสนใจ ทั้งในด้านการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

3) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความสนใจ ให้ความร่วมมือและอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย

☺ **Good Practice** เป็นแหล่งความรู้หรือวิธีการที่ดีเด่นระดับจุดแข็งหรือประโยชน์จากกรณีศึกษาและบรรยายแนวคิดวิธีการตามบริบทนั้น ๆ รวมถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น และอาจบอกให้รู้ถึงกิจกรรมในอนาคต โดยวิธีการนี้มีความเชื่อมโยงกับการใช้ความรู้ทั้งความรู้ภายในตน (tacit knowledge) และความรู้เด่นชัด (explicit knowledge)

☺ **Case study** เป็นการศึกษาโครงการหรือส่วนสำคัญของโครงการ มีโครงสร้างที่ชัดเจนในการศึกษานำไปสู่ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากโครงการ มีการนำประโยชน์ที่ได้สู่การถ่ายโอนข้อมูลสู่การปฏิบัติต่อไป

รายชื่อโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่น่าสนใจ (interesting practice cases / good practice cases) จำนวน 8 โรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนวัดสวนส้ม จังหวัดสมุทรปราการ
- 2) โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 3) โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) จังหวัดจันทบุรี
- 4) โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จังหวัดจันทบุรี
- 5) โรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
- 6) โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี จังหวัดเชียงราย
- 7) โรงเรียนบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
- 8) โรงเรียนบ้านสดำ จังหวัดศรีสะเกษ

โดยโรงเรียนกรณีศึกษานั้นมีความแตกต่างในสภาพบริบท ได้แก่ ภูมิภาค สังกัด ขนาด โรงเรียน ระดับชั้นที่ทำการสอน และบริบทชุมชน ดังข้อมูลในตาราง

ตาราง การวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนกรณีศึกษา

ลำดับ	โรงเรียน	จังหวัด	สังกัด			ภาค					ขนาด			ระดับ			บริบท	
			สพฐ.	สช.	กทม.	เหนือ	ตอ./น.	ตต.	ตอ.	กลาง	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ประถม	มัธยม	ประถม-มัธยม	ในเมือง	นอกเมือง
1	วัดสวนส้ม	สมุทรปราการ	✓							✓		✓		✓			✓	
2	คลองพิทยาลงกรณ์	กรุงเทพฯ			✓					✓		✓		✓			✓	
3	ลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์)	จันทบุรี		✓									✓			✓	✓	
4	สตรีมารดาพิทักษ์	จันทบุรี		✓									✓			✓	✓	
5	จุฬารัตน์ราชวิทยาลัย เพชรบุรี	เพชรบุรี	✓					✓				✓			✓			✓
6	บ้านห้วยไร่สามัคคี	เชียงราย	✓			✓						✓				✓		✓
7	บ้านแท่น	ชัยภูมิ	✓				✓						✓		✓			✓
8	บ้านสดำ	ศรีสะเกษ	✓				✓				✓			✓				✓

3. การกิจสำคัญในแต่ละสนาม

ภารกิจสำคัญในเก็บข้อมูลในแต่ละภาคสนาม ประกอบด้วย 6 ภารกิจ ได้แก่

- 1) การสังเกตบริบทของโรงเรียน
- 2) การเข้าพบผู้บริหารโรงเรียน
- 3) การสังเกตกิจกรรม/โครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
- 4) การสังเกตการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน
- 5) การสัมภาษณ์ครู ผู้บริหาร และ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- 6) การศึกษาเอกสาร ได้แก่ หลักสูตรของโรงเรียน แผนงานของโรงเรียน รายงานประจำปี

ระบบการบริหารงาน การนิเทศติดตาม รายงานการประเมินตนเองของโรงเรียน (SAR) ฯลฯ

เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเน้นการใช้การจัดการความรู้ด้วยเทคนิคของ After action review / Retrospect (review) / Activities-based knowledge mapping และ story(telling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

☺ **After action review** เป็นการดำเนินการตรวจสอบผลของกิจกรรมว่าเหตุผลใดที่ทำให้เกิดการบรรลุหรือไม่บรรลุเป้าหมาย กรณีที่ไม่บรรลุตามเป้าหมายนั้นจะหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป กรณีบรรลุตามเป้าหมายจะหากกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานต่อไป

☺ **Retrospect (review)** เป็นการสนทนาเชิงลึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินโครงการ เหตุการณ์หรือกิจกรรม มีโครงสร้างในการช่วยบุคคลในการสะท้อนคิดในรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยการทบทวนนี้เป็นการตรวจสอบให้แน่ใจเกี่ยวกับการเรียนรู้สิ่งที่ได้เกิดขึ้น ความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น พิจารณาดูสิ่งที่ต้องปรับปรุงในครั้งต่อไป

☺ **Activities-based knowledge mapping** เป็นการเข้าถึงความรู้ทั้งปัจจุบันเข้าและผลผลิตเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมและกระบวนการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจว่ากิจกรรมนั้นมีลำดับขั้นอย่างไรมีเงื่อนไขหรือต้องอาศัยการพึ่งพาอย่างไร ใครเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม ปัจจุบันเข้า ข้อมูล และความรู้อะไรบ้างที่ทำให้กิจกรรมดำเนินการไปได้

☺ **Story(telling)** เป็นเทคนิคที่มีประโยชน์มากการนำผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์สูงเป็นผู้เล่าเรื่องความสำเร็จของงานที่ทำให้เกิดการกระจายความรู้ไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่ต้องการความรู้นั้น ๆ โดยเป็นความรู้ที่อยู่ในตนซึ่งอาจอธิบายได้อย่างเพื่อแลกเปลี่ยนต่อผู้อื่น เป็นการเล่าอย่างมีโครงสร้างตามพื้นฐานของความเป็นจริง

4. แผนการลงภาคสนาม

โรงเรียน อำเภอ จังหวัด

วันที่-..... เดือน พ.ศ.

วัน/เวลา	8.00 – 9.00	9.00 – 10.00	10.00 – 11.00	11.00 – 12.00	12.00 – 13.00	13.00 – 14.00	14.00 – 15.00	15.00 – 16.00	16.00 – 17.00
วันที่ 1	1) เข้าพบผู้บริหารชี้แจง วัตถุประสงค์ เพื่อขออนุญาตเก็บ ข้อมูล และสร้างความสัมพันธ์กับ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน		1) สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน 2) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ของโรงเรียน		โรงเรียนพระยาพิชัยดาบหัก รพช.อำเภอเมืองพิษณุโลก สังกัดสพป.พิจิตรเขตที่ 1	1) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรม/ โครงการ 2) สัมภาษณ์ครู และ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการเรียนรู้/กิจกรรม/โครงการ		ยี่สิบหะระยี่	
วันที่ 2	1) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรม/โครงการ 2) สัมภาษณ์ครู และ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้/ กิจกรรม/โครงการ		1) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรม/ โครงการ 2) สัมภาษณ์ครู และ/หรือบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/โครงการ						
วันที่ 3	ศึกษาเอกสาร เช่น แผนการสอน การวิเคราะห์หลักสูตร สื่อการเรียน การสอน และผลงานนักเรียน เป็นต้น		ศึกษาเอกสาร (ต่อ)						
วันที่ 4	1) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรม/โครงการ 2) สัมภาษณ์ครู และ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้/ กิจกรรม/โครงการ		1) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรม/ โครงการ 2) สัมภาษณ์ครู และ/หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการเรียนรู้/กิจกรรม/โครงการ						
วันที่ 5	เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์ในวัน 1-4		วิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมของกรณีศึกษา						

หมายเหตุ แผนการลงภาคสนามอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมกับสภาพของกรณีศึกษา

5. เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล

เครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลประกอบด้วย

1. การสังเกตบริบทของโรงเรียน
2. การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
3. แบบวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียนและเอกสารการสอนของครู
4. การสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. การสัมภาษณ์ครูกลุ่มเป้าหมาย
6. การสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

หมายเหตุ ตัวอย่างเครื่องมือดังรายละเอียดในภาคผนวก

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การจัดกระทำข้อมูล ได้แก่ การลดทอนข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเขียนรายงานการวิจัย โดยขั้นตอนในการจัดกระทำข้อมูลมีลักษณะและรายละเอียด ดังนี้

6.1 การลดทอนข้อมูล ในการศึกษาภาคสนามในแต่ละครั้งผู้วิจัยต้องจดบันทึกข้อมูลภาคสนามแบบละเอียด (full field note) หลังจากนั้นผู้วิจัยนำบันทึกมาอ่านทบทวน และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาในแง่ใดบ้าง แล้วนำมาเขียนประเด็นในการศึกษาเอาไว้ให้ชัดเจน เช่น ลักษณะการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจเพิ่มเติมข้อคิดเห็นหรือประเด็นวิเคราะห์ที่ได้จากเรื่องนั้น ๆ

6.2 การตรวจสอบข้อมูล ในระหว่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลที่ได้มาทั้งด้านความตรงและความเที่ยง โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation)

1) *การตรวจสอบด้านความครบถ้วนของข้อมูล (data triangulation)* เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว จึงทำการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อเวลาต่างกัน ต่างสถานที่และผู้ใช้ข้อมูล ที่ต่างบุคคลกันแล้วข้อมูลที่ได้มา จะเหมือนกันหรือไม่

2) *การตรวจสอบด้านความเป็นจริงของข้อมูล* ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูลโดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodology triangulation) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกันอย่างหลากหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร

3) *การตรวจสอบด้านความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของข้อมูล* ผู้วิจัยได้ตรวจสอบจากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบว่า ผู้วิจัยตีความหมายถูกหรือไม่อย่างไร และเนื่องจากผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลานาน จึงสามารถตรวจสอบและเข้าใจประเด็นสำคัญได้อย่างถูกต้อง

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษาด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยเน้นเนื้อหาที่อิงจากกรอบแนวคิดการวิจัยและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

2) การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic analysis) ใช้การตีความหมายเพื่อสร้างข้อสรุปจากเหตุการณ์ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และวิเคราะห์เอกสาร และใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล

3) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (typological analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ โดยการใช้นิยามทฤษฎีและแบบไม่ใช้นิยามทฤษฎี

4) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การที่ผู้วิจัยนำเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่ได้จำแนกข้อมูลแล้วนั้นมาเปรียบเทียบกัน การใช้วิธีการเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์เช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมและการสร้างทฤษฎีโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (constant comparative analysis)

6.4 การนำเสนอข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสร้างภาพรวมจากเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่เกิดจากเหตุการณ์ที่พบ ซึ่งเป็นลักษณะของการอุปนัย (inductive approach) จากนั้นเขียนรายงานการวิจัยแบบพรรณนา (description) และพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description)

นอกเหนือจากการนำเสนอข้อมูลเชิงการบรรยายและพรรณนาแล้ว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการใช้แผนผังมโนทัศน์ (mind mapping) เพื่อแสดงความเชื่อมโยงทางความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

☺ *Knowledge mapping (Mind mapping)* เป็นการใช้แผนผังที่มีประสิทธิภาพมากในการนำไปใช้ทุกแง่มุมเพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้และการคิดที่ชัดเจนขึ้นส่งเสริมความสามารถและควมมีประสิทธิภาพ และใช้กับการจัดการกับสารสนเทศในลักษณะที่เกิดจากการไหลไปตามธรรมชาติของความคิด ใช้ได้ในลักษณะบุคคลและกลุ่มบุคคลเพื่อปรับปรุงงานให้ง่ายขึ้นจากความซับซ้อน

ภาคผนวก

1. รายนามของโรงเรียน

1. โรงเรียนวัดสวนส้ม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา
2. โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สังกัดสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร
3. โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
4. โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
5. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา
6. โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา

7. โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษา
8. โรงเรียนบ้านสดำ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา

2. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

- 2.1 แบบวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียนและเอกสารการสอนของครู
- 2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย
- 2.3 แบบบันทึกการสังเกตบริบทของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม /
โครงการของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*หมายเหตุ ชนิดของเอกสาร ได้แก่ แผนงานโรงเรียน หลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดการเรียนรู้
ผลงานนักเรียน รายงานประจำปี ฯลฯ

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ. ตั้งแต่เวลา ถึง

สถานที่

ผู้สัมภาษณ์

ผู้ถูกสัมภาษณ์

(คำถาม / ข้อสังเกต)	(บันทึกคำสัมภาษณ์)
---------------------	--------------------

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน

ด้านผลงานดีเด่นเชิงประจักษ์

1. ผลงานดีเด่นของโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
2. โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในหรือนอกหลักสูตรใดบ้างเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน
3. กิจกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง
4. กิจกรรมดังกล่าวมีการให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพของนักเรียนอย่างไรบ้าง

ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียนของท่านมีผู้เกี่ยวข้องใดบ้าง ละมีส่วนร่วมอย่างไร

ด้านที่มาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการ

6. จากผลงานในปัจจุบันของโรงเรียนท่าน ความสำเร็จก่อนหน้านี้เป็นอย่างไร มีจุดเริ่มต้นอย่างไร มีการดำเนินการและการพัฒนาอย่างไรบ้าง

ด้านกลยุทธ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการ

7. กลยุทธ์ เทคนิค แนวคิด แนวปฏิบัติสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนของท่านมีอะไรบ้าง
8. ถ้าโรงเรียนอื่นต้องการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนแบบโรงเรียนท่าน โรงเรียนเหล่านั้นจะต้องทำอะไรบ้าง และทำอย่างไร

ด้านแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการ

9. ต่อจากนี้ไปท่านจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการอะไรต่อไป เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนและเป็นไปในลักษณะใด

แนวทางการสัมภาษณ์ครูกลุ่มเป้าหมาย

แนวทางการสัมภาษณ์ครูกลุ่มเป้าหมาย

ด้านการจัดการเรียนรู้

1. ท่านมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอะไรบ้าง และมีการดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
2. ท่านมีการประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างไรบ้าง
3. ท่านได้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการโดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของนักเรียนอย่างไรบ้าง
4. ท่านมีเทคนิคหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างไร และครูมีวิธีการเตรียมการสอนอย่างไร
5. ถ้าโรงเรียนอื่นต้องการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนแบบโรงเรียนท่าน โรงเรียนเหล่านั้นจะต้องทำอะไรบ้าง และทำอย่างไร

ด้านการสนับสนุน

6. ผู้บริหารให้การสนับสนุนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการของท่านอย่างไรบ้าง
7. มีครูท่านใดอีกบ้างที่ช่วยกิจกรรมของท่าน และช่วยในลักษณะใดบ้าง

ด้านผลที่เกิดขึ้น

8. การจัดการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นส่งผลสำเร็จต่อนักเรียนต่อโรงเรียน (หรือต่อชุมชน) มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร
9. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามกิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรม / โครงการ มีอะไรบ้าง มีสิ่งใดที่ควรปรับปรุงบ้าง

แนวทางการสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

1. นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมอะไรบ้างที่โรงเรียนจัดขึ้น (กิจกรรมที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน)
2. จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนและครูได้มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง
3. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อกิจกรรมดังกล่าวบ้าง
4. นักเรียนได้รับความรู้ หรือสามารถทำอะไรได้บ้างจากกิจกรรมดังกล่าว
5. นักเรียนคิดว่าจะเอาสิ่งที่ได้จากกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นไปใช้ได้อย่างไรบ้าง
6. จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนพบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง และมีวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไรบ้าง
7. นักเรียนเรียนรู้การทำงานกับเพื่อนนักเรียนอย่างไรบ้าง

แบบบันทึกการสังเกตบริบทของโรงเรียน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ตั้งแต่เวลา.....ถึง.....

3. เอกสารโน้ตที่จำเป็นเพิ่มเติม

เอกสารโน้ตที่เพิ่มเติมในเอกสารคู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามมี 3 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ 2) องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยนำเสนอเนื้อหาอย่างพอสังเขป ดังนี้

3.1 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้

เทคนิควิธีและเครื่องมือในการจัดการความรู้นั้นมีผู้เชี่ยวชาญและองค์กรต่าง ๆ ได้นำเสนอเทคนิควิธีการและเครื่องมือในการจัดการความรู้ รวมถึงการนำไปใช้ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยมีการจำแนกประเภทของเทคนิควิธีการในหลายลักษณะ เช่น การแบ่งตามศักยภาพและเป้าหมาย ของการนำไปใช้ แบ่งตามความสัมพันธ์ของข้อมูล แบ่งตามลักษณะของข้อมูล ฯลฯ ในการเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดการจัดการความรู้ในลักษณะที่บูรณาการผสานวิธีกัน 7 วิธี ดังนี้ 1) After action review 2) Retrospect (review) 3) Case study 4) Rapid evidence review 5) Activities-based knowledge mapping 6) Knowledge mapping (Mind mapping) 7) Story (telling) 8) Best Practice (International research development centre, 2011; Asian Productivity Organization, 2010; Leask et al., 2008; Ramalingam, 2006; Faul and Camacho, 2004) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

After action review เป็นการดำเนินการตรวจสอบผลของกิจกรรมว่าเหตุผลใดที่ทำให้เกิดการบรรลุหรือไม่บรรลุเป้าหมาย กรณีที่ไม่บรรลุตามเป้าหมายนั้นจะหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป กรณีบรรลุตามเป้าหมายจะหากลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานต่อไป

Retrospect (review) เป็นการสนทนาเชิงลึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินโครงการ เหตุการณ์หรือกิจกรรม มีโครงสร้างในการช่วยบุคคลในการสะท้อนคิดในรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยการทบทวนนี้เป็นการตรวจสอบให้แน่ใจเกี่ยวกับการเรียนรู้สิ่งที่ได้เกิดขึ้น ความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น พิจารณาดูสิ่งที่ต้องปรับปรุงในครั้งต่อไป

Case study เป็นการศึกษาโครงการหรือส่วนสำคัญของโครงการ มีโครงสร้างที่ชัดเจนในการศึกษานำไปสู่ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากโครงการ มีการนำประโยชน์ที่ได้สู่การถ่ายโอนข้อมูลสู่การปฏิบัติต่อไป

Rapid evidence review เป็นเทคนิคการทบทวนเอกสารและงานวิจัยหรือประเด็นที่น่าสนใจในกรณีพิเศษและมีการบันทึกผลลัพธ์หลัก ๆ ไว้โดยเทคนิคนี้ใช้ก่อนการดำเนินโครงการ

Activities-based knowledge mapping เป็นการเข้าถึงความรู้ทั้งปัจจัยนำเข้าและผลผลิตเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมและกระบวนการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจว่ากิจกรรมนั้นมีลำดับขั้นตอนอย่างไรมีเงื่อนไขหรือต้องอาศัยการพึ่งพาอย่างไร ใครเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม ปัจจัยนำเข้า ข้อมูล และความรู้อะไรบ้างที่ทำให้กิจกรรมดำเนินการไปได้

Knowledge mapping (Mind mapping) เป็นการใช้แผนผังที่มีประสิทธิภาพมากในการนำไปใช้ทุกแง่มุมเพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้และการคิดที่ชัดเจนขึ้นส่งเสริมความสามารถและความมีประสิทธิภาพ และใช้กับการจัดการกับสารสนเทศในลักษณะที่เกิดจากการไหลไปตามธรรมชาติของความคิด ใช้ได้ในลักษณะบุคคลและกลุ่มบุคคลเพื่อปรับปรุงงานให้ง่ายขึ้นจากความซับซ้อน

Story(telling) เป็นเทคนิคที่มีประโยชน์มากการนำผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์สูงเป็นผู้เล่าเรื่องความสำเร็จของงานที่ทำให้เกิดการกระจายความรู้ไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่ต้องการความรู้ นั้น ๆ โดยเป็นความรู้ที่อยู่ในตนซึ่งอาจอธิบายได้อย่างเพื่อแลกเปลี่ยนต่อผู้อื่น เป็นการเล่าอย่างมีโครงสร้างตามพื้นฐานของความเป็นจริง

Best Practice เป็นแหล่งความรู้หรือวิธีการที่ดีเด่นระบุถึงจุดแข็งหรือประโยชน์จากกรณีศึกษาและบรรยายแนวคิดวิธีการตามบริบทนั้น ๆ รวมถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น และอาจบอกให้รู้ถึงกิจกรรมในอนาคต โดยวิธีการนี้มีความเชื่อมโยงกับการใช้ความรู้ทั้งความรู้ภายในตน (tacit knowledge) และความรู้เด่นชัด (explicit knowledge)

ข้อสังเกตของวิธีการที่เลือกมานี้ พบว่า แต่ละวิธีนั้นมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือนำความรู้จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะของความยินดีเต็มใจ ได้ข้อมูลที่ชัดเจนลึกซึ้ง และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รวมถึงเป็นการแสดงออกเชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ เทคนิคแต่ละเทคนิคนี้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงสามารถนำมาบูรณาการใช้ได้ด้วยกันได้อย่างเหมาะสมและเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาผลการวิจัยต่อไป

3.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาภาคสนามในครั้งนี้ได้ศึกษาทักษะชีวิตของนักเรียนภายใต้องค์ประกอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลัก

เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

3. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเสี่ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ได้รับความรู้สึกนึกคิดและ ความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.3 แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อมเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกันแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

องค์ประกอบสำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 องค์ประกอบ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ดังนี้

1) **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง การจะทำอะไร มีความพอดี พอเหมาะพอควรต่อความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นหรือไม่ การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการก็ต้องให้พอประมาณ ไม่มากเกินไปเกินศักยภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน ไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ ซึ่งการจะตัดสินใจว่าอยู่ในระดับพอประมาณนี้ จำเป็นต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ครบวงจร บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวม อย่างรอบคอบการคิดพิจารณาแยกแยะ ให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุ ปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่าง

เป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย และก็เช่นเดียวกัน การที่จะวางแผน ดำเนินการหรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัยความรู้ มีความซื่อสัตย์ ความอดทน ที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณาตัดสินใจ โดยใช้สติ ปัญญา อย่างเฉลียวฉลาด ในทางที่ถูกที่ควร

การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ กล่าวโดยย่อ คือ การที่จะทำอะไรอย่าง ไม่เสี่ยงเกินไป ไม่ประมาทคิดถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แล้วเตรียมตนเอง เตรียมวิธีการทำงาน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อการทำงานสามารถ ดำเนินไปได้ โดยไม่ชุลลุกชักต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งผลประโยชน์ในระยะยาว และความสุขที่ยั่งยืน

4) เจื่อนใจ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1) เจื่อนใจความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับ วิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ

4.2) เจื่อนใจคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญา อย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำคือ มีความซื่อสัตย์ อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

5) แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้ง วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

3.4 แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (career education) เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาภาคบังคับโดยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีความเข้าใจในการดำเนินการตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพหรืออาชีพศึกษามีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน สัมผัสความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งระยะเวลาที่ได้ศึกษาหาความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอันดีผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จะตัดสินใจในการศึกษาต่อ และการทำงานต่อไปได้ในอนาคต ทั้งนี้หากผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความล้มเหลวหรือข้อผิดพลาดที่พบซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมที่ตามมาคือปัญหาของการให้คุณค่าของงาน (work values) ปัญหาจริยธรรมในการทำงาน (work ethic) หรือจรรยาบรรณวิชาชีพ (Professional ethic) และนิสัยการทำงาน (work habits)

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมีรูปแบบ ลักษณะ หรือแนวทางในการพัฒนาความรู้ เจตคติ และ ทักษะของผู้เรียนตามลำดับขั้นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ได้แก่ ความตระหนักต่อ อาชีพ (career awareness) ความเข้าใจต่ออาชีพ (career orientation) การสำรวจอาชีพ (career exploration) และ การเตรียมสู่อาชีพ (career preparation)



ภาคผนวก จ

ตัวอย่างเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

ตัวอย่างเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

😊ยินดีต้อนรับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม😊

การวิจัยและพัฒนากลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพบนฐานการจัดการความรู้

ดำเนินการสนทนากลุ่มโดย นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล
นิสิตระดับคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาลัยการศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

😊ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม😊

- ผศ.ดร.ชญาพิมพ์ อุสาโห คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผศ.ดร.ปราวีณา สุวรรณณัฐโชติ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อ.ดร.สุจินดา ชจรุ่งศิลป์ คณะศึกษาศาสตร์ มศว
- อ.ดร.นฤมล พระใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มศว
- อ.รังรอง สมมิตร คณะศึกษาศาสตร์ มศว
- อ.ดร.มนัสนันท์ นำสมบุญณ์ คณะศึกษาศาสตร์ มศก.
- อ.อักษรา พันตะโคตร โรงเรียน

😊วัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม😊

- เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกการจัดการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประเมินกลยุทธ์ทางเลือกการจัดการเรียนรู้

1. กลยุทธ์ทางเลือกทั้ง 5 กลยุทธ์ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหรือไม่ มีประเด็นใดที่ควรเพิ่มหรือลดจากกลยุทธ์ที่กำหนดไว้หรือไม่
2. บริบทที่แตกต่างกัน
 - ระดับการศึกษา (ประถม มัธยม ประถม-มัธยม)
 - ขนาด (เล็ก กลาง ใหญ่) / สถานที่ตั้ง (ในเมือง-นอกเมือง)
 - ภูมิภาค / สังคม (สปฐ. กทม. ชช.)
3. กลยุทธ์ทางเลือกทั้ง 5 กลยุทธ์ มีเงื่อนไขอะไรบ้างในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น บัญชีนำเข้า (input) หรือบริบทเฉพาะที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก จ

ภาพการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้

การสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้ ครั้งที่ 1

กลุ่มผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติการ
28 มีนาคม 2555 ณ ห้อง 605 อาคารประชุมสุขอาชวะอรุณ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	
<p>การจัดบรรยากาศ อาหารว่างที่เหมาะสมหลากหลาย และการจัดการด้านกายภาพ</p>	<p>กิจกรรมที่ 1 การแนะนำตนเอง และการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้แบบเปิด (ในเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบสุนทรียสนทนา)</p>
	
<p>กิจกรรมที่ 2 การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกฯโดยการใช้แผนผังและแผนภาพประกอบ</p>	<p>กิจกรรมที่ 3 การคิดสะท้อน ทบทวนจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา</p>
	
<p>กิจกรรมที่ 3 (ต่อ) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การย้อนรอยความคิด ตรวจสอบกลยุทธ์ทางเลือกฯ การให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในบรรยากาศแบบเป็นกันเอง</p>	

การสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้ ครั้งที่ 2

กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษา
5 เมษายน 2555 ณ ห้อง 505 อาคารประชุมสุขอาชวะอรุณ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	
<p>กิจกรรมที่ 1 การแนะนำตนเอง และการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้แบบเปิด (ในเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบสุนทรียสนทนา)</p>	<p>กิจกรรมที่ 2 การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกฯ</p>
	
<p>กิจกรรมที่ 2 การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกฯโดยการใช้แผนผังและแผนภาพประกอบ</p>	<p>กิจกรรมที่ 3 การคิดสะท้อน ในเชิงวิชาการโดยทบทวนจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา</p>
	
<p>กิจกรรมที่ 3 (ต่อ) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ทางเลือกฯ การให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในบรรยากาศแบบเป็นกันเอง</p>	<p>กิจกรรมที่ 4 การสรุปและทบทวนการพัฒนากลยุทธ์ทางเลือกฯจากคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม</p>

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล เกิดเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2526 จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขามัธยมศึกษา วิชาเอกภาษา ฝรั่งเศสและวิชาเอกเทคโนโลยีทางการศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548 จบการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาฝรั่งเศส ในปีการศึกษา 2548 สาขาภาษาไทย ในปีการศึกษา 2550 จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และจบการศึกษาคณะครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551 เข้าศึกษาต่อหลักสูตร ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2552 ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ